אלעווערק

אברהם רייזן

כשרה עסמית בטארנטא
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טארנטא
JEWISH PUBLIC LIBRARY TORONTO

אברהם רייזען

געזאמלטע שריפטן

פארלאג „פרייהייט"

ניו יארק, 1928

Copyright, 1928
by the
FREIHEIT PUBLISHING ASS'N, Inc.

נייע טער באנד:

איז אמעריקע.

אין אמעריקע.

ליעבע אהן א היים.

עס איז ווירקליך געווען א גאט־געבענשט פאַרל. ער, הייַ־מאן, א יונג פון א יאָהר פינף און צוואנציג, א הויבער, א שלאָנ־קער, מיט שווארצע גוטסקייט־אויסדריקענדע אויגען, און זי, בעסי, א מיידעל פון א יאָהר אכצעהן פון מיטעלער וואוקס, אבער שלאנק און בויגיג, ווי א יונג בייַמעל. א זיסער גוטער שמייכעל האָט גערוהט אויף איהרע ליפּעלעך און א ברכה צו דער גאנ־צער וועלט — אין איהרע גרויסע שווארצע אויגען.

וואו און ווי אזוי האָבען זיי זיך בענעאנענט? עס איז נישט וויכטיג. אין טעאטער, אויף א קאָנצערט, אדער גאָר אין א פּארק? אדער אפשר אין קוני־אייל־ענד אמאָל, רייטענדיג בייַדע אויף הילצערנע פערדלעך? וויכטיג איז אבער זייער אמת'ע ריי־נע יונגע ליעבע, וואָס האָט אָנגעפילט זייערע הערצער און האָט מיט חן און פרייד ארויסגעקוקט פון זייערע יונגע וועזענס.

אָנפאנגס האָט ער געהייסען, אז זיי „געהען בייַדע אויס". אזוינס האָט קיינעם נישט געארט. וואס פאר א בייז, אז מען געהט שפאַצירען? דאָס איז ערלויבט. ערלויבט איז שוין נישט נעווען אין א פינסטערער אלטע שפעט בייַנאכט זיך קושען. דאָס דאָס דאָס פּאַרל געדארפט טהאָן מיט גרוים פּארזיכטיגקייט. עפעס האָבען זיי בייַדע דונקעל געווואוסט, אז קושען זענען דאָ אין לאנד שטרענג פערבאָטען.

און אבוואהל די פּארזיכטיגקייט האָט פון איין זייט זי־סער געמאכט די אייניצעלנע אָבגעהאקטע קושען, האָט דאָך פון דער צווייטער זייט דער שרעק געשטארט, און זייער ליעבע האָט נעזוכט א מעהר רוהינען און זיכערען ארט.

איינמאל, אין א שענער פריהלינגסנאכט, וועז דער קוואל פון ליעבע האט אין זייערע הערצער זיך געעפענט און שטארק געשלאגען, און עטוואס מעהרער ווי קושען געפאדערט, האט הייר־מאן, שטארק דריקענדיג זיין בעסי'ן אין זיין ארים, זיך אבגע־רופען:

— בעסילע... וואלסט אפשר אריינגעגאנגען איצט צו מיר א וויילע...

בעסי, וואס האט אין דער נאכט היימאנען ליעבער געהאט ווי אלע מאל, און וואס האט געהאט נאר אין פערלאנג — זיין מיט איהם איצט נאר אליין, אליין, — האט זיך דאך, אביסעל געקווייקעלט און הנ'עוודיג געשאקעלט מיט'ן קעפעל...

— ווילסט ניט, נארעלע... — האט היימאן זי געפארשט— ווילסט ניט געהן צו מיר?...

— יא, ווילען ווייל איך געהן צו דיר... — האט זי קינ־דיש־קאקעטיש געענטפערט און זיך ערריקט שטארקער צו איהם — איך ווייל זעהר געהן צו דיר, איך האב אבער מורא פאר דיין מיסעם...

— עט, נארעלע... וואס האסטו מורא? די מיסעם שלאפט שוין... מיר וועלען אריינגעהן שטיל, פאמעליך... הערסט, בע־סילע, אבער טאקע פאמעליך, זי זאל זיך ניט אויפחאפען.

— קום! — האט בעסי דאך איינגעווילינט...

— א מיין טייער קלוג, מיידעלע! — האט היימאן, ענט־ציקט פאר גליק, איהר אריינגעפליסטערט אין אויער און בגנבה פון דער גאס און נאכט זי א קוש געטהאן...

— דו ביזט נאר ניט פארזיכטיג, היימאן, — האט זי איהם הנ'עוודיג נע'מוסרט — זעהסט ניט דארטען אויפ'ן קארנער דעם פאליסמאן!...

— אוי, דו ביזט טאקע גערעכט, מיין מיידעלע! — האט איהר היימען נאכגעגעבען — מען קען טאקע חאפען א פסק... שוין מעהר ניט... קום, בעסי, קום צו מיר...

און מיט קלאפענדע הערצער, פול מיט זיסער אויפרעגונג האבען זיי זיך געלאזט געהן צום הויז, וואו זיין וואוינונג האט זיך נעפונען.

צוקומענדיג צום הויז, האט היימאן ווידער איהר געזומען פליסטערן אין אויער אריין:

— נעדענק, בעסי, דו זאלסט קיין ווארט ניט אויסריידען... שטיל אריין... נאר שטיל...

— יא, יא! — האט בעסי פערזיכערט, און איהר הארץ איז שיער ניט צוזאמענגעפאר זיסקייט, און זי האט קוים זיך איינגעהאלטען ניט צו אטהעמען.

היימאן האט אננעהויבען שליסען די טיר. בעסי האט אייניגעהאלטען דעם אטעם.

ענדליך האט זיך די טיר שטיל געעפענט. דאם פארל איז שוין געווען אינווייניג.

— ששששש... — האט היימאן נעווארענט מיט'ן וואונק און זיי האבען בייד קוים־קוים אננעריהרט דעם פלאר...

פלוצים האט זיך דערהערט א הוסטען פון א שלאפענדיגען וועזען, עס האט באלד א קנאק געטהאן א שוועבעלע, און :: פרוי אין א לאנגען נאכט־העמד, דיק און גרוים, איז אויסגעוואקסען פאר זייערע אויגען.

— וואם איז דאם, הא? — האט זי זיך צושריען — וועמען שלעפט איהר מיר אהער... העז? איך ליעג אזוי מיט מיין דזשייקען און פיהל, אז מענשען קומען... דזשייק! — האט זי זיך געוועגדט צום מאן, וואם איז געשלאפען מיט איהר אין איין בעט... — וואם זאגסטו צו אונזער באדרעד? ניין! אזעלכע זאכען וויל מיר ניט ביי אונז אין הויז... איהר קענט אייך מארגען מופען...

און האט זיך צוריק געלאזט אין בעט אריין צו איהר דזשייקען...

ארויסגעהענדינ צוריק אויפ'ן סטריט, האָט בעסי נעצי־טערט ווי אין א פיבער.

— בעסילע, ביזט בייז... — האָט היימאן זי צערטליך גע־פרעגט.

— אָבער ניט אויף דיר, היימאן, — אויף איהר... אזא שוויין... אין איין העמד איז זי נעשטאַנען, עם האָט מיך נע־עקעלט...

— זי האָט זיך היינט מיט איהר מאן געשלאָגען און דאָך שלאָפט זי מיט איהם איצט... זיי מענען... פוי...

— אודאי איז דאָס מאוס... — האָט בעסי נאָכגענעבען היימאנען און האָט איהם מיט ליעבשאפט געצויגען צו זיך.

— קום, בעסילע... איך וועל דיך בעגליטען אהיים...

— ניין, ניין! היימאן! — האָט זיך בעסי שיער ניט צו־ווינט, איך וועל דיך נישט אָבלאָזען... איך האָב דיך עפעס די נאכט ליעבער ווי אלעמאל... איך ווי‌ל זיך מיט דיר ניט שיי־דען... ווייסט וואָס... מיר דאכט, אז צו מיר קענסטו יא אריין... מיין מיסעס שלאָפט אימער ווי א גע'הרג'עטע...

— און ער?... — האָט היימאן געפרעגט.

— ער אויך... זיי שלאָפען אלע מאל ווי גע'הרג'עטע. אז איך קום צו נעהן, הערען זיי קיינמאל ניט... קום צו מיר, היי־מאן, קום!

— א, מיין נאלדענע בעסי! — האָט איהר היימאן גע־דריקט צו זיך און מיט שרעק און פרייד זיך געלאָזט נעהן צו איהר...

שטילער און פארזיכטיגער ווי אימער האָט בעסי געשלא־פען די טיר. מיט פערשטיקטע אטעמס זענען די צוויי פערליעב־טע אריין.

— צינד אן א שוועבעלע! — האָט זי איהם ארייגגע־סוד'עט אויפ'ן אויער.

דאָס שוועבעלע האָט אונטערווארטעט ווי א רעוואָלווער אויסגעשאָסען, און עס האָט דאָס פּאַרפאַלק, וואָס שלאָפען אי־מער ווי נע'הרג'עטע, אויפגעוועקט.

— צוריק! — האָט בעסי מיט שרעק אָנגעכאפט היי־מאנען.

— פערפאלען שוין? — האָט הייטאן אין שרעק נעשטא־מעלט.

און גלייך אויף זייערע רייד איז ארויסגעשפרונגען פון א ברייט בעט א פּאַרפאלק אין נאכט־קלייד־ער און האָבען זיך צו־שריען:

— ווער איז דאָ? וואָס איז דאָ?

דער גאנ איז גלייך אָנגעצונדען געוואָרען.

— וואָס איז דאָס? בעסי! איהר! — האָט די מיסיס נעמוסרט... — אזוי שפעט מיט א יונגערמאן... פע! שעמט זיך...

— טאקע שעמט זיך! — האָט אויך דער מאן מיט שטארק פערשלאָפענע אויגען און א הייזערינליכער שטים נעבייזערט זיך...

— סטייטש, סטייטש! — האָט די מיסעס זיך נישט בערוהינט — איינס א זיינער ביינאכט מיט א באי... אט אזוי ווערט מען דאָס דאָ צולאָזען.

— איך האָב איהם ליעב... ס'איז מיין חתן... — האָט זיך בעסי קוים נעפונען...

— און אז ליעב, איז וואָס? — האָט די מיסעס נע־טענה'ט... ביז וואנען איהר האָט נישט קיין ליסענס...

— נעהמט ליסענס... — האָט אויך דער מאן, וואָס האָט זיך שוין אויסגעטשוכעט, פעסטער נערעדט... ליסענס, און דע־מאָלט נעוונטערהייד... אבער איצט... איצט נעהט אייך ערנעץ אנדערש־וואו... מיר קענען נישט ערלויבען איינס א זיינער ביינאכט קומען אהער... ניין... נעהט אייך...

דאָס פּאַרפּאַלק איז אריין צוריק אין בעט און בעסי מיט היימאַנען זענען ארויס צוריק אויפֿן גאַס.

— בעסילע, דו ווייסט? — האָט איהר היימאַן געפֿרעגט, בעמערקענדיג טרעהרען אין איהרע אויגען.

— ניין, היימאַן, ניין! עס איז גלאַט א פערדרום... אזוינע מיאוסע מענשען... איצט ערשט האָב איך דיך ליעב...

— ערשט איצט האָב איך דיך ליעבער ווי אלעמאַל...— האָט היימאַן פון זיין זייט געזאָגט. — א, מיין בעסילע, אונזער ליעבע איז די שעהנסטע און ריינסטע און דאָך... זעה — זי האָט נישט קיין הויז...

און דאָס פערליעבטע פּאָרל איז געבליבען שטעהן אין מיטען סטריט, נישט וויסענדיג וואוהין צו גיהן מיט זייער ליעבע.

די גאַס איז געווען שטיל און לעער. אויבען איז געשוואַרמען רוהיג און גלאַסען די אוראַלטע לבנה און האָט ווי מיט פּאַרוואורף אראָבגעקוקט אויפֿן פּאָרל.

אויף דעם צווייטען קאָרנער איז געשטאַנען דער פּאָליסמאַן און האָט זיי שטרענג נאָכגעקוקט...

די אמעריקאנער איראפעאישע.

וועז אמאליע איז נאך געגאנגען אין פאבליק סקוהל פלעגט זי אין געוויסע אבענדען בעמערקען ווי צו איהר פאטער, דעם דאקטאר וואלפזאהן אין הויז קומען זיך צונויף אזוינע מענשען, וואס זיינען אין געוויסע הינזיכטען זעהר „פאני". דער טאטע אבער, פלעגט מיט זיי פערבראנגען זעהר גערן, פלעגט זיך היצען, מאכען מיט די הענט און פלעגט אט די אלע געסט פון פערשיעדענעם עלטער און געשלעכט נעהמען זעהר ערנסט. און ווי באלד, אז דער פאטער לאכט ניט פון זיי, פלעגט אמאליע אליין אויך קוקען אויף זיי מיט מעהר אדער וועניגער כטונג, כאטש בעפרייען זיך אינגאנצען פון דעם קאמישען געפיהל, וואס מאנכע פון די בעזוכער האבען ביי איהר ארויסנערופען, האט זי ניט געקענט. אז די געסט פלעגען אייניגער נאכ'ן אנדערען ענדליך אנהויבען צו פערלאזען דאס הויז, און זי איז נאך שלאפען ניט גענאנגען, פלעגט זי זיך ארויפכאפען צום טאטען אויף די קניה און האלב־לאכענדיג, האלב ערנסט, פלעגט זי איהם פארשענדיג, אין די אוינען אריינקוקען, און פרעגען, אין ענגליש, נאטירליך:

— פא, ווער זיינען זיי דאס?...

— וואס הייסט ווער? פלעגט דר. וואלפזאהן איהר אנגעהמען פאר איהר לאנגער, חנ'עוודיגער גאמבעלע — האסט אליין ניט געזעהן? — מענשען, געביל־דעטע מענשען...

— סאשעליסטען? פלעגט זי ווידער ווי ניט אהן מורא פרעגען.

דאקטאר וואלפזאהן פלענט א שמייכעל טהאן און ענטפער־
רען:

— עס זיינען צוויישען זיי אלערליי, „סאשעליסטען", אנארכיסטען, זיאניסטען, פועלי זיאנים...

— אין בייזבאל שפיעלען זיי אויך?... האקט אמאליע איבער דאס צעטעל פון די איסטען.

דער טאטע פלענט זיך צולאכען און ענטפערען:

— ניין, מיין בייבי, זיי זיינען ניט קיין אמת'ע אמערי־קאנער... צו בייז־באל זיינען זיי נאך ניט דערנאנגען — זיי האלטען דערפון ניט...

— זיי זיינען פון אייראפא?...

— יא, מיין בייבי...

— דו, פא, ביזט אויך פון אייראפא? — פרענט אמאליע איבער נאך אמאל, כאטש זי ווייסט עס שוין לאנג, איהר ווילט זיך אבער, אז דער פא־זאל עס איהר אמאל אבלייקענען.

דר. וואלפזאהן שטאלצירט אבער מיט אייראפא און ער שמייכעלט:

— שור, בייבי, איך בין פון אייראפא...

און אזוי ווי אמאליע פלענט נאך דעם דאזיגען ודוי פון טאטען ווערען אביסעל אומעטיג, פלענט ער זיין געצוואונגען איהר צו טרייסטען:

— איך בין שוין לאנג, לאנג פון אייראפא...

די דאזיגע ערקלערונג האט דעמאלט אמאליע'ן גרינגער נעמאכט. און א צופריעדענגעשטעלטע פלענט זי זיך פרענען וועגען די געסט:

— זיי זיינען שוין אויך לאנג פון אייראפא?...

— נא, מיין בייבי... פאראנען צוויישען זיי אזויגע, וואס זיינען ערשט א האלב יאהר פון לאנד... פיינע מענשען!

— זיי זיינען אבער „פאני"... אמת, פא?...

— „פאני"! פאר וואס? דו ביזט א נאר! זיי זיינען נע־ לערנטע. אלע געלערנטע און האבען אידעאלען.

— פא, וואס איז דאס אידעאלען? — פלענט אמאליע פרעגען ניט גאר אהן שרעק.

— אידעאלען... אידעאלען... — פלענט דר. וואלפזאהן אנהויבען שטאמלען און ניט וויסען וויי אזוי דאס צוועלף־יעה־ ריגע טעכטערל זיינער צו ערקלערען אזא איינפאך ווארט און ער האט עס געמוזט אבלעגען אויף א צווייטען מאל, אז זי וועט ענדיגען פאבליק סקוהל..

אבער, אז זי האט געענדיגט פאבליק סקוהל האט זי שוין ניט געפרעגט „וואס איז דאס אידעאלען"? ערשטענס האט זי זיך געלערנט דאן „דענסינג", צווייטענס האט זי זיך פארבע־ רייט צו האי סקוהל און האט שוין געטרוימט וועגען א לענג־ רער דרעסקע און צו איבערבייטען דעם באיטשיקעל פון פאב־ ליק סקוהל אויף א באי פון האי סקוהל... אין דערזעלבער צייט האט זי אנגעהויבען צו בעמערקען, אז צווישען די נעסט וואס קומען אריין צום טאטען זיינען דא א פאר באים אויך. מיט איינעם פון זיי האט זי זיך פעראינטערעסירט, כאטש ער איז נעווען „פאני" ווי די איבעריגע, האט זי דאך צווישען די פיעל הויכע פראזען, וואס ער פלענט שיטען מיט פייער און עקסטאז, אייניגע פערשטאנען און זי פלענט זיך אמאל צוועצען נאר נא־ העגט און איינהערען זיך וועגען וואס די דאזיגע מענשען רע־ דען און פלענט זיך וואונדערן, פאר וואס זיי היצען זיך אזוי...

האט זי איינמאל געפרעגט דעם פא, וועגען דעם דאזיגען יונגען מאן, וועלכער היצט זיך מעהר ווי אלע. דער פא האט איהם פארגעשטעלט האלב אין ערנסט, האלב אין שפאס. זיין נאמען האט זי דייטליך ניט געקענט בענעהמען. עס האט זיך ג־ ענדיגט אויף „סקי" און אז זי האט איהם געוואלט איבערפרעגען. האט זי זיך נעשעמט צו איהם זיך צו וועגדען אהן א נאמען.

אזוי זיינען פערגאנגען נאך עטליכע יאהר. אמאליע האט געענדיגט האי־סקוהל, און האט שוין געטראגען קליידער ווי א דערוואקסענע מיידעל. וואס איז אזוינס אידעאלען האט זי שוין געוואוסט אליין, אבער זי האט נאך קיין אידעאל ניט געהאט. געצויגען אבער האט איהר שוין יא צו א וועלכען עס איז אי־דעאל!

— פא, דו האסט דאך אזוי פיעל אידעאלען? האט זי זיך פיעסטשענדיג איין מאל געוענדט צו דר. וואלפזאהן — גיעב מיר עפעס א שטיקעל אידעאל. ס'איז מיר אומעטיג...

דר. וואלפזאהן, וואס האט שוין בעקומען פיעל גרויע האר אין קאפ, און די שלייפען זיינען שוין אינגאנצען זילבערנע געווען — האט א ביטערען שמייכעל געטהאן און געענטפערט:

— איך האב שוין אויך באלד קיין אידעאלען ניט... איך בין שוין דא דרייסיג יאהר אין לאנד, שוין צייט צו פערליערען זיי.

האט זיך אמאליע אנגעהויבען אויפמערקזאמער צוצוהערען צו די שמועסען, וואס קומען פאר אין איהר פאטערס הויז. אמאל האט זיך איהר געוואלט ארייננווארפען א ווארט, אבער אזוי ווי די שמועסען זיינען געפיהרט געווארען אין אידיש, האט זי ניט געוואלט מיט איהר ענגליש ארייננטראגען א דיסאנאנס. זאגען איהר מיינונג אויך אין אידיש, האט זי מורא געהאט מען זאל ניט לאכען פון איהר „אויסשפראכע" און זי האט געשוויגען, מאכענדיג דעם אייגדרוק אויף די געסט פון אן אונענטוויקעל־טער אמעריקאנער מיידעל.

איין מאל האט דר. וואלפזאהן בעמערקט, ווי אמאליע איז שוין א לאנגע צייט אין ערגעץ ניט געווען. זי האט זיך געלאנג־ווייליגט און זיך געקלאגט אויף קאפ־שמערצען.

— פאר וואס געהסטו ערגעץ ניט, מיין טאכטער? — האט ער איהר געפרעגט מיט אנטייל.

— איך האָב ניט וואוהין — האָט זי געשמייכעלט.

— וואָס הייסט, וואו זיינען דיינע אלע „אמעריקאנער" בעקאנטע? — האָט זיך דער דאָקטאָר געוואונדערט.

— עס איז מיר מיט זיי ניט אינטערעסאנט, פּא. — האָט זי ווי פערשעמט זיך ענדליך מודה געווען — נאָך די אלע גע־שפּרעכען, וואָס איך האָב זיך אָנגעהערט פון דיינע געסט, קען איך מיט „מיינע" נאָר ניט רעדען און דאָס וואָס זיי רעדען איז אזוי ווייט פון מיר... פּא — האָט זי נאָך א קורצער פּאוזע זיך געוועגדט צו איהם מיט א שמייכעל — האָסט מיך שלעכט ע־־ צוינען — דיינע בעקאנטע — ווי פרעמד זיי זיינען מיר — האָב איך דאָך עפּעס פון זיי געגאָשט. אינגאנצען אָבער זיינען זיי ניט לויט מיין געשמאק. יענע ווידער זיינען פאר מיר צו טעמפּ און ניט ענטוויקעלט. עס איז מיר באמת אומעטיג.

דער פּאָטער האָט געשווינגען און געטראכט ווי אזוי זיין אמאליע'ן פערבינדען נעהענטער מיט זיין געזעלשאפט.

אין דערזעלבער צייט האָט אמאליע זיך בעקאנט מיט אן אמעריקאנער באָי. האָבענדיג אלע פרייהייטען ביי איהרע על־טערן, פלעגט זי איהם מאנכעס מאל ברענגען צו זיך א היים. דער פּאָטער האָט איהם פּאָרגעשטעלט פאר די געסט פון די פער־שידענע „איסטען". מען האָט איהם גענומען אויפ'ן פערהער. עס האָט זיך ארויסגעוויזען אז כאָטש ער איז שוין א פערטיגער אינזשיניר איז ער דאָך אין העכערע פראגען, א גרויסער עם־האָרץ. די אייראָפּעאישע געסט האָבען צוגעשמייכעלט און זיך געוואונדערט, וואָס צו דר. וואָלפזאָהן אין הויז האָבען אָנגע־הויבען צו קומען אזוינע מינים ברואים.

האָט אמאליע איהם אוועקגעלאָזט און אויסגעקליבען א באָי פון איהר טאָטענס נעסט און איהם געגומען צו א י ה ר ע בעקאנטע, האָט זי ד א ר ט געהאט פון איהם בזיונות. גע־רעדט האָט ער ניט אנדערש ווי אידיש און פאר דער נאנצער צייט האָט ער אפשר איין מאל נעזאָגט „עקסקיוז מי!"

איין חבר'טע האָט איהר איינגערויכט אין אויער:
— וואו האָסטו געזומען דעם דאָזיגען „קאיק"?
און אזוי האָט זיך אמאליע געוואָרבען מיט איהרע באָיעס, דאָ איז זי געגאנגען מיט א „הייסישען", דאָ מיט אן אמעריקאנער און פון ביידערלייי מינים האָט זי געהאט אויסצושטעהן בזיונות: פון דעם הייסישען האָבען געלאכט די אמעריקאנער און פון דעם אמעריקאנער האָבען געלאכט די הייסישע.
כאָטש בלייב אויפ'ן גאנצען לעבען איינע אליין!...

די אילוזיע.

א צימער, אדער ריכטיגער געזאגט — א צימערל פלעגט לעווין אימער זוכען מיט א סעפּאראטען אריינגאנג, אדער ווי ער פלעגט עס אליין רופען „גאנץ פּריוואט". עס האט אבער ניט געהייסען, אז לעווין איז א מיזאנטראפּ און האט פיינט מענשען און געזעלשאפט. אדרבא, לעווין האט שטענדיג געבענקט נאך א פאמיליען־לעבען. וואר רעדט קליינע קינדער איז געווען זיין העכסטער אידעאל. אבער וויסענדיג גוט אז די אלע, וועלכע לאזען ארויס א צימער, קוקען אויפ'ן „קווארטיראנט" ווי אויף א פערדעכטיגער און זאנדערבארער פּערזענליכקייט, האט דערפאר זיין שטאלץ ניט ערלויבט ביי אזוינע מינים מענשען זוכען וואראמקייט און פאמיליאריטעט.

און זיין צימערל, וואס האט זיך שטענדיג געפונען דאס ערשטע ביים אריינגאנג, איז ווירקליך געווען שטיל און אייגזאם. זעלטען פלעגט זיך דערטראגען אהין א קלאנג פון „עס־צימער", ווען די פאמיליע, ביי וועלכער ער האט געווואוינט, איז געזעסען און רוישענדיג פערבראכט. מיט א געוויסער פּראכטונג צו זיי און צו זייער גערוויש פלעגט ער פעסטער צומאכען די טהיר, אז דער גערוויש זאל צו אים ניט דערגרייכען...

דאס זיינען אנדערע מענשען! פלעגט ער טראכטען און פלעגט זיך פערטיעפען אין א בוך אדער גאר אין זיין אייגענעם „איך" וואס איז געווען נאך א טיעפער־ער און שווערערער בוך פון אלע ביכער וואס ער האט געלעזען.

פלעגט ער אמאל דארפען אריינגעהן אין עס־צימער ווען דאס געזינד פלעגט זיצען ביים קיילעכרינען טיש מיט'ן טישטוך

איבערגעדעקט, פלעגט ער פיהלען ווי ער איז צווישען זיי אן איבעריגער. מיט ניט דרייסטע בליקען פלעגט ער זיך ארומקוקען און קוים־קוים בעמערקען די געזיכטער פון די מיטגליעדער פון דער פאמיליע: — פרעמדע, ווייטע און פיינדליכע! און אמאל פלעגט ער זיך פערבענקען נאך זיי און פלעגט בעשליסען: ער וועט זיך אוועקזעצען ביים טיש אויף א שטוהל און בריוט זיך צושמועסען מיט זיי.

אליין בין איך פון ווילנער גובערניע... איך בין שוין דא אין ניו־יארק זיבען מיט א האלב יאהר... ווי הייסט אייער על־טערע טאכטער? און אט די קליינטשינקע?... א שעהן מיידע־לע... ס'איז גאר א באי... איך האב געמיינט א מיידעלע... טאקע א שעהנער באיטשיקעל... יא... א שעהנער באיטשיקעל...

אבער צו וואס? דאס זיינען גאר פרעמדע מענשען, אבי־נעצאהלט זיי בעפאר פאר'ן מאנאט איז געגוג, מעהר האסטו ניט זיי קיין צוואמענהאנג, קיין געמיינשאפטליכעס...

און לעווין פלעגט דערפאר זעלטען זיך נעפינען אין זיין צימער.

אין קאפע איז שוין נעווען פרעהליכער. אויך דארט האט ער ניט מיט אלעמען קיין נעמיינזאמעס. יעדער מענש איז פאר איהם א פערמאכטער בוך. אבער, אז מען זיצט ביי איין טישעל און מען שמועסט אפילו וועגען וועלט־פאליטיק און וועגען פרע־סע און וועגען א נייעם מיניסטער און וועגען דעם גורל פון אל־באניען, איז דאך אלץ אינטערעסאנטער און פרעהליכער, ווי דאר־טען אין סעפאראטען צימערעל, וואו עס דאכט זיך, אז די גאנצע וועלט איז אויסגעשטארבען און אפילו די יעניגע וועלכע נעפי־נען זיך אט דא הינטער איהם, זיינען פאר איהם אויך אזוי פרעמד און ווייט ווי אן אנדער מין מענשען אויף א ווייטען פלא־נעט...

אין קאפע האָט ער דאָך נעהענטערע בעקאנטע. ביי איינעם נעהמט ע ר א סיגארעטעל, א צווייטער נעהמט ביי איהם. אָט דער יונגער מאן מיט דעם גלאָט - גערא־זירטען געזיכט האָט זיך איהם מודה געווען, אז ער איז אלט שוין פינף־און־פערציג יאָהר, האָט זיך לעווין איהם צו־ריק מודה געווען, אז ער איז אלט זיבען־און־דרייסיג. צוערסט מען זיך וועגען די יאָהרען נאָך היציגער, ווייזט זיך ארויס, אז דער דריטער ביים טישעל, וועלכער זעהט נאָך אויס א אינגעל איז שוין אויך באלד דרייַ און פערציג יאָהר.

און אז מען שאצט זיך אויס אלע די יאָהרען, בעשליסט אייגער פון דער חברה, אז ביז פערציג איז נאָך „אל־דרייט", אָבער נאָך פערציג איז שוין בארג אראָב און אז מען איז אלט פופציג מעג מען שוין זאָגען גוד־באי.

וועלט לעווין אָפטימיסטיש און דערצעהלט, אז ביי זיי אין שטעדטעל איז געווען א איד פון נייַנציג יאָהר, האָט ער זיך אין מיטען דערינען מישב געווען און געלאָזט איבערבויען זיין הויז, האָט מען איהם געפרעגט: כטייטש, ר' בעריש? האָט ר' בעריש געשמייכעלט און געענטפערט: איך פיהל מיך נאָך גאָר יונג...

אין דעם דאָזיגען געשפרעך מישט זיך אריין דער אייניצי־נער מאן אין קאפע, וואָס טראָגט א בארד און ער איז געווים א פאמיליע־מאן. לעווין איז איהם מקנא! ער האָט אודאי א הויז, קינדער... א ווייב...

און לעוויע'ן האָט עס נעצווינגען צו דעם דאָזיגען אידען מיט דער בארד.

— און ווי אלט זיינט איהר, מר. הורוויץ? — האָט ער איהם איינגעפאל א פרעג געטהאָן.

און מר. הורוויץ האָט א גלעזל געטהאָן די בארד און מיט א זיפצעל אָבגעענטפערט:

— איך בין שוין קרוב צו פערציג.

— איז לעוויע'ן אויך דער ענטפער זעהר נעפעלען נעווא־

רעז: „קרוב צו פערציג" — פונקט ווי זיין טאטע אין דער היים האָט געענטפערט אמאָל, ווען לעווין איז אין דער היים נאָך אַ אינגעל געווען.

— א טאטע פון קינדער איז גאָר אנדערע ווערטער! האָט לעווין געטראכט און עס האָט איהם געגומען ציהען צו דעם דאָזיגען אידען מיט דער באָרד, מר. הורוויטז, וואָס כאָטש ער איז א פאמיליע מאן, קומט ער דאָך אזוי אָפט צוגהן אין קאָפע און שמועסט מיט די אלע אונפערהייראטע מענער און איז ווי אייגער פון זיי.

— א פיינער מענש! א פרייער נייסט! — האָט לעווין זיך ווענען איהם אויסגעדריקט.

און איינמאָל האָט לעווין צו איהם געווענדעט:

— א מאָדנע זאך, מר. הורוויץ, איך בין שוין דאָ אין ניו־יאָרק זיבען מיט א האלב יאָהר און קיינער האָט נאָך מיך ניט איינגעלאדען צו זיך אהיים טרינקען א גלעזעל טהעע... איך בין ניט אויסען די טהעע, נאטירליך, איך מיין אָבער די געמיטליכקייט.

— מען איז פעריאָגט, מר. לעווין! — האָט הורוויטז ווי אונטער דער נאָז געענטפערט.

און א צווייטען מאָל ביים זעלבען נעשפרעך האָט הורוויטז זיך אָנגערופען:

— אויב איהר ווילט, פאָהרט צו מיר טרינקען א גלאָז טהעע.

לעווין האָט זיך אָנגעכאפט:

— מיט'ן גרעסטען פערגענינגען, מר. הורוויטז. איך האלט עס פאר א כבוד און א גליק צוזאמען.

און פאָהרענדיג אין דער קאר צו מר. הורוויטז'ן אויף טהעע, האָט לעווינען זיך געמאָלט א פרוי אין די מיטעלע יאָהרען, הורוויטז'עס ווייב, א מיידעל פון א יאָהר אכטצעהן, מיט שווארצע אויגען און מיט א חנ'עודינען נעזיכט — הורוויטז'עס

מאכטער און דערצו א פאר קליינע קינדער, א באיטשיקעל מיט א מיידעלע.

און דערמאהענדיג זיך אן די קלענערע קינדער האט זיך לעווין פארווירפע געמאכט וואס ער האט ניט נעקויפט קיין קענדי פאר זיי.

אראבנעהענדיג וועט ער זיכער קויפען קענדי.

— וויפיעל רומס בעוואוינט איהר, מר. הורוויטץ? — האט לעווין אין מיטען פאהרען א פרעג נעטהאן און בעטראכט דער־וויילע הורוויטץ'ס שעהנע באלעבאטישע פאמיליענבארד...

הורוויץ האט איהם אננעקוקט און א שמייכעל נעטהאן:

— וואס הייסט וויפיעל רומס? וואס דארף איך די כך רומס? איין מענש אליין...

— וואס הייסט איינער אליין? — האט לעווין זיך נע־חדוש'ט.

— וואס חדוש'ט איהר זיך... איך בין א סינגעל מאן און וואוין אין א פריוואט רום... אבער צו טהעע האט עס ניט... איך האב דוקא א מאשינקע און איך מאך אליין טהעע.

לעווין האט זיך דערפיהלט, וויי ער ו ו א ל ט ארבפא־לען פון הימעל אין א טיעפען אבגרונד. ער האט נעקוקט אויף הורוויטץ'עם שווארצע באָרד און גאר ניט פערשטאנען. ענדליך איז ער צו זיך נעקומען און איבערגעפרענט:

— איהר, מר. הורוויטץ, זיינט אויך אונפערהייראט?...

— נעווים, וואס וואונדערט איהר זיך?

— אייער באָרד?... א איד מיט א באָרד... האט לעווין נעשטאמעלט — איך האב נעמיינט אז איהר זיינט א פאמיליע מאן און ביי אייך אין הויז איז דא א ווייב, א טאכטער און קליינע קינדער... אויב ניט, איז דאך די קשיא: צי וואס טראגט איהר א באָרד?...

— אך, די באָרד... האט הורוויץ נעשטאמעלט — עס איז פרעהליכער...

לעווין האָט אויף איהם אויסגעשטעלט די אויגען...

— יא, יא, מר. לעווין, — האָט הורוויטץ נאָך ברייטער געשמייכעלט — א בארד איז פרעהליכער, עפעס מוז דאָך א מענש האָבען, נו האָב איך א בארד... מען פיהלט זיך דאָך ניט אזוי איינזאַם...

לעווינ'ען האָט ווי געשוידערט פון דער דאָזיגער מאָדנער ערקלערונג. אבער זיצענדיג ענדליך ביי הורוויטץ'ן אין ציממער ביי א גלאָז טהעע און בעטראכטענדיג הורוויטץ'ן נאָר אויף דאָם נייַ, האָט ער איז הארצען צוגעגעבען, אז הורוויטץ איז געראַטן: מיט א בארד האָט זיין פרייַנד אויסגעזעהן ווי א פאמיליע מאן, וואָס זיין ווייב און קינדער שלאָפען שוין אין די הינטערשטע חדרים, נאָר ער אליין, דער מאן און פאָטער פון הויז זיצט שפעטער אביסעל מיט א פרייַנד און טרינקט טהעע.

און לעווין האָט פאר א לאַנגער צייט זיך געפיהלט ווי דערוואַרעמט און איז אין הארצען דאנקבאר געווען זיין פרייַנד וואָס האָט שכל געהאט צו פערלאָזען זיך א בארד און שאפען א שטיקעלע אילוזיע פון א פאמיליען מאן...

גלייכהייט.

שוין באלד א יאָהר, אז הערר, א הויכער, שלאנקער פיער־
און־צוואנציג־יעהריגער ברונעט „געהט אוים" מיט דער קלייניער
גראציעזער צוואנציג־יעהריגער איידע. די ליעבע צוווישען זיי
איז א זיכערע, א פעסטע, שוין פערריינגעלט מיט א קליין נאָל־
דען פינף־דאָלערדיגען ריינגעלע, וואָס ער, הערי, האָט איהר נע־
שאָנקען, און פערבונדען מיט א ניין־און־פערציג־סענטיגען
„טאי" וואָס זי, איידע, האָט איהם צוריק געקויפט א מתנה. וועי־
גען חתונה האָבען טראכט מען נאָך ניט: סיי איידע, סיי הערי
האָבען דאָ נישט קיין עלטערען, וואָס זאָלען זיי צויאָגען חתונה
צו האָבען. זיי אליין האָלטען, אז חתן־כלה אָדער גאָלעבטער
און גאָלעבטע איז א פיעל שעהנערער נאָמען איידער מאן און
ווייב. דאָס וואָרט „מאן" קלינגט נאָך ווי־עס־איז, אבער „ווייב"
— דאָס דאָזיגע וואָרט קענען זיי ביידע נישט פערטראָגען...

—א מיאוס וואָרט: ווייב! — קרימט זיך חן'עוודיג איידע.

— א גראָב וואָרט! — איז הערי מסכים פון זיין זייט.

עס איז זיי א סך אנגענעהמער צו טרעפען זיך א פאָר מאָל
אין וואָך ביי נעוויסע, אבגערעדטע פלעצער. דאָ ביי אן עלע־
ווייטאָר סטיישאָן, דאָ אויף א קאָרנער ביי א שטילער סטריט.
איידע איז קיינמאָל נישט פינקטליך. א צעהן מינוט מוז זי פער־
שפעטיגען, אויסער די צעהן מינוט, וועלכע הערי וויסט
שוין זיכער, אז זי וועט פערשפעטיגען. הערי איז שטארק
אונגעדולדיג. „א גרויסע עולה!" — טראכט ער — „וואָס זי
איז אזוי נישט פינקטליך. ער וועט איהר דורכרעדען..." אבער
אז ער דערזעהט זי גענהן, לאָזט ער זיך איהר אנטקעגען מיט א
פריינדליכען שמייכעלע און נאָכדעם ווי זי פרעגט איהם: „דו

וואַרטסט שוין לאַנג, הערר?" — ענטפֿערט ער איהר נוט־מוטיג:

— עס שאַדט ניט, איידע.. עס איז אַנגענעהם...

אָט די דאָזיגע זיסע ערוואַרטונג וווּיסט הערר זיכער, וועט נאָכדעם ווי זיי וועלען חתונה האָבען — אויפֿהערען. וואַרטען וועט זי אויף איהם אין א שטוב, וואו עם וועלען שטעהען צוויי בעטען האַרט איינע נעבען די אַנדערע און וועך עס וועט צו זיי אַריינקומען וועט גלייך אלץ וויסען און וועט מאַדנע פֿאַר־דעכטיג שמייכלען...

איז דען ניט בעסער, אז ער גנב'עט זיך אריין צו איהר אין ציבערעל, וואו עם נעפֿינט זיך איין קליין שמאָלע בעטעלע, וווּיס און פֿינקעלדיג, און ער האָט ניט קיין העזה אוועקצוזע־צען זיך־צען זיך ביין ברעג אפֿילו; ביז וואַנען די ליעבע איידע פֿערזיכערט איהם ניט, אז אַדרבא און אַדרבא זי וויל ער זאָל זיך דוקא זעצען אויפֿ'ן בעט, וווּיל דער אייגציגער „טשער" וואָס די מיסעס האָט איהר אריינגעשטעלט איז „א קלאָג צו די יאָה־רען..."

אָדער דאָס ארויסגעהן בגנבה צוריק פון ציבערעל שוין מיט איידע'ן צוזאמען און איידע'ס בעקלאָך פלאָמען פון די קושען זיינע, און דאָס קאַלטע וואסער מיט וועלכע זי האָט זיי אָבגעוואשען. מען זאָל ניט דערקענען. האָט ניט געהאָלפען און זי בייזערט זיך כלומרשט:

— מיר ברענען די באקען וווי פייער, הערר.

און הערר פערזיכערט איהר, אז עס דוכט זיך איהר נור, און מאכט א וויצעלע, אז „אויפ'ן גנב ברענט דאָס היטעל"... איידע צולאכט זיך מיט איהר קלינגענדען געלעכטער־יל. אויף די טרעפ, אראָבגעהענדיג, וועט הערר וויעדער אויף דאָס נייּ פערליעבט אין איידען: א שפּאָגעל נייּע ליעבע! און אויף די טרעפ נופא גיט ער איהר וויעדער א קוש. מאכט זיך איידע, אז זי איז שטארק אין כעס און מוסרט איהם:

— דו ביזט, הערר, גאָר ניט פאַרזיכטיג, מענשען קענען זעהן... — און זי צולאכט זיך פלוצלונג אזוי, אז מען דארף זיין שטארקער פון אייזען, נישט צו געבען איהר וויעדער א קוש. אָבער זיי געפינען זיך שוין אויפ'ן גאס און מען זעטיגט זיך בלויז מיט דעם שטארקען דריקען זיך אין די אָרעמס און מיט'ן טולפען זיך אייגע צו די אנדערע.

דאָס אלעם, ווייסען ביידע זיכער, וועט נאָך דעם ווי זיי וועלען חתונה האָבען פערשוויגדען. און דאָס גליקליכע פאָאַרל וויל דערפאר פון חתונה גאָר ניט טראכטען...

פון דער פראקטישער זייט לויגט דאָס חתונה האָבען אודאי ניט. הערר פערדיענט 15 דאָלאר א וואָך — איז ער א „ספאָרט". פערמענט דריי סוטס, איינער איז געמאכט געוואָרען „טו אָרדער" פאר נאנצע פינף און צוואנציג דאָלאר; איינעם האָט ער געקויפט א פארטיגען פאר פופציגהן דאָלאר און איינער איז שוין א צעהנ־דאָלארדיגער סוט, געהט ער אין איהם צו דער ארבייט. וואָס אנבעטרעפט „טאיס" איז אויסער דעם „טאי", וואָס איידע האָט איהם געקויפט, פערמענט ער נאָך זעקס, וועלכע זיינען נאָך שפאָגעל ניי, און דריי, וואָס מען דארף נור אויספרעסען, אויסער דעם רויטען, וועלכען ער טראָגט דעם ערשטען מאי און אמאָל ביי א גרויסער דעמאָנסטראציע פון סטרייקער...

וואר רעדט וועגען קלייניגקייטען, איז דאָך אָבגערעדט... קראנע.ח פערמאָגט ער אודאי ביי א זעקס טוץ. נעהט ארויס א נייער כטייל קראנען, קויפט הערר דער ערשטער א פערטעל טוץ... און אפילו אויבער העמדער, וואָס דאָס איז שוין א מעהר מהייערע זאך, פערמאָגט ער אויך צוויי האלב־זיידענע, און אייניגע גן עבטע זיידענע, נעקויפט אויך א סייל... שיך האָט ער צוויי פּאָר: שוואַרצע אויך וויינטער, נעלע אויך זומער, און האלבע־שיך פאר זעהר שעהנע זונענדינע טעג, וועו ער פאהרט זיך דורך אין קוני־אייל־ענד.

אז מען איז „סינגעל" איז פופצעהן דאָלאר א וואָך א מטבע! מען קען זיך ערלויבען אפילו גייסטיגע זאכען: אלע טאָג קויפט ער צוויי פּייפערס — א ראדיקאלען וואו עס ווערען בעשפּראָכען זיינע ארבייטער אינטערעסען, און א נאציאָנאלען, וואו עס ווערען בעשפּראָכען די אינטערעסען פון זיין טאטען און מאמען אין דער היים. זונטאג קויפט ער א „וואָירלד" פאר גאנצע פינף סענט. די שעהנע פּיקטשורס שניידט ער אויס און שענקט עס איידען. פאר זיך אליין שניידט ער בלויז אויס דעם קאָפּ פון דער שעהנסטער אקטריסע און בעהאלט עס טיף אין וועסט קעשענע.

בעווייזען ביי א נעלעגענהייט זיינע בעקאנטע אין שאפּ אדער אין רעסטאָראן ביין לאָנטש...

מיט איין וואָרט: העררי אלס „סינגעל", פיהרט זיך ברייט. ער האָט אלץ, וואָס עס ברויכט א ספּארט פון זיין גראד, און עס בלייבט נאָך איהם נעגוג אום ער זאָל קענען „אויסגעהען" א פּאָר מאָל אין וואָך מיט אייזען און ספּענדען א שעהנע פּאָר סענט פאר רויינעם „פּלעזשור".

דער גרעסטער פערגענגען זיינער איז, וועז ער זיצט מיט אייד'ן אין א רעסטאָראן, הויסט דערלאנגען פון דאָם שעהנסטע אוז דאָם בעסטע, ביז סטראָבערים מיט קרים זומער צייט אוז ביז א בייקט־עפּעל מיט קרים ווינטער־צייט... אוז בעקומענדיג פון „וועיטער" די צוויי טשעקס פאר איהם אוז איהר, מאכט ער א חשבון, בעטראכט ביידע סומען, וועלכע זיינען צוזאמען קיין־מאָל ניט מעהר פון פערציג אוז ניט וועניגער פון פינף־אוז־צוואנציג סענט, לאָזט איבער, אלס ספּארטס־מאן, א ניקעל אויפ'ן טיש פאר'ן וועיטער, אוז לאָזט אייזען נעהן אין פּאָר־אוים אוז שטעלט זיך אָב ביי דער קאסע. עס הויסט: דו, אייזע, נעה, צאָהלען — דאָם איז שוין מיינע ביזנעס...

נאכ'ן צאָהלען פיהלט זיך הערי שטאָלץ, ווי נאָך זעהר א בעדייטענדע טהאט.

אויפֿ'ן נאס ווערט איידע נייגעריג און פֿרעגט:

— האָסט, הערי, א סך בעצאָהלט?

און ער ענטפֿערט, ווי אוועקמאכענדיג עס:

—א קליינינקייט...

אָבער אין דעם דאָזיגען ענטפֿער קלינגט דער שטאָלצער טאָן פֿון מאן, וואָס צאָהלט פֿאר דער פֿרוי...

און איידע לעגט אריין איהר קליין העמטעל אין זיין אויס־געשטרעקטען ארעם און מען לאָזט זיך געהן ערגיץ אין א מוא־ווינג־פֿיקטשור פֿלאץ...

ער שטעלט זיך אָב ביי דער קאסע, בעצאָהלט צוויי ני־קעלס פֿאר צוויי טיקעטס, פֿאר זיך און פֿאר איהר, און דער „טריט" איז וויעדער פֿארטיג.

אט דער דאָזיגער פֿראָצעס פֿון „טריטען" האָט איהם גע־מאכט שטאָלץ און מענליך... כאָטש געטהאָן האָט ער עס לייכט, מיט א געווויסער נראציע...

איידע האָט די אלע „טריטמענטס" אָנגענומען, ווי א נא־טירליכע זאך: געווויס צאָהלט דער מאן פֿאר דער ליידי, אָבער מאנכעס מאָל פֿלעגט זי איהם בעמערקען:

— ווייסט הערי, אָפּט וויל זיך מיר צאָהלען פֿאר דיר.

און נאָכדעם פֿלעגט זי זיך צולאכען און זיך אָנרופֿען:

— איך וויל דיר געבען א „טריט"...

פֿלעגט הערי ערנסט בעליידיגט וועדען און מאכען א מי־נע ווי מען וואָלט איהם אָנגעריהרט דאָס סאמע הייליגסטע:

—דער נישט, איידע, קיין נאריישקייטען. פון דיינע זיע־בען דאָלאר א וואָך וועסטו מיר געהן טריטען...

—יאָ... נאָטירליך... — פֿלעגט איידע שטאָמלען פֿער־שעמט — איצט טאָקע ניט, אבער שפּעטער, וועו איך וועל אָנהויבען ארבייטען ביי דרעסעם און וועל פֿערדיענען פופצעהן דאָלאר א וואָך...

— דו, פופצעהן דאלאר א וואך! — פלעגט איהר הערר אנקוקען ווי מיט חוזק.

— אודאי... דו גלויבסט דען ניט, אז א מיידעל קען פערדיענען פופצעהן דאלאר א וואך?

— יא.. — פלעגט הערר מורמלען ווי אונצופריעדען— עס זיינען דא אזעלכע אפשר... אבער צו וואס דארפסטו עס...

און וועז איידע פלעגט זיך צורעדען וועגען איהרע קינדטיגע פופצעהן־דאלאר־וויידזשעס, פלעגט הערר אויסהערען. שאקלען מיט'ן קאפ, שמייכלען און ווי אייפערזיכטיג צו דער דאזיגער מאנסביל'שער סומע, פלעגט ער איהר אנהויבען מוסר'ן:

— אט שלאג זיך ארוים פון קאפ די נארישקייט!...

— א שעהנע נארישקייט! — צולאכט זיך איידע — עס וועט זיין די גרעסטע חכמה!

און אריינקוקענדיג הערר'ן אין די אויגען, פלעגט זי זיך מיט איהם רייצען:

— דעמאלט וועל א י ך צאהלען ביי דער קאסע די טשעקס. אך, וועט עס זיין שעהן!..

הערר פלעגט דאן ניט אויף א געלעכטער בייז ווערען און פלעגט מיט א געצווואונגענעם שמייכעל איהר אבשטעלען:

— מען וועט שוין זעהן...

ענדליך איז איידע'ס ערווארטעטער טאג געקומען. איהרע א חבר'טע האט נאך א לאנג מיהען זיך איהר אריינגענומען אין איהר שאפ, וואו מען האט געארבייט דרעסעס און האט איהר אויסגעלערנט די ארבייט, ביי וועלכער זי קען פערדיענען די לאנג־געהאפטע סומע.

א צוויי וואכען צייט האט זי עס געהאלטען פון הערר'ן בסוד. ערשטענס, האט זי אין די ערשטע צוויי וואכען נישט פערדיענט די פולע סומע, אויסארבייטענדיג א קלענערע צאהל קלייד־ער... די דריטע וואך אבער האט זי זיך שוין אין איהר

ארבייט פערפאלקאמט און וועז זי האט מאנטאג געעפענט איהר „ענוועלאפ" האט זי דארט איבערגעצעהלט פופצעהן דאלאר...

דעם זעלבען אבענד האט זי זיך נעראדפט טרעפען מיט העררי'ן.

דאם מאל האט זי נישט פערשפעטיגט. העררי איז נעווען איבערראשט...

— ביזט געקומען צו דער צייט!

— איך האב דיר אנצוזאגען א שמחה!

— א שמחה! — האט העררי זיך פערוואונדערט — וואם איז מיט דיר היינט די שמחה?

— קום בעפאר עפעם עסען, איך בין אזוי הונגעריג.

זי האט איהם אנגענומען אונטער'ן ארעם און זיי האבען זיך נעלאזען געהן צו דער ריכטונג פון א בעקאנטען רעסטאראנט.

אין וועג האט זי זיך אבגעשטעלט, אריינגעקוקט העררי'ן אין די אויגען און שעלמיש זיך אנגערופען:

— העררי, היינט בעקומסטו פון מיר —א טריט!

העררי האט זיך ווי דערשראקען און קוים מיט א שמייכעלע אבגענטפערט:

— זיי נישט קיין נאר!

— העררי, איך מיין עס ערנסט — האט איידע זיך צורהיצט — אנדערש וועט עס נישט געהן — היינט צאהל איך פאר'ן סאפער.

זי האט זיך צולאכט...

העררי האט געוואלט עפעם בעמערקען, אבער זי האט איהם איבערגעשלאגען און מיט א שטאמלענדען געזיכט וויעדער חן'עוודיג געפלאפעלט:

— און נאכדעם נעהם איך דיך אין טהעאטער, פערשטעהסט, טאקע אין אן אמת'ן טהעאטער, נישט אין א מוא-

ווינג־פּיקטשור, אן ערנסטע דראמא... ווייסט וואו? — צו פּום־ציג סענט א טיקעט... איך וועל צאָהלען...

זי האָט זיך וויעדער אָבגעשטעלט און לאכענדיג, מיט א נליקליכער מינע, האָט זי ארויסגענומען פון פּאקעט־בוך דעם ענווועלאָפּ:

— צעהל! — האָט זי זיך נעווענדעט צו הערר'ן איבער־נעבענדיג איהם דעם ענווועלאָפּ.

הערר האָט מיט ציטערדינע הענד נענומען דעם ענווע־לאָפּ, אן עפענ נעטהאָן און אינווענינ דערזעהען א צעהנ־דאָ־לערדינען און פינף־דאָלאָרדינען ביללס...

— פופצעהן דאָלאָר! — האָט ער אויסגעשריען מיט שרעק.

— יא, איך ארבייט שוין דאָרטען, ביי די דרעסעס... — האָט זי וויעדער מיט פרייד נעמאָלדעט.

הערר איז בייז נעוואָרען נישט וויסענדיג אליין פּאר וואָס און האָט אויסגעשריען:

— ביזט א נאריש מיידעל!

— ביזט אליין א נאר! — האָט איידע נוטמוטהיג נע־חוזק'ט — אבער א „טריט" וועל איך דיר נעבען...

הערר איז איהר נאכנענאנגען, ווי נעטראָפען פון א נרוי־סען אומגליק. איידע האָט דעם נאנצען וועג נעלאכט און נע־טריבען שפּאס. הערר האָט נישט נעפונען קיין ריכטיגען וואָרט צו זאָגען, וואָס עס זאָל זיך אריינפּאסען אין איהר פּרעח־ליכער לאנע. ענדליך האָט ער ארויסגעטורמעלט ווי תם'עוואָ־טע:

— ווייסט, אויב אזוי קענען מיר דאָך שוין חתונה האָבען...

— איצט ווילסטו שוין חתונה האָבען — אזוי נאר? — האָט איידע זיך צולאכט — א רייכע כלה נעפעלט דיר שוין.. טאָ וואָרט אקאָרשט, לאָמיר אָנזאָמלען עטליכע הונדערט דא־

לאר... און נאכדעם וועל איך ערשט מישב זיין זיך צי עס לוינט מיר...

און אנקוקענדיג איהם, צו זעהן דעם אייגדרוק וואס איהר ווערטער האבען אויף איהם געמאכט, האט זי זיך צולאכט...

הערי האט אויך געלאכט. דאס לאכען זיינם איז אבער גע־וען נישט עכט. אויפ'ן הארצען איז איהם נעווען זויער אין טריעב...

זיי זיינען אריין אין רעסטאראנט.

איידע האט א לאכענדיגע צוגערופען דעם וועיטער.

— עס איז נישט שעהן! — האט הערי איהר אריינגע־שושקעט אין אויער. — א לידי רופט נישט קיין וועיטער, דאס טהוט דער מאן...

— עס שאדט ניט — האט איידע איינגעוועגדעט —היינט וועל איך שפיעלען ד י י ן ראלע. איך האב דיר אלע מאל אזוי מקנא געווען. עס פלעגט מיר שטענדיג אזוי געפעלען.. נו, הערי, וואס געהסטו עפעס נעהמען, אבער עפעס רעכטס, איך צאהל!...

און כאטש הערי האט עס אנגענומען בלויז פאר א שפיעל פון איהר זייט, האט ער דאך ערנסט געענטפערט:

— איך וועל נעהמען עפעס א קלייניגקייט... איך בין נישט הונגעריג...

— נעהם וואס דו ווילסט! — האט איידע בריטהערציג פארגעלעגט.

נאכ'ן עסען האט זי שנעל צוגענומען ביידע טשעקס, וואס דער וועיטער האט זיי דערלאנגט און האט זיי פערקוועטשט אין איהר פויסט...

— גיעב מיר אהער די טשעקס — האט הערי, כאטש מיט א שמייכעלע, אבער מיט א געוויסע שטרענגקייט, געפאדערט.

— פאר קיין פאל ניט! — האָט איידע געהאלטען זיך פעסט און איהר געזיכט האָט אויסגעדריקט ענטשלאָסענקייט...

און מיט שטאָלצע טריט האָט זי זיך געלאָזט צו דער קאסע.

א לאכענדיגע האָט זי דערלאנגט די צוויי טשעקס מיט א פינף־דאָלאר־ביללס. די קעשירערין, א הויכע שלאנקע ברונעטע, מיט א שהען פריזירטען קאָפּ, האָט אויף איהר א קוק געטהאָן, נאָכדעם אויף הערי, און האָט זיך לייכט צושמייכעלט...

— פאָר טו! — האָט איידע אָנגעווויזען אויף הערי'ן. און נעהמענדיג מיט א שמייכעל דאָס רעשט איז זי מיט שטאָלצע טריט ארויס. הערי נאָך איהר...

דרויסען האָט הערי נישט געפונען פאר כעס וואָס צו זאָגען איהר. ענדליך האָט ער ארויסגעווארפען א פראָזע:

— איידע, דו האָסט געהאנדעלט מאָדנע... דו האָסט מיך בעליידיגט...

— מיט וואָס? — האָט איידע לאכענדיג געפרעגט.

— אָט מיט דעם צאָהלען פאר מיר.

— פארוואָס־זשע האָסטו מיר אוא לאנגע צייט בעליידיגט? — האָט איידע געפרעגט און איז ערנסט געוואָרען.

— איך — דיך בעלעדיגט? — וועז? — האָט הערי אויסגעשטעלט די אויגען פערוואונדערט.

— וועז דו האָסט פ א ר מ י ר געצאָהלט... מיינסט, אז עס איז טאקע אזוי אנגענעהם: אלע מאָל דו! איך וויל אויך אמאָל האָבען דאָס פערגעניגען צו צאָהלען... פערגינסטו עס מיר נישט... אה, איהר ענאָאיסטלעך! — האָט זי זיך ענדליך צולאכט, — איהר ווילט ניט מיר זאָלען האָבען גלייכע רעכטע מיט אייך...

הערדי האָט דערויף נישט געהאט וואָס צו ענטפערען. ער האָט דאָ געשמייכעלט, דאָ ערנסט געוואָרען. ער האָט אבער געפיהלט, אז די דאָזיגע גלייכהייט איז צו ניי און ראדיקאל און, ווי יעדע נייע זאך, האָט עס איהם געשראָקען.

און ער האָט דאָס מאָל אויידע'ן שטארקער און אנדערש ווי שטענדיג געהאלטען אין די ארעמס, ווי ער וואָלט מורא געהאט זי נישט צו פערליירען...

אויגען.

אין דעם שטעדטל, וואו גרשון האָט זיין גאנצע קינדהייט
און א שטיק יוגענד פערבראכט, וועלכעם איז ביז גאָר ניט לאנג
זיין היים געווען, פון וואנען ער איז קיינמאל ניט ארויסגע־
פאָהרען געפינט ער זיך איצט עלענד ווי א שטיין און ביינקט
נאָך זיין נייער היים, נאָך אמעריקא... און עס ציהט איהם אהין
צום טאטען, צו דער מאמען, צו די בריידער און שוועסטער, צו
די פעטערס און מומעס, וועלכע זיינען ביסלעכווייז, אייניג־
ווייז, פאַרווייז און חברות'ווייז אריבערגעפאָהרען, אויסהעל־
פענדיג אייגע די אנדערע מיט שיפסקארטען.

ער נאָר איז נעבליבען אליין.

און נעבליבען איז ער ניט, ווייל מען האָט איהם פיינט,
אדער אין דער שיפסקארטע, וואָס מען האָט געשיקט פאר די
גאנצע שטוב, איז זיין נאמען ניט געווען. אויך פאר איהם
איז די שיפסקארטע געווען, און ליעב האָט מען איהם גלייך מיט
אלע קינדער, אבער נעהמען איהם גלייך מיט אלע האָט מען
ניט געקאָנט. די וואָס האבען די שיפסקארטע געשיקט האבען
צעהנדליגע מאל געוואָרענט, אז טאָמער האָט ווער שוואכע אויגען,
זאל ער זיך ניט וואגען צו פאָהרען קיין אמעריקא. „וואָרום אין
אמעריקא — האבען זיי געשריבען — קוקט מען אויף אויגען
מעהר ווי אויף א קאָפ, חאָטש א קאָפ דארף אויך זיין ריין... אוי־
גען אבער זיינען נאָך ערגער". יענקע גנב", אזוי האבען זיי גע־
שריבען, „האָט האלט געזונטע אויגען. זעהט־זשע למען השם"...

און דערשראָקענע האבען די עלטערן זיך געזומען בורק

זיין די קינדערס אויגען און האָבען זיך געכאפט, אז דער עלטערער 15־יעהריגער גרשון האָט טאקי שלעכטע אויגלעך...

— וועה צו מיר, וואָס טהוט מען מיט איהם! — האָט די מאמע געבראָכען מיט די הענד.

— אפשר מיט בליי־וואסער זיי וואשען, — האָט דער טאטע געראטען.

— וואָס בליי־וואסער, וועה איז מיר? — האָט די מוטער געקרעכצט. — מען דארף מיט איהם אריינגעהן צום דאָקטאר.

און דער דאָקטאר האָט, בעטראכטענדיג גרשונ'ס אויגען געפונען, אז ער האָט טראחאָמע און מען מוז זיי לאנג היילען.

— לאנג היילען! — האָט די מוטער פערבראכען מיט די הענד, — אז די שיפסקארטע געהט סך הכל באלד אוים...

דער דאָקטאר איז אבער געבליבען ביי זיינם און האָט מיט א קאלטקייט פון א גזלן געזאָגט:

— איהר וועט איהם מוזען לאָזען דא, מען וועט איהם ניט אריינלאָזען...

גרשון האָט זיך פונאנדערגעוויינט...

— וויין ניט, וועה איז מיר... האָט די מוטער ניט דערלאָזט... דו וועסט זיי נאָך מעהר קאליע מאכען...

— אודאי טאָר ער ניט וויינען! — האָט דער דאָקטאר פערזאָגט.

און גרשון האָט צוגעזעהן, ווי זיין טאטע מאמע, ברידער און שוועסטער פאקען זיך אין וועג אריין, און ער וועט בלייבען אליין, אייגער אליין, און האָט ניט געטאָרט וויינען.

און אז אלע זיינען אוועקגעפאָהרען און איהם האָט מען איבערגעלאָזען ביי א וויטער קרובה, וועלכע האָט אויך געוואָרט אויף א שיפס־קארטע און האָט איהם געדארפט מיטנעהמען, וועז די אויגען וועלען זיך אויסהיילען, ערשט דאן האָבען איהם די טרעהרען גענוּארגען. געשטיקט, נאָר געוויינט האָט

ער ניט. און שטיקענדיג אזוי די טרעהרען, פֿלעגט ער אַנהויבען זידלען אמעריקא.

— א בייז לאנד! א שלעכט לאנד! וואס איז דאָרטען זייער דאגה, אז איך האָב שלעכטע אויגען! זיי טהוט דען וועה? מיר טהוט דאָך וועה, ניט זיי.

און באלד פֿלעגט ער חרטה האָבען:

— אז עס איז גאָר א ליגען, אז מיר טהוט גאָר ניט וועה... איך האָב געזונדע אויגען... איך זעה די קלענסטע ווערטער אין סדור'ל...

און דאמאלס האָט זיך איהם פֿערוואלט אויפהויבען אי־בער די דעכער און א פֿליה טהאָן אוש קיין אמעריקא, און ווי־זען זיי דאָרט אלעמען זיינע אויגען, ווי אזוי ער זעהט גוט.

„מען לאָזט ניט אריין"! דערמאָהנט ער זיך פֿלוצלונג...

און ער וועלט מלא רציחה, ווי אמאל אויפ'ן שמש, וואס פֿלעגט איהם ניט אריינלאָזען אין שוהל, וועו דער חזן פֿלעגט דאוונען.

שילטען וואלט ער זי וועלען... נאָר ווי אזוי קאָן ער זי שילטען, אז דאָרטען זיינען זייער עלטערן, זיינע ברידער און שוועסטער, פעטערס און מומעס?...

ניין, ער וועט אמעריקא ניט שילטען... די בעסטע זאך וואלט געווען ווייגען, וויינען... נאָר וויינען טאָר מען ניט...

אָבער, אז עס איז אָנגעקומען דער ערשטער בריף פון „דער נייער היים" און ער האָט נאָר איבערגעלייענט די ערשטע ווערטער: „מיין ליעבער זוהן", האָט ער זיך ניט געקאָנט אייני־האלטען. א שטראָם טרעהרען האָבען זיך פון איהם א גאָם גע־טהאָן און יעדער טרעהר האָט זיך איהם געדאכט מאכט איהם אלץ ווייטער, ווייטער פון אמעריקא, פון זיין היים...

און דערויף האָט ער זיך ערשט פונאנדערגעווויינט...

ראטשילד און ראקאפעלער.

פון שוין האָט ברוך'ן ארָאבגענומען זיין שוואָגער ביינוש, א יונגער־מאן פון א יאָהר 35, וועלכער איז שוין פינף יאָהר אין „לאנד". דערזעהענדיג איהם מיט די קורץ־געשוירענע וואָנסען און מיט דעם גלאָט גראזירטען פּנים, האָט ברוך גלייך דרך ארץ באר איהם בעקומען און אנישטאָט, וואָס אין דערהיים איז ער, ברוך, געווען דער י ח ס ן און ער פלעגט ביינוש'ן זאָגען דו און ביינוש איהם — איהר — האָט ער ביים בעגעגעניש גלייך איהם געגומען איהרצען, און צו זיין גרויס פערוואונדערונג האָט איהם ביינוש דוקא געזאָגט דו, דעמאָלט האָט ברוך דער־פיהלט, וואָס הייסט א ג ר און האָט זיך שוין מכין געווען אויף א סך ערנידערונגען.

אויף מאָרגען האָט ביינוש, קומענדיג פון דער ארבייט, און זעצענדיג זיך גלייך ביי דער וועטשערע, וואָס די בעל־הבית'טע וואו ער איז א שכן געווען, האָט איהם צוגעטראָגען, זיך גע־וועגדעט צום גרינעם:

— נו, ווי געפעלט דיר, ברוך, אונזער אמעריקא?

ברוך איז נאָך געווען שטארק מיעד פון וועג, נעראכט האָט זיך איהם נאָך אלץ, אז ער איז אויפ'ן שיף און אלץ שאקעלט זיך נאָך... אין דרויסען איז ער סך־הכל א האלבע שעה געווען— אי דאָס בלויז נעבען חויז. אויסער קלייניע קינדער, גרויסע „עזות־פּנימער" פאָהרענדיג אויף „רעדלעך" האָט ער נאָך נאָר נישט געזעהן. אבער אז דער שוואָגער פרעגט, דארף מען ענטפערן עדעל:

— א וואויל מדינה...

— א וואוילע מדינה! האָט ביינוש שפּאָטיש איבערגעחזר'ט. א, דו גרינער, האָסט דען א בעגריף, וואָס אמעריקא איז.

ער איז אנטשוויגען געוואָרען. האָט ארויסגענומען פון טאַש א באַנאַנע און קוקענדיג שטאַלץ אויף ברוך'ן האָט ער נעפּרעגט:

— וואָס דאָס איז וויסטו?

ברוך האָט זיך נכנע־דיג צוגעבויגען, בעטראכט די ווילדע פּרי און וויי א פערשוילדיגטער מיט א מאָגערען שמייכעלע געענטפערט:

— לאָם איך אזוי ווייסען פון בייז...

— אודאי, ווי קומען גרינע צו וויסען פון אזוינע זאכען, — האָט ביינוש געלאכט מיט גאוה — ביי אייך אין אייראָפּא ווייסט מען נאָר פון בולבע...

— בולבע איז איצט אויך ביי אונז זעהר טייער געוואָרען — האָט ברוך מיט א זיפץ איבערגעריסען...

— און וואָס איז ביי אייך ניט טייער? — האָט ביינוש געחוזק'ט... אזא באַנאַנע אויב מען קריגט שוין ביי אייך, מוז אודאי קאָסטען א פערציגער און ווייסט וויפיעל קאָסט זי דאָ? טרעף!

— אודאי נישט מעהר ווי פינף סענט... האָט ברוך שוואָך אויסגערופען, ציטערנדיג צי איז ער חלילה ניט אריינגעפאלען מיט'ן מקח.

און טאקי אריינגעפאלען! ביינוש האָט אויף איהם זיגעריש אויסגעשטעלט די אויגען און זיך פונאַנדערגעלאכט שטאַלץ, געזונד און זיכער:

— א גרינער איז א גרינער! מענש דו! פאר פינף סענט קרינסטו צעהן אזעלכע!

— צעהן שטיק! — האָט ברוך זיך בעגייסטערט פון דעם

זול — טע! טע! טע! — האָט ער געמאכט מיט די ליפּען. אָט דאָס הייסט א זול.

בלייבענדיג צופריעדען וואָס דער גרינער איז דאָך א שטיקעל מבין אויף זיין אמעריקא, האָט ביינוש גוטמוטהיג איהם פּאַרגעלעגט די באַנאַנע.

— נא, פערזוך, וועסט זיך אויסגרינען.

ברוך האָט ענטומען די פרוכט מיט ציטערדיגע הענד און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן.

— אַהאַ, איך האָב גאָר פערגעסען, אז דו ביזט א גרינער, ווייז, איך וועל דיר אַבשיילען...

— אזוי גאָר... דאָס שיילט זיך, הייסט עס... האָט ברוך זיך געמאכט חדוש'ן.

— אוהאי שיילט זיך עס... האָט ביינוש דערקלערט אין קונציג ארונטערגענומען פון דער באַנאַנע די גראַבע הויט.

— ס'איז הייסט עס, אינוועניג גאָר וויים... האָט ברוך וויעדער אויסגעדריקט זיין התפּעלות...

— עס בעסער, וועסטו זעהן וואָס הייסט גוט... האָט ביינוש ווי בעפוילען, ווי מען בעפעהלט א קינד.

ברוך האָט פּאַרזיכטיג אַבגעבייסען דעם שפּיץ, געגעבען א קיי און זיך מיט שארפער מבינות צוגעהערט צום טעם... ביינוש האָט אויף איהם געקוקט און געווארט אויף מבינות. „מען מוז לויבען!" האָט ברוך בעשלאָסען, חאָטש געוואָלט האָט ער דעם ביסען צוריק אויסשפייען. פאר איהם איז עס צו זיס געווען:

— נו?

— עס צוגעהט פשוט אין מויל... אָט דאָס הייסט פרוכט! האָט ער אויסגערופען מיט התפּעלות...

און ביינוש איז מיט'ן שוואָגער פון ערשטען עקזאמען גלייבען צופריעדען.

אויף מאַרנען האָט ברוך אויסגעהאַלטען אויף דעם עקזאַמען פון די „טומייטעס", ביי וועלכע ער האָט זיך פון דעם ווילדען טעם פערקרימט, האָט אבער שטארק געלויבט און געזאָגט, אז ביי „זיי" וואָלט מען עס צוצוקערט...

ביינוש איז געבליבען מיט זיין גרינעם וויעדער צופריערן. האָט איהם צוגעזאָגט אין גיכען גענפינען א שאָפ, וואו ער וועט צוגעהען העננערס צו מיידעלשע בלוזקעס... און ער וועט מאכען א לעבען...

דערף אָבער אין א פאַר טעג ארום ביינוש מאכען א שמועס וועגען אמעריקאַנער מיליאָנערן און דאָ הויבט זיך אָן ברוך'ס אומגליק.

אָננעפאַנגען האָט ביינוש איהם צו ערקלערען, אז אמעריקא פערמאָגט 400 מיליאָנערען, אזוי הייסען זיי טאקי — „די פיער הונדערט!" נאָר דער גרעסטער פון זיי איז ראקעפעלער...

— ווער איז דער ראקעפעלער?

— ראקעפעלער, האָט ביינוש ערקלערט, איז דער גרעסטער מיליאָנער פון דער גאנצער וועלט.

דאָ האָט זיך ברוך דערמאָהנט אָן ראָטשילד'ן. ראָטשילד איז ברוך'ן געווען איינגעבאקען טיף אין הארצען: ערשטענס, א איד און צווייטענס, טאקי ראָטשילד. און דערהערענדיג, אז ראקעפעלער איז נאָר דער גרעסטער מיליאָנער, האָט איהם עפעס א ריהר געטהאָן ביים הארץ און זעהר פאַרזיכטיג האָט ער בעמערקט:

— און ראָטשילד...

— עט, ביזט א שוטה, האָט ביינוש זיך אָננעכאפט... ביי אייך אין איראָפּא איז ראָטשילד א שיסער, דאָ וויסט מען אפילו ניט פון איהם... ראָטשילד פערמאָגט ניט אפילו ראקעפעלער'ס מיסט...

ברוך האָט ביטער א שמייכעל געטהאָן און בעשלאָסען, אז אונטערגעבען זיך דערף מען ניט אזוי גיך. באַאַנעם און טי-

בייטעם קאנען טאקי נוט זיין, ער איז א גרינער און קריענען זיך דערפאר מיט זיין שוואגער וועט ער ניט. אבער עם האט דאך אלץ א גרענעץ!... און ער האט איידעל בעמערקט:

— מיר דאכט זיך ביינוש, אז איהר האט א טעות... איך, למשל, האב פון ראקעפעלער קיינמאל ניט געהערט. פון ראטשילד'ן אבער וויים א קינד אין וויעג... א קלייניגקייט — ראטשילד...

— נו, — האט ביינוש א שטאך געטהאן — וואס זשע ביזטו ניט געפאהרען קיין פאריזש צו ראטשילדען?

— חע־חע־חע! — וואס האב איך מיט איהם פאר א נעשעפטען — האט ברוך מוטהלאז געלאכט — נאר איך מיין, אז מען רעדט, רעדט מען: ס'הייסט, ווער וויים דאס ניט אז ראטשילד איז דער גרעסטער מיליאנער!

— ביזט א גרינער — האט ביינוש געטענה'ט — מען זאגט דיר, אז ראקעפעלער איז דער גרעסטער מיליאנער, קומסטו מיט דיין ראטשילדען...

— מיינער, וואס הייסט מיינער — האט ברוך זיך געהאלטען פעסט — ער איז מיינער, ווי דיי... ווי דיי... ווי אייערער... עס רעדט זיך נאר, ראטשילד וויייסט יעדער איז דער גרעסטער מיליאנער...

— אויב אזוי, לאמיר בעסער וועגען דעם ניט רעדען — האט ביינוש טרוקען ארויסגערעדט, זיך אויפגעשטעלט און שטום פערדויבערט א דריי־סענטיגען סיגאר...

ברוך האט געפיהלט, אז דער שוואגער איז בייז אויף איהם, נאר קיין חרטה האט ער דאך ניט געהאט.

— ס'איז דאך נארישקייט! — האט ער פאר זיך געטראכט — עם האט דאך אלץ א גרענעץ!

זיין רייזע קיין אמעריקא.

נאָך דעם ווי מיין חבר היימאן איז אבגעוועזען פינף יאָהר אין ניו יאָרק און האָט איבערגעארבייט ביי פערשיעדענע „טרייבס" — פון א קעסטעל־מאכער ביז א פּייפּער־העגער, פון א פּייפּער־העגער ביז א „האַנד" אין א רעדאקציע, — האָט איהם אָנגעהויבען ציהען אין דער וועלט אריין.

— איך קען דאָ מעהר ניט זיין, — איך וואָר דערשטיקט! האָט ער זיך פּאר מיר געקלאָגט און האָט צושפּרייט די הענד ווי ער וואָלט וועלען פליהען.

— וואוהין וויל־סטו — צוריק אין אירלאַנד? — האָב איך איהם אבגעהאקט די פליגלען.

— ניין, — האָט ער אויסגעזופצט, — איך וויל אין אמעריקא!

און זיינע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען מיט א מאָדנעם פייער, — אין אמעריקא וויל איך פאָהרען!

— ביזט משוגע! — האָב איך זיך דערשראָקען, — דו ביזט דאָך אין אמעריקא, — ניו יאָרק איז דאָך די הויפּט שטאָדט...

— ניין, ברודער, האָט ער אויסגעקרעכצט, — ניו יאָרק איז נישט אמעריקא, ניו יאָרק אין בריסק, קאָוונאָ, בערדיטשעוו, לעמבערג, יעהופּעץ, וואָס דו וויל־סט אליין — איך אָבער וויל פאָהרען אין אמעריקא. אז איך בין נאָך געווען א קינד האָב איך שוין געטרוימט פון אמעריקא.

— וואו זשע איז אמעריקא? — האָב איך איהם געפרעגט, שטאַרק בעאונרוהיגט וועגען זיין גייסטיגען צושטאַנד...

— חאטש קאליפארניא... — האט ער אויסגעברומט, און זיין געזיכט האט זיך בעשטראהלט. — חאטש קאליפארניע, ברודער! דארטען הויבט זיך ערשט אן. חאטש די אמת'ע אמעריקא איז בראזיליען.

— זאג שוין באלד — יאפאן! — האב איך געחוזק'ט.

— יאפאן נישט! — האט ער נישט נאכגעגעבען, — חאטש צוריק געשמועסט, מעהר אמעריקא ווי ניו יארק איז עס זיכער. איך אבער וויל אין דער אמת'ער אמעריקא — אין קאליפארניע...

און מיין חבר האט זיך געזומען גרייטען אין אמעריקא, אין קאליפארניע הייסט עס.

איז אן אומגליק אבער — מיין חבר היימאן האט בשום אופן נישט געקענט אבשפארען די גרויסע סומע געלד וואס די רייזע נאך קאליפארניע האט געפארדערט...

עס איז אריבער צוויי יאהר און מיין בחור קרעכצט וויעדער, שפרייט די הענד, ווי פליגלען, און בעט זיך:

— גוואלד, איך וויל פאהרען קיין אמעריקא! — און ער לאזט שוין אראפ פון קאליפארניע אויף שיקאגא.

— קיין שיקאגא אבער מוז איך פאהרען!

געווים איז קיין שיקאגא די רייזע ביליגער — אכטצעהן דאלאר — און מיין חבר קען דארטען זיין! אבער די צייטען זיינען ביי מיין חבר ערגער געווארען: „סלעק", פוילקייט און אנדערע אומשטענדען.

ניין, אזוי ווייט — אין שיקאגא — קען ער זיך ניט אונטערנעהמען.

און עס געהט אוועק נאך א יאהר. מיין חבר היימאן בעט זיך:

— ברודער, גיעב אן עצה, — ווי ווערט מען פטור פון ניו־יארק, און ווי אזוי פעקעלט מען זיך פארט איבער ערגיץ אין א שטיקעל אמעריקא.

איך נעהם אנטהיל אין זיין לאנע באמת, ווי! איהם אויסהעלפען מיט אן עצה, און מיר נעהמען דעם קורס־בוך פון די רייזען, זוכען שטעדט אין אמעריקא, און גענינען אויס אז אין דעטראָיט קאסט ביי א דרייצעהן דאלאר. מיין חבר גיעט א פאטש אין רייזע בוך אויך דעטראָיט און צוזינגט זיך:

— יא, איך פאהר קיין דעטראָיט! — און ער ציהט אויס די הענד — ער פליהט שוין, הייסט עם!

אבער באלד גלעט ער דעם שטערען, זוכט אין די טאשען און גענינט ענדליך אויס, אז דרייצעהן דאלאר איז טאקי נישט קיין געלד, אבער ער פערמאגט עס דערווייל ניט...

ער וועט מוזען, הייסט עם, וויעדער נעהמען זיך צו זאמלען, שפארען נאך א פאר מאנאט...

די פאר מאנאט זיינען אריבער. איך בענעגען מיין חבר הייטאן א פערבייגקטען: — נו? — פרעג איך איהם.

ער האט ערשט זיעבען דאלאר, און מיט צושפרייטע הענד קלאגט ער:

— מעהר ווי 7 דאלאר האב איך ניט נעקענט אבישפארען. איך נעה דא אוים, אין ניו יארק, ווי א ליבט... איך ווי! אין אמעריקא!

— פאהר אין באסטאן, — ראט איך איהם, — באסטאן איז אן עכט אמעריקאנער שטאדט, דארט ערשיינט אפילו א אידישע צייטונג, אבער קיינער וויים פון איהר ניט, מען זעהט זי נישט אן... יא, ברודער, פאר זיעבען דאלאר קענסטו פאהרען קיין באסטאן...

מיין חבר איז צופריעדען. נעווים איז באסטאן אמעריקא. פון דער אייניגער אידישער צייטונג דארטען לאכט ער. ער וועט זי זיכער נישט אנקוקען, און טאמער קומט אהין אייניער א ניו יארקער לעקטשורען, וועט ער זיך מאכען כאילו לא ידע— ער וואהנט אין אמעריקא, און אוים לעקטשורס פון גרינהארנס!

מען קען איהם דאָרט גאָר נישט טהאָן — ער וועט זיין אין אמעריקא.

אָבער ביז ער האָט זיך צוגעגרייט אין פון די זיעבען דאָלאר געוואָרען דריי מיט א האלב; האָט ער פאר א דאָלאר געמוזט אויסלייזען די וועש, ווארום ווי נעהמט מען אונטער אזא רייזע אָהן וועש?

— ברודער! — האָט ער פאר מיר וויעדער געקלאָגט,— אויס מיט באָסטאָן — איך האָב פונקט צוויי און א האלב דאָלאר... איך מוז אבער פאָהרען ערגעץ קיין אמעריקא. דאָ וועל איך קראנק ווערען, שטארבען און בענראָבען ווערען ערגעץ ביי מיינע לאנדסלייט אויף דער סעמעטערי און וועל קיינמאָל אמעריקא נישט אנזעהן.

— אויב דו האָסט נאָך באמת צוויי און א האלב דאָלאר— האָב איך איהם געטרייסט, איז נאָך דער אונגליק ניט אזוי גרויס, — פאר אזא סומע קענסטו פאָהרען אין פילאדעלפיא. דאָרטען איז אויך אפילו דאָ א אידישע צייטונג, און צום אונגליק, א טעגליכע. אבער — אויך די אייגענע מעשה ווי אין באָסטאָן — קיינער וויים פון איהר נישט — דערפאר אָבער פערמענט פילאדעלפיא יענעם גלאָק, וואָס האָט אויסגעקלונגען פרייהייט פאר אמעריקא — איך מיין, אז דערפאר אליין מוזטו פאָהרען קיין פילאדעלפיא.

מיין חבר הייאמן האָט זיך מאָדנע דערפרעהט, געמומען צעהלען זיין קאפיטאל, ערשט ער כאפט זיך: ער פערמאָגט בלויז א דאָלאר מיט א האלבן...

און א דאנק מיין עצה בעשטימט ער צו פאָהרען קיין פערסאָן... ס'איז דאָך נעהנטער צו קאליפאָרניע, און עס וועט נאָך איהם בלייבען ביי א דאָלאר אויף די ערשטע טעג לעבען.

און ער האָט זיך ענדליך געלאָזט אין ווייטען וועג אריין— קיין פעטערסאָן.

אָבער, ווי עס האָט זיך אויסגעלאָזט איז ער אויך אין פע-

טערסאָן נישט געפֿאָהרען. בעגעגענט האָב איך איהם אין א פּאָר מאָנאַט ארום שפּאַצירען אויף פּיטקין עוועניו אין ברוקלין.

— ביזט נאָר נישט געפֿאָהרען קיין פּעטערסאָן? — האָב איך זיך פּער'חדוש'ט.

— ניין, ברודער, איך האָב נישט געקענט... עס האָט זיך אונטערגעוואָרפֿן שוין פּאַר'ן פֿאָהרען א זייטיגע הוצאה און איך בין געבליבען ביי א האַלבען דאָלאַר. פּאַר גרויס בענקשאפֿט בין איך אנטלאָפֿען קיין ברוקלין.

און דערביי האָט ער אויף מיר א ווינק געטהאָן א האַפּ־נונגסלאָזען בליק, ווי נערעט: שוועך, ברודער, צו דערגרייכען אמעריקא, ווען דו פאַלסט אריין אין ניו יאָרק...

דעם ברודערס טשעק.

מיסטער גאָלדבערג, א מאן פון א יאָהר עטלעכע און דרייסיג, מיט א לאנגלעך מאָגערען געזיכט, מיט א שטרענגפערזאָרגטען אויסדרוק, איז געזעסען אין זיין אָפיס ביים שרייב־טיש און דורכגעקוקט די פריהמאָרגענדיגע פּאָסט. לייענען איז אין די בריעף ניט געווען קיין סך. עטלעכע ווערטער, דייטלעך געשריבענע, ווי עס קען נאָר שרייבען א שרייבמאשין (קיין האנד־געשריבענע בריעף האָט ער ניט בעקומען!), האָבען איהם שוין קלאָר געמאכט מיט דעם ענין. די בריעף זיינען געווען ניט נאָר געשריבען מיט א מאשין, נאָר אויך ווי מיט א מאשין געטראכט — און גאָלדבערג, פון דער נאָטור א ראַמאַנטיש געשטימטער מענש, האָט ביי די דאָזיגע בריעף זיך געפיהלט, ווי ער וואָלט געגאַנגען אויף א גלאָטער שאסעע, וואו ביי די זייטען פון וועג איז ניטא קיין בוימעל און קיין בלימעל און קיין גרעזעלע, און מאנכמאָל פלעגט ער האָבען ביים לעזען די דאָזיגע בריעף געפיהלט, ווי עס דאָרשט איהם...

שוועריקייט איז איהם געווען אויף די דאָזיגע בריעף צו ענטפערען, דאָס הייסט צו דיקטירען דער „טייפרייטערין", וועלכע ער האָט געהאלטען אין זיין אָפיס. די ווערטער האָט ער ארויס־געלאָזט פון מויל מעכאניש, דאָס מיידעל פלעגט עס סטענאגראפירען אויף א שטיקעל פאפיר און נאָכדעם נעהמען עס קלאפען אויפ'ן מאשין „טאק־טאק־טאק־טאק!" גאָלדבערג פלעגט נאָר מיט דער פערער מוזען אונטערשרייבען זיין נאָמען. אבער די אונטערשריפט איז אויך ארויסגעקומען ווי מאשינאל. איין אונטערשריפט האָט זיך ניט אונטערשיידט פון דער צווייטער.

זיין ערשטער און צווייטער נאָמען העררי גאָלדבערג האָט שטענדיג פערנומען איין לענג, איין ברייט און די אותיות תמיד שפּיציגליך און ווי בייזליך. דער לעצטער שטריך פערקרימט ווי א העקעלע...

מאנכמאָל פלעגט ער אליין בעוואוסטזיין, וואָס זיין אונטערשריפט געהט ביי איהם אזוי איינארטיג. אז ער איז געווען א איינגעל, געדענקט ער, פלעגט ער יערעם מאָל זיך אנדערש אונטערשרייבען. נאָך די דאָזיגע פערשידענארטיגע אונטערשריפטען האָט ער מאנכמאָל ווי פערבענקט זיך. אבער א וויכטיגערע ביזנעס־אידעע פלעגט איהם פון דעם דאָזיגען סענטימענטאלען צושטאָנד אַבריסען און ער האָט זיך ווידער פערוואנדעלט אין א געשעפּטס־מענשען, מיט געוויסע פליכטען, געזעצען און כללים...

אין אָפּיס איז אריין א מאן.

גאָלדבערג האָט איהם געשעפּטליך געענטפערט אויף זיין העלאָ, אָננעווויזען א שטוהל און זיך מיט איהם נעענומען חשבונ'ען.

נאָכ'ן אויס'חשבונ'ען זיך האָט גאָלדבערג איהם אָננעשריבען א טשעק, אונטערגעשריבען זיין נאָמען, איהם אבגענעבען און געווארט, אז יענער זאָל זיך אבטראָגען.

דער מאן אבער, אריינלעגענדיג דעם טשעק אין טאש איז נאָך געבליבען זיצען און ענדערענדיג די ביז־אהעריגע מינע פ'ן זיין פּנים אין א פרייגדליכערער, האָט ער זיך אָננגערופען מיט א לויבען שמייכעלע:

— איהר ווייסט, מר. גאָלדבערג, איך האָב צו אייך א גרוס...

— פון ווועמען? — האָט גאָלדבערג געפרעגט, מיינענדיג אז יענער האָט עפּעס צו דערצעהלען פון א געשעפּטס־מאן.

— פון אייערען א ברודער...

— א ברודער! — האָט זיך גאָלדבערג שויו אננטפאפט

מיט מעהר טעמפּעראמענט. — איך האָב דאָ בלויז איין ברוּדער...

— נו, איז דאָס פּון דעם ברודער. מיר וואוינען גראד אין איין הויז... א גאנץ וואויל־ער מענשעל... ניט רייך... עפּעס א קינד איז ביי איהם ניט געוונד...

גאָלדבערג איז רויט און בלאָס געוואָרען, האָט אָנפאַנגס זיך פערלאָרען און ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערען און ווי אזוי צו האלטען זיך ביי דעם דאָזיגען פאל... באלד אָבער האָט זיך זיין געשעפּטליך פערזאָרגט געזיכט אויסגעלויטערט, זיינע גראָהע אויגען האָבען ווי פּון זיך אליין זיך אויסגעווישט און ער האָט געמורמעלט:

— אזוי, פּון מיין ברודער... יא.. איך דאנק אייך... איז ביי איהם א קינד נעביך קראנק?... אי וועה! א שאד!...

און די אלע ווערטער, וואָס גאָלדבערג האָט איצט ארויס־געשאָטען פּון מויל אָהן א אָרדענונג, נישט געשעפּטליך איבער־געטראכט, האָבען דאָ אין אָפּיס אזוי מאָדנע געקלונגען, אז סיי גאָלדבערג, סיי די טייפּרייטערין און דער מאן, וואָס איז דאָ נעזעסען האָבען זיך אומגעקוקט ווי פער'חידוש'ט...

גאָלדבערג האָט זיך אזש פערשעמט און ווען דער מאן איז ארויס האָט ער זיך נעפיהלט ערלייכטערט...

אבער דאָס נעזיכט פון זיין ברודער האָט זיך געטראָגען פאר גאָלדבערג'ס אויגען אויך נאָכ'ן מאנ'ס ארויסגאנג... און דער דאָזיגער ברודער, וועלכען ער האָט שוין א לאנגע צייט, צוליעב דעם וואָס ער איז שטענדיג פערנומען, ניט געזעהען, האָט פּול געמאכט דעם גאנצען אָפּיס... וואו ער האָט זיך געקעהרט האָט ער געזעהען זיין ברודער, וועלכען ער האָט אלע מאל אזוי ליעב געהאט און וועלכען ער האָט צוליעב טרוקענע געשעפּ־טען אזוי פערגעסען און אזוי לאנג ניט בעזוכט...

ער האָט געוואָלט שוין טאקע אריבער געהן צו איהם, גע־וואָהר ווערען דאָס קראַנקע קינד... אָבער היינט האָט ער נאָך אזוינע וויכטיגע געשעפטען צו פערזאָרגען... מאָרגען? ניין, מאָרגען וועט ער אויך ניט קענען... ער וועט א גאנצע וואָך ניט קענען געהן צו איהם...

— איך וועל איהם דערווייל שרייבען א בריעף און שיקע: א טשעק... האָט ער בעשלאָסען און ער האָט פאר אויפרעגונג עס הויך ארויסגערעדט:

— מען דארף איהם שרייבען א בריעף!...

די טייפרייטערין דערהערענדיג „א בריעף" האָט זיך שוין אַנגעגרייט מיט א שטיקל פאפיער און געקוקט דאָ אויף גאָלד־בערג'ן און דאָ אויף דער שרייב־מאשין...

—ניין... — האָט גאָלדבערג ווי פערשעמט געשטאַמעלט— דאָס איז גאָר אן אנדער בריעף... דעם מוז איך אליין מיט דער האנד שרייבען...

און ווערענדיג זעהר דערווארימט האָט ער צוגענעבען מיט א שמייכל:

— דאָס איז צו א ברודער...

די טייפרייטערין האָט אויך גאָלדבערג'ן א קוק געטהאָן, ווי זי וואָלט אַנפאַנגס ניט פערשטאַנען, אבער באלד האָט זי ווי בענעהמענדיג עס, פרייגדליך געשמייכעלט און ווי צוגענעבען:

— אך, צו א ברודער... דאָס איז פיין!...

און אין אַפים האָט עפעס א וועה געטהאָן מיט ברודער־שאפט...

די שרייב־מאשין איז ווי א פערשעמטע געשטאַנען אויפ'ן שרייב־טיש און געווארט, געווארט אויף עפעס און האָט זיך ניט דערווארט...

דעם בריעף צום ברודער האָט גאָלדבערג געשריבען מיט דער אייגענער האנד... די אותיות, פוילע און רונדע, ווי אמאָליגע, ווען ער פלעגט אינגעלווייז שרייבען, האָבען זיך געגאָסען

אויפ'ן ווייסען גלאטען פאפיר און גאלדבערג האט נאך יע־ דער זאץ זיך אבגעשטעלט און בעוואונדערט זיין האנדשריפט. נייע אותיות!...

אפילו אין דעם טשעק, וואס ער האט געשריבען פאר'ן ברו־ דער האט ער יעדען אות אבגעטאקט. דער „פיפטי" איז אריס ווי געמאלען און דעם ברודער'ס נאמען האט זיך צושפרייט אויף א גאנצער שורה. דער עיקר אבער האט גאלדבערג זיך אב־ גענעבען מיט'ן אונטערשריפט אויפ'ן טשעק. שוין לאנג, אז ער האט קיין פערגענינגען ניט געהאט פון שרייבען זיין נאמען אויף א טשעק, ווי איצט אויפ'ן טשעק צום ברודער.... וועו ער וואלט געקענט אנשטאט דעם בלויזען נאמען נאך צושרייבען דאס ווארט ברודער!... זאל מען טאקי אין באנק וויסען, אז דאס איז ניט סתם א טשעק, נאר א טשעק צו א ברודער...

אין עטליכע טעג ארום, איבערקוקענדיג די פריהמארגען פאסט, האט גאלדבערג געפענט א בריף און אינעוועניג איז געלעגען א בעקאנטער טשעק...

דאס איז געווען דערזעלבער טשעק, וואס ער האט געשיקט דעם ברודער....

דער ברודער דאנקט איהם פאר זיין פריינדליכקייט און בעדויערט, וואס דער טשעק איז צוריקגעקומען, ווייל ער איז עפעס ניט ריכטיג געשריבען. ער האפט, אז ער וועט איהם זעהען פיקסען...

גאלדבערג האט בעטראכט דעם טשעק און געזוכט דעם פעהלער...

ער האָט א ביטערען שמייכעל געטהאָן: דער אונטערשריפט איז געווען, ניט דער, ווי ער האָט זיך אין דער באנק אונטערגעשריבען: דאָ איז ער גאָר אן אנדער גאָלדבערג: פול, רונד און בריוט. ניין! די באנק וויים פון אן אנדער גאָלדבערג! אזא קען זי ניט!...

און גאָלדבערג האָט זיך פערשעמט...

ערשטע רייהע.

פון אלע ביזנעס, וואס זלמן האט אונטערגענומען פאר די עטליכע יאהר וואס ער איז אין ניו יארק האט זיך אויסגעלאזען א טייך. „עס געהט ניט כאטש צוריים זיך!" — אזוי האט זלמן אליין געזאגט מיט א שמייכעלע. א זייטיגער מענש פלעגט צוריק א שמייכעל טהאן. און באמת, וואס געהט עס אן א זייטיגען מענשען ווי אזוי זלמן פיהלט זיך נאך אלע קראכען. נאטירליך, זיינען נאך ניט אלע מענשען אזוי שלעכט און צוויישען זיי געפינען זיך אזעלכע, וואס גיבען זלמנ'ען עצות. איינער הייסט איהם זיך „צולערנען די שפראך" און ווערען אן „אינשורענס אייזשענט", ווערליג ער איז א מענש אן „אסאבע" און אז ער וועט אריינגעהן צו עמיצען „אינשורען" וועט מען איהם געווים ניט אבזאגען. אן אנדערער האט נאך א בעסערע עצה— אינשורענס אייזשענטס זיינען שוין דא צופיעל, אבער א „פייפער סטענר" וואלט פונקט גוט געווען. קיין סך גלעך דארף מען דערצו נישט האבען און דער עולם לייענט היינט זעהר א סך... א דריטען פאלט איין, אז פאר זלמנ'ען וואלט גוט געווען ארויסצופאהרען אין א קלייניר קאנטרי־שטאדט... דארטען, מיט זיינע פלעגער, קען ער ווייט אוועקגעהן.. .א פיערטער הייסט דוקא בלייבען אין ניו יארק, נאר אויב יא זוכען גליק, אז שוין בעסער פאר איהם צו פאהרען קיין סאן פראנציסקא, מען זאגט, אז דארטען איז גלעך ווי בלאטע, קיין פענים זעהט מען דארטען גאר נישט אן, בלויז ניקעלס און ניקעלס...

אבער פון די אלע עצות זיצט שוין זלמן באלד א יאהר אהן א „ביזנעס" און נישט קוקענדיג וואס ער האט נאך אין זיך

געגנג שטאָלץ, פיהלט מען שוין, אז ער איז אין גאנצען גע־ברָאכען. עס האלט שוין דערביי, אז א רייכערער לאנדסמאן שלאָגט איהם פאָר עטליכע דאָלאר א גמילת־חסד.

אָבער זלמן געהערט ניט צו דעם סאָרט אידען וואָס באָר־גען גמילת־חסדים גלאט אין דער וועלט אריין. ערשטענס, איז א גמילת חסד גלאט א מאוס'ע זאך. דאָס הייסט, דער וואָס גיט דער גמילת חסד איז דוקא א שעהנער מענש, אָבער דער וואָס נעהמט איז שוין א פערפאלענער. א מענש — זאָגט זלמן פאר זיינע נאָהענטע, מוז זיך אליין ראנגלען. צו לייטען אנ־קומען דארף מען ניט.

און זלמן אליין וואָלט אפילו געקענט הונגערן און קיינער זאָל ניט וויסען וואו ער האלט אין דער וועלט. איז אבער זיין ווייב, עטיל, שוין אן אנדער מין מענש. זי וויל דוקא מאכען א לעבען, ווי גאט האט געבאָטען און זי האט טענות צו דער וועלט. — וואָס הייסט עס — פאלט זי אמאָל אריין צו קרובים און לאנדסלייט — פאר וואָס זאָל מען מיין זלמנ'ען לאָזען פא־לען? — ער, אז ער האט געהאט פלעגט ער אלע מאָל געבען. נישקשה, זי האָפט נאָך, אז ער וועט צוריק אויפגעריכט ווערען און ער וועט נאָך וויעדער מענשען העלפען.

דערווייל אָבער וויל זי מען זאָל איהם אויסהעלפען. אבער אויף אזא אופן, אז ער אליין זאָל ניט וויסען. — ער קען זיך חלילה א מעשה אָנטהאָן — צעוויינט זי זיך. ער איז דאָך א משוגענער. ביי לייטען אז עס טרעפט אן ענגע צייט, לעגען זיך פריינד און קרובים צוזאמען און מען העלפט אוים צו מאכען עפעס א געשעפט, צי וואָס. מיט איהם אבער איז אן אומגליק— ער וויל צו קיינעם נישט אָנקומען.

דערפאר מוז מען איהם אזוי אויסהעלפען, אז עס זאָל אויסקומען אויף אן איידעלען אופן און שטארק בסוד...

און עטל, א כוואטסקע וויבעל גיט אויף א פלאן: מען זאָל נעהמען א „טהעאטער", פערקויפען טיקעטס און דאָס געלד

וואס וועט אריינברייגען זאל מען איהר אוועקגעבען. און זי וועט זאגען, אז דאס האט זי בעקומען פון דער היים פון איהרע עלטערען.

און ענדליך האבען זיך צוויי יונגע באיעס ארויסגערופען די דאזיגע אונטערנעהמונג דורכצופיהרען.

—זאלט איהר זשע גערענקען, אז ער טאר דערפון ניט וויסען, עס מוז זיין בשתיקה פון איהם, וויל טאמער וועלט ער געוואהר וועט ער זיך בענראבען א לעבעריגער.

און בעקומענדיג אן הבטחה, אז עס וועט דורכגעפיהרט ווערען אין דער נרעסטער בעהאלטענקייט איז עטיל אווענק א היים.

אין א וואך ארום איז זלמן געזעסען ביי זיינעם א לאנדס־מאן. עס איז געווען א זונטאג נאכמיטאג. זלמן האט זיך גע־פיהלט זעהר נוט אויפגעלענט, ער האט אין דער פריה נעקריגען אן אלטען חוב — פינף דאלאר — האט ער דריי דאלאר אווענק־נעגעבען אין שטוב און צוויי דאלאר איז איהם נאך נעבליי־בען אויף צו בעצאהלען מארגען אין נראסערי. דערווייל אבער האט ער זיי געפיהלט אין טאש און דאס האט איהם צוגעגעבען א ביסעל מוטה און קוראזש. די צוויי דאלאר זיינען נראד נע־ווען איינציגע און אזוי ווי די מיסעם האט נראד געדארפט האבען צוויי איינציגע דאלאר האט ער זיך דער ערשטער אויס־נערופען, אז ער קאן אויסטווישען.

— דער רייכסטער פון אונז איז פארט זלמן. — האט די מיסעם א זאג געטהאן און נעשמייבעלט.

— וואס דען? — האט דער לאנדסמאן פאדטאקעווענט און וויסענדיג פון דער אונטערנעהמונג, וואס מען נעהט פאר זלמן'ען מאכען, האט ער צוגעגעבען:

— זלמן וועט נאך ערשט וועלען א נגיד!...

זלמן האט פון דעם דאזיגען אויסרוף זיך דערפיהלט נאך נעהויבענער, ער האט גלווילט עפעס ענטפערען, אבער דערווייל

האָט זיך געעפענט די טהיר און עס זיינען אריין די צוויי באַ־
יעס.

אזוי ווי אין חויז איז געווען א מיידעלֿ, וואָס האָט געדארפט
א חתן, האָט מען די באַיעס זעהר שעהן אויפגענומען. דער
לאַנדסמאַן האָט זיי געבעטען זיצען און די מיסעס האָט זיי
פאַרגעשלאַגען צונעהמען אן אַראַנזש פון טעלֿער.

די באַיעס אַבער, האָבען אויסגעזעהן צו ביזי צו זיין, זיי
האָבען געקוקט אויף זלֿמן׳ען, ווי ער וואָלֿט זיי אין עפעס גע־
שטערט. אבער באלֿד האָבען זיי זיך איבערגע׳סוד׳עט און איי־
נער האָט זיך אַנגערופען:

— מיר האָבען איצט קיין צייט נישט. מיר זיינען געקו־
מען וועגען ביזנעס...

דערהערט ביזנעס, האָט זיך זלֿמן דער ערשטער אַנגע־
כאפט:

— ווי באלֿד אז ביזנעס, וויל איך טאקע הערען...

די צוויי באַיעס האָבען זיך איבערגעקוקט און לייכט גע־
שמייכעלֿט, אבער באלֿד זיינען זיי ערנסט געוואָרען און איינער
האָט זיך אַנגערופען:

— דאָס זיינען ניט פאר אייך קיין ביזנעס, ר׳ זלֿמן... דאָס
געהט מען מאכען א טהעאטער אונטערנעהמונג פאר אן אַרי־
מען לאַנדסמאן. מיר פערקויפען טיקעטס...

— טיקעטס... דאָס איז זעהר שעהן — האָט זלֿמן זיי
געמוטהיגט. שטיצען א לאַנדסמאן איז אלֿע מאל א יושר... נע־
ווים... נעווים... וואר איז ער דער דאָזיגער לאַנדסמאן... איך
קען איהם אויך?...

— דאָס איז א סוד... האָט איין באַי געענטפערט.

— נו, אויב א סוד, צוויינג איך אייך ניט צו דערצעהלֿען,
איך בין ניט פון די מענשען וואָס זיינען שטאַרק נייגעריג צו
ווייסען.

— יא, ניינעריג זיין דאָרף מען טאקי ניט... האָט דער לאנדסמאן אליין זיין מיינונג ארויסגעזאָגט. איז הייסט עס ווילט איהר איך זאָל נעהמען טיקעטס...

— נעווים! — האָבען די באָיעס אויסגערופען און איינער האָט ארויסגענומען א פּעקל טיקעטס און פּאָרגעשלאָגען פּערשיעדענע סאָרטען: באקס, אָרקעסטער און ערשטע באלקאָני.

דער לאנדסמאן האָט זיך געישוב'ט וועלכע צו נעהמען: צי אָרקעסטער אדער באלקאָני, די מיסעס האָט נעראָטען באלקאָני.

— פּאר וואָס באלקאָני? — האָט זי׳כן אָבגעשלאָגען — באלקאָני איז צו ווייט. איך וועל נעהמען אָרקעסטער.

די צוויי באָיעס האָבען זיך איבערגעקוקט און האָבען זיך אָנפאנגס, ווי אָפּגעלאָרען. אבער באלד האָבען זיי זיך געכאפט, אז אדרבא, זאָל ער טאקי קויפען — און האָבען זיך צו איהם העפליך געוועדעט:

— איהר ווילט אָרקעסטער, ר׳ זלמן...

— יא, אָרקעסטער, דאָלאָרדיגע... אן אָרימער לאנדסמאן געווים... וואָס הייסט? — מען מוז אזא אונטערשטיצען, עס איז א יושר... איך וויים אפילו ניט ווער ער איז, אָבער ס׳איז נאָך גרעסער די מצוה...

די באָיעס האָבען זיך וויעדער אומגעקוקט און זיך ניט געקאָנט בעהערשען און איינער האָט הויך זיך צוגאכט.

— וואָס זשע לאָכט איהר — איז זלמן אָבהענדיג געווארען — וואָס איך זאָג, אז עס איז א מצוה... וואָס דען איז דאָס? — אודאי א מצוה...

— פערקעהרט... האָט זיך דער באָי פערטיידיגט און איז רויט געוואָרען. איך האלט אויף, אז עס איז א גרויסע מצוה, דערפאר געה איך דאָך ארום פערקויפען די טיקעטס.

און וועראנדיג צוריק ערנסט, האָט דער באָי איהם דערלאנגט צוויי טיקעטס ערשטע רייהע און ער האָט בעטאָנט:

— איהר בעקומט ר' זלמן ערשטע רייהע...

זלמן האָט זיך דערפיהלט זעהר שטאָלץ. ער האָט געוטעז די צוויי טיקעטס, בעטראכט זיי פון אלע זייטען און מיט א רחבות'דיגען שמייכעל ארויסגענומען די צוויי לעצטע דאָלאר:

— אָט האָט איהר צוויי דאָלאר... איז הייסט עס, וועז וועט דאָס זיין?

איינער פון די צוויי האָט איהם געזאָגט דעם דאטום.

— זעהר פיין! זעהר פיין! — האָט זיך זלמן ענטציקט— איך וועל טאקע געהן מיט מיין עטלעז.

און אז די צוויי באָיעס זיינען שמייכלענדיג ארויס, נאָכדעם ווי זיי האָבען פערקויפט נאָך צוויי באלקאָני־טיקעטס, האָט זלמן ווי מיט גדלות זיך געוועגדעט צום לאנדסמאן:

— האָט איהר, ווייסט עס, געקויפט באלקאָני — צו 75 סענט...

דער לאנדסמאן האָט געשוויגען, נאָר די מיסעס האָט מיטא זיפץ געענטפערט:

— עס איז דאָס אויך היינטיגע צייטען שווער, נאָר וואָס זאָל מען טהאָן מיט אן ארימען לאנדסמאן?

דער דאָזיגער טרויעריגער טאָן פון דער מיסעס האָט זלמן'ען אויפגעוועקט פון חלום, ער האָט זיך דערמאָהנט, אז ער האָט אוועקגענעבען די לעצטע צוויי דאָלאר פאר טיקעטס ערשטע רייהע.

ער האָט שוין מעהר ניט געקאָנט איינזיצען, עס האָט איהם געהויבען פון אָרט.

און אבזעגענדיג זיך מיט זיי איז ער ארויס פון שטוב.

און א דערשלאָגענער, נישט האָבענדיג קיין ניקעל אויף קאָרפער, האָט ער געשפאנט א היים צו פוס מיט די צוויי טיקעטס ערשטע רייהע אויף זייז אייגענער אונטערנעהמונג...

דער גענאַמע מיט'ן וויין.

זיצענדיג ערב יום טוב אין „עלי" פּאַהרענדיג צו דער ריכ־טונג אין בראַנקס, איז ביי א צוויי־טער סטיישאַן אריין אין קאר א בעקאַנטער אלטער גענאַסע. ער האָט אויסגעזעהען פּערמא־טערט און צורודערט. זיינע אויגען האָבען געקוקט ווי בייז אויף דער גאַנצער וועלט, אין האַנט האָט ער געהאַלטען א לענגלי־כען און שמאַלען פּעקיל, וואָס האָט אויסגעזעהען ווי א פּאַר פּערפּאַקטע פּלעשער וויין. קענענדיג אבער דעם דאָזיגען רא־דיקאל־געזינטען מענשען, האָב איך דאָך שטארק געצווייפעלט צי דאָס איז טאַקע וויין, און אויב יא וויין — האָב איך גע־טראכט — איז דאָס געווים חמצ'דיגער.

איך האָב איהם געוואַלט פרעגען און גלאַט לאָזען זיך איהם זעצען. פּאַרט אן עלטערער מענש! אבער בעמערקט האָב איך, אז דער דאָזיגער עלטערער מענש מיידט אוים מיינע בליקען און וויל זיך ניט בעגענענען מיט מיר.

ענדליך האָב איך איהם פּאַרט אָנגעקוקט אזוי, אז ער האָט קיין ברירה ניט געהאט אוועקצוקוקען פון מיר.

ביי דער נעקסטער סטאַנציע איז שפּעטער געוואָרען א פּריי־ער פּלאַץ נעבען מיר. ער האָט זיך אוועקגעזעצט און דאָס פּעקעל האָט ער גלעזגט הינטער זיך, ווי טריפה סחורה.

— וואָס איז דאָס פּאר א פּעקיל, מר. פיינקינד? — בין איך נייגעריג געוואָרען.

— וויים איך וואָס — נאַרישקייטען! — האָט ער ביז געברומט.

און אנקוקענדיג מיך שוין אביסעל פרוינדליכער, ווי ער וואלט פאר מיר זיך געוואלט אויסריידען דאס הארץ, האט ער פארטגעזעצט:

— א פעקעל... ס׳איז שוין איינמאל א פעקעל... ס׳איז א פאר פלעשלעך וויין...

און צולאכענדיג זיך מיט א בייזקייט, האט ער פערריכט:

— פסח׳דיגע וויין... צום סדר...

— אזוי... איהר מאכט א סדר!... — האב איך זיך געזויצלט, — איהר ווערט, הייסט עס, אויך א בעל תשובה...

— ניט דערלעבען וועלען עס די אמעריקאנער קאפיטאליסטען... — האט ער געענטפערט, ווי בעלעריגט — איך וואלט עס קיינמאל ניט געטהאן. אבער מיין זוהן — וואס זאל מען טהאן מיט די היינטיגע קינדער? זיי האבען פערגעסען אין גאנצען דאס, וואס איך האב מיט זיי געלערענט. די טאכטער אפילו איז, געלויבט דער אויבערשטער, געבליבען א טרייע געזעסין און ראדיקאלע ער היום. פון מיין זוהן אבער האב איך ניט קיין נחת — ער איז אוועק אין גאנצען אויף אן אנדער וועג. איך האב שוין געפרופט וועלען ברוגז אויף איהם. עס האט דאך אלץ א שיעור!... שטעלט זיך פאר אז דאס צווייטע קינד, א אינגעלע זיינס, האט ער גלאזט מל זיין. א מין בארבאריזם! איך האב געקעמפט מיט איהם, געקעמפט, און ס׳האט נישט געהאלפען. נאטירליך בין איך אויפ׳ן ברית ניט געווען.. אבער אונטער די אויגען איז מיר אויך נענוג געווען. מיינע בעקאנטע האבען פון מיר חוזק געמאכט: „אזוי, געזעסע פיינקינד, אייער זוהן איז אוועק אין א שלעכטען וועג — ער פראווען גאר ברית׳ן!" עס האט מיר באמת געפלאמט דאס פנים. נאכדעם האט זיך אנגעהויבען א סדרא מיט פסח, מיט סדרים. אמאל פלעגען מיר צום ערשטען סדר האבען א סאציאליסטישען מיטינג, איהם פלעג איך שטענדיג מיטנעהמען. זאל ער וויסען וואס

עס טהוט זיך ביי אונז! איך האָב געגלויבט, אז ער וועט נאָך מיך איבערשטייגן; איז אבער ניט נאָר ער איז קאַלט געוואָרען צו אַלע אונזערע לעהרען, פֿאר וועלכע מיר האָבען אונזערע בעסטע יאָהרען אוועקגענעבען — ער איז געוואָרען אן עכטער איד! אָט מאכט ער שוין דאָס דריטע יאָהר א סדר!

סדרים מיט ברית'ן!..

דאָס ערשטע יאָהר, נאטירליך, אז איך האָב עס ערפאָהרען, בין איך אויף מאָרגען אוועקגעלאָפען צו איהם און זיך צושריען: סטייטש, וואַלטער, וואָס איז מיט דיר געוואָרען? פערגעסט, אז דו טראָגסט א נאָמען פון דעם גרויסען פראנצויזישען ראציאָנאַליסט — וואַלטער! אבער אנשטאָט צו פערענטפערען זיך, האָט ער זיך אויסגעלאכט. „וואַלטער", זאָגט ער, איז טאקע א שעהנער נאָמען. אבער משה איז אויך געווען א רעוואָלוציאָנער און דער סדר איז אן אנדענקונג פון דער בעפרייאונג". הייבט געהט טענה זיך אוים מיט איהם.

— אָבער, ווי איך זעה, האָט איהר דאָך מיט איהם פאָרט שלום געמאכט? — האָב איך געפרעגט דעם פערביטערטען טאטען, אנווייזענדיג אויף די ווייַן.

— שלום געמאכט? — האָט ער טרויעריג געשמייכעלט— עס איז דאָך א זוהן... מען קען זיך העלפען — ער האָט מיך שטארק געבעטען צו קומען.. שוין צוויי יאָהר, אז ער לאָזט מיך ניט רוהען... מען איז דאָך ניט מעהר ווי א טאטע, א צולאָזענער זוהן איז דאָך אויך א זוהן...

— א צולאָזענער? — האָב איך דעם אלטען פערוואונדערט אנגעקוקט.

— עס רעדט זיך אזוי... — האָט דער אלטער געענטפֿט זיך פערכאפט, — אזוי איז ער זעהר א וואויל'ער מענש... נאָר א פיינער מענש, נאָר דאָס וואָס ער האָט פערראטהען דעם טאָטענס לעהרען און איז געוואָרען צופיעל איד... אָט וואָס מיך קרענקט...

איך האָב אַנגעקוקט דעם אלטען'ס פנים און האָב בע־
מערקט אין זיינע אויגען א מיעפען צער. דאָס איז געווען
דער אלטער צער, וואָס קוקט ארויס ביי יעדען טאטען זייט
לאנגע דורות... אזוי האָבען מיט צער געקוקט די אויגען, פון
ז י י ן טאטען, ווען ער איז אמאָל, אמאָל פסח, צו דער ערש־
טער סדר־נאכט אוועק אויף א „סחאָדקע" אין וואלד...

דעם בארבערס וויבעל.

שבת, עלף א זייגער אין דער פריה. היימאן דער בארבער שטעהט איבער א יונגען ארבייטער, וועלכער לייגט אויסגעצויגען איבער'ן טשער א שלאפעדיגער און ער, היימאן, מאכט איהם צורעכט. שאבט איהם די באקען מיט גרויס פלייס, ווי ער וואלט איהם וועלען כשר'ן צו א הייליגע זאך. די ארבייט געהט ביי היימאן'ען, ווי געשמירט, ער איז שוין 15 יאהר א בארבער, 10 יאהר אין יורקוף און שוין 5 יאהר אין ניו־יארק, אין אידישען קוואַרטאל, ער וואלט יעצט פערמאגט א הונדערט חלק ווי פיעל מאל 10 סענטען ער האט שוין בעקומען, וואלט ער קיין בארבער ניט נעדארפט שוין זיין. ער וואלט שוין דאָ געהאט הייזער און וואלט אויך זיי א סענט אפילו ניט שולדיג נעווען. אויסער דעם האט ער גלאט א פלינקער האנד, און דאך פיהלט ער, אז ער וואלט פיעל פלינקער און בעסער געשייווט, וועו הינטער איהם וואלטען ניט געוועסען פיער יונגע לייט, ארבייטער, און וואלטען ניט נעווארט. מילא זייער וואַרטען וואלט אוהם שוין ניט נעארט, ער איז זיבער, אז ער וועט זיי אלעמען אברא־זירען, זיינען זיי אבער אלע אזוי אונגעדולדיג, אז ער קען בשום אופן זיי ניט בערוהיגען, און אלע וווילע רייסט זיך יעמאנד פון די וואַרטענדע אוועקצוגעהן. אמת, ער האט דערפאר קיין מורא ניט — אוועקגעהן וועלען זיי ניט. ערשטענס זיינען זיי אלע לאנדסלייט און צווייטענס — וואוהין וועלען זיי דען געהן? ביי א צווייטען בארבער וועלען זיי דאך ווידער דארפען וואר־טען. אבער נאך אלעם דעם איז איהם ויש אנגענעהם.

— איך זאג דיר, חיימאן, קלאגט זיך אויפשטעהענדיג איין ארבייטער פון די וואַרטענדע, אז דו פערשטעהרסט מיר דעם שבת. א גאנצע וואָך אין שאפ, קומט דער שבת, ווי‌ל מען אבי־סעל ארויסגעהן, מוז מען ביי דיר זיצען און וואַרטען די „רייהע". נעהם, צו אלדי טייוועל „א האנד".

— נייז, ברודער, צוליעב א פאַר שעה אין וואָך קען איך קיין האנד ניט נעהמען — ענטפערט היימאן. פערענדיגענדיג שאבען די באקען פון דעם קאַסטימער, וואָס איז שוין ליגענדיג אויפ'ן טשער גוט איינגעשלאפען און חלום'ט אודאי פון דעם שאפ — אין מיטען וואָך איז סלעק, קיין מענשען האלטען קען איך ניט. נישקשה, דיר וועט נאָך בלייבען צייט צו ארומגעהן, און וואָס נעהט מען גלאט ארום? — פאלט היימאן אריין אין א מוסר־טאָן — איך א נאנצע וואָך, זיץ דאָס רוב אין אין שטוב. אָט נעהם ליייען א פייפער.

—איך האָב שוין דריי פייפערס דורכגעליינט, — ענט־פערט מיט רוגוא דער ארבייטער — צו אלדי טייוועל, נאָך דעם מיסטער מוזטו מיר שייוועז.

דערהערענדיג די דאזיגע פאַרלעגונג, שטעלט זיך אויף נאָך אן ארבייטער פון די וואַרטענדע און שרייט אויס:

— נייז, מיסטער. איך בין געקומען פריהער פאר אייך.

— איך וועל אייך אלעמען אבשייוועז — בערוהיגט היי־מאן די קאַסטימער.

ער האָט אפילו קיין מורא ניט, אוועקגעהן וועלען זיי ניט, נאַרישקייט! ערשטענס זיינען זיי לאנדסלייט, און צווייטענס, וואוהין וועלען זיי געהן? אבער אנגענעהם איז עס איהם ניט אוז ער אילט וואָס גיכער צו פערענדיגען דעם קאַסטימער, וועלכען ער וואשט שוין דעם קאָפ, פון וואָס יענער כאפט זיך אויף.

— אָט שוין געענדיגט — טרייסט היימאן דעם וויעדער־שפענסטיגען קאַסטימער, זיין לאנדסמאן. דו ביזט דער דרי־טער, א האלבע שעה אוז דו ביזט א נעשייוועטער.

דער ארבייטער לאָזט זיך בערוהיגען, נאָר ניט אין גאַנצען, ער מורמלט אלץ:

— האָסט כאָטש אויף שבת אליין געדארפט נעהמען אַ מענשען, צו אלדי טייוועל!

הייאָן שייווט שוין א צווייטען, וועלכער שלאָפט שוין אויף, און פליהענדיג מיט דעם ראזיר־מעסער איבער דעם צוויי־טען קאָסטימערס באקען, ענטפערט ער:

— אויף שבת אליין, זאָגסטו, און אבצאָהלען איהם צוויי דאָלאר און וואָס וועט מיר בלייבען? אָט נעהם לעז א פייפער. באלד, באלד קומט דיין אָטשערער, נאָך א האלבע שעה'לע...

דער ארבייטער פערלאָזט זיך אויף גאָט'ס בעראָט און נעהמט אויף זיך צו זיין געדולדיג, זיצען אבער קען ער שוין ניט, עס הויבט איהם פון טשער. נעהמט דעם „פאַרווערטס" און לעזט די אדווערטייזמענטס פון אידישען טהעאטער.

— ביזטו נעווען אויף „לייזער'ס בלינצעס?" — פרענט ער, בעמערקענדיג די אדווערטייזמענטס.

— ווער האָט צייט צו גענהן? — ענטפערט הייאָן — מען זאָגט, אז עס איז א זעלטענע „שאָו".

— איך בין שוין נעווען צוויי מאָל און הייַנט נעה איך מאטינעע. נאָר ווער וועט שוין נעהן, פערכאפט ער זיך צו־ריק, ביז דו וועסט פערטיג ווערען וועט מען שוין אָבשפיעלען.

— ביזטו בדלות! — ענטפערט הייאָן, — וועסט ניט פערשפעטיגען. גיה בעסער אויף „א מענש זאָלסטו זיין" — וועסטו זעהען ווי האלב נאקעטע נקבות הוידען זיך און זינגען... אויף זעהר א שעהנע זאך...

דער ארבייטער לאָזט זיך אבער ניט טרייסטען, ערשטענס האָט ער שוין „א מענש זאָלסטו זיין" נעזעהען 20 מאָל און טאקע א דאנק די האלב נאקעטע נקבות, וואָס הוידען זיך אויף דער סצענע, און זיי זיינען איהם שוין נמאס געווארען און ער

הויבט זיך אָן וויעדער צו בונטעווען. באלד אבער וועגרט ער זיך מיט א פראגע:

— זאג מיר היימאן. וואס זעהט מען עפעס ניט דיין וויי־בעל?

— דו האסט זיך פערבייגקט נאָך איהר — ענטפערט היי־מאן אינגאַרירעגדיג — איך בייגק נאָך איהר ניט אזוי שטארק.

פון הינטער'ן צימערעל, וואס איז פערהאנגען מיט א פאַר־האנג, דערהערט זיך א שטים און באלד וויזט זיך א קאָפּ פון א יונג־חן'עוודיג וויבעל.

— דו בייגקסט ניט, איז ווי דו ווילסט זיך, איך בייגק אויך ניט נאָך דיר. וואס מאכט איהר זיסעל? וועגדעט זי זיך צום ארבייטער.

— אט אזוי, שמועס אביסעל מיט מיין וויבעל, — זאגט היימאן צו זיסלען — זי קען גאט צו דאנקען אביסעל שמועסען, וואלט זי אזוי אנדערע זאכען געקענט.

— איהר קריגט זיך נאָך אלץ! — פרעגט זיסקע.

— איך האב שטארק מורא פאר איהם! — לאכט בייז דאס וויבעל.

— זאג מיר. היימאן, פאר וואל גאָר דיין וויבעל ניט מאכען אמאל א שיווי, צו אלדי טייוועל — חולה איז זי! מיך האט שוין אמאל, נאָך אין יוהאפּ, א נקבה געשייווט, ס'איז זעהר אנגענעהם, עס קיצעלט — האט ער זיך צינים צולאכט.

די איבעריגע ארבייטער, וואס זיינען פאר לאנגווייליגען זוארטען שיער ניט איינגעשלאפען, האבען זיך אויך צולאכט און דאס וויבעל האט זיך אנגערופען, ווארפענדיג אוינלעך צי זיסקען:

— נו, זעץ זיך, זיסקע איך וועל אויך מאכען א שיווי.

— מיט'ן גרעסטען פערגניגען! — האט זיך זיסקע אנ־געכאפט און האט זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן שייווי־טשער.

— נו, נו, מען בעט דיך ניט — האָט היימאן בייז אויס־
גערופען — איך בין שוין באלד פארטיג.

— וואָס ארט עס דיר — האָט זיסקע זיך געוועגדעט צו
היימאן'ען ווי מיט נעבעט, — זי וויל מיר מאכען א שייוו, זאל
זי מאכען. אין יורֿאפּ זיינען דאָ לייִדים, וואָס שייווען.

—דאָ אויך, — האָט בעשטעטיגט אייגער פון די וואר־
טענדע און עס איז געווען קענטיג, אז ער וואָלט אויך ניט געווען
דאגענען אז דאָס חן'עוודיגע ווייבעל זאל איהם מאכען א שייוו.
ער האָט אויך איהר געקוקט און געקוקט. ווי ער וואָלט זיך גע־
בעטען: מיך אויך...

— זעצט זיך! — האָט דאָס ווייבעל פֿארגעלענט, ווינ־
קענדיג צו זיסקען.

— זי וועט דיר צוקראצען דאָס פּנים, אז דו וועסט אין
נאָס ניט קענען ארויסגעהן —האָט היימאן געוואָרענט און גע־
קוקט בייז אויף זיין ווייבעל.

— זאל זי צוקראצען, עס מאכט ניט — איך קען שוין,
ווי איך בין א איד, מעהר ניט וואַרטען — האָט זיסקע געענט־
פערט אוועקזעצענדיג זיך אויפ'ן שייוו־טשער.

— אָט איך ענדיג שוין! — האָט היימאן איהם בערו־
הינט. נאָך דעם קומסט דו.

— ניין, איך בין פריהער געקומען — האָט זיך אַנגעכאפּט
איינער פון וואַרטענדע.

— לאָזט איהם היינטיגעם מאל איבער — האָט זיך היימאן
ווי געבעטען. און צום ווייבעל האָט ער זיך געוועגדעט, וואר־
פענדיג בייזע בליקען אין איהר זייט.

— דו געהסט אוועק, צי ניט?

דאָס ווייבעל איז א ברוגז'ע ארויז צוריק אין הינטער־
צימערעל, היימאן איז רוהיגער געוואָרען און האָט פערענדי־
גענדיג דעם צווייטען קאָסטימער זיך געוועגדעט צו זיסקע'ן:

— אט באלד, זיסקע, באלד, נעהם לייען א פייפער... א בעלנות פון א מענשען, לאזען זיך שייוועז פון א פרוי, זי וואלט דיך אזוי צוקראצט, אז דו וואלסט זיך אויפ'ן סטריט ניט גע־קענט ווייזען.

זיסקע, וועלכער האט טאקע באמת געוואלט פערזוכען א ווייבערשען שייוו, האט בייז געענטפערט:

— דו צוקראצט אמאל, ברודער־לעבען, אזוי, אז ערגער קען שוין ניט זיין... זאג בעסער — האט ער אראניש צוגע־געבען — אז דו ביזט „פעפערזיכטיג". אי, איך האב דאס פיינט!

היימאן האט זיך ווי בעליידיגט און ער האט אויך ביי־גענטפערט:

— נו, ברודער, אויב דו ווילסט אז דוקא מיין ווייבעל זאל דיר מאכען א שייוו, קען איך דיר ניט העלפען. דאס ווייב־בעל ברויך איך פאר זיך... איך בין נאך א יונגערמאן...

— איך וואלט זי ניט אבגעבייסען! — האט זיסקע א מו־מעל געטהאן...

— פאר אבבייסען האב איך שוין קיין מורא ניט, נאר קיין בארבער, ווי איך ניט זי זאל זיין, איך וועל מיך איס־פראווען אליין.

זיסקע האט נאר נישט געענטפערט, היימאן האט אין זיין שווייגען געפיהלט א בייזקייט. ווער ווייס, אפשר וועט ער שוין א צווייטען מאל נישט קומען. א קאסטימער איז א שאד, דאס ווייבעל איז איהם אבער אויך א שאד און א פיעל גרעסערער, ווי א קאסטימער...

און, אז זיסקע האט וויערער זיך געגומען בונטעווען אין שרייען, אז ער קען ניט ווארטען, האט היימאן איהם שוין ניט

פערהאלטען, קיין פייפער לעזען ניט פארגעלענט, נאר טרוקען און לאקאניש ארויסגעמורמעלט.

— מילא, אז דו יאנסט אזוי, טא גיי גיי עזונטערהייט...

זיסקע האט נישט געענטפערט, איז אבער ניט אוועק און אין דעם ענגען בארבער־רום האט געהערשט א דריקענדע שטיל־קייט...

די הינקעדיגע טענצערין.

— לִיזא איז שוין א מיידעל פון עטלִיכע אוֹן צוואנציג יאָהר, אָבער איהר ניט־הויכער וואוקס אוֹן דראָבנעם פנים׳ל גיט איהר אַן אויסזעהן פון א זיעבצעהניעהריג מיידעל. איהרע שווארצע בענקעדיגע אויגען קוקען שטענדיג נאָאיוו אוֹן פרעגענדיג, אוֹן בשעת זי רעדט מאכט זי מינעם ווי קינדער וואָס ווערען פון אלץ נתפּעל, גלויבען אין אלץ אוֹן בעזונדערס גיט איהר צו קינדערי־שעם, וואָס נאָך יעדע פראָזע לִענט זי צו מיט זיכערקייט: אודאי אזוי, אמת...

עס הייסט אָבער ניט, אז לִיזא איז טאקי א קינד, פע־־קעהרט, זי האָט שוין אין איהרע עטלִיכע יאָהר נאָך איהר ווירק־לִיכער קינדהייט פיעל שטארקע געפיהלען דורכגעלעבט, פיעל מאל שוין אהינגעריסען געוואָרען פון שווארץ־אויגיגע אוֹן לאָנג־לאָקיגע בחורים, שוין געווען בעקאנט אפילו מיט עפעס א הויכען טרעמפּ, אוֹן אפילו וועגען איהם פלענט זי אויך האָבען א ריין קינדיש אויסדרוק:

— יא, ער איז זעהר א פיינער מאן, ער וועט מיך נעה־מען אין דער וועסט, צו־פוס.. ער האָט מיר דערצעהלט, אז דאָרטען דארף מען גאָר ניט ארבייטען, איך וועל אמאל גענוג מיט איהם.. בעסער, ווי אין שאפּ... יא, אודאי אזוי, אמת...

די חבר׳טעס איהרע, ניט עלטערע אוֹן אמאל אינגערע פון איהר, פלענען איהר וואַרנען:

— א, לִיזיטשקע... רעד ניט קיין נאַרישקייט... א טרעמפּ בלייבט א טרעמפּ... בענגען זיך מיט איהם מעהר ניט... ער וועט דיך נאָך פערפיהרען...

דאן פלענט זי אויסשטעלען דערשראקען די אויגען און זיך חדוש'ן:

— פערפיהרען? וואס קען ער מיך פערפיהרען? ער איז דאך אזא שעהנער... יא, אודאי אזוי — ער איז א שעהנער. שעהן האט ביי איהר געהייסען ניט נאר שעהן אין אויסזעהן. נאר אין געפיהלען און פיהרונג...

נאר דער פערלאנג צו נעהן אין דער וועלט מיט'ן טרעמפ האט ביי איהר נישט לאנג אנגעהאלטען: דער טרעמפ מיט וועלכען זי פלענט זיך צופליג אבער אפט טרעפען אין יוניאן סקווער איז ערנעזט פערשוואונדען און זי האט זיך הינגעריסען מיט א צווייטען יונג, שוין דער נעגענוואטז פון א טרעמפ: דאס איז געווען א שעהנער יונגער סטודענט פון קאלומביא קאלעדוש. מיט דעם דאזיגען סטודענט פלענט זי זיך טרעפען שבת און זונטאג און פלענט מיט איהם פערברענגען דעם נאנצען טאג ביז צוועלף אין אבענד. ער פלענט איהר נעהמען אויף ברוהוויי אין די בעסערע מיוזיק־האלם. דארט פלענט זי זיך אפט ענטציקען פון די טענצערינס און ביי יעדער ארויסטריט פון א טענצערין פלענט זי דעם סטודענט א סוד אריינרויסען: — דו ווייסט, אז איך וואלט אויך נעקענט זיין א טענצערין...

דער סטודענט קוקט זי אן שמייכלענדיג און ווארענט איהר פריינדליך:

— עס איז א מיאוסע בעשעפטיגונג...

נאר ליזא צינדט זיך אן מיט א קינדערשען כעס און ענטפערט:

— א מאוסע בעשעפטיגונג.. ס'אלינען.. איך וויים אז ס'איז א ליגען. מיר האט דערצעהלט די הינקענדיגע טענצערין...

— וועלכע טענצערין? — וואונדערט זיך דער סטודענט.

— די הינקענדיגע...

דער סטודענט צולאכט זיך.

— א הינקעדינע טענצערין... ווי אזוי איז דאס מעגליך. נארעלע, דו...

— הערסט... אודאי אזוי, אמאל איז זי געווען ניט קיין הינקעדינע... איך האב זיך מיט איהר בעקענט, אז זי איז שוין געווארען הינקעדינ... זי האט מיר אלץ דערצעהלט: זי האט מיר נעזאגט, אז איך האב שעהנע פים און איך בין א קליינינקע אוו דאס איז גוט... א גרויסע קען ניט זיין קיין טענצערין, זי איז אויך א קליינע, נאר זי האט איינמאל נעטאנצט מיט אזא שנעל־קייט, אז זי האט אויסגעלונקען א פוס, און פון דאמאלס אן הינקט זי...

— און מעהר טאנצט זי ניט... האט דער סטודענט נע־לאכט נוטמוטהיג, אריינקוקענדיג אין ליזע'ס אויגען...

— נעווים טאנצט זי שוין ניט... אבער זי האט דאך דריי יאהר נעטאנצט... זי האט נעזאגט, אז עס איז אזוי גוט צו זיין א טענצערין. די ערשטע וואך נעהמט מען אכטצעהן דאלאר און נאכדעם נעהמט מען דאפעלט... נאר א האלב שעה טאנצט מען... און דערנאך איז מען פריי...

— און וואס האט זי דיר נאך דערצעהלט? — פארשט מיט א שמייכעלע דער סטודענט.

— א, רויטעלט זיך ליזא, די הינקעדינע טענצערין האט מיר דערצעהלט א סך זאכען... אודאי אזוי... זי וויים... זי זאגט אז איך בין ווי נעבארען דערצו... זי האט נעזאגט אז איך האב שעהנע פים... און איך וואלט נעהאט ערפאלג...

זי האקט אב, ווייל א נייע טענצערין נעהט ארויס אויפ'ן סצענע. קליינגעדינ מיט צוויי נלעקעלעך אין די ביידע קאקע־טיש אויסגעשפרייטע הענד דרעהט זי זיך איבער די ביהנע און איהר קורץ קלויד־ל, בלויז ביז די קניה, בילדעט זיך אין א גאל־דענע ראד...

— אט אזוינע טענץ האט די הינקעדינע טענצערין נע־

טאַנצט... — בעגייסטערט זיך לייזא, — פֿאר אַזא טאַנץ נעהמט מען א סך... און דערצו...

זי האַקט אַב...

דער סטודענט ווערט נייגיעריג:

— וואָס דערצו? שמייכעלט ער.

— דאָס וועל איך שוין ניט דערצעהלען, לאָזט לייזא אַראָב די אויגען...

— שעמסט דיך?...

— ניין, ס'איז גאָר ניט מיאוס... נאָר איך וויל ניט... דו וועסט ניט פֿארשטעהן. אבער ס'איז ניט מאוס... אודאי אזוי...— בעהויפּטעט זי פּעסט... — מען טאָר דען נישט פּערבראַנגען נאָכדעם מיט שעהנע מענשען...

— אַהאַ... האַפּט זיך דער סטודענט... — אַהאַ!

— דו ווייסט שוין?... פּרעגט זי.

— אודאי...

— יא, וועז דו הערסט ווי די הינקעריגע טענצערין דערצעהלט עס, וואָלסטו געזאָגט, אז עס איז שעהן...

— קען זיין... איז מסכים דער סטודענט...

— נעווים איז שעהן... ווערט לייזא דרייסטער... זי זאָגט, אז דאָרטען איז גאָר אן אנדער וועלט, און מען פּערגעסט אַז אונזער וועלט... זי זאָגט, אז אונזער וועלט איז א מאוסע, אן אומעטיגע... א וועלט פון שפּאַר און סטאַרס... אודאי אזוי, זי איז טאַקע גערעכט... איך וועל אויך ווערען א טענצערין... סטראַשעט זי צום סוף, — וועסט זעהן!...

— נו־נו, איז מסכים דער סטודענט... און באלד פּרעגט ער:

— וואו איז זי איצט?

— ווער?

— אַט דיין הינקענדיגע טענצערין...

— איך ווייס ניט, זי איז ווי אין וואסער אריינגעפאלען... איך זוך זי אומעטום...

— וואָס דאַרפסטו זי?

— יא, איך דאַרף זי... זי דערצעהלט אזעלכע שעהנע זאכען... איך האָב אזוי ליעב געהאט צו הערען...

— אפשר טאַנצט זי וויעדער?

— חי־חי־חי — צולאכט זיך ליזא מיט א קינדערשען געלעכטער!... ווי אזוי קען זי איצטער טאַנצען, אז זי איז הינ־קעריג...

— אָבער דו וואָלסט געקענט טאַנצען... לאכט דער סטו־דענט...

— א, אוואדע! חאפט זיך ליזא אן דערמונטערט... איך האָב א קליינע וואוקס און שעהנע פיס... אזוי האָט זי מיר פער־זיכערט... זי וויסט דאָך... זי האָט דריי יאָהר געטאַנצט... דריי יאָהר איז דאָך א סך, אמת? זעהר א סך...

דער סטודענט פערטראכט זיך און מורמעלט ארויס:

— יא, א סך, א סך... אבער דערנאָך ווערט מען הינקע־דיג.

— אָבער דערפאר האָט זי דאָך געטאַנצט, — שפּארט זיך ליזא מיט קינדערשע עקשנות....

דער סטודענט שווייגט...

דער אלטער.

איך בין געווען ניט לאנג איינגעלאדען אויף דינער אין א ראדיקאלען ארבייטער פאמיליע.

די יוגענד איז געווען פרעהליך געשטימט. עס איז געווען א זונטאג, אייל־ען זיך צו דער ארבייט דארף מען ניט. דערצו איז מען געווען אנגענגרייט נאך דינער צו זעהן אויף א פיק־ניק, וועלכער האט געזאלט זיין זעהר אינטערעסאנט.

די צווייי טעכטער, וועלכע ארבייטען א גאנצע וואך אין שאפ, האבען זיך געפלייסט, אז דער דינער זאל לכבוד מיר ארויס וואס געראטענער. די צווייי זיהן, וויעדער, האבען געקוקט אז עס זאל זיין א גוט גלעזל ביער ביי'ן עסען. און דערפאר האבען די הכנות צום דינער צו לאנג גערויערט און איך האב מיך שוין אנגעהויבען אביסעל צו לאנגווייליגען.

ענדליך איז שוין אלץ צום דינער גערייט. די טע־לער האט מען שוין אווק געשטעלט אויפ'ן טיש, אויסלענדיג ביי יעדען טעלער א גאפעל, לעפעל און מעסער. דאכט זיך אלץ איז שוין פארטיג געווען און דאך איז מען נאך עסען אלץ ניט נענאנגען.

די עלטערע טאכטער, חוה, מיט בלאסע באקען און טיעף איינגעגראבענע אין שטערען פינקעלדיגע שווארצע אויגען, האט זיך גע'סוד'עט מיט'ן ברודער, חיים'ן; דערנאך מיט דער אינ־גערער שוועסטער, לייקע, א מיידל פון א יאהר צוויי־און־צוואנ־ציג, וועלכע האט נאך ענטהאלטען אביסעל נאטירליכע פארב אין נעזיכט און די שווארצע האר פערקאמט אין א צאפ. האט זי נאך פיעל אינגער געמאכט. אבסוד'ענדיג זיך זאלבע־

דריט צווישען זיך איז ענדליך לייקע צו מיר צוגענאנגען און מיט א פריינדליכען שמייכעל מיך געפרעגט:

וואלט איהר וועלען זיך בעקענען מיט אונזער טאטען?

— אך, מיט'ן גרעסטען פערגעניגען! — האָב איך מיך אנגעכאפט מעהר אוים העפליכקייט. איך האָב געהערט נאָך פריהער אז זייער פאטער איז איבער אכציג יאָהר אלט און איז אונגעוועהנליך פרום.

— וועט ער וועלען קומען דען? — האָט די מוטער, א פרוי פון א יאָהר זעכציג געצווייפעלט — ער וועט ניט אוועקגעהן פון בית מדרש.

— גאנצע טעג זיצט ער אין בית־מדרש... האָט זי זיך צו מיר געוואנדעט מיט א בעדויערונגס־שמייכעל — אינטערעסירט זיך ניט מיט קיין זאך.

— צוליעב'ן גאסט וועט ער געווים קומען, — האָט לייקע פערזיכערט. — חיים, זאג איהם, אז דער גאסט איז א בעל־הביתישיער יונגער מאן און קומט ערשט פון רוסלאנד... צו אוא וועט ער לויפען...

— יא, יא! — האָט די מוטער געזופצט, — דערהערט ער אז עמיצער איז געקומען פון רוסלאנד, וועלט ער אן אנדער מענש.

איצט ערשט האָב איך מיך שטארק פעראינטערעסירט מיט דעם אלטען פאטער זייערען, און האָב ארויסגעזאגט מיין פער־לאנג, אז מען זאל איהם רופען.

חיים איז אוועק נאָך איהם אין בית־מדרש, וועלכער האָט זיך געפונען ניט וויט פון זייער וואהנונג. איך האָב מיט אונ־געדולד געווארט...

אין עטליכע מינוט ארום איז מיט חיים'ן אריין אין שטוב א גרייז־גראָהער הויכער זקן, אביסעל אונטערהינקענדיג אויף א פוס...

איך האָב מיך איינגעקוקט טיעף אין זיין פנים און האָב

דערזעהען אין זיינע אויגען א פערבאַרגענע שרעק, צומישונג און אונגעהייערע בענקשאפט...

ער איז שטעהן געבליבען אין מיטען שטוב און האָט ווי פערוווירט געקוקט ארום.

— טאַטע, דאָס איז אונזער גאסט! — האָט ענדליך לייקע פרעהליך זיך געוועדעט צו איהם.

איך בין גלייך צוגענאנגען צו איהם..

— שלום־עליכם! — האָט ער מיר אויסגעשטרעקט זיין אלטע ביינערנע האנד.

אין דעם „שלום עליכם" האָט א קלונג געטהאָן אזוי פיעל ליעבע, מענשליכקייט און אין דער זעלבער צייט עלענדקייט, אז איך האָב די האנד זיינע שטארק א דריק געטהאָן און הויך און דייטליך, ער זאָל גוט הערען, איהם געענטפערט:

— עליכם שלום!

— טאַטע, — האָט שוין די עלטערע, חוה, זיך געוועגדעט צו איהם, — דער יונגער מאן איז ערשט פון רוסלאנד.

— הא? — האָט ער האלב ניט גלויבענדיג זיינע אויערען אויסגערופען הייזעריגליך, — וואָס זאָגסטו, טאַכטער?

— ערשט פון רוסלאנד געקומען...

אין זיינע אלטע אויגען האָט א פינקעל געטהאָן א פייערל און ער האָט מיט א בעזונדער מין וואַרימקייט צו מיר זיך אנגערופען:

— אזוי, ערשט פון רוסלאנד... זעצט זיך... זעצט זיך... זעצט זיך... און אבשטאַמלענדיג א פאָר פראזען האָט ער שוין דייטליך ארויסגערעדט:

— דער עולם פאַהרט נאָך אלץ אהער... דאָרטען איז דאָך בעסער... חי־חי־חי... מיינע קינדער ארבייטען דאָ אלע, נעבעך.. אלע ארבייטען...

— אָבער דאָ איז דאָך פרייער... האָב איך איהם געוואָלט עפעס בעמערקען.

— יא, פרייער, פרייער... האָט ער געזיפצט. מען מעג טהאָן וואָס מען וויל... אוואדע... פון דעסטוועגען וואָלט איך נאָך געפאָהרען צוריק אהיים...

— ווי אזוי וואָלט איהר געלאָזען די קינדער דאָ?

— חי־חי־חי! — האָט ער גוטהערציג לעכאט... די קינ־דער... דאָ בין איך א קינד... זיי ארבייטען נעבעך אוֹן שפייזען מיר...

— ווי אזוי קומט איהר טאקי צו פאָהרען אהער? — האָב איך געפרעגט.

— ווי אזוי? הא, ווי אזוי? עס איז טאקי א קשיא... ווי קום איך אין אמעריקא?... האָט ער זיך צוויפצט... איך אין אמעריקא?... געווען א איד א סוחר, ברייט געהאנדעלט... געווען אלערליי צייטען, אבער שטענדיג געווען א בעל הבית, מיט א נא־מען, מיט א פונדאמענט... נו, האָט מען דאָך געוואָלט „פריי־הייט", חי־חי־חי — פרייהייט. איז געווארען פריי, פערשטעהט איהר מיך, אוֹן מען האָט געמאכט פאָגראָמען, גערויבט, נע־שלאָגען...

— איהר קומט אהער נאָכ'ן פאָגראָם?

— וואָס דען — פאר'ן פאָגראָם וואָלט איך אהער נע־פאָהרען?... איך האָב געדארפט אמעריקע?... איך האָב דען ניט געוואוסט וואָס אמעריקע איז... אלא וואָס דען? מען איז ניט געווארען זיכער מיט'ן לעבען אפי'ו נאָכ'ן פאָגראָם. דער עיקר — די טעכטער... א קלייניגקייט, אז אידיש בלוט אוֹן אי־דישער כבוד איז הפקר... האָב איך טאקע געוואָלט, אז די טעכ־טער זאָלען אוועקפאָהרען; דער בחור איז נאָך נאָכ'ן ערשטען פאָגראָם אוועקגעפאָהרען... האָבען זיי אבער מיך ניט געוואָלט לאָזען אליין... אין דער היים איז א טאָטע ניט ווי דאָ... אוֹן צוריק געערדט האָב איך אויך דאָ גאָר נישט צו זיי...

— הייסט עס זענט איהר צוליעב די קינדער געפאָהרען.. האָב איך געפרעגט...

— עס פערשטעהט זיך, ווֿאָס דען — איך האָב דען גערעכענט צו פֿאָרען אין אמעריקא?... איך האָב נאָר געווֿאָלט זיי זאָלען פֿאָרען און איך ווֿאָלט מיין לעבען געענדיגט אין דער היים, לייגען לעבען מיינע עלטערען... אויף ווֿאָס האָב איך גערופֿעט... אז מען וועט מיך ניט אריינלאָזען... די „הצפירה" האָב איך געלייענט, האָב איך דוקא געווֿאוסט, אז אלטע לייט לאָזט מען ניט אריין און דערצו נאָך בין איך אין פֿאָגראָם גערַאַניעט געווֿאָרען אין פוס, געלעגען זעקס ווֿאָכען אין האָספּיטאל, און הינק עד היום, איז דאָך אודאי גוט, וועט מען דאָך מיר אודאי ניט אריינלאָזען — און מיט די אויגען מיינע בין איך אויך געווען זיכער, אז זיי טויגען ניט פאר אמעריקע... איך האָב דאָס אלץ געווֿאוסט פון דער הצפירה. בין איך דאָך געווען ביי מיר זיכער, אז מיך וועט מען שיקען צוריק און אָהן מיר ווֿאָלטען די קינדער ניט געפֿאָרען — האָב איך זיי געווֿאָלט אָבנאָרען. אויסען בין איך נאָר געווען, אז זיי זאָלען בלייבען אין אמעריקא, ווייל מען איז דעמאָלט ניט געווען זיכער מיט'ן לעבען... איבערהויפּט די טעכטער... א קליניגקייט, אז עס איז הפקר...

— הייסט עס זענט איהר געפֿאָהרען לכתחילה אז מען זאָל אייך שיקען צוריק? — האָב איך מיך שוין שטארק פערווֿאונדערט.

— ווֿאָס דען? — האָט זיך דער אלטער אנגעכאפּט, — וועז איך וויים, אז מען לאָזט מיך אריין, ווֿאָלט איך דען געפֿאָהרען?... איך אין אמעריקע?... ווייזט זיך אָבער ארוים, אז די הצפירה וויים טאקע און דאָס האָט זי גראָד ניט געווֿאוסט... ס'הייסט די הצפירה איז ניט שולדיג... אריינלאָזען האָט מען טאקי לכתחילה מיך ניט געווֿאָלט; אלא ווֿאָס דען? ווי באלד, אז איך האָב געליטען פון פֿאָגראָם היים איך שוין א „פּאָליטישער" — איהר פערשטעהט? און ווי באלד איך בין א פּאָליטישער קומט מיר שוין אריינלאָזען... דאָ איז פונקט פערקעהרט... איך האָב דערהערט דעם גזר איז מיר געווֿאָרען פינסטער אין די

אויגען. די קינדער פרעהען זיך, די אלטע פרעהט זיך אוך איך בין ווי צוטומעלט: מיין גאנצער פלאן, הייסט עס, איז צו גאר־ נישט געווארען... ניט איינגעגעבען זיך... זיי א חכם און ווייס, אז אמעריקא האט אזוי פיעל יושר...

— איז דאך גוט — האב איך איהם געוואלט טרייסטען. ווי באלד אז דא איז אזוי פיעל יושר, היינט וואס בענקט איהר אהיים... ביי אונז אין דערהיים איז דאך ניטא פון דעם מין... היינט וואס בענקט איהר?

— וואס הייסט איך בענק... האט ער זיך געוועגקעלט... עס איז גלאט ניט קיין דרך אויף דער עלטער צו לעבען אין אמעריקא... פאר מיר האט דאס ניט געפאסט... עס איז דען א לאנד?... איהר ווייסט — האט ער ענדליך צוגעגעבען, אמאל דאכט מיר, אז דא איז אלץ אויף צוכלומרשט... ס'איז אלץ עפעס ניט דאס... דא איז דאך אויך דא א בית־מדרש... און א רב, און א שוחט, און א קצב... נאר ס'איז אלץ אויף צו כלומרשט... ווי מיינט איהר? דאכט זיך עס אייך אויך ניט דאס זעלביגע?

ער האט אויף מיר א קוק געטהאן און האט דערזעהען מיין נעראזירט פנים, האט ער אראבגעלאזען די אויגען און מעהר נישט געפונען קיין ווערטער...

איך האב שטיל אבגעזיפצט און געוואלט וואס זאגען, נאר עס איז צוגעגאנגען דער זוהן חיים, אהן א היטעל און מיך אייג־ געלאדען צום טיש.

— און איהר? — האב איך שוואך געפרעגט, וועגדעניג זיך צום אלטען.

— ניין, א דאנק, איך עס ניט קיין פלייש..

— און מילך אפנים עסט ער? — האט די אלטע זיך צוזיפצט... אלץ איז דא ביי איהם טריף...

— טרייף? חלילה! — האָט ער זיך אַנגעכאַפּט — וואַר זאָגט דען?... נאָר איך גלויב זיי נישט...

מיר האָבען זיך געזעצט אַלע ביין טיש... די קינדער האָבען פּרעהליך געפּלוידערט. מיר אַבער איז געווען עפּעס ניט צום מוט, און טיף אין הארצען האָב איך בעדויערט דעם אַלטען, וואָס דער מזל איז צו איהם געווען אזוי גרויזאם און מען האָט איהם יא אריינגעלאָזען אין דעם פּרייען לאַנד...

א שאפּ מיידעל.

דבורה איז שוין אכט יאָהר אין אמעריקא. געקומען איז זי, אז זי אלט געווען 20 יאָהר. אזוי האָט זי דאמאָלס אליין געזאָגט. איצט זאָגט זי, אז זי איז געקומען, איז זי אלט גע־ווען זיעבצעהן יאָהר. דריי יאָהר וויל זי ארבעהמען, ווי זי וואָלט וועלען דערמיט גרינגער מאכען די משא פון די יאָהרען. מענשען אָבער געדענקען גוט יענעמס יאָהרען און די פּאָר חבר'טעס און בעקאנטע, וואָס דבורה האָט זיך דאָ אין פערשיע־ דענע שעפּער און וואָהנונגען ערווארבען, שמייכלען אינעווייניג, ווען זיי הערען, ווי דבורה כאפּט ארבעב דריי קיילעכדיגע יאָהר, פונקט, ווי דריי יאָהר לעבען אין ניו־יארק וואָלט געגאנגען בארפּעס....

דבורה אליין לאכט אמאָל אויף פון זיך, וואָס זי וויל פער־ לייקענען דריי יאָהר. „וואָס איז די נפקא מינה — רייצט זי זיך מיט זיך אליין — ווי פיעל דו ביזט אלט: 25 יאָהר, צו 28. צו 25 יאָהר האָסטו אויסגעזוהען ניט בעסער ווי יעצט אוז ניט גליקליכער ווי יעצט, און קיין נאָהנטען מענשען ווי יעצט ניט געהאט... און אזוי וועט זיין אין דריי יאָהר ארום, אין פינף יאָהר ארום, אויב דו וועסט לעבען"...

„אויב דו וועסט לעבען" — דערמיט מיינט זי צו זאָגען זיך אליין, אז דער טויט שרעקט איהר ניט. כאָטש אויב שטאר־ בען — וואָלט בעסער געווען אין דער היים... לייגען אויפ'ן ניו־יארקער בית־עולם מוז זיין א גוואלד, ווי אומעטיג...

א היים אָבער וועט זי ניט פאָהרען. זי שעהמט זיך צו קו־ מען אהין. פאר'ן אלטען טאטען־מאמען ניט — פאר שכנים

אבער יא! אט הערט זי שוין ווי זיי וואונדערן זיך: אוי, וואס פון דבורה'ן איז געוואָרען!...

וואס וואונדערן זיך די נאראנים! זיי מיינען, אז אכט יאהר אַבארבייטען אין שעפער איז פון די גרינגע זאכען און דערצו נאך אַנזאמלען דערפון פיער הונדערט דאלער...

די פיער הונדערט דאלער ציהט זיך דורך ווי א וויסליכעם פאסעלע אויף דעם שווארצען פאן פון איהר לעבען...

באלד אבער דערטרינקט עס זיך אין די שווארצקייט. אין ס'איז וויעדער דורכאוים שווארץ...

— וואס דארף זי זיי, די פיער הונדערט דאלער? אמאל האט זי זיי געהאלטען פאר א חתן, איצטער: טאמער ווערט זי קראנק און ווען ניט קענען ארבייטען...

ס'איז געווען א נארישקייט, וואס זי האט געזאמעלט פאר א חתן. איצט זעהט זי ערשט, ווי זי האט גאלעבט אין טעות! פאר געלד קען מען קיין חתן ניט קויפען — א ליגען די מעשה. אט האט זי טאקי יענע וואך גאלייענט, ווי איינער האט זיך געשאסען פאר א מיידעל. ער האט זי ליעב געהאט און זי איהם ניט. נעמט ער און שיסט זיך... די מיידעל האט קיין נדן נעווייס ניט געהאט. ווער דארף האבען איהר נדן? דער עיקר איז מען פערליעבט זיך...

דאס פערליעבען זיך איז ביי איהר א רעטענייש: צוויי חבר'טעס, ביידע זיינען שעהן: איין חבר'טע האט ארום זיך אפשר צעהן באיעס, וואס געהען אוים נאך איהר, און די אנ־דערע געהט אום שטענדיג אליין און בעזוכט אלע פערזאמלונגען, ליטעראריש אבענדען און אלע אליין...

זי געהט אויך אויף פערזאמלונגען. מען פערגעסט זיך אביסעל... אויף די פערזאמלונגען איז אבער אויך ניט גוט... איז לעדיג איז זעהר אומעטיג — זיץ אליין אויף א באנק און קוק אויף די ווענד... איז פול, שטויסט מען דיך און מען איז דיך אין גאנצען מבטל, ווי אן איבעריגע...

מענשען זיינען עפעס מאַדנע, אז זיי איז גוט פערגעסען זיי גאָר אָן דעם צווייטען. פאר וואָס זיינען מענשען אזוינע שלעכטע?

וויסען וויים זי אפילו יאָ דעם סוד נאָר זי האָט מורא זיך אליין עם צו ענטפלעקען! בגנבה זאָגט זי זיך אליין אויס. מענשען האָבען ליעב פרעהליכע, שעהנע, געוונדטע...

וואָס דארף זי מעהר? זי האָט דאָ א קרובה, האָט די קרובה א זוהן, איז ער א מענש א רימענט, וועגען שעהנקייט רעדט זי שוין ניט. אמאל קומט זי צו נעהן, רעדט ער מיט איהר גאנץ פרייַנדליך. זי זעהט בעשיינפערליך, אז ער האָט אויף איהר רחמנות... פון דעסטוועגען, אז עס קומט אריין צו איהם די יונגע שעהנע בעלאָ, טהוט ער זיך גליך אָן, ער זעהט אוים דאמאלס ווי א מאַנארכע! און נעהט מיט יענער אוועק... אמת, פאר'ן אוועקגעהן גיעט ער איהר, דבורה'ן, די האַנד און זאָגט איהר מיט א ליעבען שמייכעל: איהר וועט דאָ נאָך זיצען. איך וועל באלד קומען.. קומט אריין אפט...

אָבער איינלאדען זי אויך נעהן מיט איהם — דאָס האָט ער נאָך קיינמאל ניט געטהאָן, און א נאָהנטער קרוב!...

אמת, די מוטער זיינע, די קרובה, נעהמט איהר אויך פיין. נאָכדעם ווי דער זוהן נעהט אוועק גיט זי איהר טהיי אין לענט אוועק אוים'ן טיש צוויי פאַמעראַנצען... דעם טהיי טרינקט זי נאָך אוים ווי עס איז א האלבע גלאָז, אבער צו די פאַמעראַנצען האָט זי שוין קיין מוטה ניט צוצושטעקען זיך: עס קריכט איהר ניט אין האלז..

— עס, דבורה, א פאַמעראַנץ, בעט פרייַנדליך די קרובה.

— איך דאנק אייך זעהר — ענטפערט דבורה שטארק גע־ריהרט, און זי ציטערט זי זאל זיך ניט פונאַנדערווייַנען — איך מוז שוין נעהן...

— וואָס איילסטו זיך? — פרעגט די קרובה און ניט א ענענץ...

— איך מוז מאָרגען פריה אויפשטעהן צו דער ארבייט...

— ארבייטסט נאָך אלץ אין דעם זעלביגען שאפ?—פרעגט די קרובה און לעגט ארויף די האנד אויפ'ן מויל, כדי ניט צו געגעצען...

— אלץ אין זעלביגען שאפ — ענטפערט דבורה און זעגענט זיך אָב אהיים צו געהן — אלץ אין זעלביגען שאפ...

און אראָבגעהענדיג פון די שטיגען, בלייבט זי שטעהן און רעדט ארויס ווידער, ווי זי וואָלט אימיצען געענטפערט:

— אלץ אין זעלביגען שאפ...

די צוויי ארבייטער מיידלעך.

דאָס זיינען געווען צוויי אידישע ברונעטקעס מיט א אי־דישע אויגען, אידישע נעזלעך און אידישע בעווענונגען. איינע, נעלי, אלט א יאָהר צוויי און צוואנציג; די אנדערע, איידע, עט־וואָס אינגער. אין באָרדינג הויז, ביי דער פּארם זיינען זיי ביין טיש געזעסען שטענדיג צוזאמען. רעכטס, נעבען נעלין, איז גע־זעסען מר. קאָהן; לינקס — נעבען איידען — מר. קווין, מיט וועלכע זיי פלעגען אין צייט פון עסען פלירטעווען אויפ'ן „אמע־ריקאנישען שטייגער"; קוויטשען, לאכען און פּאטשען זיך אי־בער די הענטלעך.

איך בין געזעסען קעגען־איבער, — אזוי האָט מיר די ווירי־טהין בעשטימט. איך רעד עס בפירוש אויס, כדי מען זאָל מיר ניט חושד זיין, אז איך האָב דאָס אליין געוואָלט... פערקעהרט, די דאָזיגע צוויי מיידלעך האָב איך שטארק ניט „געגליכען". צופיעל האָבען זיי מיר פערלעצט מיינע עסטעטישע און נאציא־נאלע געפיהלען. ערשטענס האָב איך שטארק פיינט געהאט זייערע גרויסע „פאָוום" אויף זייערע קליינע קעפלעך, געמאכט פון ביליגע האָר, וועלכע האָבען מיר דערמאָהנט אָן די האָר פון פערדישע עקען. פון וועלכ איך האָב איננעלווייז געמאכט סטרו־נעם אויף די הילצערנע פידעלעך. צווייטענס — זייער שטענדיג ענגליש רערען, ניט וועלענדיג נעמען קיין אידיש וואָרט אין מויל, כאָטש ווי איך האָב געוואוסט פון א ריכטיגע קוועלע, האָבען זיי געשטאָמט פון אידיש־שפּרעכענדע עלטערן אויף מעדיסאָן סטריט.

און דרימענס — און דאס איז די הויפט־זאך — האב איך זיי ניט גענליכען דערפאר, ווייל זיי האבען מיך ניט געגליכען פאר מיזגרינקייט, ווייל איך האב שטענדיג גערעדט אידיש. ניט אויסגעטהאן אין הייסע טעג דעם ראק, ווי מר. קאהן און מר. קווין, און ניט געשפיעלט אין באל נאכ'ן עסען. די דריי זינד האבען זיי מיר נישט געקענט מוחל זיין. נאך מעהר האב איך זיך צום סוף פערזינדיגט דערמיט, וואס איך האב ארויסגעזאגט א זעהר ווילדע מיינונג, נעמליך: אז אין אייראפא איז מען ציווי־ליזירטער ווי אין אמעריקא.

דערהערט פון מיר די דאזיגע מיינונג אין אידיש, און גוט פערשטעהענדיג עס, האבען זיי זיך דאך געוועלדעט, אייגע צו מר. קאהען, די צווייטע צו מר. קווין, יעדער זאל זיי זאגען וואס זאג איך.

— ער זאגט — האט מר. קאהען פון דער רעכטער זייט איבערגעגעבען זיין „ליידי", — ער זאגט, אז די אמעריקאנער דארפען זיך לערנען ביי די אייראפעער.

— ער זאגט, — האט מר. קווין פון דער לינקער זייט אי־בערגעזעצט פאר זיין „ליידי" — אז די אייראפעער זיינען עדע־לער פאר די אמעריקאנער.

א געלעכטער האט פערטויבט אלע געסט וואס זיינען גע־זעסען ביין טיש.

— אויב אזוי — בין איך בייז געווארען, — וועל איך אייך נאך מעהר זאגען, — איך האב זיך אויפגעפלאמט און האב באלד ארויסגעשאסען:

— ווארים א בעווייז האט איהר, אז די רייכע אמעריקאנער פאהרען זיך לערנען איידעלע מאניערען אין יוראפ — צו אונז !...

מר. קאהען און מר. קווין האבען עם וויעדער פערטייטש פאר די צוויי „גוירלס" פון רעכטס און פון לינקס, און מיין מפלה איז שוין פאלקאם געווארען: אנשטאט צו לאכען זיינען

זייערע אויגען אנגעפילט נעווארען מיט האס און אייגע האט צו דער אנדערער געשיפט:

— א גרינהארן! רעד מיט איהם ניט!

און פון דאן האבען זיי שוין אויפגעהערט צו קוקען אין מיין זייט, ווי זיי וואלטען מיר אין גאנצען אויגנארירט.

נאכ'ן עסען, ווי געוואגט, פלעגען די דאזיגע צוויי מיידלעך שפיעלען אין באל, זינגען ניגער־ליעדלעך און טאנצען די אמער־ריקאנער טענץ, ארויסווארפענדיג איין פום אין מזרח־זייט, די אנדערע אין מעריב זייט. אן עקעל פלעגט מיך אנכאפען צוקו־קענדיג עס און אונזער געגענזייטיגע פעראכטונג איז געוואקסען פון טאג צו טאג.

אין צוויי וואכען ארום נאך מיין אנקומען אהער, האב א ד בעמערקט, אז די צוויי מיידלעך ווערען פון טאג צו טאג טרויע־ריגער און ערנסטער. דער האס אין זייערע אויגען איז פער־שוואונדען, און עס האט פאסירט אז אמאל איינע, אמאל די אנ־דערע האט זיך צו מיר געווענדעט, זיצענדיג ביי דינער ביים טיש, איך זאל איהר דערלאנגען דעם קרוג וואסער.

— פליעז, גיוו מי דהי וואדער!

איך בין מיך מודה, אז איך האב עס געהאלטען פאר א שטי־קעל זכיה: אמעריקאנער מיידלעך אין פאווס וועגדען זיך צו מיר אין ענגליש. און וועלענדיג ווייזען אז איך בין א דושענטעל־מען, האב איך שנעל ערפילט די ביטע.

נאך דינער האבען זיי שוין אין באל זיך ניט געשפיעלט. טרויעריג זיינען זיי געזעסען אויף דער ווראנדע, צוגעטוליעט איינע צו דער אנדערער, און האבען עפעס ערנסט געשמועסט.

איך האב זיך געזעצט נישט ווייט פון זיי און זיי בעטראכט.

— וואס איז מיט זיי פלוצים געשעהן? — וואו איז אהין־געקומען זייער פרעהליכקייט?

איך האב מיט אנטהייל זיי אנגעקוקט, ווי איך וואלט ג־פרעגט דערמיט די אורזאכע.

ענדליך האָב איך צו מיין גרויס איבערראשונג, דערהערט ווי איינע פון די צוויי רופט זיך אָן צו מיר אין א נעבראָכענ אידיש:

— אין ניו יאָרק היינט זעהר היים.

— אָ, יאָ, יאָ! היים, אין פּייפּער שרייבט מען, אז נעכטען האָט די היץ געהאלטען הונדערט אין שאָטען.

— רו הערסט, — האָט זיך איינע נעוועגדעט צו דער אנדערער.

— וואָס קען מען העלפען?...

נאָך א קורצעס שווייגען האָט איינע פון זיי מיך אָנגעקוקט, און ווי נאָך א לאנגען ישוב הדעת, מיך הכנעה'דיג געפרעגט:

— איז אין יוראָפּ אויך אזעלכע היצען?

די דאָזיגע פראגע האָט מיך נעקיצעלט: אָט איצט זענט איהר אין מיינע הענד! — האָב איך אין געדאנק טריאומפירט. וואָס דען? אזוינע היצען ווי דאָ! — האָב איך זיך נעוואָלט רייצען מיט זיי פאר זייער נישט וועלען אנערקענען יוראָפּ.

איך האָב אָבער זיי אָננעקוקט און בעמערקט אין זייערע'אויגען א מין שרעק.

— נאטירליך, נישט ווי דאָ, אָבער זומער איז איבעראל היים.

מיין ווייבער טאָן האָט זיי נאָר גוט אויפגעלעגט צו מיר, און די אינגערע, איידע, האָט צו מיר זיך אָננגערופען:

— ווי לאנג דו פון יוראָפּ?

דער „דו", וואָס איז נעזאָגט נעווארען נאנץ אונשולדיג, בלויז א דאנק דעם וואָס זי ווייס ניט פון „איהר", האָט מיך דאָך נעריהרט. איך האָב אָננעקוקט דאָס שווארצע מיידעלע מיט'ן קליין פּנים'ל און גרויסע פּאָווס, און האָב מיך מורה נעוועזן:

— פיער מאָנאָטען.

מיין ענטפער האָט זיי ביידען איבערראשט. אזוי גרין האָבען זיי, ווייזט אויס, זיך גאָר ניט געקענט פאָרשטעלען. זיי האָבען זיך ווי פערשעהמט איבערגעקוקט און אראָבגעלאָזט די קעפּלעך.

אָבער באלד האָט נעלי מיך אָנגעקוקט און זיך געוועגדעט צו מיר מיט א פראגע:

— האָסט אזא גוטען דזשאָב — קענסט אויך קאונטרי זיצען?...

— איך? — האָב איך געשטאמעלט, פערשעהמענדיג זיך, — א, איך קען...

— און מיר מוזען פאָהרען מאָרגען צוריק אין ניו־יאָרק,— האָט איידע נאָאיוו זיך מודה געווען.

— איהר ארבייט? — האָב איך מיט אנטהייל געפרעגט.

— שור ארבייט איך! — האָט איידע, ווי בייז, געענטפערט...

— אין אמעריקא מוז מען ארבייטען! — האָט נעלי אונטערגעהאַלטען און איהר שטימע האָט געקלונגען צורייצט...

איך האָב געוואָלט איהר צוגעבען, אז ארבייטען מוז מען. שור... וואָס דען... זאָל זי ניט מיינען, אז איך בין חלילה אזא גרינהאָרן, וואָס וויים ניט, אז מען דארף ארבייטען; נאָר די ווירטהין פון הויז, א יונגע פרוי, מיט גוטע שווארצע אויגען, איז צוגעגאנגען צו אונז, עפעס זיי דערלאנגט א פאָפיערעלע און געזאָגט אין ענגליש:

— אָט האָט איהר אייער ביללל...

די ביידע מיידלעך האָבען אויסגעשטרעקט די הענט צום ביללל, און גלייך איבערגעקוקט דעם חשבון. באלד האָט זיך נעלי אָנגערופען:

— אללרייט!... — און האָט א זיפץ געטהאָן.

— פאָהרט איהר מאָרגען נאָך דינער? — האָט די פרוי געפרעגט.

— יעס, נאָך דינער... — האָט נעלי געענטפערט, און געוואַרפען א בליק אין דער ווייט, ווי זי וואָלט זיך געוואָלט אנזעטיגען מיט'ן שעהנעם געגענד, וואָס איז געלעגען אויסגעשפרייט ארום און ארום...

די פרוי איז נעבעליבען שטעהן אהן וועדטער, ענדליך האָט זי בעמערקט, קוקענדיג דאָ אויף איידען, דאָ אויף נעלין:

— איהר'ט זיך אין די צוויי וואָכען פיין געפיקסט...

נעלי איז פון דער בעמערקונג פרעהליכער געוואָרען, און זי האָט איבערגעפרעגט:

— נעפיקסט... יאָ, מיר דאכט...

איידע האָט אָנגעטאפט מיט די קליינע הענטלעך דאָס פּנים'ל און נאָאיוו געפרעגט:

— און איך?

— אָ, איהר אויך... — האָט די פרוי גוטמוטהיג געשמייכעלט. — איהר קוקט פיין...

— נעלי, — האָט זיך איידע נעווענדעט צו איהר פריינדין, — מיר וועלען זיך מאָרגען אין דיפּאָ אָפּוועגען...

— אָלל־רייט! — האָט נעלי צוגעגעבען.

איך האָב דעם גאנצען שמועס צוגעהערט מיט גרויס אינטערעס. די דאָזיגע צוויי מיידלעך, וועלכע האָבען מאָרגען געמוזט אוועקפאָהרען, האָבען מיך טיפּ געריהרט. איך האָב זיי אין הארצען מוחל געווען זייער פריהעריגעם בענעהמען זיך, און האָב אנשטאט זייער פריהעדיגען האָס, דערפיהלט צו זיי א גרויס רחמנות:

און וואָס וואָרט מיר וואָס פאר א שפראך זיי רעדען, און וואָס פאר א האָר זיי טראָגען? האָב איך זיך נע'מוסר'ט,—אין מערמאָרגען וועלען זיי אין אזא היץ אין שאפ שטעהן, און ארבייטען, און עס וועט זיי פעהלען לופט צו קענען אטהעמען.

איך האָב געוואָלט זיך ווענדען צו זיי מיט עפּעס א פּראָגע. נאָר באָלד איז אָנגעפּאָהרען די פּוהר, וואָס האָט געבראכט פּוז סטיישאָן נאָך נייע געסט.

פּון וואָגען איז אראָבגעקראָכען א דיקע פּרוי מיט צוויי קינ־דער, קלייניע מיידעלעך פּון א יאָהר זיעבען אוּן ניין.

די פּרוי פּון הויז איז זיי ענטקעגען געלאָפּען אוּן זיי גע־האָלפּען אראָבנעהמען די געפּעק.

באָלד איז זי פּאָרגעשטעלט געוואָרען פּאר די באָרדערס פּוז פּאָרט.

— היים אין ניו יאָרק? — האָט נעלי געפּרעגט.

— אך, וואָס פּאר א היים! אונמענליך צו לעבען! — האָט די נייע באָרדערקע מיט שרעק איבערגענעבען — איבער פּוז־ציג מענשען זיינען געפּאָלען... וועגען פּערד איז שוין גאָר קיין צאָהל נישטאָ — זיי פּאלען ווי פליגען.

איך האָב בעמערקט ווי נעלי מיט איידען האָבען א ציטער געטהאָן...

— ס'איז ניט אזוי שרעקליך... — האָב איך זיי שטיל גע־טרייסט, — אלטע לייט שטארבען סיי ווי סיי, שרייבען די פּיי־פּערס אז דאָס איז פּון היץ... ס'איז א בלאָף...

מיינע ווערטער האָבען קעניטיג געווירקט. דען איך האָב גע־זעהן ווי די צוויי מיידלעך האָבען זיך ווי בערוהיגט פּון דעם ערשטען אייגדרוק, וואָס די ערשט אָנגעקומענע פּרוי האָט אויף זיי געמאכט מיט זייער שווערען גרוס...

אויף מאָרגען איז געווען די היץ אונערטרעגליך. די זון איז געשטאָנען הויך אויפֿן הימעל אוּן פּון דאָרט מיט א זיכערע אוּן פּעסטע רוהיגקייט געשאָטען מיט ברענענדע שטראהלען. די געסט פּון באָרדינג הויז זיינען אלע ווער געזעסען, ווער געלעגען צווי־שען די בוימער אָרער העמאָקען, אוּן מען האָט זיך גענפּוילט אפילו צו רעדען איינע מיט די אנדערע.

נאר די צוויי מיידלעך, נעלי אוואיידע, האבען ארומגע־שמייעט פון הויז אין זייער רום און פון רום צוריק; האבען זיך געפאקט אין וועג אריין און געווישט דעם שוויים פון זייערע מאגערע געזיכטער...

ענדליך האט דער גלאק גערופען צו דינער.

אין עס־צימער איז געווען שרעקליך היים. די נעסט האבען געטריבען גיכער צו דערלאנגען דאס עסען, כדי צוריק ארויסצוגעהן אונטער'ן פריייען הימעל — אזוי שטיקענד איז געווען אין צימער. איך בין געזעסען, ווי שטענדיג, קעגען איבער די צוויי מיידלעך און האט ניט אראבגענומען פון זיי קיין אויג.

זיי זיינען געזעסען ווי פער'משפ'טע. אין זייערע שווארצע אויגען האט מען דייטליך געזעהן א ווילדען שרעק ארומלויפען; און אט האב איך געהערט ווי איידע האט זיך שטיל אנגערופען צו נעלין:

— מוזען מיר טאקע היינט פאהרען?

נעלי האט דערויף גאר ניט געענטפערט. זי האט נאר א שטומען פארוואורף אויף איהר פרייַנדין געוואַרפען, ווי זי וואלט געזאגט:

— קענסט לענגער בלייבען?...

נאך דינער בין איך ארוים אויף דער וועראנדע. די פוהר איז שוין געשטאנען גרייט צו נעהמען די צוויי מיידלאך.

טרויעריג זיינען די צוויי, צום וואגען געשפאנטע פערד געשטאנען מיט אראבגעלאזטע קעפ, און האבען געווארט מיט פילאזאפישער געדולד.

באלד זיינען ארוים נעלי און איידע. נאך זיי די פרוי פון הויז.

— ווער פאהרט בעגלייטען? — האט די פרוי פרייַנדליך זיך געוועדעט צו די ארומיגע.

אלע האבען געשוויגען.

— מר. קווין, איהר פֿאהרט? — האָט די פרוי געפרעגט, וועגרענדיג זיך צו א הויכען, געזונדען יונגאטש, וועלכער איז געשטאנען אויף דער וואראנדע אהן א רעק, מיט פערקאטשעטע ארבעל פון העמד ביז די עלענבויגענס, אזוי, אז עס האבען זיך ארויסגעוויזען זיינע פעסטע הארטע מוסקולען, מיט וועלכע ער האָט קענטיג, שטארק שטאלצירט — איהר פֿאהרט בענלייטען?

— צו היים, — האָט ער קאלט געענטפערט.

אויך מר. קאהען, א ניעדעריגער אבער פעסטער באָי, אין זעלבען אנצוג ווי מר. קווין, האָט זיך ענטזאגט:

— אך, מיין גאָט! יעצט פֿאהרען! בין איך פערריקט!

— און איהר, גרינהאָרן? — האָט די פרוי לאכענדיג צו מיר זיך געוואנדעט.

— איך פֿאהר מיט פערגניגען! — האָב איך זיך אנגעכאפט.

איידע מיט נעלין האָבען זיך אנגעקוקט. נאכהער האָבען זיי זיך צו מיר געוואנדעט מיט די בליקען, און נעלי האָט זיך אנגערופען:

— ס'איז דאָך היים!...

— א, עס מאכט ניט... — האָב איך געשטאמעלט, — היים!... וואָס היסט היים... איך וועל אייך בענלייטען.

זיי האָבען זיך שטיל אבגעזוגענט מיט די פערבליעבענע נעסט, מיט מאנכע זיך צוקושט. מר. קווין האָט לאכענדיג געזאגט:

— מיס נעלי, מיט מיר צוקושען זיך?

— מיס איידע, איהר מיט מיר? — האָט מר. קאהען אנגעשטעלט שפאסענדיג די רעכטע באק.

די מיידלעך זיינען רויט געוואָרען און נעלי האָט ביין געזאגט:

— שאט־אפ!

זיי האָבען זיך אריינגעזעצט אין וואגען. דער פוהרמאן, א הויכער דאָרער איירישמאן, האָט געזומען די געפֿעק, אוועקגעלעגט הינטען. באלד בין איך ארויף און זיך געזעצט נעבען איבער נעלי און איידע, אזוי אז מיר דריי זיינען אויסגעקומען ווי א סנל.

די פרוי פון הויז האָט זיך געזעצט נעבען פוהרמאן.

— גוד־באי! — האָבען די מיידלעך מיט פערשטיקטע שטימען אראָבגעשריען פון זיץ.

— גוט־באי! גוד־באי! — האָבען די ארומיגע אבגעענטפערט. דער וואָגען האָט זיך געריהרט.

אז די פוהר איז געקומען צום סטיישאָן איז נאָך געבליבען א האלבע שטונדע צום צוג. אין דיפאָ־געביידע איז געווען א שטיקענדע היץ. די בוימעלעך ביים דיפאָ זיינען געשטאנען אונבעוועגט, ווי פער'חלש'ט, און האָבען זיך ניט געריהרט מיט קיין בלעטעל...

נעלי און איידע, וועלבע זיינען געווען די אייניגיע פאָסאזשירען, האָבען נלייך געקויפט טיקעטס, און האָבען מיט אונגעדולד נעווארט אויף דעם צוג...

זיי האָבען נאָר נישט גערעדט... זיי זיינען נאָר ארויסגענאנגען הין און צוריק, און פון צייט צו צייט צוגעוואָרפען מיר א בליק...

ענדליך איז זייער בליק געפאלען אויף דער וואָג.

— נעלי, אט איז א וואָג! קום זיך וועגען! — האָט איידע אויסגערופען.

נעלי האָט א מאָך געטהאָן מיט דער האנד, ווי געוואָגט: וואָס מאכט עס אויס? דער שאפֿ וועט שוין אבנעהמען דאָס ביסעלע צוגעקומענע.

דאָך איז זי אַרויפגענאַנגען אויף דער וואָג, אַרײַנגעוואָר־פען אויבען אין שפּאָלט א ניקעל און זיך צוגעקוקט:

—115 פונט! דרײַ פונט צוגעקומען,—האָט זי געמאָלדעט.

— און איך? — האָט זיך איידע אַנגענאפט, איז אויף אַרויף אויפ'ן וואָג, אַרײַנגעוואָרפען א ניקעל און זיך צוגעקוקט:

— נעלי, וויפיעל וועג איך?... איך פערשטעה ניט.

נעלי האָט בעטראכט די ציפער און בעשטימט:

— 112... וויפיעל האָסטו פריהער געוואויגען?...

— אויך אזוי, — האָט איידע טרויעריג געענטפערט, — וואָם הייסט עס, גאָר ניט צוגעקומען!

זי האָט געוואָרפען א בליק ווי מיט פאַרוואורף אויף דער פרוי פון הויז, וועלכע איז צוגעגאַנגען און ווי פערשולדיגט גע־זאָגט:

— וויים איך... וואָר האָט אייך געהייסען אזוי פיעל וואָ־קען?...

איבריגענס האָט זיי דאָס וועגען אביסעל צושטרייט. איך האָב בעמערקט און עס האָט מיך געפרעהט.

— נישקשה, איהר וועט זיך אין ניו יאָרק פיקסען, — האָב איך אַרײַנגעוואָרפען א פראָוע.

זיי האָבען מיך אַנגעקוקט ווי משוגע, און נעלי האָט זיך אַנגערופען צו דער פרוי:

— א גרינהאָרן...

איך האָב מיך אַבער ניט בעלײדיגט. אין געגענטהייל. איך האָב דערפיהלט צו די צוויי מיידלעך ווי איך בין זיי עפעס א סך, א סך שולדיג... און א פערשולדיגטער בין איך געבליבען שטעהן וואַרטען אויפ'ן צוג.

ענדליך איז דער צוג אַנגעקומען.

די צוויי מיידלעך זיינען ווי צוטומלט געוואָרען. זיי האָ־בען זיך שנעל און מיט פערצווייפלונג ענומען זעגענען מיט דער פרוי.

די פרוי האָט זיך מיט יערער ארומגענומען און צוקושט. איך בין געשטאַנען און געווארט...

— נו, מיסטער, גוד־באי! — האָט מיך נעלי אויסגעצויגען די האַנד.

— גוד באי! גוד באי! — האָב איך מיך צוטומעלט...

— גוד־באי! גוד־באי! — האָט אויך איידע דערלאַנגט מיר איהר הענטעל...

איך האָב זי שטארק, שטארק געדריקט...

איך האָב אָבער דערפיהלט א נויטיגקייט צו צוקושען זיך מיט די צוויי מיידלאַך... און נאָכדעם, ווי מיר האָבען זיך אָבגעזעגענט און זיי זיינען אריין אין וואגאָן, בין איך אלץ געשטאַנען און געפיהלט אז די דאָזיגע צוויי מיידלאַך, זיינען מיינע שוועסטער, כאָטש זיי רעדען נישט מיין שפּראַך און זיינען גאָר בוירען אין אן אנדער לאַנד!

און צולעצנדיג מיינע פינגער צום מויל, האָב איך זיי צוגעשיקט א קוש אין דער לופט.

די טריין האָט זיך נעריהרט און האָט מיין קוש מיטגענומען און ווי דערטרונקען איהם אין א געדיכטען נעבעל פון רויך און דאמפּף, און האָט איהם פערשריען מיט ווילדען ליארמען...

צוקונפטם־ארטיקלען.

דער רעדאקטאר פון דער טענגליכער צייטונג „דער וועלט־קוריער", א מאן פון אונבעשטימטען עלטער און אונבעשטימטע איבערצייגונגען, איז זיך בענאנגען מיט זיינע מיטארבייטער זעהר שטרענג. די יענינע מיטארבייטער, וואס האבען בעפאר נעארבייט אין געוועהנליכע שפאר, האבען דעם רעדאקטאר פערגליכען צו א פארמאן אין ניט קיין יוניאן שאפ.

אין אמת'ן אבער האבען די מיטארבייטער, דאס רוב פער־ביטערטע מענשען, א דאנק די קארגע געהאלטען און שלעכטע מאנעם — די זאך אביסעל איבערנעטריבען. דער רעדאקטאר האט קיינמאל ניט געפאדערט די ארבייט זאל זיין שעהן, ווי דאס פלעגען פאדערען געוויסע פארליט. זעלטען ווען ער האט געהייסען אן ארטיקעל איבערשרייבען, צוגעבען מעהר גלאנץ, אויספרעסען די שפראך עס זאל זיך לעזען גלאטער, אדער אמאל אבשטעפען א שטיקעל נייעס, אז די וואהרשיינליכקייט זאל זיך בעסער האלטען. פערקעהרט, די אלע זאבען זיינען איהם כלל ניט אנגענאנגען. די עלטערע מיטארבייטער האבען זאנאר אין דער שטיל געשמועסט, אז וואס דאס ארטיקעל אדער שטיקעל נייעס איז טאנדעטנער געשריבען, איז דער רעדאקטאר אלץ מעהר צופריעדען. עס האט ניט איינמאל פאסירט, אז דער רע־דאקטאר האט שעהנער געשריעבענע ארטיקלען צוריקגעוויזען פערקרימענדיג זיך: — אונזער צייטונג איז ניט פאר דער אינ־טעליגענץ; אזוינס וועט דאס פאלק ניט פערשטעהן!

וואָס דער רעדאקטאר האָט שטרענג געפֿאַדערט איז גע־ווען נאָר — פּינקטלעכקייט...

— מיר זיינען אַרומגערינגעלט פון אַלע זייטען מיט שונאים! האָט ער געדונערט, ווען א שטיקעל נייעס איז ניט צו: דער צייט פֿאַרטיג געווארען, מיינענדיג מיט דעם וואָרט שונאים די איבעריגע צייטונגען — אַלץ וואָס האָט פֿאַסירט אין דער וועלט און אין אונזער לאַנד און אין אונזער שטאָדט, מוז זיין ביי אונז פֿריהער ווי ביי יענע באַנדיטען.

און גלייך ווענדעט ער זיך צום עלטסטען רעפֿאָרטער:

— געווען אין פֿאַלים סטיישאָן?

— געווען...

— נו, עפּעס דאָ אונגליקען, מערדעריין, פֿערבּרעכענס...

— יא... אַן אויטאָמאָביל האָט איבערגעפֿאָהרען אַן עלטע־רען אידען...

— אויך טוידט? — פֿרעגט דער רעדאקטאר קאַלט־בלוטיג...

— עס איז נאָך אומבעשטימט... שווער פֿעראונדעט...

— שטערבליך! — פֿעררייכט דער רעדאקטאר... — ווייי־טער!...

— א פּייער אין ברנאַזווילי...

— מענשליכע קרבנות דאָ? — דורשט דער רעדאקטאר...

— ניין! מען האָט אַלע גערעטעוועט...

— הם.. גערעטעוועט... איז דער רעדאקטאר ניט צופֿריע־דען — ניט וויכטיג...

— א פֿיערצעהניעהריג מיידעל פֿערנארט פון א זעכציג־יעהריגען מאַן...

— וויכטיג! — בעשטעטיגט דער רעדאקטאר. — אויפֿן ערשטען פֿיידוש, דאָבל־קאַלום־קעפּיל...

און ער געהט צו צום צווייטען מיטארבייטער:

— מעקסיקא בונטעוועט זיך ווידער... — מעלדעט דער מיטארבייטער מיט שרעק, פונקט ווי ער אליין וואלט דעם בונט געמאכט...

— א קליין ארטיקעל וועגען דעם!

— איך וועל אנשרייבען! איז זיך מכין דער מיטארבייטער...

— אנשרייבען!.. — קרימט זיך דער רעדאקטאר. — עס דארף ליגען פארטיג אזוינע מינים ארטיקלען.

— ווייס איך... פערענטפערט זיך דער מיטארבייטער — איך האב גראד אנגענגרייט אן ארטיקעל וועגען א שטילשטאנד אין מעקסיקא...

— עס דארף זיין אנגענגרייט ארטיקלען אויף אלע פאלען... ערקלערהרט דער רעדאקטאר — אין גרויסע צייטונגען זיינען דא אנגענגרייט ארטיקלען אויף אלץ וואס עס קען פאסירען...

— אזוינע ארטיקלען האב איך! — האט זיך אנגערופען א קליין־מענשעל, וואס האט אויסגעזעהען ווי א פרוש אין א פערצייטיגען בית־מדרש'ל, אבער אין זיינע אויגען האט גליהט עפעס אן אונהיימליך פייערל...

דאס איז געווען דער ראמאן־שרייבער פון דער צייטונג, וועלכער האט אבער אויך נעמוזט אלע טאג געבען אן ארטיקעל איבער א פראגע — סתם אין דער וועלט ארײן...

דער רעדאקטאר איז צו איהם צוגענאנגען, איהם אנגעקוקט און געפרעגט:

— וועלכע ארטיקלען, למשל, הא טאיהר פארטיגע?...

— איך האב פארטיג אן ערד־ציטערניש אין קאליפארניע, אין סיציליע, איבער א קלענערע ערד־ציטערניש אין אירראפא, וואס וועט דאך אמאל מוזען פארקומען...

— דאס איז שעהן! האט דער רעדאקטאר נעריהמט פאר דער פינקטליכקייט.

— איבער וואס האָט איהר נאָך — האָט ער וועראנדיג נייגיעריג געפרעגט:

— איך האָב אן ארטיקעל איבער א פערפלייצונג אין ניו־יאָרק... אן ארטיקעל איבער דער אויסגעלאָשענער זון, איבער דעם קאָמעט ב... וואָס דראָף אמאל אראָבפאלען אויף דער ערד און צושמעטערען זי...

— פיין! פיין! — האָט דער רעדאקטאָר זיך ענטציקט.

— איך האָב פארטיג נעקראָלאָגען אויף די גרעסטע לייט פון דער וועלט, וואָס זיינען עלטער פון פופציג יאָהר און קענען א ליאדע טאָג שטארבען... זייערע אויספיהרליכע ביאָגראפיעס, מעלות און חסרונות, זייערע טוגענדען און פערדאָרבענע זיטען...

— אויף וועמען, למשל? איז דער רעדאקטאָר נאָך נייגעריגער געווארען, אבער ער האָט שוין דערפיהלט אן אונהיימליכקייט.

— אויף וועמען? אויף אלעמען! — האָט דער מיטארבייטער אויסגערופען מיט גרויס בעגייסטערונג און זיינע אויגען האָבען זיך אנגעצונדען מיט א מאָדנעם פייער. — איך האָב פארטיג נעקראָלאָגען אויף וועלט־הערשער, גרויסע מיליאָנערען, בעריהמטע באנקירען, גרויסע ערפינדער פון לופט־באלאָנען... פון אייראָפלאנען, פון צעפעלינס...

— געפעהרליכער מאטעריאל! — האָט דער רעדאקטאָר מיט דייטליכען שרעק אנגעקוקט זיין מיטארבייטער, וועלכער איז געזעסען און האָט רוהיג געשמייכעלט, בליצענדיג מיט די אויגען ווי א חיה, וואָס קוקט אן איהר רויב.

— אך! האָט דער מיטארבייטער איהם בערוהיגט — איך האָב נעלאָסענעם מאטעריאל אויף... ביי מיר, למשל, זיינען דא פארטיג א רייהע נעקראָלאָגען איבער גרויסע דיכטער, שריפטשטעלער און רעדאקטאָרען...

דער רעדאקטאר איז דאָ רויט און דאָ בלאָם געוואָרען, האָט פערביסען די ליפּען, א הוסט געטהאָן און בעמיהענדיג זיך צו שמייכלען האָט ער א מורמל געטהאָן:

— אזוי — רעדאקטאָרען אויך?... די עלטערע, הייסט עס.

— יא, די עלטערע... — האָט דער מיטארבייטער נאָכגעגעבען און האָט אראָבגעלאָזט די אויגען צו דער ערד...

— האָפענטליך, האָט איהר מיך נאָך ניט בעהרט מיט א נעקראָלאָג... האָט דער רעדאקטאָר געשמייכעלט און פארשענדיג אָנגעקוקט דעם מיטארבייטער...

דער מיטארבייטער, וועלכער האָט דוקא געוואָלט ארויסוויזען זיין גרויס פערעהרונג צו זיין רעדאקטאָר, האָט דאָך אין דעם פאל ניט געוואוסט ווי צו האנדלען. אבער דער אינסטינקט פון זעלבסטפערהיטונג האָט איהם אונטערגעזאָגט, אז כאָטש דער רעדאקטאָר איז עהרגייציג, זאָל ער בעסער ענטפערען ניין... אבער אום דעם רעדאקטאָר אינגאנצען ניט צו פערשעמען, וואָס איהם האָט ער דורכגעלאָזט האָט ער דיפלאָמאטיש געענטפערט:

— פאר אייך, הערר רעדאקטאָר, האָב איך אָנגעגרייט א יובילעאום־ארטיקעל...

דעם רעדאקטאָר איז אראָב א שטיין פון הארץ... ער איז געוואָרען, ניט נאָך זיין שטייגער ווייך געשטימט, האָט זאָגאר א שמייכעל געטהאָן און ווי פאר זיך א מורמל געטהאָן:

— ווי ווייט איז אייגענטליך א יובילעאום פון א נעקראָלאָג...

און דעם דאָזיגען טאָג איז דער רעדאקטאָר געווען אין א בעזונדער ווייכער שטימונג. האָט ניט געפאדערט קיין פינקטליכקייט, פאר וואָס די מיטארבייטער האָבען איהם געוואוסט שען אין הארצען לאנג לעבען...

זיין אייגען ארטיקעל, וואָס ער האָט אין יענעם טאָג געשריבען האָט זיך אויסגעצייכענט מיט א געוויסען גוטמוטיגען יאוש, איבער די ציילע האָט געשוועבט א לייכטער הומאָר און אין מאנכע שטעלעס האָט געקלונגען א פילאָזאָפישע נאָטע...

דאָס איז געווען דאָס אייניגע ארטיקעל, זייט די צייטונג האָט עקזיסטירט, וואָס די לעזער האָבען ניט פערשטאַנען...

וויכטיגע מיטינגען.

נאָך דעם קליינעם סאפער, וואָס איז בעשטאַנען פון צוויי געריכטען, האָט זיך איסאק אויפגעהויבען פון שטוהל, זיך דורכגענאַנגען איבער'ן שטוב און ארויסגעהמענדיג דאָס זייגערל פון וועסט־טאַש, האָט ער ווי פאר זיך געמורמלט:

— איך מוז שוין נעהן אויפ'ן מיטינג...

דאָס יונגע ווייבל העלען, וועלכע האָט אבגערוימט פון טיש, האָט מיט א גלאָז אין האנט זיך אנידערגעשטעלט קעגען איסאק'ן, איהם אריינגעקוקט אין די אויגען און זיך געקלאָגט:

— וויעדער א מיטינג? ביזט געווארען א גאנצער כלל־טחוער.

— וואָס־זשע מיינסטו, העלען, מען מוז פאר דער מענש־הייט אויך עפעס טהאָן — האָט איסאק געענטפערט און זיך קוים איינגעהאלטען ניט צו שמייכלען...

— די מענשהייט! — האָט העלען איהם נאָכגעקרימט — די מענשהייט איז בײַ אייך טייער, נאָר דער יחיד האָט בײַ אייך קיין ווערט...

און אָנשטעלענדיג א ווייענדיגען פנים האָט זי זיך נעבעטען:

—איך וויל אויך נעהן אויף מיטינגען, ארבייטען פאר דער מענשהייט, מיר איז אליין דאָ אומעטיג...

— אומעטיג! — האָט איסאק ווי אויסגעשריען — וואָס הייסט אומעטיג... האָסט דאָך עפעס פאר דער חתונה געהאט הבר'טעס... נעהט מען אריבער צו זיי...

— ניט נאר חבר'טעס... — האָט העלען זיך בעלײדיגט... איך האָב געהאט חברים אויך...

— זאָל זיין חברים... איך בין ניט אייפערזיכטיג...

— ביזט ניט אייפערזיכטיג — האָט העלען אויסגעשטעלט אויף איהם בייז די אויגען — אָט דאָס איז טאקע מיין אונ־גליק... איך האָב געוואָלט דו זאָלסט יא זיין אייפערזיכטיג...

— א מאַדנע זאך מיט די וויבער! — האָט איסאק גע־פילאָזאָפירט — קיינמאָל קען מען זיי ניט צופריעדען שטע־לען; איז מען אייפערזיכטיג פראָטעסטירען זיי, איז מען ניט אייפערזיכטיג — קלאָגען זיי — איבריגענס, איך מוז שוין גיין... דער מיטינג הויבט זיך אן אכט שארפ...

און איסאק איז ארויס, לאָזענדיג העלענ'ען א בייזע און דערצערנטע...

דער מיטינג איז פאַרגעקומען אין א קליינעם, שעהן־אויס־גערוימטען צימער, ביי מיט בערטע פיין.

מיט פיין האָט איסאק'ען בעגעגענט מיט אויסגעשטרעקטע ארעמס און נאָך דעם קוש, וואָס ער האָט מיט געוויסער עטי־קעט אָבגעזיצט אויף איהרע ראָזעווע ליפּעלעך, האָט ער זיך ענטשולדיגט...

— זי האָט מיך פערהאלטען, מיין ווייבעלע.

בערטע האָט זיך אָנגעבלאָזען:

— דיין ווייבעלע... אָט דאָס איז דאָך מיין אומגליק, וואָס זי איז דאָס ווייב און איך בין בלויז א גלעזעבטע, צו מיר מעג מען קומען, נאָר דאן, וועז דאָס ווייב לאָזט אָב...

איסאק, פון דער נאָטור, אן אָנהענגער פון פרויען־רעכט, האָט דערפיהלט אין בערטע'ס טענות א נעוויסע מאָס גערעכ־טיגקייט און ער האָט זי ארומגענומען און געזאָגט:

— דו ביזט נערעכט, מיין טייערע, אבער די פליכטען צו א ווייב, קען מען אויך ניט אבליקענען... ענטשולדיג...

בערטע האָט אַבער געפֿאַדערט איהר רעכט, די רעכט פון א געלייבטער:

— איך האלט, אז א געלייבטע שטעהט העכער פֿאר דער נעזעצלעכער פרוי...

—צי העכער צי נידעריגער וויים איך ניט — האָט איסאק געמורמלט — אבער מיט דער נעזעצלעכער פרוי איז מיר אי־ בערדרייסיג, לאנגוויילig, — און מיט דיר, מיין ליעבע...

און צו אילוסטרירען ווי אזוי איהם איז מיט איהר, האָט ער זי פעסט צוגעדריקט צו זיך און געקושט...

— ווי לאנג אבער וועט עס זיך ציהען אזוי ?... — האָט בערטע געוואָלט אויסנוצען די געלעגענהייט — נאָך אלע גלי־ קען, וואָלט איך וועלען דיך ליעבען פראנק און פריי, און ניט גנב'ענען די פֿאר פונקען ליעבע...

— ס'הויסט דו וואָלסט וועלען ווערען מיין נעזעצלעכע פרוי...

— נעווים... — האָט בערטע איהם נעגלעט איבער די הענט און זיך געטולעט צו איהם ווי א קעצעלע...

איסאק, דערוואַרעמט פון איהרע צערטלעכקייטען, האָט זיך ווי פערלוירען, און פערגעסענדיג אַן זיינע פליכטען צו העלען, האָט ער אויסגערופען:

— האָב נערוֹלד... איך וועל מיט העלענ'ען איבערריסען, איך וועל זיך מיט איהר צוגעהן... איך וועל מאכען אזוי, אז זי וועט זיך בעטען, מיר זאָלען זיך צוגעהן...

אין פערלויף פון א יאָהר צייט האָט ענדליך העלען ער־ פאהרען איסאק'ס בעהאלטענע ליעבע צו בערטע'ן.

— איסאק, אט אזוי האָסטו מיך גענארט ! אויף מיטיג־ גען גענאנגען, ארבייטען פאר דער מענשהייט...

— נא... — האָט איסאק געמורמלט און האָט אויסגע־ וויזען זעהר נעבאכדיג...

—טאָ געה און קום שוין קיינמאל ניט... איך וועל מיין שטעדטעל בעשטעהן אליין...

איסאק האָט זיך געוואלט פערענטפערען, פערטיידיגען, אָבער העלען, א בייזע און שטאלצע, האָט זיך אָבגעקעהרט און ניט געוואלט הערען:

— געה, אָדער איך געה אוועק!

און זעהענדיג ווי ער בלייבט זיצען אונבעוועגט אויף זיין שטוהל, האָט זי זיך געגומען פאקען און באלד איז זי געשטאנען אן אָנגעטהוענע מיט א פעקל אין האנט און זאָגענדיג: איך בעפרעי דיך! — איז זי ארויס פון צימער...

איסאק איז מיט א געזונקענעם קאָפ אוועק צו בערטע'ן.

— בערטע... איך בין פרוי... זי האָט מיך פערלאָזט...

בערטע, וועמענס אידעאל איז געווען צו בעזיצען איסאק'ען אליין, און צו ווערען זיינע פאר דער וועלט, איז מיט פרייד אויפגעשטאנען פון זאפקע, וואו זי איז געלעגען אויסגעצויגען, און ארומגעהמענדיג איסאק'ן האָט זי געפליסטערט:

—א, מיין טהייערער, איצט ביזטו מיינער אין גאנצען, אין גאנצען...

איסאק האָט זיך דערפיהלט אונבעקווועם אין איהרע ארעמס און האָט זיך בעמיהט צו בעפרייען:

— פארוואָס ביזטו אזוי צוטראָגען, איסאק? — האָט בערטע געפרעגט.

— צוטראָגען... חלילה... נאטירליך... האָט ער געגומען שטאמלען — נאטירליך, אזא מאָמענט...

און פאר זיינע אויגען האָט פארגעשוועבט דאָס געזיכט פון דער בייזער און שטאלץ־אוועקגעהענדיגער העלען...

„וואוהין און צו ווען האָט זי געקאָנט אוועקגעהן?"— האָט זיך איהם געבאָמבעלט אין קאָפ און ער האָט געקוקט אויף בערטע'ן מיט גלייכגילטיגע בליקען...

ער האָט אָבער די אויגען געהאלטען אראָבגעלאָזט און זי

האָט זיין בליק ניט געקאָנט כאפּען...

עס איז אוועק א יאָהר, בערטע איז געזעסען מיט איסאק'ן אין צימער, וואו זיי האָבען נאָר וואָס אָבגעגעסען סאפּער. איסאק איז געווען נערווועז, אויפגערעגט, ווי א מענש, וואָס ווייל עפּעס טהאָן און האָט מורא פאר עמיצען...

— וואָס איז מיט דיר, איסאק? — האָט בערטע געפרעגט. אריינקוקענדיג איהם אין די אויגען.

— מיין סאָסייעטי „מיטעט" היינט און איך מוז גענען... איך האָב אזוי קיין געדולד דערצו ניט...

— וועלכע סאָסייעטי?... — האָט בערטע זיך פער־חדוש'ט.

— וועלכע סאָסייעטי! — האָט איסאק בייז איהר איבער־געקרימט — זי ווייסט שוין נאָר ניט...

— ביזט אויפגערעגט... — האָט בערטע געמורמעלט, ניט קענענדיג פערשטעהן...

— נו, נעווים... פרעגסט אזוינע נאָרישקייטען... איך האָב א וויכטיגע זיצונג... איך מוז גענען...

— העלאָו, העלען! — האָט איסאק אויסגערופען אריין־געהענדיג אין א קליין געמיטליכען צימערל, וואו העלען האָט נעוואוינט דעם לעצטען יאָהר...

זי האָט איהם אויסגעצויגען די האנט און געבעטען זיצען.

— אז איך קום צו דיר, פיהל איך מיך אזוי גוט, אזוי גוט...

— עס פרעהט מיך... — האָט העלען מיט אויגען אָנגע־נאָסענע מיט ליעבשאפט געענטפערט — מיר ווערט אויך אזוי גוט... אָך, ווי נאָריש מיר זיינען!... — האָט זי מיט א גוטמו־טיגען שמייכעל אויסגעזופצט, און אוועקזעצענדיג זיך נעבען איסאק'ן אויפ'ן פּארענטש פון וויעג־שטוהל, האָט זי ווינענדיג איהם, געפרעגט:

— וואָס האָסטו איהר געזאָגט פאר א תירוץ?
— איך האָב איהר געזאָגט, אז איך נעה אויף א מיטינג...
— דערזעלבער אלטער תירוץ... — האָט העלען שטימונגס־פול אויסגערופען...
און אַננעהמענדיג איהם פאר'ן האנט האָט זי פאַרטגעזעצט:
— ווייסט איסאק, אז איך וויל שוין ניט מעהר מיט דיר צוזאמענגעהן זיך... אזוי איז בעסער... איצט האָסטו מיך ליע־בער... נאָרמאל אַב צוליעב מיך אן אנדערע... אבער מיך — ניט... איך וויל ניט זיין קיין ווייב, איך וויל בעסער זיין א געליעבטע... א ווייב לאָזט מען אליין און מען געהט אוועק אויף א מיטינג און צו א געליעבטער קומט מען אוון מען זיצט אזוי לאנג, אזוי לאנג. איסאק, וועסט דאָך היינט ביי מיר לאנג זיצען... יא? מיר וועלען אבהאלטען א וויכטיגען מיטינג.
— א, זעהר א וויכטיגען! — האָט איסאק מיט בעניים־טערונג אויסגערופען און האָט זיך נעדריקט פעסטער און פעס־טער צו דער נעוועזענער ווייב און צו דער איצטיגער געליעב־טער...

דער מאַן קומט!

דער „קאטעדזש" איז געשטאַנען ווי אַבגעזונדערט פון דער גאַנצער וועלט. שטעהענדיג אויף דער לאַנגער און בריייטער וועראַנדע האָט מען בלויז געזעהן וואו ניט וואו א הייזעל, א פּארם און וויעדער פעלד, וואלד און האָריזאָנט.

לויזע, וועלכער דער מאן האָט געשיקט אהער אויף עטלעכע וואָכען האָט זיך דאָ געפיהלט ווי ניי געבוירען. די ערשטע טעג האָט זיך איהר בשום אופן ניט געגלויבט, אז דאָס איז א קאונטרי אין אמעריקא. וואוינענדיג אין אן ענג בעזעצטען געגענד אין ניו יאָרק האָט זיך איהר געדאכט, אז גאַנץ אמעריקא איז געפאקט מיט מענשען, קארם און בייבי־קערעדזשעס. די בריייטקייט, פרייהייט האָט איהר דערמאָנט איהר היים, א שטעדטעל ערגעץ אין טשערניגאָווער גובערניע, וועלכע זי האָט פערלאָזט מיט זיבען יאָהר צוריק, וועז זי איז אלט געווען זיעבצעהן יאָהר. דאָרט איז אויך געווען אזוי בריייט און פריי און זי פלעגט אזוי ליעב האָבען מיט איהרע יונגע חבר'טעס זיך לאָזען לויפען און יאָגען זיך יעדער פרייען פארנאכט און יעדען שבת, וועז דער טאָטע, א בייזער און שטרענגער איד, פלעגט נאָר ניט זיין אין דער היים.

דאָ איז זי ווידער פריי. מיט די עטליכע יונגע מיידלעך און יונגע ווייבלעך וואָס האָבען זיך געפונען מיט איהר אין זעלבען קאטעדזש איז זי געווארען בעפריינדעט אין די ערשטע פאָר טעג און האָט זיך געפיהלט מיט זיי, ווי מיט יענע חבר'טעס אין דער היים. אויך מיט די פאָר באיעם וואָס האָבען זיך דאָ געפונען האָט זי זיך געפיהלט היימיש און זיך געהאלפען.

טען פרייַ, ווי א יונג מיידעלע וואָס וויל נאָך פון קיין זאַך ניט.. זי האָט זיך מינוטענווייז פערגעסען, אז זי איז שוין א יאָהר פערהיראט מיט עפּעס איינעם א מיסטער און דער מיסטער האָט עס איהר טאקע געשיקט אהער צו פיקסען זיך...

און שפּיעלענדיג מיט א באי אין באָל אַדער אזוי אויס־פּראוווענדיג זיך אין לויפען: ווער וועט וועמען אריבערי־גען — דער באי זי, אַדער זי דעם באי — פלעגט זי זיך פּלוצ־לונג דערמאָנען אָן איהר מאן און פלעגט זיך אין מיטען ג־לויף אבשטעלען, אזוי אז דער באי האָט איהר שנעל געקענט כאפּען. ארומנעהמענדיג זי און האלטענדיג זי פעסט אין די הענט. זי פלעגט זיך אַבער אויסרייסען פון איהם, מורמלענדיג:

— דאָס טאָר מען ניט...

— פּארוואָס טאָר מען ניט?

פלעגט זי זיך פערשעהמען און ענטפערען:

— איך האָב דאָך עפּעס א מאן.

און גלייך פלעגט איהר פערדריסען וואָס זי האָט זיך צוים־גערדריקט אזוי אירַאָנוש: „עפּעס א מאן" און זי פלעגט זיך פערריכטען:

— מיין מאן איז א שהנערער פאר אייך.

און נאָך דעם לויגען וואָס זי האָט אזוי גלאט אבגעזאָגט פלעגט זי זיך צולאכען מיט א העלען קלינגענדען געלעכטער און אין א ווייל ארום ווידער פערגעסען אן מאן, אָן ניו־יאָרק און האָט זיך ווידער געלאָזט לויפען מיט'ן באי צי מיט א מיי־דעל, ביז וואָנען דער יונגער פאַרמער פלעגט ניט אַרויסגעהן מיט'ן גלאָק אין דער האנט און מיט'ן קלינגען צונויפזאמלען, ווי א פאסטוך זיין סטאדע, די „געסט" זיינע, וואָס האָבען זיך צושפּרייט איבער'ן פעלד, דער דא, דער דארטען.

דערהערענדיג דאָס קלינגען פלעגט לויזע זיך לאָזען לוי־פען די ערשטע צום הויז. געלאָפען איז זי ווי א קליין מיידעלע, וועו די מאמע רופט עסען און האָט ווידער פערגעסען אָן דעם

מיסטער דאָרט אין ניו־יאָרק, וואָס האָט איהר אהער געשיקט. איהר האָט זיך געדאכט, אז דאָ איז זי געבוירען געוואָרען און דאָ וועט זי שוין בלייבען אויף שטענדיג, א פרייליכע, א גליקליכע, א פרייע...

פלוצלונג איהר דער יונגער פארמער ברענגען פון סטיישאָן, וועלכע האָט זיך געפונען א פּאָר מיל פון קאטעדזש, א בריוועל. פלוצלונג זי זיך ווידער דערמאָנען און איהר פרעהליכקייט פלוצלונג פערשווינדען. אין יעדען בריוועל האָט זי ערוואַרטעט אן אונאָנגענעהמע נאכריכט: אדער אז עס איז שוין איהר צייט צו פאָהרען צוריק אין ניו יאָרק, אדער אז ער קומט אליין אויף א פּאָר טעג. איבערלעזענדיג דאָס קורצע בריוועל פון דעם „ביזי" מאן און אויסגעפינענדיג אז ער איז נאָך אלץ ביזי און קומען קען ער נאָך ניט און איהר הייסט ער נאָך בלייבען, פלוצלונג זי דאָס בריוועל צוריסען מיט הנאה אויף קליינינקע שטיקלעך און פערוואָרפען ערגעץ אויפ'ן פּעלד. דערווינט פלוצלונג די שטיקלעך צוריסענע פאפיר אויפהויבען פון דער ערד, פלוצלונג מיט זיי אין דער לופט און מאנכען שטיקעל איהר צוריק ברענגען — פונקט ווי דער ווינד האָט אלעס געוואוסט און האָט געוואָלט איהר דערמאָנען אן איהרע פליכטען און אז צו פרעהליך דארף זי ניט זיין, ווייל פריהער־שפעטער וועט זי מוזען אדער צו איהם פאָהרען אדער איהם דאָ אויפנעהמען...

ענטפערען פלוצלונג זי זיך ניט אייליג. דאָס שרייבען איהם איז פאר איהר געווען אן אפקומעניש. זי מוז שרייבען „מיין ליעבער מאן", אבער די פערער, ווי זי וואָלט געפיהלט דעם ליגען פון דער פראָזע, האקט זיך אריין אין דעם פאפיר און זי מוז פערבייטען אויף „מיין טייערער מאן". איהר דאכט זיך, אז „מיין טייערער" איז וועניגער פאלש ווי „מיין ליעבער". זי האָט שוין געפרופט שרייבען „האכנעשעצטער מאן", האָט זי זיך צולאכט און פערשעהמט פאר זיך אליין.

ענדליך איז איהר אנגעקומען א בריוועל, וואו ער מעלדעט איהר, אז ער קומט אויף שבת... דאס בריוועל איז איהר אנגעקומען דאנערשטאג פארנאכט. יענעם אוונד האט זי שוין ווענינער פערבראכט און ווען א קליינע קאמפאניע מיידלעך מיט די צוויי כוואטסקע באיעם האבען זיך פארבערייט צו נעהמען א וויטען „וואק" און זי אויך איינגעלאדען, האט זי זיך ענטשלאסען. אלעמען האט עס געוואונדערט: וואס איז געווארען מיט דער פרעהליכער ליזע'ן? זי האט אויסגעטראכט א תירוץ, אז זי פיהלט ניט גוט און איז געבליבען זיצען אליין אין א ווינקעל, ווי זי וואלט שוין אנגעהויבען צו ערווארטען איהר מאן.

פרייטאג האט זי דער יונגער פארמער געמומען צום סטיישאן צו בעגעגענען דעם מאן. זי איז געזעסען מיט'ן פארמער זייט ביי זייט און ווען עס איז געקומען אראב־בארג, האט ער איהר צונעדריקט צו זיך, זי זאל ניט אראבפאלען פון שמאלען קערעדזשעל. ארום איז געווען בריט און פריי און דאס יונגע פערד איז גאלאפירענדיג געלאפען ווי צום טאקט. ליזע איז איצט אזוי ווייט געווען פון מאן, אז זי האט נאר ניט געוואוסט, ווי אזוי ער זעהט אוים און וואס פאר א שטימע ער האט. אבער קומען ווען ער זיכער און אפישר ווען איהם דארט וואס אבהאלטען און זי ווען בעקומען א דעפעשע, אז ער קען נישט קומען, און זי האט געפרעגט ביים פארמער: קען אנקומען אהער א דעפעשע? דער פארמער האט געענטפערט: ניין!

ביים סטיישאן איז נאך אויסגעקומען צו ווארטען. ליזע האט נאכגעפרעגט די אורזאכע. דער טרייז האט זיך פערשפעטיגט. דאס איז גוט. טרעפט ניט אמאל אז א טריין פערשפעטיגט אויף א טאג? אבער אט קומט ער שוין אן! פערשפעטיגט און דאך געקומען. אט קריכט פון א וואגאן ארויס א נידעריגער, בריט־בייניגער מאן. דאס איז ער דאכט זיך? יא,

דאָס איז דער מיסטער, וועלכער האָט זי אהער געשיקט, דאָס איז ער!

— העלאָו, ליזע!

— העלאָו, אייב...

מאנכע יונגע ווייבלעך, וועלכע בעגעגענען דאָ די ערווארטטעטע מענער, צוקושען זיך מיט זיי. ליזע טראכט, אז זי האָט זיך אויך געדארפט צוקושען, אבער עס איז אראָב די בעגעגעניש גלאָט אָהן א קוש און זי איז געווען צופריעדען. דער מאן האָט זי בעטראכט און א צופריעדענער געזאָגט:

— האָסט זיך פיין געפיקסט...

און ווארפענדיג א בליק אויף דער וואָג וואָס איז געשטאָנען ביים סטיישאָן האָט ער העפליך פאָרגעלעגט:

— שטעל זיך, ליזע. איך וועל דיך אָבוועגען. איך האָב גראד אן אייניגע פעני...

ליזע, געהאָרכזאם ווי א קינד, ווען דער טאָטע הייסט וואָס טהאָן, האָט זיך מיט א פערשולדיגטען שמייכעל אוועקגעשטעלט אויפ'ן וואָג. דער ווייזער האָט זיך געגעבען א הויב ארויף אין איז געגאנגען ביז הונדערט און צוואנציג און נאָך אריבער א שטיקעל.

— הונדערט איין און צוואנציג מיט א האלב! — האָט דער מאן געמאָלדען. — גאנץ שעהן זיך געפיקסט! דו וועסט דאָ נאָך בלייבען א פאָר וואָכען... איך וועל אויך בלייבען עטליכע טעג. די ביזנעס זיינען איצט שטיל־ער...

און פאָהרענדיג צוריק צו דער פארם האָט זיך ליזע'ן געדאכט, אז דער וועג איז ווי שמאָלער געוואָרען און דער וואלד פון דער ווייט איז ניט דער זעלביגער... אויך דאָרט דער ווייסער קאטעדזש, וועלכען זי האָט אהין פאָהרענדיג בעמערקט איז גאָר ניט אזוי שעהן ווי זי האָט געמיינט, א געוועהנליכער קאטעדזש. און זי וואָלט בכלל שוין געוואָלט פאָהרען צוריק אין ניו יאָרק. דאָרטען ווייסען אלע אז זי האָט א מאן און דאָ דארף זי איהם

ערשט ווייזען. זי וועט זיך שעהמען אוּן יענער כוואטסקער באַי מיט די לעבעדיגע אויגען וועט אזוי לאכען... זי האָט אויפגע־הויבען די אויגען אוּן געוואָרפען בגנבה א בליק אויף דעם מאַן, וועלכער האָט געשעפט די פרישע לופט מיט א מינע, ווי ער וואלט עס געטהאַן צוליעב זיין שוואכען געזונט אוּן ליזע האָט בעשלאָסען, אז דער באַי וועט זיכער לאכען אוּן אפשר וועלען די מיידלעך אויך לאכען...

אוּן עס האָט איהר געקלאפט דאָס הארץ פאר ערוואַרטונג.

עס איז אזוי גוט וואָס דאָס פערד איז מיער אוּן דער וועג צוריק איז ארויף־בארג אוּן מען פאָהרט אזוי לאנגזאם...

דער רב.

פון דער ל׳עצטער בעקאנטשאפט אין סענטראל פארק איז הערמאן ענטציקט געווען. אויסער, וואס דאס מיידעל איז א זעהר חנ׳עוודיגע און אן אינטערעסאנטע, איז זי דערצו פון גרויסען יחוס: איהר טאטע איז ניט מעהר און ניט וועניגער ווי א רב, און כאטש הערמאן איז א ראדיקאל געשטימטער יונגערמאן, וויים ער אבער אז די אמת׳ע אידישע אריסטאקראטיע זיינען די רבנים. קיין אנדערע אריסטאקראטישע קאסטעם אויסער די רבנים זיינען ביי אידען ניטא. און איידער הערמאן האט נאך געוואוסט געווי איהר שטאם איז דער ערשטער קאמפלימענט וואס ער האט דער דאזיגער מיידעל געמאכט געווען אזוי:

— עפעס שפיגעלט זיך אב אין אייערע אויגען, וואס צייגט, אז איהר שטאמט פון יחסנים...

— געווים בין איך א יחסנ׳טע! — האט זי פערשעמט געענטפערט.

— איך האב געוואלט וויסען ווער איז אייער פאטער?

— אייך וועט ער ניט געפעלען...

— א, איך בין זיכער, אז איהר האט א שעהנעם טאטען!

— יא... אבער אייך וועט עס ניט געפעלען... ער איז א רב...

— א רב! א רב! — האט הערמאן ענטציקט אויסגערופען, — וואס רעדט איהר. דאס איז דאך דער שעהנסטער יחוס.

און בעטראכטענדיג זי נאך אמאל ביים שיין פון דער ל׳עקטרישער ל׳אמטערן אין פארק, האט ער וויידער זיך בעניסטערט:

— איהר זעהט טאקע אויס ווי א רב'ניש קינד. דער אידי־
שער אדעל לייגט אייך אויפ'ן פנים...

זי האָט זיך צולאכט און געענטפערט:

— און איך האָב נאָר ניט געוואוסט, או עס וועט אייך
אזוי נעפעלען...

— עס נעפעלט מיר זעהר! — האָט הערמאן זיך אלץ
בעגייסטערט. — נאטירליך, איך בין א פריידענקער, אבער איך
האלט זעהר פון יחוס. און צו די אידישע רבנים האָב איך נאָך
א שוואכקייט פון דער קינדהייט.

און פאר הערמאנ'ען האָט זיך גלייך פאָרגעשטעלט דער
רב פון זיין שטעדטעל, ר' אהרן־מאיר, מיט דער לאנגער, בריי־
טער באָרד, מיט די גרויסע, קלוגע און עטוואָס נעהיימניספולע
אויגען, מיט זיין שטילען און עדעלען אויסדריקען זיך. הערמאן
געדענקט, ווען זיין מאמע פלעגט איהם שיקען פרעגען א שאלה
איז ביי איהם נעווען א יום־טוב, ווָאַרים אויסער דער רב אליין
איז דאָס נאנצע רב'נישע הויז נעווען פול מיט צוציהונגען און
פערלאָקונגען: די רב'יצין מיט איהר עדעלען פנים, דעם רב'ס
חדר... אין רב'ס חדר האָט זיך ניט מעהר נעפונען ווי א טיש,
צוויי בענקלעך — אמת, נעפארבטע — און א גרויסער אלמער
מיט ספרים. אָט דער אלמער האָט צוגעגע־
בען דעם רב'ס חדר א פאנטאסטישען אויסזעהן.
הערמאן, וועלכער האָט דאן נאָך נעהויסען הער־
שעלע, פלעגט ניט וואגען נאָהענט צוצוגעהן צום רב, נאָר בייט
שוועל פון חדר פלעגט ער בלייבען שטעהן און וואַרטען ביז דער
רב וועט זיך אברייסען פון דער נמרא. אז דער רב פלעגט זיך
ענדליך אָבריייסען פון דער אָפענער נמרא און, אויפהויבענדיג
דעם קאָפ, איהם בעמערקען, פלעגט הערמאן בלייבען ווי דער־
שראָקען און פאר שרעק פערגעסען די נאנצע „שאלה".

אבער דער רב פלעגט איהם גלייך ערמוטהיגען:

— וועמעם ביזטו, אינגעלע?

— הערשעל, לייבע דעם קרעמער'ס.

— אזוי, לייבע דעם קרעמער'ס. ביזט מסתמא א גוטער שגץ... קום אהער.. קום, שעהם זיך נישט...

און דער איצטיגער הערמאן און דער דאמאלסדיגער הערשעל פלענט פון די דאזיגע גוטמוטיגע ווערטער גלייך דערמאנען זיך אן דער שאלה:

— די מאמע האט אויסגעמישט מיט א מילכיגען לעפעל דעם פליישיגען טעפעל.

— האט דער טעפעל בשעת מעשה געקאכט?

— יע... געקאכט...

— דאס לעפעל איז געווען א הילצערנע, צי א צינענע?

— א הילצערנע.

— אויב א הילצערנע, איז דאס לעפעל טריף און דער טעפעל איז כשר...

און געהענדיג צוריק, האט ער די גאנצע צייט געזאגט:

— דאס לעפעל איז טריף און דאס טעפעל איז כשר...

און קומענדיג אהיים צו דער מאמע'ן, האט ער עס מיט שמחה איבערגענעבען:

— מאמע, דאס לעפעל איז טריף...

— אבער דאס טעפעל, גזלן! — איז די מאמע דערשראקען געוואָרען, ווייל עס איז געווען איינס פון איהרע בעסטע, געדראטענעטע טעפלעך.

— דאס טעפעל איז כשר, זאל איך אזוי געזונד זיין.

— לאנג לעבען זאל ער! — האט די מאמע געבענשט דעם רב אונטער די אויגען. — וועז ער מאכט מיר טריף דאס טעפעל, וואלט איך ניט געווואוסט וואס צו טהאן, ערשט פאר פסח איהם איינגעדראטענעט...

און איצט, שטעהענדיג נעבען א רב'ס א טאכטער, האט הערמאן דערפיהלט א בענקשאפט נאך יענער צייט. זיין שטימונג איז געוואָרען אזוי געהויבען, אז ער האט רב'ס טאכטער

אַנגענומען פאר'ן האנד און געפרעגט:

— אייער טאַטע פּסק'ענט אויך שאלות?...

— יאָ, אמאָל... זעהר זעלטען...

— און ער האָט אויך א גרויסען אלמער מיט ספרים?

— ניט זעהר... — האָט זי געשמייכעלט.

— און א בּאַרד... א לאַנגע...

— ניט זעהר...

— איך וואָלט געוואָלט זעהן אייער טאַטען... — האָט ער ווי אויסגעזופצט.

— איהר קאָנט אמאָל צו אונז אריינקומען! — האָט זי איהם געגעבען די ערלויבניש.

— וואָס זאָל איך זאָגען פאר א תירוץ? — האָט הערמאן געפרעגט נאָאיוו.

— א תירוץ! — **האָט זי נעלאַכט**, — איהר דארפט גאָר ניט זאָגען קיין תירוצים, **איהר** וועט פרעגען אויף מיר...

— מע'ג מען?

— פארוואָס ניט... צו מיר קומען אריין אפט יונגע לייט... מען פערברענגט...

הערמאן איז געבליבען ווי ענטוויישט. ערשטענס דערפאר, וואָס זי, וועלכע ער האָט שוין, דאכט זיך, ליעב בעקומען, האָט נאָך בעקאנטע יונגע לייט און ער איז ניט דער איינציגער אוז צווייטענס, איז נאָך פערדריסליכער, וואָס צו א רב'ס א טאַכטער קאָן מען ארויפנעהן אזוי פראנק און פריי... אבער דאָך האָט ער אַנגענומען איהר אינלאדונג.

— יאָ, איך וועל אריינגעהן. ווען?...

— קומט שבת אַוועק... א זייגער זיעבען...

—שבת אַוועק! שעהן! **שעהן!**

און הערמאן האָט זיך פאַרגעשטעלט, אז ער וועט נאָך אודאי כאפען א רב'ס א המבדיל און הערען זינגען די „אליהו'ס'.

— איך וועל קומען זיכער, — האָט ער איהר געגעבען די האנד און מיט בענייסטערונג זי געדריקט...

הערמאן האָט קוים דערוואַרט, אז עס זאָל אַנקומען דער גליקליכער שבת. ערשטענס האָט ער שוין געבענקט נאָך איהר. און צווייטענס, איז ער געווען שטארק נייגעריג צו זעהן דאָ אין אמעריקא א רב... ער האָט זיך פאָרגעשטעלט א הויכען. שעהנעם עלטערען אידען מיט א לאנגער באָרד און מיט א גרויסען שטערען און צווויי גרויסע טיעפע אויגען... און הער־מאן האָט געמאכט פלענער, ווי אזוי צו רעדען מיט איהם. איהם האָט באנג געטהאָן, וואָס ער איז אזוי גלאט געראזירט: דער רב וועט געווים האָבען גרויס צער... אמאָליגע צייטען האָט מען זיך ניט געראזירט.

דערפאר אבער האָט ער בעשלאָסען, וועט ער זיצען די נאנצע צייט אין היטעל, און זאָל איהר טאָטע, דער רב, ניט האָבען קיין עגמת־נפש...

א פערטעל צו זיעבען איז שוין הערמאן געשטאנען ביי א גרויסער טענעמענט־הויז אין א אידיש־איטאַליענישען גע־גענד און געקוקט ארויף צו די פענסטער און ניט געקאָנט כא־פען מיט'ן אויג, וואו זאָל דאָ אין דעם דאָזיגען הויז זיך קאָ־נען איינאָרדנען א רב...

ביים הויז האָבען זיך געשפּיעלט איטאַליענישע באָיס, געפּרובט די מוסקולען און גראנגעלט זיך. אין האָל זיינען געשטאנען פּאָרלעך און געמאכט חנ'דלעך איינע צו די אנדע־רע.

הערמאן האָט בעטראכט דעם נומער פון הויז און נע־צווייפעלט, צי איז דאָס דערזעלבער נומער, וואָס דעם רב'ס

טאכטער האָט איהם אַנגענעבען... **איהם האָט** זיך ניט געגלויבט, אז דאָ זאָל וואוינען א רב.

אַבער אריינגעהענדיג אין האָל און קוקענדיג אויף די האלב אַבגעריבענע אונטערשריפטען אונטער די „לעטערבאקסעלעך" האָט ער געפונען דעם נאָמען און די וואוינונג פון רב... דאָס איז געווען אויפ'ן פינפטען פלאָאר...

— עס איז „פאלג מיר א נאנג", — האָט ער אונצופריעדען געמורמעלט, — וואוהין א רב קאָן אין אמעריקא פערקריכען...

און דערגרייכענדיג דעם פינפטען פלאָאר האָט ער אנגעקלונגען.

אנטקענען איהם איז ארוים א בייזער איטאליענער און האָט איהם אַנגעקוקט מיט חשד...

און טאקע דערזעלבער איטאליענער **האָט** איהם אַנגעווויזען די קעגנאיבערדיגע טהיר.

הייסט עס, אז דער רב וואוינט בשכנות מיט אן איטאליענער. הערמאן האָט א שמייכעל געטהאָן און האָט זיך צוגענגרייט צו אויבערראשונגען.

ער האָט אַנגעקלונגען און האָט קיין ענטפער ניט בעקומען. הערמאן האָט אונגעדולדיג געווארט, נאָר קיינער האָט איהם ניט אויפגעמאכט די טהיר.

ער האָט א פאָר מאָל אַנגעקלאפט און ערשט דאן האָבען זיך געהערט טריט פון אינוועניג. די טהיר האָט זיך אויפגעפענט און פאָר הערמאנ'ען איז ערשיענען א איד אין די מיטעלע יאָהרען, מיט א נעשוירען שפיציג בערדעל, אַנגעטהאָן אין א קורצען רעקעל.

— וואוינט דאָ דער רב? — האָט הערמאן קוים ארויסגערעדט און איז געווען זיכער, אז ער האָט פערבלאָנדזשעט...

— דאָ, דאָ... — **האָט** דער איד נעענטפערט. — דאָס בין איך טאקע אליין... — פליעז, קאָם אין.

הערמאן איז אריין. באלד איז איהם אנטקעגען געגאנגען די טאכטער מיט א שמייכעל.

— פאפא, איך וועל דיר אינטראדיוסען: דאס איז מר...

— אי עם ווערי גלעד... — האט דער רב זיך פערנייגט— קאם אין !...

הערמאן איז איהם נאכגעגאנגען און האט זיך ענדליך אונגעלומפערט אוועקגעזעצט אויף א שטוהל.

— נעהמט אראב אייער העט — האט דער רב פארגעשלאגען.

הערמאן האט זיך דערפיהלט בעלײדיגט און האט ניט גע־וואגט עם צו טהאן...

— נעהמט אראב ! נעהמט אראב ! — האט דער רב גע־וואלט צייגען זיין אויפגעקלערטקייט. — מיר זיינען ניט קיין פאנאטיקער... פליעז...

און הערמאן האט דעם העט אראבגענומען און דער־פיהלט, ווי עפעס היילינעם וואלט פערשוואונדען געווארען. ער האט בעטראכט דעם רב, ווי ער וואלט איהם איינגאנצען שוין ניט אנגענאנגען. ער האט בלויז געוואלט וואס גיכער ארוים־נעהן.

ער האט נעקוקט אויף דער טאכטער און געשמייכעלט, ווי ער וואלט זאגען:

— מיט אזא רב וועלען מיר שוין אויסקומען בשלום.

זי האט זיין שמייכעל פערשטאנען און האט, ניט צערע־מאניעזיג זיך, זיך געוועגדעט צו הערמאנ'ען:

— וועלען מיר אביסעל גענהן...

— יא, יא... — האט זיך הערמאן אנגענאפט.

— יעס... — האט זיך דער רב אריינגעמישט, — א וואק נאך סאפער־טיים איז זעהר גוט...

ארויסגעהענדיג פון רב'ס הויז מיט דער טאכטער, האט זי זיך צו איהם אויף די טרעפ געוועגדעט:

— נו, ווי געפעלט אייך מיין פאַטער? —

— א גאנץ קלוגער מענש! — האָט הערמאן ווי אַבגע־פּטר'ט זיין מיינונג.

— יעס — האָט זי צוגעגעבען. — ער איז אַלרייט.

אַבער הערמאן האָט געבענקט נאָך אן אנדער רב, נאָך דעם רב פ ו ן ד ע ר ה י י ם, מיט דער לאנגער באָרד, מיט די גרויסע געהיימניספולע אויגען און מיט'ן גרויסען גע־היימניספולען א ל מ ע ר ס פ ר י ם....

דער זין פון ארבייט.

גרשון טויבקין, וועלכער איז שוין דאָ אין לאנד זייט פיער יאָהר, קען זיך נאָך אלץ ניט צוגעווענען צו דער ארבייט אין שאפּ. אלײן פון בעל־הבית'שע קלײנשטעדטעלדינג על־טערעז, מיט א נייגונג צו פוילקייט, פערשילט ער זיך און די וועלט, וועז ער דארף מאָנטאג פריה אויפשטעהן צו דער אר־בייט. ער ארבייט דערפאר פון שטיק און ארבייט אויס בלויז אזוי פיעל, אז עס זאָל איהם נענוג זיין צו דערהאלטען די נשמה; און קען ער זיך א טאָג אין מיטען דער וואָך ארוים־דרעהען פון ארבייטען און מאכען א יום־טוב, טהוט ער דאָס מיט גרויס הנאה. סיידען, אז ער וויים פאָראויס, אז דער באָס פון שאפּ וועט איהם פאר אזא „יום־טוב מאכען" אין נאנצען אבזאנען. אמת'ע יום־טובים אבער פייערט ער ביידערלײ, סיי די אידישע און סיי די אמעריקאנישע, נישט קוקענדיג, וואָס אין דאָס רוב שעפער וואו ער ארבייט, זיינען די באָסעס אויף די אידישע יום־טובים נישט שטארק מקפּיד.

זייענדיג אין הארצען אן אנטי־סאָציאליסט און א פיינד פון דער יוניאָן און איהרע פיהרער, איז ער אבער שטענדיג דער ערשטער פאר א סטרייק. און וואָס דער סטרייק ציהט זיך לענגער אלץ מעהר צופריעדען איז ער. וועז עס קומט צו שטימען פאר ענדיגען דעם סטרייק, איז ער דער נרעסטער גענ־נער און קאָכט זיך מעהר פאר'ן בעסטען סאָציאליסט. ער שיט שווארצען מאָהן אויף די באָסעס און ווארענט דערביי די אר־בייטער, אז זיי זאָלען זיין פאָרזיכטיג מיט די יוניאָן־פיהרער,

ווייל, ערקלעהרט ער זיי, דאָס וואָס זיי ווילען יעזוי שנעל סעט־לען, בעווייזט, אז די באָסעס האָבען זיי אונטערגעקויפט.

נאָכ'ן סטרייק בעט ער גאָט, אז דער סיזאָן זאָל אריבער־גיין עס זאָל זיך אָנהויבען דער „סלעק". אין סלעק האָט טויב־קין א רוהיגען געוויסען: קיין ארבייט איז ניטאָ, און ער האָט דאָס פולע רעכט ארומצוגעהן לויידיג, אָדער זיצען אין דעם בי־לינגען רעסטאָראַן און טרינקען דריי־סענטיגע קאפע, און פער־ברענגען מיט די איבעריגע לעדיג־געהער פון דעם קליינעם אָרי־מען רעסטאָראַן.

זייענדיג אוא פיינד פון ארבייט, מוז ער זיך דערפאר אב־זאָגען פון בעקענטשאפט מיט מיידלעך. חאָטש קיין פרויען־פיינד איז ער דוקא ניט. ער וויים אָבער, אז אין אמעריקאָנער מיידעל, דערוויסענדיג זיך פון זייער פערדיענסטען און פין זיין בליק אויף ארבייט בכלל, וועט אנטלויפען פון איהם און קיין אייניגע וועט ניט וועלען האָבען מיט איהם קיין נאָהענטע כּנע ומשא...

און אין א געשפּרעך וועגען אמעריקאָנער מיידלעך פלעגט ער זיין מיינונג ארויסזאָגען מיט בייזקייט:

— זיי זיינען מיר דערווידער מיט זייער פּראקטישקייט... און אז ער פלעגט זיך שוין יאָ בעקענען מיט א מיידעל, פלעגט ער לענגער ווי צעהן, פופצעהן מינוט מיט איהר נישט סע־ברענגען, כדי עס זאָל איהם ניט אויסקומען נאָך א לענגערען פערברענגען צו „טריטען" איהר. ער וואָלט נאָטירליך ניט קארג געווען, אבער זיין טאַש האָט איהם קיינמאָל ניט ערלויבט, א דאנק זיין פוילקייט, צו ספּענדען אויף א מיידעל אפילו א ני־קעל אין מואווינג־פּיקטשורס.

זייענדיג אמאָל אויף א באָל פון זיינע לאנדסלייט וואו ער פלעגט א דאנק זיין קרובה'שאפט מיט'ן סעקרעטער, א טיקעט בעקומען אומזיסט. פלעגט ער אויך דאָרט נישט קענען זיך ער־לויבען צו נאָהענט ווערען מיט א מיידעל, כדי ער זאָל זי ניט

ברויכען אבפיהרען א היים. קיין צוויי ניקעלס אויף קאר־פעיר האט ער זעלטען פערמעגט. ער איז געווען צופריעדען וועז נאכ'ן באל איז איהם געבליבען א ניקעל פאר זיך אליין. דאס רוב פלענט ער נאך'ן באל א היים געהן צו פוס, ניט וועלענדיג בויגען זיין שטאלץ און זיך וועגדען צו א לאנדסמאן נאך א קליינעם גמילת־חסד.

אויך אזוי האט ער זיך געהיט פון א צו נאהענטער בע־קאנטשאפט אויפ'ן לעצטען באל וואס זיינע לאנדסלייט האבען פעראנשטאלטעט. בעמערקט אבער האט ער, ווי איין מיידעל א יונגם און א שעהנם מיט א זעהר גוטמוטיג און צוגעלאזטען פנים'ל, מיט שמייכלענדיגע אויגען, — קוקט איהם נאך, געזעט איהם נאך און שטעלט זיך זאגאר אוועק דאהרט וואו ער שטעלט זיך אפ צו דער דאזיגער מיידעל האט איהם עפעס אנגעהויבען צו ציהען. גראד איז איהם נאך פון די פאר דאלאר „פעי" געבליבען עטליכע ניקעלס און ער וועט זיך קענען ערלויבען, אויב מען וועט דארפען, אבפיהרען זי אהיים און צאהלען פאר איהר קאר־פעיר און אויב זי וועט ווערט זיין, וועט ער נאך אימשטאנד זיין צו טריטען איהר טאקי דא אין האל גופא מיט א גלאז לימאניאד, אויב זי וועט נאר זיין דורשטיג...

די בעקאנטשאפט איז געשלאסען געוואהרען איינס און צוויי. עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז איהרע א חבר'טע האט מיט איהר שוין אמאל פון איהם גערעדט. — איהר זייט א מאדנער— האט זי געזאגט... איהר האסט די ארבייט!...

און דאס מיידעל האט זיך צולאכט און אין איהרע אויגען האבען זיך אזש טרעהרען בעווייזען. טויבקין האט זיך פון דעם דאזיגען געלעבטער אנפאנגם פערלאהרען, אבער באלד איז דאס מיידעל ערנסט געוואהרען, האט איהם אנגענומען פאר'ן האנד און זיך אנגערופען מיט אנטיי!:

— איך פערשטעה אייך גאנץ נוט...

די דאזיגע ווערטער האבען טויבקין'ען שיעור נישט ווייטער געמאכט. אזוי פערטרויליך און חבר'יש זיינען זיי ארויסגעזאגט געוואָרען. ניט זייענדיג צו דרייסט מיט דעם שהנעם געשלעכט, האט ער דאך דערפיהלט, אז ער מיז זי זיכער אנגענעהמען פאר דער האנד.

און דאס מיידעל האט ניט נאר איהר האנד נישט אוועקגענומען, זי האט זאגאר זיין האנד אריינגעדריקט אין איהרע און נישט אבגעלאזען...

טויבקין איז פון דער דאזיגער פרוינדליכקייט געוואָרען ווי בערוישט. ער האט זי אינסטינקטיוו אנגערופען אן א זייט און אריינקוקענדיג אין איהרע רויטע כמעט נאך אונשולדיגע, אבער זעהר קלוגע אויגען, האט ער אויסגערופען מיט פייער:

— איהר זייט די, נאך וועלכע איך האב געבענקט!

און אברוהענדיג זיך נאך דער דאזיגער ערקלעהרונג, האט ער צוגעגעבען:

— פאר אייך וואלט איך געארבייט מיט'ן גרעסטען חשק...

— איך וואלט עס געוואלט זעהן! — האט זי קאקעטיש אבער אויפריכטיג געזאגט און איהם אנגעקוקט מיט פארשענערע בליקען.

און צולאכענדיג זיך באלד ווי א נרויסע קינד, האט זי ארויסגעמורמעלט:

— איך פערלאנג עס נישט!

— אט טאקע דערפאר וואלט איך פאר אייך אזוי פליסיג געארבייט; ווייל איהר זענט ניט גלייך ווי אלע.

זי האט איהם בענבה א דריק געטהאן די האנד. נאכדעם האט זי זיך נעגומען פאכען און חנודיג געקרעכצט:

— אך, דא איז אזוי הייס!...

און טויבקין, וועמען עס איז באמת שוין שטארק היים געוואָרען האָט צוגעגעבען:

— ווירקליך, זעהר היים. וועט איהר טרינקען א גלאָז לימאָנאד?

— יאָ... קומט צום בופעט.

ער האָט פונקט געהאט צו בעצאָהלען.

צום גליק האָט דאָס מיידעל געוואָהנט ביי א זעקס בלאָק פון זאָל, וואו דער באָל איז פאָרגעקומען און ער האָט זי בעגלייט צו פוס.

אין „האָל" איז דער שידוך געשלאָסען געוואָרען מיט א לאנגען קוש.

דער קוש וואָלט נאָך לענגער געדויערט, אבער א צווייטע אנקומענדע פאָרל האָט איבערגעשלאָגען.

נאָך דעם ווי דאָס פאָרעל איז אוועק האָט טויבקין געוואָלט דעם קוש פערלענגערן, אבער דאָס מיידעל האָט לאכענדיג זיך אבגעוופען:

— היינט וועלען מיר עס מאכען בקיצור...

און טויבקין האָט זיך בעגנוגענט מיט א שטארקען דריק טהאָן איהר האנד, אברעדענדיג צו טרעפען זיך קינפטיגע וואָך.

די דאָזיגע ערשטע וואָך האָט טויבקין אבזיכטליך געארבייט אין אנדער שאפ, וואו קיינער האָט איהם נישט גענקענט. ער האָט געוואָלט וועלען אין גאנצען אן אנדערער, א נייער, א שטארקערער.

עס איז געווען אנפאנג פון סיזאָן, ארבייט איז געווען לרוב און אויך דאָ האָט טויבקין געארבייט פון שטיק. דער פאָרמאן האָט ניט געקענט פערשטעהן וואו נעהמט זיך ביי דעם דאָזיגען עדעלען יונגען מאן אזוי פיעל כח.

— מיין גאט ! — האט דער פארמאן ביי ענדע וואך ארויס־
נערופען פערוואונדערט — איהר ארבייט דאך פאר דריי !

— ניין, בלויז פאר צוויי... האט טויבקין מיט א שמייכעל
געענטפערט.

און ווירקליך ער האט געארבייט ניט אליין : ער האט פאר
זיך געזוהרן דאס מיידעל און האט איהם מיט איהר ליעבען
שמייכעל צוגעהאלפען און עס האט זיך געארבייט אזוי גרינג.
די ארבייט האט בעקומען א זין און אן אינהאלט.

וויסענשאפטליכע ליעבע.

אויסער דעם, וואס הערי ווייזער איז נעווען א שטאר־קער ברונעט, איז ער נאך דערצו נעווען „וויסענשאפטליך" נע־בילדעט. אזוי פלעגט ער זיך אויסדריקען וועגען זיך אליין פאר זיינע בעקאנטע און חברים. איבערהויפט אבער פלעגט ער פראנטעווען מיט זיין וויסענשאפט פאר זיינע בעקאנטע מייד־לעך. אייב אנדערע בחורים פלעגען קומען צו זייערע מיידלעך יעדע וואך אין א נייעם „טאי" אדער אין א נייעם סטייל „קא־לער", פלעגט ווייזער דוקא נעהן שטענדיג אין איין סאָרט קאלער און אין איין טאי, — דערפאר אבער פלעגט ער יעדעם מאל קומען נעקלויידעט אין א נייער וויסענשאפט.

און אז ווייזער פלעגט נעהמען אויסלעגען זיינע וויסען־שאפטען איז ער טאקי געווען אינטערעסאנט און אנציהענד אהן נייע קראוואטען און קראגענס. אט האט ער למשל געבראכט די נייעסטע סטייל וויסענשאפט וועגען ליעבע.

— און וואס מיינט איהר איז ליעבע אין גאנצען, ווען מען נעהמט עס וויסענשאפטליך ? — האט ער א פרעג געטהאן אין קרייז פון עטליכע באיעם און א פאר מיידלעך, איינע א ברו־נעטע און די צווייטע א בלאנדינע. — וויסענשאפטליך נענומען איז עס בלויז דער „טריב" אויפצוהאלטען דעם מענשליכען מין.

— פאר וואס־זשע ווילען מיר דוקא שעהנע און גערא־טענע ? — האט איינער פון די באיעם געפרעגט בתמימות.

איז הערי נעבליבען אהן אן ענטפער, אבער ער האט נאכ־דעם דורכגעשטודירט א נייע וויסענשאפט און דאס צווייטע מאל האט ער שוין נעהאט דעם ענטפער גרייט אין טאש.

— מיר ווילען דוקא שעהנע און גערָאטענע, ווייל די נאַטור פערלאַנגט פון אונז, אז דער מענשליכער מין זאָל זיין וואָס שעהנער און פאַלקאָמענער.

אָבער מעהר פון אלץ האָט ער גענלויבט אין דער וויסענשאפט, אז יעדער מאן זוכט דוקא אזא פרוי וואָס איז דער נעגנזאץ פון איהם. אויב למשל ער איז א ברונעט, מוז ער ליעבען א מיידעל וואָס איז בלאָנד.

די בלאָנדע מיידעל, וואָס האָט די דאָזיגע וויסענשאפט אויסגעהערט, האָט זיך נערויטעלט און האָט געענטפערט:

— דאָס איז טאקי אמת — מיך ציהט אלע מאָל צו ברונעטע יונגע לייט.

— דאָס איז נישט קיין וואונדער! — האָט הערי ווי א זיענער אויסגעשטעלט זיינע שווארצע אויגען אויף איהר בלאָנדען קאָפ האָר. — דאָס הייסט אין דער וויסענשאפט: „די דערפילונג", דאָס הייסט, דער ברונעט פילט אוים אין אייך דאָס, וואָס אין אייך איז ניטא.

איינמאָל און צוויי מאָל און דריי מאָל און א דאנק דער טעאָרי האָט דאָס בלאָנדע מיידעל, וואָס האָט געהייסען בעלא. זיך פערליעבט אין דעם ברונעט הערי וויינער.

און הערי וויינער איז ניט נעווען איבערראשט פון דער דאָזיגער ליעבע. וויסענשאפטליך איז עס זעהר נאטירליך. איהר. דער בלאָנדער פרוי, ציהט צו איהם, צום ברונעטען מאן.

דערפאר פלענט ער ניט ארויסווייזען קיין שום שפור פון אייפערזוכט, וועז די בלאָנדע בעלא זיינע פלענט אמאָל שמייכלען צו דעם בלאָנדען פרייגד זיינעם, בערמאן. אמת, בערמאן איז נעווען טאקי א שעהנער יונגער מאן, אבער ווי באלד ער איז בלאָנר און בעלא איז בלאָנד, קען ביי זיי קיין ערנסטעם ניט פאָרקומען, אויסער פריינדשאפט ווי צווישען מאן און מאן אָדער פרוי און פרוי. צווייי בלאָנדע איז פונקט ווי איין מאן, מען עם זיין בחור און מיידעל.

און וועז ווייגערס פערעהרער (אלס וויסענשאפטסמאן הא
ער נעהאט פערעהרער) פלעגען אמאל איהם אויפמערקזאם מא־
כען:

— דיין בעלא איז עפעס צו פיעל מחותנת'טע מיט בער־
מאן.

— מיט דעם בלאנדען בערמאן? — פלעגט ווייגער שמייכ־
לען.

— יא, מיט דעם בלאנדען...

— זענט איהר אומזיסט חושד... — פלעגט ווייגער נאך
טיעפזיניגער שמייכלען, — איך האב איך שוין איינמאל גע־
זאגט, אז וויסענשאפטליך קענען זיי איינע צו די אנדערע קיין
שטארקען געפיהל ניט האבען, ווייל ער איז בלאנד און זי איז
בלאנד!

און אזוי ווי ווייגער האט על פי וויסענשאפט נעוואוסט, אז
דער מענש דארף זיך אמאל אויך אמוזירען, פלעגט ער אפט
מיט זיין בעלא'ן נעהן אויף א באל. אויף די בעלער זיינען גע־
וען פערשיעדענע יוננע לייט. וויסענשאפטליך האט ער נע־
וואוסט איז די פרוי פאלינאמיש, און דערפאר פלעגט ער בע־
לא'ן אבהיטען נאר פון ברונעטע יוננע לייט, אבער קוים איז
ארומגענאנגען ארום בעלא'ן א בלאנדין, איז ער נעווען רוהיג,
פונקט ווי זי וואלט פערבראכט מיט א מיידעל.

אזוי האט זיך עס נעצוינגען א יאהר צייט.

ביז א פרייגד זיינער האט איהם אבגערופען אמאל אין א
זייט און איהם אריינגע'סוד'עט:

— איהר זאלט וויסען, ווייגער, אז בעלא איז גאנץ ערענסט
פערליעבט אין בערמאנ'ען.

— איהר זענט א נאר, — האט ווייגער וויסענשאפטליך
געשמייכעלט, — ער קען, אויסער א פרייגד, קיין אינטערעס
פאר איהר ניט האבען. איהר זענט ניט נענוג וויסענשאפטליך

עם צו פערשטעהן. א בלאָנדע מיידעל ווי בעלא קען ליעבען בלויז אזא ווי איך — א ברונעט!

ביז וואנען עס איז אריבער א צייט, וועז ווייניער האָט זיך נעכאפט, אז בעלא איז באמת צו בערמאנ'ען נישט גלייכגילטיג. עפעס זעהט ער זיי צוזאמען צו אפט און צו איהם, ווייניער'ן, אז זי קומט יא, זיצט זי ווי אויף שפילקעס און איהר נאנצער גע־שפרעך איז וועגען בערמאנ'ען.

האָט איהם נישט נעארט אזוי זיין ליעבע צו בעלא'ן, ווי דאָס, וואָס די טעאָריע וועגען דער פערשידענהייט פון די מינים ווערט אזוי פערלעצט און פערשוועכט. און איינמאל האָט ער זיך אנגענומען מיט מוט און זיך נעווענדעט צו בעלא'ן:

— איז דאָס מעגליך, אז דו, אן עכטע בלאָנדינע, זאלסט הינגעריסען ווערען מיט איינעם פון דיין מין, אויך א בלאָ־דין?...

— אייך דאכט זיך נאָר, — האָט בעלא נעשמייכעלט.

— וואָס דאכט זיך מיר, — האָט ווייניער זיך אָנגענאפט מיט פרייד.

— אייך דאכט זיך, אז... — און זי האָט זיך אָבגעהאקט.

— אז וואָס?

— אז איך בין א בלאָנדע... — האָט בעלא נאָך פערדעכ־טיגער נעשמייכעלט.

— וואָס דען ביזטו — א שוואַרצע? דיינע האָר זיינען דאָך עכט בלאָנד...

— יא... נעווים... בלאָנד... איך האָב זעהר ליעב בלאָנד... שטענדיג האָט מיך נעצויגען צו בלאָנד און דערפאר האָב איך מיינע האָר אָבגעפארבט....

— הייסט עס, ביזט אליין נאָר א ברונעטע! — איז ווייי־נער מיט פרייד אויפגעשפרונגען.

און ערשט איצט האָט ער פערשטאַנען דעם סוד, פאַרוואָס איהר האָט אזוי נעצויגען צו בערמאַנ'ען — הייסט עס, אז די ווייסענשאפט האָט נעזיגט.

דער אויטאמאביל.

אז א מענש מוז זיך מיט עפעס אויסצייכענען, אויב ער וויל פערגעהמען א פּלאץ אין לעבען אוּן אין דער געזעלשאפט- דאָס הַאט דאָבקין געוואוסט נאָך זייענדיג אין ניו יאָרק. מיט וואָס אבער צייכענט מען זיך אויס?

פון וואוקס איז ער מיטגלידמעסיג, אויגען הַאט ער ווי אלע אידישע בחורים — שווארצע, אוּן ביים טרייד איז ער א קלאָוק־מאכער, ווי אלע קלאָוקמאכערס. איז א סטרייק — סטרייקט ער מיט אלע, איז סלעק — הונגערט ער גלייך מיט אלע, אוּן איז סיזאָן — שפּארט ער אָב א פּאָר דאלאר אוּן עסט זיי אויף אין נענעהטע טאשען אנשטאָט איינגענעהטע אינוועניג אוּן מיינט סלעק — אויך ווי אלע. קויפט ער אמאל אַן אנצוג מיט ארויפ־אז דערמיט וועט ער זיך אויסצייכענען — כאפט ער זיך, אז דעם דאָזיגען מין „סוט" טראָגען שוין אלע אוּן ער איז ניט דער איינציגער... קומט זומער די צייט פון די שטרויענע העטס אוּן דאָבקין קויפט זיך א פּאנאמא אוּן מיינט, אז דערמיט וועט ער זיך אויסצייכענען — ווייזט זיך ארויס, אז פּאנאמא העטס טראָגט שוין יעדערער. קויפט ער א געוועהנליכע שטרוי־העט. טראָגט עם אודאי יעדערער — מיט איין וואָרט: עס איז שווער היינטיגע צייטען מיט עפעס זיך אויסצוצייכענען!

הַאט ער זיך פערשריבען אין א קלאָב פון „ליטעראטור, קונסט אוּן דראמא" אוּן נעהאָפט, אז ער וועט דאָרט ווערען א דעקלאמאטאָר אוּן פארלעזען אויף פערשיעדענע אונטערנעהמונ־גען, — הַאט זיך ארויסגעווייזען, אז ער הַאט ניט קיין „דיקציע", אוּן אָהן דיקציע קאָן מען ניט דעקלאמירען.

האָט ער זיך נענומען לערנען שפּיעלען פּיעדעל; אפּילו יעצט איהם די פּיעדעל ארויפטראָגען אין דער הויף, — האָט ער זיך אויסגעלערענט א פּאָר לייכטע סאָנגס אויסשפּיעלען אוּן וויימער איז עס ניט געגאַנגען.

איז ער געוואָרען בייז אויף ניו יאָרק אוּן איז אוועקגעפּאָהרען אין א קלענערע שטאָדט. דאָרט, האָט ער געהאָפּט, זייער מענשען וועניגער אוּן אפּשר צווישען א קלענערע צאָהל מענשען וועט ער זיך לייכטער מיט וואָס עס איז קאָנען אויסצייכענען.

אין דער קאָונטרי האָט ער זיך גלייך בעקענט מיט די העכערע קרייזען, מיט די מאכער אוּן פּיהרער פּון די אלערליי פּערבאָנדען אוּן פּארטייען. געהאָפּט האָט ער, אז אין דער קאָונטרי, וואו פּעהיגע מענשען זיינען וועניג, וועט ער קאָנען זיך דערדיענען צו א וועלכען עס איז ראָנג. אבער אויך דאָ איז קאָונטרי האָט איהם ניט געגאָלטען, — אלע עמטער זיינען שוין געווען פּערכאָפּט!

האָט ער אויפגענעבען אלע האָפּנונגען וועז עס איז ארויפּצושווימען אויף דעם געזעלשאפּטליכען ים אוּן האָט אָנגעהויבען לעבען רוהיג, ווי דער גרעסטער טייל פּון דער מענשהייט. אויסזוכענדיג עפּעס א שטיקעל בעשעפּטיגונג.

אוּן גראָד דעמאָלט איז איהם נעקומען א נעדאַנק אין קאָפּ. ווי אזוי צו פּערנעהמען א פּלאַץ אין דער געזעלשאפּט.

פּאָר די עטליכע הונדערט דאָלאָר, וואָס ער האָט אָבגעשפּארט וועט ער קויפען אן אויטאָמאָביל.

אוּן איידער ער האָט נאָך דעם אויטאָמאָביל נעקויפּט, האָט ער שוין בעמערקט, ווי יעדער, וועמען ער האָט זיין פּלאַן פּערטרויט, האָט אויף איהם אָנגעהויבען צו קוקען מיט אכטונג.

— איז וועז, מר. דאָבקין, קויפּט איהר איהם, דעם אויטאָמאָביל?

— איך לערן מיך צוערשט אײַך פּיהרען... — האָט ער־ נעמאָלדען.

— אין ווי געהט עס?...

— עס גײַהט נרויסאַרטיג, — איך האָב נרויס פּעהינ־ קייט...

און ענדליך איז דער אויטאָמאָביל נעקוימען נעווארען.

אַבנעצאָהלט פּאר איהם די סומע, ווײַס ער האָט פּער־ מאָנט און בלייבענדיג אָהן איין פּעני, האָט דאבקין זיך נענו־ מען מעהרער צו ארבייטען. א דאנק דעם אויטאָמאָביל איז זיין הוצאה פּערנרעסערט נעווארען. אן אויטאָמאָביל פּאָדערט א דירה להבדיל ווי א מענש און ער האָט נעמוזט צאָהלען פּאר איהם דירה־נעלד. נאָכדעם האָט ער זיך נעכאָפּט, אז מען קען איהם נגבה'נען, האָט ער איהר פּערסטראכירט פּאר נגבה, שפּעטער האָט ער איהם פּערסטראכירט אין פּאל טאָמער פּאהרט ער אי־ בער א מענשען און עס וועט אויסקומען צו בעצאָהלען פּאר א לעבען, זאל צאָהלען די קאָמפּאניע... נאָכדעם האָט ער איהם פּערסטראכירט אין פּאל ער צוברעכט זיך ביי אן אינציידענט און נאָך שפּעטער אין פּאל זיין אויטאָמאָביל צוברעכט אן אנדע־ רען...

ביז וואנען פּאר איהם, דאבקינ'ען אליין איז נאָר ניט נע־ בליבען...

פּלענט איהם מאנכעמאל אויסקומען צו פּאהרען א הונגע־ ריגער אויפ'ן אויטאָמאָביל...

אַבער לאנג הונגערען וועז מען האָט אן אויטאָמאָביל קומט ניט אויס: ער זעצט זיך אוועק אויפ'ן אויטאָמאָביל סאפערי טיים און פּאהרט צו צו א בעקאנטענם הויז. אַבשטעלענדיג זיך ביים הויז, מערקט ער ווי אלע קוקען ארויס פון די פענסטער. אין הויז דאָרט ווערט א נערודער: דאבקין איז נעקומען מיט'ן אויטאָמאָביל! און אום דעם איינדרוק צו פערשטארקען, פּאָרעט ער זיך אביסל ביי דעם מאָטאָר, דרעהט אב די נומענע ראָד

און פערדרעהט צוריק, פערבייגעהער שטעלען זיך אב און קוקען און דאבקין האט פאר זיך דעמאלט גרויס דרך־ארץ, — ענדליך זיך ארויפגעארבייט !...

נאטירליך קומט ער אריין אין הויז „צופעליג" צו סאפער... ער ווערט איינגעלאדען צום טיש און דערפאר גיט ער נאכ'ן סאפער א רייד דעם יונגען ווייבעל מיט'ן קינד...

קיין געלט, ווי געזאגט, פערמאגט ער קיינמאל ניט קיין פעני, אבער צו וואס דארף ער געלט? זייט ער האט דעם אויטאמאביל זיינען פאר אים אפען אלע טהירען. ער איז א מעמבער אין קלוב פון אויטאמאביליסטן - איינענטימער און אויך דארט כאפט ער א סאפער, וואס עס „טריט" איהם א רייכער אמעריקאנער.

קומט ער אין אבענד א היים און כאפט זיך, אז ער האט ניט קיין מעטש אנצוציגדען די גאז און קיין פעני אויף א פעקל מעטשעס קויפען האט ער ניט, געהט ער ארויס צוריק אויף דרויסען, דרעהט אן די מאשין, רודערט מיט גדלות, לאזט ארויס דאמפ, קנאלט ווי מיט באמבען און זעצט זיך אוועק ביים מאטאר און יאגט פייל אויסען בויגען.

מענשען בעוואונדערען זיין שנעל פליהען. דער פאליסמאן ווארענט איהם מיט'ן קלאב פון וויטען, אז ער וועט איהם אוועקפיהרען אין סטיישאן, אבער דאבקין הערט די וועלט ניט.

דאס יאגט ער צו א בעקאנטער פאמיליע נעהמען א פאר מעטשעס אנצוציגדען די גאז און אפשר וועט ער שוין בארגען א דיים אויף מארגענדיגען ברעקפעסט...

און ער פליהט אויפ'ן אויטאמאביל פייל אויסען בויגען...

דער נייער לעזער.

א נרופּע יונגע לײַט, צווישען וועלכע אייניגע זיינען געווען לִיטעראריש אָנגעהויכט און די איבעריגע אויף ניט פּרעמד פּון דעם וואָס מען רופט „שווארצע פּינטעלעך", זיינען געזעסען אין א קאפּע און געפּיהרט א געשפּרעך וועגען דער ווירקונג פּון לִיטעראטור אויפֿן לעבען.

וועז דער שמועס האָט שוין אָנגעהאלטען אין רעכטען ברעג, האָט אייניער פּון דער גרופּע, א הויכער ברונעטער יונגער מאן מיט פּער׳חלומ׳טע, אבער קלוגע אויגען א מאך געטהאָן מיט דער האנד, א שמייכעל געטהאָן, ווי ער וואָלט זיך אָן עפּים קאָמישעס דערמאָהנט, ערנסט געווארען, ווי ער וואָלט שטאַרק נאָכגעדענקט פּון אַלטער, וויכטיגער פּאסירונג, וויעדער א שמייכעל געטהאָן און געבעטען דאָס וואָרט.

אלע האָבען דערפּיהלט, אז דער דאָזיגער יונגער מאן האָט עפּעס צו דערצעהלען און זיי זיינען אלע אויפּמערקזאם געווא־רען. ער האָט אָנגעהויבען:

„איהר אמפּערט זיך וועגען ביכער... וועגען לעזען, וועגען לעזער... די פּראגע האָט מיך אלע מאל אינטערעסירט. האָט דאָס בוך ווירקליך אן איינפלוס אויפֿן לעבען? אז איך זיץ אמאל אין דער שטאָדטישער לייבררי, וואו מיליאָנען ביכער ליגען אין די אלמערס, וועלט מיר מאָדנע אומעטיג. מיר דאכט זיך, אז וועז די אלע ביכער וואָלטען באמת געווירקט און אויס־פלוס געהאט, וואָלט די וועלט משוגע געווארען... שטעלט זיך פאר, אז די אלע מתים וואָס ליגען בעגראָבען אויף די בית־עולם׳ס זאלען אויפשטעהן תחית המתים און זיך אלע ארויסלאָ־זען פּון די קברים און יעדער מת פּון יעדען דור וואָלט געגומען

רעדען זיין שפראך און געוואוינהייטן, וואס זיי האבן פון קינדווייז אן אריינגעזויגן מיט דער מוטערמילך, זיי זענען אויך אזוי ווי אן אייגנטום, וואס מען קען נישט אוועקנעמען פון זיי אן גוואלד. אפילו ווען זיי ווערן אויסגעלאכט פון אנדערע, ווען זיי ווערן פאראכטעט, ווען זיי ווערן פארשפאט, ווען זיי ווערן פארשפיגלט, ווען זיי ווערן פארשפאטן

האָב איך מיר נעקוקט אויף מיין שכן, וואָס איז געזעסען געגע־
איבער מיר און האָט געלעזען א ביכל. נישט קיין געבונדענעם
ביכל. געלעזען האָט ער זעהר רוהיג, דאָס ערשטע זייטל, נאָכ־
דעם דאָס צווייטע און דאָ האָב איך בעמערקט, ווי דאָס ערשטע
זייטל לינט נעבען זיינע פיס אויף דר'ערד. איך האָב מיך אויפ־
געשטעלט, איינגעבויגען און אויפגעהויבען דאָס בלעטל און
איהם דערלאַנגט.

„ער האָט א שמייכל געטהאָן און בעראַנקט און האָט
דאָס בלעטל צוריק אראָבגעלאָזט אויף דר'ערד.

„די זאַך איז מיר קשה געווָארען. אבער איך האָב קיינע
בעמערקונגען נישט געמאכט, האָב בלויז געקוקט דאָ אויף מיין
שכנ'דיגען לעזער, דאָ אויפ'ן בלעטל, וואָס איז געלעגען נעבען
זיינע פיס...

„דערווייל איז פון דעם לעזער שוין א צווייט בלעטל
פ ע ר ש ל ו נ ג ע ן געווָארען אינוועניג; דאָס האָב איך בע־
מערקט לויט זיין אויסדרוק פון נעזיכט. עס איז קענטיג נע־
ווען אן אינטערעסאַנט בלעטל, ווייל די אויגען זיינע האָבען
נעפינקעלט פייערליך. אבער באלד האָב איך נעזעהן, ווי דאָס
צווייט בלעטל לינט ביי זיינע פיס.

„אזוי איז נעווען מיט'ן דריטען און מיט'ן פיערטען בלע־
טל פון מיין לעזער.

„האָב איך דאָ צו טהאָן מיט א משוגענעם? איך האָב אָנ־
געהויבען אביסל מורא צו קריגען. אזא זאַנדערבארען לעזער
האָב איך נאָך נישט נעזעהן. נישט ער פערליערט די בלעטלאָך,
נאָר ער רייסט זיי אליין אָפ! מיין נאָט! עס איז דאָך שטאַרק
טשיקאַווע. און דאָ אין וואָגאָן זיינען וועניג מענשען. עס איז
נעווען אין מיטען טאָג, וועז ניו יאָרק איז ביזי אין די שאָפּס,
פעקטאָריעס, און רעראקציעס. און וואָס א סטיישאָן ווייטער
ווערט דער וואָגאָן לעדיגער, טאָמער איז ער ווירקליך א משוג־
נער וועט ניט זיין צו וועמען זיך צו וועגדען נאָך הילף...

„און אזוי זיצענדיג האלב אין שרעק, האלב אין העכס־טער ערשטוינונג, איז דאס ביכעל וואס ער האט געלעזען שוין א האלבס אין אבגערייסענע בלעטלעך געלעגען נעבען זיינע פיס ווי ווייסע בלעטער פון א בוים... מאנכע בלעטלעך האבען זיך פערשארט צו מיר... איך האב איינס אויפגעהויבען און מיט שרעק געגומען אריינדרינגען אין דעם אינהאלט. אבער דער אינהאלט איז געווען א גאנץ געוועהנליכער. עס איז געווען א פאמיליען־ראמאן, די העלדען האבען געטראגען אוניווער־סאלע נעמען, אזוי, אז עס איז מיר געווען שווער צו בעשטי־מען צי איז עס אן אריגינעל ענגלישער אדער איבערזעצטער ראמאן.

מיין נייגעריגקייט איז געוואקסען ביז דער העכסטער שטו־פע. און דא זעה איך ווי דאס ביכעל איז שוין באלד אבגעריסען געווארען ביז דאס לעצטע בלעטל, דאס הייסט, ער האלט שוין ביים ענדיגען. אין האנד האלט ער נאך צוויי דריי בלעטלעך, און אט לעזט ער שוין דאס לעצטע בלעטל. די איבעריגע לי־גען אלע נעבען איהם אונטער די פיס, אויף מאנכע בלעטלעך טרעט ער זאגאר נאכלעסיג אן...

„אט איז שוין בלויז דאס לעצטע בלעטל אין זיין האנד. ענדליך ווארפט ער אוועק דאס לעצטע, רייבט אב די שפּיץ פינגער און צוגעניצט זיך ברייט. א גאנץ נארמאלער מענש, הייסט עס!

„איך האב שוין אויף איהם גענומען רוהיגער קוקען. מיין שרעק איז אריבער. קיין משוגע'נער איז ער זיכער ניט. א משוגע־נער געניצט ניט! אבער זיין טהאט איז דאך פארט אונגאר־מאל.

„וואל איך איהם פרעגען?

„איך בין אימער א שטיקעל בישן. מיט פרעמדע מענ־שען מאך איך זעלטען בעקאנטשאפט. איך בין אמאל געפאהרען פון ניו יארק ביז סאן פראנציסקא און האב מיט קיין מענשען

ניט אויסגערעדט קיין זייטיגען וואָרט, כאָטש מאנכע פון די פּא־סאושירען האָבען מיך שטארק אינטערעסירט.

„אָבער דאָ האָב איך גובר געווען מיין שעמעווידזקייט און האָב זיך צו איהם געווענדעט:

— וועט איהר מיר ערלויבען אייך עפּעס צו פרעגען?

דער מאן האָט מיך פרײַנדלעך אָנגעקוקט און געענטפערט:

— מיט פערגעניגען.

„זיין ווייכער ענטפער האָט מיר נאָך מעהר מוטה צוגע־געבען און איך בין גלייך צוגעשטאָנען צו דער עצם פראגע:

— ווארום לעזט איהר אזוי זאָנדערבאר א בוך?

— ווארום זאָנדערבאר? — האָט ער מיך אָנגעקוקט.

— איך מיין — אָט דאָס אבריסען יעדעס איבערגעלע־זען בלעטעל...

— אה, דאָס מיינט איהר... האָט ער זיך צושמייכעלט — איך בין שוין אזוי געוואָהנט צו בעהאנדלען אזוי מיינע ראָ־מאנען, אז איך מערק נאָר ניט, אז דאָס איז פאר א זייטיגען מענשען אביסעל איבערראשענד, איך פערגעס מיך, ענטשול־דיגט... אבער איך טהו עס פּשוט דערפאר, ווייל דאָס ביכעל האָט ביי מיר קיין שום ווערטה נישט... צו וואָס זאָל איך האלטען אין האנד אן איבעריגע משא, אָבגעלעזען און פריי געוואָרען. עס איז דאָך גרינגער אין האנד. איהר פערשטעהט? צו וואָס זאָל א מענש זיך שווער מאכען ווען ער קען זיך פערגרינגערען.

„און בעמערקענדיג דעם נומער פון דעם סטיישאָן ווהו די קאר האָט זיך אבגעשטעלט, איז ער אייל־ענדיג ארויסגענאנגען געבענדיג זיך א פרײַנדליכען נויג.

„נאָך זיין אוועקגאנג האָב איך מיך פערטראכט. צי האָב איך נישט געטראָפען דעם קליגסטען לעזער אין דער וועלט? א מענש קויפט א ביללעזען ביכעל, לעזען מוז ער, ווייל די קאר געהט, לויט דעם טעמפּעראמענט פון דעם היינטיגען שנעלען מענשען, צו לאנגזאם. נון קויפט ער א ביכעל פאר א ניקעל, צי

פאר צעהן סענט. דאס געלד האט ביי איהם קיין ווערט. צו וואס נוצט איהם אין אמת'ן דאס אבגעלעזענע בלעטל. צו וואס זאל ער אן איבעריגע משא האלטען אין האנד. ער וויל זיך פון דאס אבגעלעזענע בלעטל גלייך בעפרייען...

„און מיר — מיינע פרוינד — האט דער יונגער מאן מיט א בעלעהרענדען שמייכעל געענדיגט — מיר ווילען נאכצע ביבליאטעקען טראגען אויף זיך און אין זיך... איז דאס נישט אביסעל צו שווער?"...

די צוהערער האבען זיך איבערגעקוקט און ניט געקענט געפינען גלייך קיין ווארט אבצושלאגען דעם דערצעהלער. עס איז אבער געווען קענטיג, אז זיי זיינען שטארק נישט צופריע־דען...

ער האט געלאכט.

דער שטילסטער פון אלע די, וואס פלעגען בעזוכען די קליינע קאפע אויף דער איסט־סייד, איז געווען מר. בערקמאן. ניט קוקענדיג, וואס אין קאפע־הויז איז געווען ניט איבריג גערוים און יעדער טישעל פלעגט זיין בעזעצט פון עטליכע פארשוינען, האט בערקמאן זיך שטענדיג „נעקליגט" צו געפינען א טישעל פאר זיך אליין, טאמער פלעגט אזא טישעל פארט ניט זיין, פלעגט ער זיך צוזעצען נעבען „באם" פון קאפע־הויז, וועמעס פלאץ עס איז געווען אין סאמעווינקעל. מיט'ן באם איז ער ניט נעווען מחויב צו רעדען, בפרט, אז דער באם איז אליין ניט נעווען קיין שטארק־רעדעוודיגער, עסען פלעגט מען בערקמאנ'ען זעלטען וועז זעהן, דאם רוב פלעגט ער טרינקען א „שווארצע" — אזוי האט געהייסען פערקירצט קאפע אהן מילך. אז מען האט איהם איינמאל, וועז ער איז געווען אין א עטוואס רעדעוודיגער שטימונג, געפרעגט:

— וואס טרינקט איהר, מר. בערקמאן, שטענדיג שווארצע קאווע?

פלעגט ער מיט א טרוקענע אויסדרוק אויפ'ן פנים ענטפערען:

— ערשטענס האב איך ליעב דעם קאליר, און צווייטענס רודערט עס מיך א ביסעל אויף.

אבער ניכער איז געווען ריכטיגער דאם ערשטע, אז ער האט ליעב דעם קאליער, וויל וואס אנבעטרעפט דאם אויפ־רודערן, איז געווען איבערגעטריבען: נאך דער „שווארצער" וואס ער פלעגט אויסטרינקען פלעגט ער בלייבען זיצען אזוי שטיל און פערטיעפט, ווי בעפאר. זעלטען וועז ער פלעגט ענטפערען

איינעם, וואס פלענט פערבייגען זיין טישעל, אויפ'ן „העלאו בערקמאן", מיט א שטילען „אלרייט". דאס רוב פלענט ער יוצא זיין אויף א בעגריסונג ענטפערן מיט א דריק מיט'ן פלייצע, וואס דאס האט געזאלט בעדייטען: „וויים איך וואס—אט גארנישט"...

עם פלענט אבער פאסירען, אז ער האט זיך אמאל געוואלט גאר שטארק אויפרודערען, דאן פלענט ער אויסטרינקען צוויי שווארצע. נאך דער צווייטער „שווארצער" פלענט ער ארויסנעהמען פון קעשענע דאס טיכעל, זיך אבווישען דעם שוויים און האט ווי עפעס געמורמלט און דערביי געפויקט מיט די צווייי מיטלסטע פינגער פון דער רעכטער האנד אויפ'ן טיש. דאס האט געהייסען, אז ער איז שטארק אויפגערודערט, אז זיינע נערוועז האבען זיך צושפיצלט און אויב מען פלענט איהם דאן, פערבייגעהענדיג זיין טישעל, בעגריסען, פלענט ער שוין ענטפערן בריייטער:

— עט, גאר נישט... מען וועט מוזען שטארבען!

דאס איז געווען דער אינציגער וויץ, וואס ער פלענט נוצען אין דעם קאפע־הויז. און ווי באלד ער פלענט דעם דאזיגען וויץ אבזאגען, פלענט ער זיך פיהלען אין א געהויבענער שטימונג און שוין אויסרעדען נאך עטליכע ווערטער.

אבער נאך אזא געהויבענער שטימונג, פלענט באלד אנקומען א רעאקציע. זיין שטימונג פלענט פאלען צוריק. ער פלענט ניט גאר אויפהערען מורמלען און פויקען מיט די פינגער גאר זיין געזיכט פלענט נאך אננעהמען אן ערנסטערן און טרוקענערען אויסזעהן, ווי בעפאר, איידער ער האט געטרונקען די צווייי „שווארצע". דעם קעלנער פלענט ער דאן צורופען מיט א וואונק, שטילערהייט בעצאהלען און ארויסגעהן פון קאפע צוריק אין אפים, וואו ער האט געארבייט שוין זייט יאהרען.

איינמאל איז בערקמאן אריין אין קאפע־הויז און אנשטאט אויסצוגעפינען א לעדיגע טישעל און זיצען אליין ביי א גלאז

שווארצע, האָט ער גראָד זיך אנידערגעזעצט נעבען אן ענג־בעזעצטען טישעל און אז דער קעלנער האָט איהם געבראכט, ניט נעפרעגטערהייד די גלאָז שווארצע, האָט ער איהם אָנגע־קוקט מיט פערוואונדערונג און געפרעגט:

— פון וואנען ווייסט איהר, אז איך ווייל שווארצע.

— איהר טרינקט דאָך אלע מאָל שווארצע... האָט דער קעלנער ווי פערשולדינט נעענטפערט.

— איך מעג דאָך אבער אמאָל ענדערן מיין אָרט לעבען און טרינקען א ווייסע קאווע — האָט בערקמאן ווי נעבעטען ערלויבניש.

דער קעלנער האָט נעשמייכעלט פערווירט און נעענט־פערט:

— נעווים... פאר אייער ניקעל...

או דער קעלנער האָט איהם געבראכט די גלאָז ווייסע קאווע, האָט בערקמאן זי אויפגעהויבען אין דער הויך, אוועק־נעשטעלט זי צוריק, בעטראכט און נעזאָגט צופריעדען.

— עס זעהט אוים זעהר שעהן...

און אָבטרינקענדיג די ערשטע צוויי שלוקען, האָט ער אָננעקוקט די זיצענדיגע ביים טישעל און צו איינעם, וועלכען ער האָט נעקענט שוין זייט יאָהרען, זיך אָנגערופען:

— איהר ווייסט, מר. ניומאן, וואָס מיט מיר האָט היינט פאסירט?

אלע ביים טישעל האָבען זיך אָנגעשטרענגט און זיינען נעווארען אויפמערקזאם, מר. ניומאן אליין האָט נעשמייכעלט און איבערנעפרעגט:

— וואָס, אינטערעסאנט...

— זעהר אינטערעסאנט... האָט בערקמאן, ווי צורודערט נערעדט... אלענפאלס פאר מיר... איהר ווייסט...

— ווירקליך.. אין ניומאן נייגעריג געווארען, וואָס האָט

געקענט מיט דעם שטילען, רוהיגען און פּינקטליכען בערק־מאנ'ען פּאסירען.

— איהר וועט אבער ניט ילויבען... האָט בערקמאן ווידער אָנגעהויבען צו דערצעהלען די פּאסירונג און ניט געקענט צו־קומען צו איהר...

ער האָט נאָך א שלוק געטהאָן פון גלאָז און אבגעאטעמט. ווי פערנעהמענדיג זיך א וויכטיגע זאך צו טהאָן און ענדליך געזאגט:

— איהר ווייסט... איך האָב היינט שרעקליך געלאכט...

— געלאכט? — האָט ניומאן ניט פערשטאַנען און א שמייכעל געטהאָן.

— יא... איז בערקמאן אויפגעלעבט געוואָרען און די אוי־גען זיינע האָבען בעקומען א מאָדנעם אויסדרוק, ווי זיי וואָלל־טען עפּעס געזעהן זאכען, וואָס קיינער זעהט ניט... יא, מר. ניומאן — איך האָב היינט געלאכט...

— ווירקליך?... האָט ניומאן ניט געוואוסט ווי אזוי צו רעאגירען אויף בערקמאנ'ס ענטדעקונג.

— איך פערזיכער אייך — האָט בערקמאן זיך שוין צו־היצט... געלאכט... און שטארק געלאכט, אויפ'ן קול... טאקע ווי מען לאכט אויף אן אמת.

— פון וואָס פּאָרט? — איז שוין ניומאן נייגעריג גע־ווארען...

— דוקא פון א קלייניגקייט... די בוכקיפּערין האָט גע־מאכט א גרייז, א קאָמישען גרייז. אבער איך האָב אין מיין לע־בען שוין געזעהן גרעסערע און קאָמישערע גרייזען, און האָב אפילו קיין שמייכעל ניט געטהאָן... און דאָס מאָל — איהר הערט — האָב איך אזוי פיעל געלאכט...

די דערבייזיצענדיגע האָבען זיך אומגעקוקט און ניומאן האָט געשמייכעלט און זיך אבגערופען:

— ווירקליך, לויט אייער כאראקטער איז טאקע א וואונ־דער. אלענפאלס, האָב איך קיינמאל אייך ניט נעהערט לאכען...

— אט דאס איז דאך דאס!... האָט זיך בערקמאן נאך מעהר צוהיצט — איהר ווייסט ווי לאנג איך האָב שוין ניט גע־לאכט?

— ווי לאנג?... — איז ניומאן נייגעריג געוואָרען אויף אן אמת...

— שוין פינף־אוך־צוואנציג יאָהר... איך בין דעמאָלט נעווען אכטצעהן יאָהר, נעלערנט האָב איך אין דער ישיבה... האָט מיך דערפאר דער ראש ישיבה גוט אויסגעזידעלט...

— האָט איהר זייט דעמאָלט ניט נעלאכט? — האָבען ביים טישעל אייניגע מיט אמאָל אויסגעשריען.

— קיין אייניציג מאל! — האָט בערקמאן פערזיכערט. און דערפאר טאקע, ברידער מיינע, שרעקט מיך אזוי דאס האַרץ דאס היינטיגע לאכען... עס איז עפעס ניט נלאט... איך האָב זעהר מורא...

— רעדט ניט קיין נאריישקייטען! — האָט איהם ניומאן בערוהיגט....

— ניין, — האָט זיך בערקמאן נעהאלטען פעסט ביי זיינם און זיינע אויגען זיינען ווי מוטנער געוואָרען — איך פיהל, אז דאס איז ניט אומזיסט... עס איז עפעס נעקומען אין מיר אן ענדערונג... איך פיהל עס...

— איך זאג אייך, אז עס איז נאָרנישט מיט נאָרנישט... האָט איהם ניומאן נעטרייסט — איהר וועט נאך אמאָל לא־כען...

— ניין! — האָט זיך בערקמאן שוין אויף אן אמת דער־שראָקען — מיר איז נענוג דאס מאל! די ענדערונג וואס דאס היינטיגע לאכען האָט אננעמאכט אין מיין לעבען איז ניט צו גוטען... עפעס פיהל איך, אז מעהר האָב איך ניט צו טהאָן דא אויף דער וועלט... זיך אויסגעלאכט און נענוג... אזוי האָב

איך אלץ אויף עפעס נעווארט... איצט איז מיר נאָרנישט נע־
בליבען... איך פיהל בלויז א מאדנע פוסטקייט...

ער האָט א שלוק נעטהאָן ווי נעצוואונגענערהייד פון
גלאָז, נאכדעם מיט פעראכטונג זי אבגערוקט פון זיך און האָט
ארַאבגעלאָזט פערצווייפעלט דעם קאָפּ...

די פרעמדע.

דער הויפּט אומעט איז אין רעסטאָראַן בעשטאַנען אין דעם, וואָס די געסט זיינען געווען יעדען טאָג אייגע און דיזעלבע און די געשפּרעכען האָבען זיך געוויקעלט אויף צוויי־דריי פּאסירונגען. נאָך אן אורזאכע איז געווען, וואָס דער רעסטאָראן האָט צווישען די געסט ניט פערמאָגט קיין פרויען. די אייגענע פרוי וואָס פלעגט יא דאָרט פערברענגען א געוויסען טייל פון טאָג און פון אבענד, איז אפילו געווען א זעהר סימפּאטישע מיט גרויסע בלויע אויגען און מיט א נאָלדענעם קאָפּ האָר. לויט דער איז זי שוין געווען אזוי פערוואנדט מיט די אלע געסט פון דעם רעסטאָראן, אז צייטענווייז פלעגט מען גאָר פערגעסען, אז זי איז א פרוי. סיי איהר בעשפּטיגונג און סיי איהר האלטונג איז נעווען מעהר אָדער וועניגער מענלעך. פלעגט אמאָל אויסקומען צו איבערדערצעהלען א שארפערען וויטץ פלעגט מען פון דרכי שלום וועגען אין איהר אנווועזנהייט דעם וויטץ אויבערדערצעהלען כלומרשט בסוד.

זי אָבער פלעגט זיך בעמיהען אויפצוכאפּען איהם און אויבער איז ווירקליך שארף געווען פלעגט זי לאכען גלייך מיט די מענער און בעמערקען: — וואָס־זשע האָט איהר אזוי מורא נעהאט? — א נאנץ אונשולדינער וויטץ?...

דער רעסטאָראן האָט געהאט א נאָמען וויט ארום. אז א „בעסערער" בחור פלעגט וועלען פאר זיין נייער מיידעל זיך אויספּיינען, פלעגט ער איהר פיהרען אויף א דינער אין דעם דאָזיגען רעסטאָראן. אבער די פרעמדע געסט האָבען ניט געלאָזען קיין שום רושם אויף די שטענדינע. אזא פאָרעל פלעגט זיך פיהלען דאָ ווי פערבלאָנדזשעטע. וויר רעדט, אז דאָס מיי־

דעל איז ווירקליך שעהן נעווען. פלעגט זי פיהלען ווי עס שטע־כען איהר דורך די בליקען פון דעם איננסטען ביז דעם עלטס־טען נאסט, און פלעגט זיך בעטען ביים בחור, ער זאל וואס שנע־לער בעצאהלען און בעפרייען זי פון דעם דאזיגען זעהר אינ־טערעסאנטען פלאץ.

דערפאר האט ארייננעטראגען א נייעם שטראם־לעבען, ווען דער שריפטשטעלער מיט די לאנגע האר און גרויסע, דיקע וואנ־צעם האט איינמאל אריינגעפיהרט אין דער דאזיגער קאפע זיין בעקאנטע שיקסע. דאס איז געווען א הויכע, שלאנקע בלאנ־דע אמעריקאנערין, מיט א עטוואס פרעכטען, עטוואס קלוגען און עטוואס שמייכעלדיגען בליק. ארייננעגאנגען איז זי אהער דרייסט און פריי, געקוקט אלעמען אפען אין פנים אריין און אוועקזעצעגדיג זיך מיט דעם שריפטשטעלער ביי א שוין־בע־זעצטען טישעל, האט זי, נאכדעם ווי זי איז פארגעשטעלט גע־ווארען, אויסגעצויגען יעדען די האנט און פריינדליך צוגעשמיי־כעלט.

דער רעסטאראן האט אבנעלעבט. ביי די ארומיגע טישען זיינען די נעשפרעכען געווארען נייער און אינטערעסאנטער. דער עלטערער נאסט, מיסטער יענקילסאן האט בעשטעלט קאפע און א סינאר און זיך פארבעריט צו א גרויסען יום־טוב...

שפעטער איז די אויפלעבונג נאך גרעסער געווארען. די שיקסע האט נענומען א סינארעטל ביי איהר פריינד דעם שריפטשטעלער, האט איהם גראציעז פערפויכערט און דרייסט ארויסגעלאזען דעם רויך פון איהר שעהנעם, עטוואס קרומלי־כען מויל.

בלויז די אייניגע פרוי פון רעסטאראן האט זיך דער־פיהלט ווי בעליידיגט. זי האט נעקוקט אויף דער שיקסע מיט אייפערזוכט און זיך אננערופען:

— דאס איז אן עכטע באהעמין!

נעזוכט האָט זי ביי די פּאָר מענער אונטערשטיצונג. אבער די פּאָר מענער וואָס זיינען נעזעסען נעבען איהר זיינען געווען אזוי פערכאפּט פון דער רייצענדער שיקסע מיט'ן סינארעטל אין מויל, אז אינער האָט מיט ענטציקונג אויסגערופען: אך, ווי הערליך! און דער צווייטער האָט אבנע'פסק'נט, אז עס איז ניטא קיין שעהנערע זאך, ווי א מיידעל וואָס רויכערט.

דאן האָט די אידישקע א זיפּץ געטהאָן און זיך אָנגערופען:

— אין דער היים, ביי מיר אין ציטער, רויכער איך אויך אמאָל א סינארעטל, אבער דאָ האָב איך קיין העזה...

איהר מודה זיין זיך אבער האָט איהר מערכה ניט פערריכט. איינער פון די צוויי מענער ביים טישעל האָט זי אָננקוקט און נעזאָגט:

— איך גלויב קוים, צי אייך וואָלט אזוי נעפאסט א סיגארעטל, ווי דער קריסטין...

— פאר וואָס מיינט איהר אזוי? — האָט די אידישקע מיט ביטערקייט נעפרעגט.

און ניט בעקומענדיג קיין ענטפער האָט זי זיך נעווענדעט צום צווייטען:

— ניט מיר טאקע א סינארעטל, איך וועל אויך פערריכערען.

דער מאן האָט איהר נעגעבען א סינארעטל. זי האָט עס בעטראכט. נאָכדעם האָט זי זיך אומגעקוקט און רויט ווערנדיג, נעזאָגט:

— איך שעם זיך...

— הערט איהר, אָט דאָס איז דאָך דאָס! — האָט איינער פון די צוויי איהר אבגעענטפערט וויי מיט חוזק — זעהט איהר ווי יענע רויכערט! זי פערברענט אלעמען מיט איהר רייץ.

דאן האָט די אידישקע גענומען דעם סינארעטל, צו

געטראָגען צום מויל, אָנגעצונדען א שוועבעלע און פערר־
כערט.

אָבער ביים ערשטען ציה וואָס זי האָט געגעבען, האָט זי
זיך פערקרימט, דעם שטערען פערקנייטשט און האָט אויסגע־
זעהן ווי זי וואָלט געליטען פון צייהן־וועהטאָג און זי נוצט
דאָס סיגארעטע אלם א סגולה...

געגענאיבער איז געזעסען די שיקסע און האָט מיט נראציע
געהאלטען דעם סיגארעטע צווישען איהרע שעהנע, לאנגע
פינגער און מיט גרויס חן איהם צוגעטראָגען צום מויל און בע־
צויבערט אלע נעסט פון רעסטאָראנט...

פערברענגענדיג א געוויסע צייט איז די שיקסע ענדליך
מיער געוואָרען פון די נייע געשפרעכען און פון אנשטרענגונג
אונטערצוהאלטען דאָס, וואָס איז איהר אזוי ווייט און פרעמד.
זי האָט חנ'עודיג גערופען איהר פרוינד דעם שרייבטשטע־
לער.

אלע בליקען זיינען געווענדט נעוואָרען צו איהר, אנ־
דערע האָבען איהר געוואָלט העלפען אָנטהאָן דאָס זשאקעטע,
כאטש דער שרייבטשטעלער און דער קעלנער האָבען עס ביידע
נעטהאָן בשלימות.

זי האָט קאקעטיש געשמייכעלט צו די נעסט, געוואָרפען א
בליק צו דעם עלטערען נאסט יענקעלסאָן, וועמענם פנים עם
האָט זיך צונאָסען אין א זיסקייט און זי איז מיט קלייניע שעהנע
און שטאָלצע טריט ארויס צוואמען מיט'ן שרייבטשטעלער.

אין רעסטאָראן איז דער אומעט גרעסער געוואָרען, א לענ־
גערע צייט זיינען אלע נעזעסען און קיין שום געשפרעך האָט
זיך ניט נעבונדען. די איינציגע אידישע פרוי איז נעזעסען ביי
א זייטינען טישע אייגע אליין און געטראכט פון סיגארעטלעך,
פערשוואנדענע יאהרען און האָט ענדליך צוגערופען דעם קעל־
נער, ניט וויסענדיג וואָס זי זאל בעשטעלען...

די צוויי מוטערס.

די ערשטע בעקאנטשאפט איז פֿאַרגעקומען אויף א באָל. נאכדעם האָט מען זיך געטראָפֿען אין פֿארק ביי דער מוזיק, איז מען שוין נעהנטער געוואָרען, איז מען נענאנגען צוזאמען אין א קינעמאטאָגראף און אין דער האלב־דונקעלהייט געהאלטען אייר־נע די אנדערע די הענד, און זי איהר קאָפּ אויף זיין אקסל. נאָך שפּעטער האָט מען שוין געוואגט נעהן אין א רעסטאָראן אויף סאפּער. אין א צייט ארום האָט מען זיך שוין נעקושט ביים גע־זעגענען זיך אין האָל פון איהר וואוינונג אין א טענעמענט־הויז.

ארויפנענאנגען איינע צו די אנדערע איז מען נאָך ניט. זי, לילי, נעבוירען אין אמעריקא, האָט דאָ א פֿאָטער און מוטער. ער, וואלפסאָן, נעקומען אלם א יונגער באָיטשיקעל, האָט דאָ בלויז א מוטער. דער פֿאָטער איז שוין דאָ געשטאָרבען. אבער סיי לי־לי'ס עלטערען, סיי וואלפסאָנס מוטער, נעהערען ניט צו דעם סאָרט, אז אזא אויפגעקלערט און ראדיקאל פֿאָרעל, ווי וואלפסאָן און לילי זאָלען זיך אינטערעסירען מיט זייערע מיינונגען.

אפילו שפּעטער, וועז דאָס פֿאָרעל האָט פראנק און פריי זיך ערקלערט פאר חתן־כלה, האָבען סיי לילי'ס עלטערען, סיי וואלפ־סאָנ'ס מוטער, די אלמנה, דונקעל דערפון נעוואוסט. וואלפ־סאָנ'ס מוטער האָט ערפאהרען פון דער נעקסט־דאָריגער, אז איהר באָי נעהט אוים מיט א מיידעל אן אמעריקאנערין, האָט זי כאָטש געוואלט וויסען, צי איז זי א אידישקע און ניט קיין אי־טאליענערין, ווי עס פֿאסירט אמאָל דאָ אין דער דאָזיגער מדינה. לילי'ס עלטערען האָבען אויך דאָסזעלבע ערפאהרען פון אנדערע, אז זייער טאָכטער האָט שוין געפֿאקט א באָי, און דער

נוטער יאָהר וויים איהם וועך ער איז. אבער אזוי ווי קיין גרויסע דעה האָבען זיי ביי זייער טאָכטער ניט געהאט, האָבען זיי זיך נעמאכט האלב ניט וויסענדיג.

ערפאהרען האָבען לילי'ס עלטערען און וואלפסאָן'ס מוטער, ערשט נאָכדעם ווי זיי האָבען ארויסגענומען לייסענם. ערשט דעמאָלט האָט וואלפסאָן ארויפגעפיהרט לילי'ן צו זיין מוטער און האָט איהר פּארגעשטעלט.

— מאמע, אָט דאָס איז מיין ווייבעלע! — האָט ער מיט א שמייכעל אָנגעוויזען אויף דער בלאָנדער לילי'ן.

די מוטער האָט זי בעטראכט און, דערזעהענדיג איהר בליהענדען פּנימ'ל מיט די גרויסע בלויע אויגען, האָט זי זיך מיט פּרייד צוואוויינט און אויסגעזונגען תחינה'דיג:

— וועז דער טאָטע וואלט לעבען, וואלט ער נחת געהאט.

און נאָך א קליינעם שווייגען, וואָס איהר ווייגען האָט פערזאכט, האָט זי זיך נעוועגדעט צו איהר נייער שנור:

— קענסטו כאָטש אביסעל אידיש רעדען?

לילי האָט זיך פערשעמט און געענטפערט:

— נאָט ווערי, באָט אביסעל קאָן איך...

— אביסעל איז אויך גוט — איז די אלמנה צופריעדען געבליבען מיט'ן ביסעל.

דאָס זעלבע איז געשעהן, וועז וואלפסאָן האָט זיך געלאָזט פארשטעלען פון לילי'ן פאר איהרע עלטערען. דא איז שוין אבער געווען א פאָטער און א מוטער. וועז די מוטער, א אידענע פון דעם אלטען טיפ, האָט ניט געוואגט פיעל צו רעדען מיט איהר איידים, האָט דערפאר דער פאָטער, אן עלטערער איד מיט א גרויער באָרד, געזומען איהם אויפ'ן פערהער:

— דו ביזט טאקע געבוירען אין ניו יאָרק?

און ערפאהרענדיג, אז ער איז געבאָרען ערגיץ אין א ליטווישער שטעדטעל און איז דאָרט געגאנגען אין חדר, איז ער געוואָרען א סך וויכער און האָט אין הארצען מודה געווען, אז אליין

וואלט פאר זיין טאכטער קיין בעסערען חתן דאָ ניט געקראָגען.

נענומען א דירה, האָט לילי ניט געקאָנט די ערשטע צייט זיין א באלעבאסטע. איז געקומען דאָ איהר מאמע, דאָ וואלפ־סאנ׳ס מוטער די אלמנה, און ביי ביידען איז אָנגענאנגען א שטילער קאמף, ביידע מאמעס האָבען געוואלט זיך ארויסווייזען אלץ ניצליכער פאר זייערע יונגע קינדער.

וואלפסאָנ׳ס מאמע, אלס א וואויל־געלערנטע פרוי פון דער היים, האָט איהר געלערנט כשרות. דערפאר האָט לילי׳ס מוטער, אלס רייכערע, איהר געלערנט וויי אזוי צו מאכען פער־שיעדענע מאכלים, אין וואָס די אלמנה איז שוין ניט געווען אזוי בעהאוועלט. האָט עס איהר שטארק פערדראָסען און זי האָט איהר דערפאר אויסגעלערנט ווי אזוי צו בראָטען א העריג אין פו־טער, פון וואָס לילי׳ס מוטער, אלס רייכערע, האָט פון אזא אָרי־מען מאכל ניט געווואוסט. איז לילי׳ס מוטער געוואָרען אייפער־זיכטיג אויף דעם געבראָטענעם העריג און האָט איהר טאָכטער נענומען לערנען, ווי אזוי צו פרעגלען סאָק. האָט וואלפסאָנ׳ס מוטער, די שוויגער, זי געלערנט ווי אזוי מען דארף זיין א כשר׳ע אידישע טאָכטער...

אזוי איז אָנגענאנגען א שטילער אבער נענוג פערביסע־נער קאמפף צווישען די צווי מוטערס. לילי׳ס מוטער האָט זיך אלץ נעדאכט, אז די שוויגער די אלמנה קויפט זיך איין ביי איהר טאָכטער און נעהמט זי ביסלעכווייז פון איהר אוועק, און דער אלמנה האָט זיך אלץ נעדאכט, אז וויפיעל זי טהוט ניט פאר איהר שנור איז וועניג, און לילי איז צו איהר צו קאלט...

שפעטער האָט לילי דערפיהלט, דאָס וואָס יעדע יונגע וויי־בעל דערפיהלט א פאר מאנאט נאָך דער חתונה... האָט זיך וויע־דער אָנגעהויבען א קאמפף ביי די מוטערס מיט די פערשיעדע־נע סגולות, וואָס בייידע אלם נעניטע געווינערינס האָבען פער־מענט לרוב.

דערפאר אבער, אז עס איז נעקומען די צייט און לילי האָט

געזומען געהן צו קינד און עס האָט איהר אָנגעכאפט שוועריקייט, איז די אלמנה ווי אויפגעלעבט געווארען. וועהרענד לילי׳ס מוטער האָט געבראכט א נוירס מיט א דאקטאר, איז די שוויגער גלייך אוועקגעלאפען אויפ׳ן בית־עולם צום מאן.

געקומען אין א פאָר שעה ארום פון בית־עולם מיט א געשוואלען געזיכט, האָט זי דערהערט, אז דער שנור איז שוין בעסער און באלד, באלד...

און ווירקליך האָט זיך פון לילי׳ס צימער דערהערט א גערייר פון א ניי־געבוירען בעשעפענישעלע... דאָס האָט לילי געבוירען א טאכטערל...

— איך האָב באלד געוואוסט, האָט די אלמנה זיך געוועגדט מיט א שטאלצע מינע צו איהר מחותנת׳טע, לילי׳ס מוטער — איך האָב באלד געוואוסט, אז „ער" וועט דאָרטען ניט שווייגען... איך האָב איהם אזוי פיעל געבעטען: וועלוועלע, האָב איך ג׳טענה׳ט, דיין חיים׳עלע וועהט שווער צו קינד, מיה זיך דאָרטען פאר איהר. וואָס דען, ער וועט זיך דאָרט ניט מיהען?

לילי׳ס מוטער האָט זי אָנגעקוקט ווי מיט שפאָט: געהערט אוא מין יחוס — א מאן אויפ׳ן בית־עולם!... מיט וואָס זי נעהמט זיך דאָס איבער! איהר מאן זאָל בעסער לעבען מיט איהר צוזאמען, און בכלל גלויבט זי ניט, אז טויטע קענען עפעס העלפען.

אבער פון דעסטוועגען, אז די אלמנה האָט איהר געהאלפען אויפ׳ן בית־עולם נעמומען צו ערנסט און אלעמען געדולט א קאפ, אז נאָר זי האָט גערעטעוועט די שנור, האָט לילי׳ס מוטער פערדראסען, וואָס יענע נעהמט זיך איבער און עס האָט איהר באנג געטהאן וואָס זי זעלבסט האָט דאָ אויפ׳ן בית־עולם ניט קיין גואל... איהרע עלטערען לייענען ערגעץ אין יוראָפ און איהר מאן זאָל לעבען ביז הונדערט און צוואנציג יאָהר...

אז לילי איז אראָב פון קימפעט האָט ערשט די אלמנה זיך צו איהר צוגעשארט.

— איך, טאָכטערקע, און דערנאָכדעם מיין מאן דאָרטען האָב דיך אבגעבעטען...

לילי, וועלכע איז ווי דער שטייגער פון פיעל ראדיקאל־געשטימטע, נאָך דער חתונה געווארען אבערגלויביש, האָט ווירקליך די זאך גענומען ערנסט און האָט געקוקט אויף איהר, שוויגער ווי מען קוקט אויף א לעבענם רעטערין.

דאָס קינד איז געווען א שוואכס און א ציטרינס, עס פלעגט זעהר אפט קראנק ווערען און דעמאָלט איז די שוויגער געווען פערטאראמט:

וועה איז מיר, דאָס קינד האָט היץ, אט לויף איך אריבער אויפ'ן בית־עולם, צו איהם דאָרטען.

האָט אבער לילי'ס מוטער ערפאהרען פון א זעהר גוטער „שפּרעכערין" און ווי דאָס קינד פלעגט היץ בעקומען, פלעגט זי גלייך כאפען א טיכעל, אוועקלויפען צו דער שפּרעכערין און אבשפּרעכען אן עין־הרע...

די יונגע מוטער האָט כלומרשט געלאכט, אבער אין האר־צען איז זי צופריעדען געווען.

שפּעטער פלעגען זיך ביידע מוטערס בעגענענען ביים קינד'ס וויעגעלע.

— איך האָב איהר אבגעשפּראכען אן עין־הרע! — מעל־דעט מיט גדלות לילי'ס מוטער...

— ווייס איך וואָס, — איז מבטל די אלמנה, — איך בין צוויי שעה אבגעלעגען אויף זיין קבר...

— איך ווייס נאָך ניט וואָס האָט געהאָלפען — מיין עין הרע אבשפּרעכען, צי אייער בעטען אויפ'ן בית־עולם... — ניט לילי'ס מוטער א שטאָך.

— איהר ווייסט ניט! — צינדט זיך אן די אלמנה, —

אודאי האָט מיין מאן דאָרטען מעהר „פול", ווי אייער שפּרעכער־
רין, מסתמא א גוטע בלאָפּערקע... דאָ אין אמעריקא זיינען
הפּנים דא רעכטע שפּרעכערקעס?...

צינדט זיך אָן לילי'ס מוטער און רעדט שוין אויף א הוי־
כען קול:

— מיר זוייסען ניט ווער אייערער איז געווען...

אָבער דאָ מישט זיך אריין דער ראדיקאל וואָלפסאהן אליין
אזן מאכט שלום:

— זיי זיינען ביידע גוט... אבי דאָס קינד איז געזונד...

אָבער די צוויי באָבעס קוקען זיך אָן אויף די אנדערע מיט
שׂנאה און מען וועט אויף א לענגערע צייט ברוגז...

די געשטאַרבענע.

פּערלמאַן, אַז אינטעליגענטער יונגערמאַן, האָט קוים דערוואַרט, אַז זיין אייניציג קינד, א אינגעלע, זאָל ווערען אלט דריי יאָהר און ער זאָל קענען אויסגעפינען זייַנע פּעהינקייטען. אין הויז ביי איהם האָבען זיך געפונען אלערליי קלאַסיקער, אבער אלס א רוסישער אינטעליגענט האָט ער מעהר אכטונג אָבגענעבען די רומישע: פּושקין, לערמאָנטאָוו און נעקראַסאָוו איז ביי איהם ניט אראָב פון טיש. אז דאָס דריי יעהריגע קינד, מישא, פלעגט זיי נעהמען בלעטערען, פלעגט פּערלמאן האָבען גרויס נחת, פונקט ווי זיין טאָטע האָט אמאָל פון איהם נחת געהאט, ווען ער, נאָך אלס קינד, האָט געבלעטערט אויפ'ן טיש דעם סדור און נאָכגעמאכט ווי גרויסע אידען דאוונען: א נום־נום!...

פּערלמאן האָט אבער מיט'ן קינדם בלעטערען אליין זיך ניט בענוגענט. ער האָט, ניט האָבענדיג קיין נעדולד ביז דאָס קינד וועט עלטער ווערען, שוין אָנגעהויבען ערציהען איהם ליטעראַריש. האָט איהם געוויזען אויף די ערשטע בלעטער די בילדער און מיט איהם גע'חזר'ט די נעמען פון די דיכטער:

— ווער איז דאָס?

— פּושטין! — האָט דאָס קינד נאָך ניט נעקענט אויסרעדען שארף.

— יא, מיין קינד, פּושקין.

— און ווער איז דער מיט דער סאָבליע ביי'ן זייט?

— מיט דער סאבדיע ביי'ן זייט איז דערמאָנטאָוו.

— לערמאָנטאָוו! — האָט פּערלמאן איהם פּערריכט.

— און דער מיט דעם בערדעלע?

— דאָס איז נעטראַסאָוו...

— ריכטיג, נעקראַסאָוו! — פֿלעגט זיך פּערלמאַן ענטציקען און צורופען די יונגע מוטער, זאָל זי, הייסט עס, אויך נחת האָבן.

— הערסט, בערטא, ער קען זיי שוין אַלע...

און בערטא, א יונג חנ'עודיגע מוטער, פֿלעגט דאָס קינד נעהמען צו זיך, גלעטען עס און בעשיטען דאָס ראָזעווע פּנימ'ל מיט קושען און פֿלעגט איהם בענשען:

— הלואי זאָלסטו מיר זיין א פּושקין!

אז דאָס קינד איז געוואָרען אלט פּיער יאָהר, האָט שוין פּערלמאַן מיט איהם איינגעלערנט צו עטליכע סטראָפען פון יעדען פון די דריי דיכטער. פּושקינ'ס האָט ער געקענט „פּטיטשקא באָושיא", לערמאָנטאָוו'ס — „בעליעיט פּארום" און פון נעקראַסאָוו — דאָס אמת'ע: „א, וואָלגא, וואָלגא"...

און ווי באַלד ער האָט געהאט זייערע ווערטער אין מיילכעל ביי איהם, האָט דער קליינער מישא דערפיהלט א נויטוועניגקייט צו וויסען ווער זיינען דאָס די דאָזיגע זונדערבארע לייט, וואָס רעדען עפּעס ניט ווי אַלע מענשען, נאָר צום גראָס און אזוי ווי מיט א ניגון, און ער האָט איינמאָל, בעטראכטענדיג זייערע בילדער, איינע נאָך די אנדערע, געוועגדט זיך צום טאטען, אויסשטעלענדיג זיינע אויגעלעך מיט א נעבעט:

— טאטע, וואו וואוינט פּושקין?...

— פּושקין, מיין קינד, איז שוין נעשטאָרבען...

האָט זיך דאָס קינד שטארק דאָס הארץ דערפון ניט אָבגענעסען און ווייטער געפרעגט:

— און וואו וואוינט לערמאָנטאָף?

— לערמאָנטאָף איז שוין אויך נעשטאָרבען...

— לערמאָנטאָף אויך? — האָט זיך דאָס קינד שוין אביסעל פּערוואונדערט. אבער באַלד האָט ער זיך בערוהיגט און זיך נאָכגעפרעגט אויף נעקראַסאָוו'ן.

— און וואו וואוינט נעקראסאוו?

— נעקראסאוו, מיין קינד, איז שוין אויך נעשטאַרבען...

דאָס קינד האָט געגעבען א פאטש מיט די הענטעלעך און אויסגערופען פערוואונדערט:

— אלע נעשטאַרבען!

און די זאך איז איהם אזוי נעפעלען געוואָרען, אז ער האָט זיך צולאכט מיט א קלינגענדען געלעכטער.

דאָס האָט שוין דעם טאטען בעליידיגט און ער האָט איהם ג'מוסר'ט:

— מען טאָר ניט לאכען, מיין קינד, זיי זיינען געווען גרויסע מענשען...

— טא פאר וואָס זשע זיינען זיי נעשטאַרבען? — האָט דאָס קינד, שוין ערנסט וועדענדיג געפרעגט.

אבער דערויף האָט דער נעביל'דעטער טאטע קיין ענטויען ענטפער איהם נישט נעקענט געבען און ער האָט עפעס אויסגעטראכט א מאַדנעם תירוץ, אבי דעם קינד צו פערענטפערען זיין נאַרישע קשיא...

אבער זייט דאן האָט שוין מישא קיינמאל ניט נאַכגעפרעגט אויף א דיכטער. ער האָט שוין נעוואוסט, אז ווי באלד אז דער טאטע וווייזט איהם א בילד פון אזא סאָרט מאן, איז ער געווים א נעשטאַרבענער.

און וועז דער טאטע, זייענדיג אביסעל נאַציאָנאל נעשטימט, האָט איהם אין א קורצער צייט ארום געוויזען דאָס באלד פון א בעקאנטען אידישען דיכטער, האָט מישא איהם בעטראכט און איז נעוועזען זיכער, אז ער איז שוין לאנג, לאנג נעשטאַרבען.

אבער מיט'ן דאזיגען אידישען דיכטער איז פערלמאן נעוועז פערזעלביך בעקאנט. ער האָט שוין אפילו נעהאט די זכיה צו באַרגען איהם עטליכע רובעל, וועז יענער איז געווען צופעליג פערענגט... דערפאר האָט ער דעם דאזיגען דיכטער איינגעלאדען צו זיך אהיים.

— איך וועל אייך בעקענען מיט מיין מישקא, א זעלטען קינד! ער וויים פון אייך. איך האָב איהם געצייגט אייער בילד...

דער דיכטער האָט זיך דערפיהלט דערהויבען וואָס ער איז פאָפולער אפילו ביי קינדער און ער האָט דערפאר די איינלא־דונג אָננעמען.

אריינקומענדיג צו פערלמאנ'ען זין הויז, האָט ער נאָך דעם ווי ער איז פארגעשטעלט געוואָרען פאר דער יונגער מו־טער, געפרעגט אויך זיין קליינעם פערעהרערל:

— וואו איז ער, מיין צוקינפטיגער לעזער?...

די מוטער האָט זיך צולאכט און געענטפערט:

— ער לאָזט אייך פון מויל ניט ארויס. אייער ליעדל, וואָס מיר האָבען איהם אויסגעלערענט, איז איהם זעהר געפעלען.

דער דיכטער האָט געשטראהלט פאר הנאה, וואָס ער האָט ערפאָלג ביי דעם קליינעם מישא. ער האָט געפונען פאר פאס־ג צו מאכען א וויץ:

— ווייזט אויס, אז דער קליינער איז א מבין...

דערווייל האָט דער פאָטער פון צווייטען צימער געבראכט צו פיהרען מישא'ן און זיך פאָרבעריט פאָרצושטעלען:

— דו וויסט, מישא, וער דאָס איז?

מישא האָט געקוקט אויפ'ן פרעמדען מיט פערוואונדערונג און שרעק און ניט געקענט ענטפערען.

— נו, וער איז ער? — האָט שוין די מוטער איהם גע־פאָרשט...

דאָס קינד האָט זיך אננעשטרענגט צו דערמאָנען, וואו האָט ער דעם דאָזיגען מאָדנעם מענשען ערגעץ געזעהן...

— נו, דערמאָהן זיך, מיין קינד...

— ווייז איהם דאָס בילד... — האָט די מוטער גערא־טהען.

פערלמאן האָט ארויסגענומען פון ביכער־שאפקע דעם דיכ־

טער׳ס בוך, אויפגעמאכט אזן נעוויזען זיין אינגעלע.

— נו...

דאָס קינד האָט זיך איינגעקוקט אין בילד, נאָכדעם אויפ׳ן דיכטער אליין און איז אַבגעשפרונגען מיט א געוויין.

— וואָס איז, מיין קינד? — האָט די מוטער זיך געלאָזען צו איהם.

— איך האָב מורא... — האָט דאָס קינד אויסגעבליבן.

— פאר וועמען?

— פאר איהם! — האָט דאָס קינד, מורא האָבענדיג אויפ־צוהויבען די אויגען, אַנגעוויזען מיט׳ן הענטעלע אויפ׳ן דיכ־טער...

— נאָריש אינגעל, וואָס האָסטו מורא, ער איז זעהר א גוטער מענש...

— יא... אבער ער איז דאָך געשטאָרבען...

— וער האָט דאָס דיר געזאָגט?... — האָבען די עלטערן געלאכט.

— אלע זיינען דאָך געשטאָרבען, פושקין, לערמאָנטאָוו, נעקראסאָוו...

— אַבער ער לעבט נאָך, מיין קינד — האָט דער פאָטער און די מוטער איהם בערוהיגט.

— יא, מישא, איך לעב נאָך — האָט דער דיכטער פון זיין זייט איהם פערזיכערט, אז ער לעבט...

דאָס קינד אַבער האָט זיך נעוואקעלט: זאל ער עס גלויי־בען?

און נאָך אלע פערזיכערונגען, אז דאָס איז א לעבעדינער, האָט ער אלץ נעקוקט מיט שרעק אויפ׳ן דיכטער, ווי מען קוקט אויף איינעם, וואָס קומט פון יענער וועלט.

דאָס קינד האָט נעוואוסט נאָר איינס: אויב עס איז א דיכ־טער, איז ער געשטאָרבען...

„די עלעגיע".

..אין יענער צייט, מיינע קאלעגען, האבען מיר צוויי אונ־
גליקען געטראפען. עס איז ביי מיר געשטאַרבען איינער פון מיינע
נאהענטסטע און בעסטע פריינד. איך בין ארומגענאנגען מיט
א פערווויינט הארץ און האט ניט געקענט צו קיין זאך נעהמען
זיך. מיין שטימונג איז געווארען געדריקטער פון טאג צו טאג.
איך האב געהאט איין פארערונג: וויינען און שרייבען עלע־
גיען... איז אבער דאס צוויטע אונגליק וואס מיר האט אין דער
זעלבער צייט פאסירט געווען א צוגאב צום ערשטען. איך האב
גראד אין דער זעלבער צייט פערלאַרען מיין שטעלע אין דער
צייטונג, וואו איך בין געווען א פאר יאהר א מיטארבייטער און
מיט דעם געהאלט זיך ווי עס איז דורכגעלעבט צוזאמען מיט
מיין קליינער פאמיליע. די צייטונג איז געווען א שטרענג
ערנסטע און ווען איך פערליר ניט מיין שטעל וואלט איך די אלע
עלעגיען, וואס איך האב אין דער זעלבער צייט וועגען מיין
פריינד געשריבען, געקענט דארט פערעפענטליכען און יוצא זיין
אנשטאט אנדערע ארטיקלען: דער טויט איז פאר יענער צייטונג
געווען פון די פאסענדסטע טעמען: איהר רעדאקטאר און דאס
רוב איהרע מיטארבייטער זיינען געווען זקנים און דאס טעמע
פון טויט האבען זיי זעהר גרינג פערשטאנען און זאגאר אבגע־
שעצט...

אבער ווי באלד איך האב דארט די שטעל פערלאַרען האב
איך די עלעגיען נעהאלטען ביי זיך אין טאש. מיין לאנע סיי
גייסטיג און סיי מאטעריעל איז געווארען פון טאג צו טאג שוועי־
רער און שווערער, ווייל „עטנלאסען" פון דער „טויטער" ציי־

טונג בין איך געווארען פלוצים, אנהויב וואך, און די אדמינים־טראציע, וועלכע איז אויך געווען האלב טויט, האט אפילו ניט געהאלטען פאר איהר חוב צו בעפרידיגען מיך פאר א צוויי וואכען געהאלט, ווי עס טוען מאנכע פרינציפאלען מיט זייערע אנגעשטעלטע אין אנדערע, ניט ליטעראריש, בראנזשעס...

אבער אויב דאס ערשטע אונגליק — דער טויט פון מיין פריינד איז געווען א פערפאלענע זאך, און מיינע טרערען און עלעגיעז האבען איהם שוין ניט געקענט לעבעדיג מאכען, איז אבער דערפאר דאס צווייטע אומגליק: דאס פערלירען פון מיין שטעלע גלינדערט געווארען אין א וואך ארום. איך האב נעמליך אין א וואך שפעטער בעקומען א נייע שטעלע אין אן אנדער צייטונג. אבער צום אונגליק איז די נייע צייטונג געווען א לויטער הומאריסטישע. א חוש פאר הומאר האב איך אפילו שטענדיג נעהאט, אבער אין דער דאזיגער צייט, וועו דאס געזיכט פון מיין זעליגען פריינד האט מיר געשוועבט נאך־א־נאנד פאר די אויגען און מיך בענליים פון גאס ביז'ן בעט, פון בעט ביז'ן גאס — אין דער דאזיגער צייט, מיט א הארץ געפאקט מיט שטימונגען, פאסענדע בלויז פאר'ן טויט, האב איך בשום אופן ניט געקאנט אנשרייבען קיין שום הומאריסטישע צייל... עס איז ניט געגאנגען. עס האט די פערדער בשום אופן ניט געקענט ארויספיהרען קיין אייז וויציגע פראזע אויפ'ן פאפיער...

און דא שיקט מען מיר שילוחים פון דער הומאריסטישער רעדאקציע: שנעלער א וויציגען ארטיקל איבער'ן דורכפאל פון דעם קאנגרעסמען...

מיין בעסטער יונגער פרויינד ליעגט און פוילט אין דר'ערד און דא נעה וויצעל זיך איבער'ן פאל פון עפים א דעפוטאטעל !... די נאנצע מעשה ריהרט מיך אפילו ניט אן דאס אויבערשטע פון הויט, בפרט דאס אינערליכסטע פון הארץ.

אבער וואס טהוט מען ניט צוליעב שפייזען א פאמיליע. איך פרוב מיך: איינמאל — עס געהט ניט, צוויי מאל — עס געהט

ניט! — דאָס הארץ איז פארווייגט און דער קאָפּ איז פול מיט נעראנקען וועגען טויט. אך, דעם טויט, וואָלט איך אזוי שען געקענט איצט בעזיגען, בעשרייבען, בעווייגען, בעפוצען מיט די שענסטע ווערטער און פראזען!

אבער וויצלען זיך איבער עפעס א נארישען דעפוטאט, וואָס איז דורכגעפאלען וועד ווייס צוליעב וועלכען אונבעדיי־טענדען צופאל — ווי שווער!

ניין, איך קען ניט שרייבען...

שרייבען, שרייב איך יא — אבער א נייע עלעגיע אויף מיין זעלינגען פרייגד... יעדעס וואָרט איז טרערען און בלוט!... מען שיקט א צווייטען שליח:

— שנעלער די הומאָרעסקע!... דער רעדאקטאָר איז אויי־סער זיך...

— באלד, באלד!... פערזיכער איך...

דער שליח נעהט אוועק... איך פרוב מיך ווידער עפעס צו וויצלען וועגען אונגליקליכען דעפוטאט — עס נעהט ניט. איך שרייב אנשטאָט דעם אָן א נייע עלעגיע אויף מיין גאליעבטען זעלינגען פרייגד...

ענדליך איז דער רעדאקטאָר אליין נעקומען:

— נזלן! איהר קוילעט דאָך מיר אָהן א מעסער! חאָט ער נעדונערט.

איך האָב מיך שטארק דערשראָקען, בין צוטומעלט נעוואָ־רען און האָב פאר פערוויררונג אויסגערופען:

— איך האָב שוין פערטיג!

— טאָ ניעט אהער! איז דער רעדאקטאָר נאָך אלץ זון כעס ניט אָבגענאנגען...

איך האָב צוטומעלטערהייט ארויסגענומען פון קעשענע אן „עלעגיע" אויף דעם טויט פון מיין פרייגד און האָב נענומען פאָרלעזען:

„דיינע אויגען, וואס האבען מיט פייער געשאסען, זיינען שוין אויסגעלאשען"...

דער רעדאקטאר האט אויסגעשאסען מיט א גלעזעכטער און האט גלייך בעמערקט:

— גראסארטיג... ווייטער...

— דיינע לאקען, וואס זיינען ווי גאלד־לאקיג געווען און האבען געפינקעלט אויף דיין שעהנעם קאפ...

— חא־חא־חא! — אונאיבערטרעפליך! איז דער רעדאקטאר אין גרעסערע התפעלות אריין!

„און דיין הארץ וואס האט געשלאגען מיט ליעבע פאר דיין פאלק איז אייז־קאלט געוואָרען"...

דער רעדאקטאר האט זיך שוין מעהר ניט געקענט איינהאלטען און האט קלאפענדיג מיר אין די פלייצעס און קאטשענדיג זיך פאר גלעזעכטער, גערעדט:

— אי, איהר קענט דאך זעהר וואוי! איהר מאכט דאך פון איהם גוט חוזק — אט דאס האב איך געמיינט... מען דערקענט איהם דא ווי אן אבגעשונדענעם...

און אבלעזענדיג איהם די גלעזיג איז דער רעדאקטאר גע־וואָרען פון ענטציקונג און בעגייסטערונג:

— א אזעלונגענע הומאָרעסקע האב איך שוין לאנג ניט גע־האט אין מיין וויץ־בלאט! — האט ער מיר נעדריקט די האנד...

אז דער רעדאקטאר איז א גליקליכער מיט מיין גלעזיג ארויס, בין איך געבליבען זיצען ווי פערשטיינערט. איך בין גע־וועז זיכער, אז ער האט פון מיר חוזק געמאכט. אבער שטעלט זיך פאר, אז די דאזיגע גלעזיג איז אבגעדרוקט נעוואָרען איז דער צייטונג האבען די זעלביגע און נאך גרעסערע התפעלות ארויסגעווייזען די לעזער. מענשען גאנץ אונבעקאנטע האבען מיר נעדריקט רי הענד:

— אזא הומאָרעסקע האָבען מיר שוין לאנג ניט געלייענט...
דער דעפוטאט „לעבט" אין איהר מיט זיין יעדע ביינדעל...
אט אזוי האָב איך מיט אן עלענגיע אויף א געשטאָרבענעם פרייַנד מיר קונה שם געווען אלם דער בעסטער הומאָריסט אוּן סאטיריקער אוּן בין געוואָרען געקרוינט אין דער דאָזיגער צייטונג אלם דער „סטאר" פון הומאָר...

נויטיגע ווערטער.

אין עטליכע טעג ארום, אז ביינוש האָט זיך שוין אויסגע־רוהט ביי זיין שוואָגער, וועלכער האָט איהם ארָאבגענומען פון שיף און איז געקומען צו זיך, איז ער געוואָרען אביסעל שטיי־פער, ער האָט דערזעהן, אז דאָ אין אמעריקא זיינען זיי אויך מענשען, האָבען רחמנות, האָלטען פון קרובה'שאפט, און בכלל איז אומעטום איין וועלט! אפילו די קארטאָפעל, וואָס די שוועי־גערין האָט לכבוד איהם שוין א פּאָר מאָל געקאָכט, זיינען אויך די זעלבע ווי אין דער היים. אז ער האָט וועגען דעם אויסגע־דריקט זיין פערוואונדערונג, האָט איהם דער שוואָגער, וועלכער האָט שוין געוואוסט די געשיכטע פון אמעריקא, ערקלערט:

— נאָר איינער, קארטאָפעל שטאמט דאָך פון אמעריקא, אין אמעריקא האָט מען עס ענטדעקט.

דאן האָט ביינוש, וועלעניג ווייזען, אז ער ווייס אויך עפעס פון זאכען, איבערגעפרעגט:

— טאָקע דער אייגענער קאָלאָמבוס?

איינס נאָר איז ביינוש'ען געווען פריקרע: די שפראָך.

— אזא מין שפראָך האָב איך קיינמאָל ניט געהערט,— האָט ער זיך נעקלאָגט אויף ענגליש. איך האָב שוין געהערט מאָראָאסיש און פּויליש און ליטוויש און אפילו ציגייניע־ריש און טאָטעריש, נאָר אזא ווילד לשון, ווי ביי אייך, איז מיר קיינמאָל ניט אויסגעקומען צו הערען.

וועגען אויסלערנען זיך דאָס דאָזיגע ווילדע לשון האָט ער גארניט געחלום'ט.

— דאָס איז ניט פאר מיינע יאָהרען און נישט פאר מיין קאָפּ!

נישט מעהר, אז די 16־יעהרינע בעסי, די פּלימעניצע זיי־
נע, וואָס איז שוין צוויי יאָהר אין לאָנד, געהט שוין אין סקוהל
און רעדט ענגליש, באלד בעסער ווי אידיש, אז זי זאָל זיין א גוט
מיידעל און איהם אויסלערנען די נויטיגע וועדטער, וואָס א
מענש מוז האָבען, וואָלט ער איהר פיין בעדאנקט.

בעסי איז שוין א האלבע אמעריקאנערין, און וועז ניט
דאָס פּיקאנטע בינטעל „בריף", וואָס דרוקט זיך אלע טאָג
אין „פּאָרווערטס" און וואָס זי לעזט עס יעדען טאָג, וואָלט זי
שוין אינגאנצען אן אמעריקאנערין געוואָרען, — בעסי איז א
לעבעדיגע מיידעל, פון פּעטער דעם „גרינהאָרן" חוזק'ט זי אפילו
אָב אונטער די אויגען, דאָך אין הארצען האָט זי איהם ליעב,
זי נעדענקט נאָך איהם פון אייראָפּא, וועז ער פלעגט מיט זיין
ווייב, דער מוהמען, קומען צו זיי אלע שבת אויף טהיי און עס
פלעגט זיין אזוי פרעהליך. זיין בקשה זאָגט זי איהם ניט אָב.
זי וויים נאָר ניט וועלכע וועדטער זיינען פּאר איהם נויטיג:

— לאָוו איז ליעב האָבען! — פאנגט זי אָן די ערשטע
לעקציע.

— אזוינע וועדטער ברויך איך ניט, — לאָכט בינוש פון
זיין נאָרישער פלימעניצע, — דו פערטייטש מיר וועדטער,
וואָס קומען צוניץ, פערשטעהסט? אָט, למשל, ווי הייסט אויף
ענגליש בולבע?

— פּאָטייטאָס!

— פּאָטייטעס, פּאָטייטעס! — חזר'ט בינוש און מאכט
א מינע פון א חדר־אינגעל.

— אפשר וויל איהר ווייסען אויף ענגליש — די זון —
סאָן! — שפּרינגט בעסי ארויס מיט א נייעם וואָרט.

— אזא וואָרט קאָן שוין ניט שאדען, חאָטש דארפען דאָרף
איך נויטיגערע וועדטער: למשל, ווי הייסט אויף ענגליש
שווארצער ברויט?

— בלעק־ברעד!

— בלעק־ברעד! בלעק־ברעד! — חזר'ט בינוש.

— איצטער, בעסינקע, — בעט זיך בינוש, — זאג מיר, ווי הייסט אויך אייער לשון א ווייב.

— א ווייך.

— אזא נרינג וואָרט, פונקט כמעט ווי אידיש. א שוועדע זאך און א נרינג וואָרט, מאכט ער שוין א וויצעל. אין דער־היים איז בינוש געווען א שטארקער וויצען־זאגער און עס טהוט איהם הנאה, וואס דאָ אין דער פרעמד האָט זיך איהם ווידער עס איינגענעבען.

די שוועדערין, וואס איז אבער דערביי געווען, האָט מיט א בייזען שמייכעל איהם נעשטערט זיין צופרידענהייט:

— דאָ, בינוש, טאָר מען אויך א ווייב קיין קרום וואָרט ניט זאגען.

בינוש'ן איז שוין דער ווייץ ניט איינגענאגנגען, און ער האָט זיך פאַרגענומען, ביז ער וועט ניט קלאָר ווערען אין אמערי־קאנער מנהגים, זאל ער קיין וויצען ניט מאכען.

די לעקציע איז איבערגעריסען געוואָרען, אבער מיט די פאָר ווערטער איז ער געווען צופרידען. אין אבענד האָט ער געשריבען אהיים א קארטעל, וואו ער האָט מודיע געווען, אז ער לערנט זיך ביי זיין פלימעניצע ענגליש רעדען און ער קען שוין כמעט אלע נויטיגע ווערטער...

זיי האבען מורא.

עס איז געווען ארום עלף פאר מיטאג.

אין שאפ איז די ארבייט אנגענאנגען אין איהר פולען נאנג. די פאַרלײדי, א הויכע שלאנקע איטאליענערין מיט א נערווע־זען אויסדרוק אין די שווארצע קלוגע אויגען, האָט ארויסגענע־בען א בעפעהל אויף א העפליכען אבער שטרענגען אופן. דער צושניידער, א מאן אין די מיטעלע יאָהרען, איז ווי אימער נע־שטאנען איינגעבויגען איבער א שטיק מאטעריע און עס נע־שניטען אויף פערשיעדענע טהיילען. דער דיזייינער האָט פער־טיעפט עפעס נעצייכענט און אלע וויילע ארויסגעשטעקט די צונג, ווי ער וואָלט וועלען כאפען דעם אמת'ן סטייל, וואס זאל מאכען דעם נעהעריגען „היט"... די פיער און צוואנציג אר־בייטער מיידלעך זיינען געשטאנען ביי פיגורען מיט פולע מיילער מיט שפילקעס און האָבען בעהעפט די צושניטענע חלקים פון די סחורות און זיך זעלטען אבגעקעהרט פון דער אר־בייט, סיידען ווען דרויסען, אויף דער רוישענדיגער סטריט, האָט אן אויטאמאביל א צו שטארקען שאס געטהאן מיט דעם בעג־זין.

אין דער דאָזיגער צייט איז אריין אין שאפ א יונגע שלאנ־קע מיידל מיט בלאָהע אויגען און מיט נאָלדענע האָר, וועלכע האָבען אביסעל פרעך, אביסעל חנ'עוודיג ארויסגעקוקט פון אונ־טער'ן שעהנעם סטייליישען העט. זי איז צוגענאנגען צו דער פאַר־לײדי און געזאגט:

— איך האָב געלעזען אין פייפער, אז איהר דארפט אן אר־בייטערין.

די פּאַרלײַדי האָט זי אָנגעקוקט מיט אויספּאַרשענדיגע בליקען און ניט בלײַבענדיג צופֿרידען מיט דעם צו פֿרעכצן אנ־צוג און אויסזעהן פֿון דער אריינקומענדער מיידל, האָט זי גע־ענטפֿערט:

— מען דאַרף יאָ. אבער...

און האָט וויעדער זי אָנגעקוקט.

די אריינקומענדע האָט א שמייכעל געטהאָן און געוואַרט אויף אן ערקלעהרונג...

די פּאַרלײַדי האָט זי וויעדער בעטראַכט און זיך אָנגערו־פֿען:

— וואַרום אזוי שפּעט... ארבייט זוכען קומט מען אין דער פֿריה, אײַדער די ארבייט הויבט זיך אָן.

— איך האָב מיך פֿערשלאָפֿען — האָט דאָס מיידל נאָך פֿרייער געשמייכעלט און אָנגעקוקט דרייסט די פּאַרלײַדי און ווי מיט א בעהאלטענער פֿעראכטונג אין בליק....

— פֿערשלאָפֿען !... הם... האָט די פּאַרלײַדי צוריק גע־שמייכעלט, אבער מיט בייזקייט און פֿאַרוואורף — וואָס זייט איהר, א פֿרינצעסין ? אן ארבייטער־מיידל טאָר ניט פֿערשלאָ־פֿען... איבעריגענס, געהט אריין אין אָפּיס צום באָס...

— שוין נעוועזן... האָט דאָס מיידל געענטפֿערט און וויע־דער געשמייכעלט.

— וואָס האָט ער נעזאָגט ? — האָט די פּאַרלײַדי זי אנ־געקוקט נאָך שטרענגער.

— ער האָט נעהייסען מיר געבען ארבייט...

די פּאַרלײַדי האָט א דריק געטהאָן מיט די אקסלען און אהן וועדטער אָנגעוויעזען דער נייער ארבייטערין א פּלאַץ צו ארבייטען...

די איבעריגע ארבייטערינס האָבען אויף א וויילע אויפֿגע־הערט צו ארבייטען און אָנגעקוקט מיט נייגעריקייט די נייע אָנגעקומענע. די שהנע, בלאסע ראָזע האָט איהר געוואָלט זא־

גען, אז זי זאל מאכען איהר פלאץ לעבען איהר. אבער צוליעב דעם פולען מויל מיט די שפילקעס, וואס זי האט געהאט, האט זי בלויז מיט די אויגען איהר געוואונקען.

די נייע אנגעקומענע האט דעם וואונק פערשטאנען און זי האט נאכדעם ווי זי האט אויסגעטהאן און אויפגעהאנגען איהר מאנטעל און העט, זיך אוועקגעשטעלט נעבען ראזע'ן...

די שטונדע ביז „לאנטש" איז אריבער. דער שאפ־זייגער האט אויסגעקלונגען 12.

די מיידלעך האבען אלע ווי איינע אוועקגעלעגט די ארבייט און זיך געלאזט צום ארויסגאנג.

ראזע איז געבליבען מיט דער נייער.

— איהר געהט ניט עסען קיין לאנטש? — האט די נייע איהר גוטמוטהיג געפרעגט.

— איך האב מיטגענומען פון צוהויז — האט ראזע ענטפערט.

— קומט ארויס! — האט די נייע זי איינגעלאדען — איהר האט דען אזוי ליעב דעם שאפ, אז איהר מוזט אויך דא עסען? קומט מיט מיר, איך וועל אייך טריטען...

—איהר מיר? — האט זיך ראזע ווי פערוואונדערט און דערשראקען צוואמען. — וואס זייט איהר אזא גביר'טע...

— א גביר'טע... — האט זיך דאס מיידל צולאכט — צי וואס א גביר'טע... איך האב ביי זיך געלד וויפיעל איך ברויך...

— טא וואס זשע געהט איהר ארבייטען?... — האט ראזע נאך מעהר פערוואונדערט געפרעגט...

— ס'איז מיר אומעטיג צו בלייבען א טאג אליין...

— אומעטיג? — האט ראזע שוין ארויסגעהענדיג מיט דער מיידל געפרעגט.

— יא, אומעטיג.. איך האב מורא אליין צו בלייבען...

און איהר געזיכט האט אנגענומען א שרעקענדיגען אויס־דרוק.

אבער באלד האט זי זיך פערכאפט און נעזאגט:

— איך מאך פון אייך „פאן"... ס'איז מיר ניט אומעטיג און איך האב ניט קיין מורא... איך האב ליעב צו ארבייטען... יעדער מענש דארף ארבייטען, ווי מיינט איהר?... ווי רופט מען אייך? — האט זי פלוצלונג געענדערט איהר טאן.

— ראזע — האט די בלאסע ארבייטערין געענטפערט.

— און מיין נאמען איז „בייב"...

— בייב! — האט ראזא זיך פערוואונדערט.

— יא, אזוי רופען זיי מיך.

—ווער?

— מיינע פרײנד... אויך מיינע שוועסטער און ברידער...

— בייב! — האט ראזע געלאכט — א קינדערשער נאמען...

— א קינדערשער — האב בייב צוריק געלאכט — נעווים, איך בין דאך נאך נאר א קינד... איך וויים נאך גאר־נישט... גארנישט...

אריינקומענדיג אין פול־געפאקטען „לאנטש רום" האט ראזע מיט בייב'ן זיך קוים דערשלאגען צו א פלאץ. די קעלנערין איז צו זיי צוגענאנגען און געפרעגט, וואס זיי פערלאנגען. ראזא האט בעשטעלט א סענדוויטש מיט קאפע.

— נא־נא! — האט זיך בייבי אנגעביזערט — נעהם א בעסערע זאך... איך טריט דיר... איך גלייך דיר... נעהם א בעסערע זאך...

די קעלנערין האט געשמייכעלט און פערשטעהענדיג, אז זי וועט דא כאפען א „טיפ" האט זי געגנוי אויסגעפארשט וואס צו בריינגען.

ראזע האט זיך ביים עסען געיאגט און אלץ צוגעטריעבען בייב'ען.

— שוין באלד אריבער די האלבע שעה! ניכער.

אבער בייב האט געשמייכעלט.

— האָב ניט קיין מורא... ניטא זיך וואָס צו יאָגען... מיר וועלען נאָך נעהמען א ווייב א וואָק...

— אָה, ניין, דער באָם וועט מיך אָבזאָגען... ער האָט ניט ליעב, אז מען פערשפּעטיגט.

— און איך האָב פּאר איהם קיין מורא ניט! — האָט בייב געשמייכעלט — ערשטענס קען איך אויסקומען אָהן זיין שאָפּ...

— און צווייטענס — האָט בייב געשטאָמעלט און זיך אָבגעהאקט.

ראָזע האָט זיך פּעראינטערעסירט און געפרעגט:

— און וואָס „צווייטענס?"

— צווייטענס איז גאָר נישט... איך האָב א שפּאָס נעמאכט... ענטשולדיג מיר, איך האָב אמאָל ליעב א שפּאָס צו מאכען...

— איהר זייט א פּרעהליכע — האָט ראָזע איהר אָנגעקוקט און איהר מקנא געווען.

—א פּרעהליכע? נעווים — האָט בייב בעשטעטיגט — און אמאָל ווערט מיר מאָדנע אומעטיג... איך קריעג מורא פּאר אלץ... אפילו פּאר זאכען, אין מיטען טאָג, און דערפּאר געה איך אין שאָפּ... איך האָב ליעב די מיידלאָך וואָס ארבייטען... איך האָב אויך זיי רחמנות... קום, ראָזע, נעהמען א וואָק, איך וויל מיט דיר רידען... איך האָב דיר עפּעס ליעב געקראָגען... דו ביזט אזוי בלאָס... פּארוואָס פּארבסטו זיך ניט... ווילסט אביסעלע גוטען פּיינט... איך וועל דיר געבען. איך האָב...

ראָזע האָט איהר נעראנקט:

— צו וואָס זאָל איך מיך פּארבען? פּאר'ן באָם?

— פּארוואָס ניט פּאר'ן באָם?... — האָט בייב נעלאכט— מיינסט, אז דער באָם האָט ניט ליעב קיין שעהנע מיידלאָך?...

עס זיינען פּאראיבער א צווייטרייי טעג. די מיידלאָך האָבען נעארבייט ווי שטענדיג. דאָך האָט זיך געפיהלט, אז אין

שאפ איז עפעס פרייער געוואָרען, די ארבייט לייכטער און די דיסציפלין איז נעבראָכען. אלע האָבען עס געוואוסט, געפיהלט און ניט פערשטאָנען. און אפשר איז די אורזאכע בייבס אָננע־קומען?

וועט איז דאָזיגע בייב, די שלאנקע, בלאָנדע מיידעל מיט די בלאָהע אויגען, וואָס קוקען דאָ אזוי מילד, לאנאדנע, ווי א קינד, וואָס האָט אויף עפעס חרטה, און דאָ אזוי פרעך און מוטהיג מיט א סוד אויף די ליפען. וואָס, וועט זי זאָל איהם ארויסזאָגען הויך קען ער אָנמאכען א גאנצען נערודער אין שאפ.

אין שאפ האָט מען קיינמאָל ניט נעטאָרט רעדען און בייב זינגט... זי זינגט „עווירי באדי דואינג איט" און מאכט צו מיט די הענד, ווי זי וואָלט זיך געפונען אויף א וואָדעוויל סטיידזש. און אָט הערט זי אויף גאָר צו ארבייטען, זעצט זיך אוועק, פער־ווארפט דעם קאָפ איבער'ן שטול, פערווארפט א פוס אויף א פוס און פערטראכט זיך...

— בייב, דאָ איז א שאפ! — לויפט צו איהר צו די פאָר־לידי...

— אה, פארדען מי... — כאפט זיך בייב אויף — איך האָב מיך פערגעסען...

— טאָ פערגעס זיך ניט... איך וועל זאָגען דעם באָס און ער וועט דיר נעבען די סעק...

— די סעק!... אָלל־רייט! איך קען מיך בעגעהן...

די מיידלעך האָבען זי אָננעקוקט און מקנא געווען, די בלא־סע ראָזע האָט מיט א פולען מויל שפילקעס קוים זיך איינגע־האלטען פון צו שמייכלען. נאָר אינערליך האָט זי אָננעקוואָלען פון בייב'ען...

— א פרייע נשמה! — האָט זי נעטראכט.

עס זיינען אוועק נאָך עטליכע טעג. בייב איז שוין א פאָר

מאל נעקומען צעהן אזייגער, אנשטאט אכט... די פּאַרלייִדי איז געלאָפען צום באַם אין אָפּיס.

— מען מוז זי דאָך אַרויסטרייבען! — האָט זי נעשריען.

דער באַם איז עטוואס בלאַס געוואָרען און ווי געבעטען זיך:

— זאל זי נאָך בלייבען, עס פעהלען ארבייטער...

און בייב איז געבליבען און וויעדער נעהאנדעלט אין שאפּ, אזוי ווי עס איז איהר געפעלען.

ענדליך איז די פּאַרלייִדי פון נעדולד ארויס:

— אָדער זי זאל אוועקגעהן אָדער איך!...

דער באַם איז מיט ניט זיכערע טריט אריין אין שאפּ...

— וואָס איז מיט דיר, יאַנג ליידי? — האָט ער זי נעפרעגט, ניט אריינקוקענדיג איהר אין די אויגען.

— וואָס מיינט איהר? — האָט בייב זיך אָנגעצונדען.

— איך מיין... די פּאַרלייִדי, זי קלאַנט זיך... איך בעט צו זיין אנשטענדיג... דאָ איז א שאפּ... אין א שאפּ מוז מען זיין אנשטענדיג...

און ער איז ארויס.

די מיידלעך זיינען נעבליבען פערוואונדערט. זיי האָבען גאָר ניט געוואוסט ביז אהער, אז זיי האָבען אזא גוטען באַס. ווירקליך, א פיינער מענש... ער זאָגט איהר ניט אָפּ... א באַם קען, הייסט עס, אויך אמאל זיין א פיינער מאן... עס איז נאָנץ שעהן פון זיין זייט...

און אין שאפּ איז די דיסציפּלין נאָך מעהר געבראָכען געוואָרען.

בלויז די בלאסע ראָזע, וועלכע האָט שוין א דאנק בייב'ס מתנה, נעהאט ראָזעווע בעקלאָך, האָט זיך עפּעס אנגעשטויסען...

— בייב — האָט זי ביים לאָנטש איהר שטיל געפרענט— בייב, פארוואָס איז דער באָס צו דיר אזוי גוט?...

— ער האָט מורא... — האָט בייב א שמייכעל געטהאָן...

— מורא?... פארוואָס? — האָט ראָזא זיך פערוואונ־דערט...

— ביזט א נאַרעלע... האסט ניט פערשטאַנען? ביזט נאָך אזא קינד... אך, ווי די פארב פאסט דיר... ער האָט מורא. ווייל ער האָט געהאט מיט מיר א „גוט־טיים" אמאל... ער האָט מיך דערקענט... האָט ער מורא... פערשטעהסט?... מיר האָבען בייבע מורא... איך צו בלייבען אליין בייטאָג און ער — איך זאל ניט אויסזאָגען... ער איז א נאַר, ראָזע, א גרויסער נאַר... איך בין טאַקי א זינדינע, אבער איך האָב נאָך געגוג יושר... איך וועל ניט אויסזאָגען, אפילו אז ער וועט מיר הייסען געהן... איך קען מאכען א לעבען אָהן שאפ... די גאנצע זאך, וואָס איך האָב מורא צו בלייבען בייטאָג אליין...

ראָזא האָט זי אָנגעקוקט און האָט אויך מורא געקראָגען...

די טובה.

עס איז געווען א מיללער הערבסט טאג, די זונן האט שוין נעהאלטען ביי'ן פארגעהן און האט געווענקט אין די הערצער באנגע און זינגענדיגע געפיהלען. אהרן אפרת, א מאן פון א יאהר דרייסיג, האט נאר וואס געענדיגט זיין ארבייט אין אפים און האט זיך געפיהלט זעהר אנגענעהם, וואס ער האט נאך אזוי פיעל פרייע שטונדען ביז שלאפען גענהן. איהם האט זיך געוואלט זעהן פריינד, בעקאנטע און סתם מענשען. ער איז אריין אין דעם היימישען רעסטאראן, אבער דארט איז גראדע נעווען האלב לעער און די ביסעל מענשען וואס האבען זיך דארט נעפונען, זיינען נעווען וויללד פרעמדע. ער האט אויף ניך אבנענגען א לייכטען סאפער און איז וויעדער ארויס אויף דער פרייער וועלט...

ער האט געמאכט א הונדערט טריט אהן א ציעל און איז געבליעבען שטעהען ביי א קארנער. ניט וויסענדיג וואוהין צו גענהן און וואס פארצונעהמען. ער האט זיך דערמאהנט, אז ער האט ניט קיין סיגארעטען און ער איז צוגענאנגען צום דערביי־איגען סטענד. די פארקויפערין וואס איז געזעסען אינווייניג איז צום גליק נעווען א שענהן יונג מיידעל. ער האט איהר אב־זיכטליך געגעבען א פינף דאלאר ביל, כדי ער זאל ניט דאר־פען גלייך אוועקגענהן און נעבעטען רעשט.

— עס איז א גוטער, א גוטער! — האט ער געשמיי־כעלט, זעהענדיג, ווי דאס מיידעל בעטראכט צו פיעל דעם ביל.

— יא, איך וויים... האט זי צוריק געשמייכעלט. און האט איהם ארויסגעגבען רעשט.

ער האָט געוואָלט פערבינדען א געשפּרעך. האָט זיך ניט געקלעפּט, האָט ער געבעטען א גלאָז סאָדע וואַסער. דאָן האָט ער ארויסגעקריעגען פון מיידעלס נאָך איין פראַגע:

— פאר דריי סענט?...

— פאר דריי... האָט ער געענטפערט.

ער האָט אַבגעטרונקען אביסעל פון גלאָז, אוועקגעשטעלט און וויעדער געפרופט פערבינדען א געשפּרעך:

— פון וואָס פאר א לאנד זייט איהר?

— נעבוירען דאָ...

— אה. דאָ געבוירען! זעהר שעהן! האָט זיך אפּרת ענטציקט, ניט וויסענדיג אליין פאר וואָס. ער האָט געוואָלט נאָך עפּעס רעדען, אבער עס איז ניט געווען וועגען וואָס. ער האָט געוואַרפען א בליק אויף די פּייפּערס וואָס זיינען געווען אויסגעלעגט ביי די ביידע זייטען פון סטענד און האָט געזוכט צווישען זיי דאָס וואָס ער דארף.

די אלע פּייפּערס זיינען איהם געווען אונאינטערעסאנט. אַבער ער האָט דאָך איינס נעקויפט און זיך געזעגענט מיט דער מיידעל.

אוועקגעהענדיג אויף עטליכע טריט ווייטער איז איהם די צייטונג געוואַרען שווער, ער האָט זי אראָבגעלאָזט אויף דר'ערד...

— העי, מיסטער! — האָט איהם נאָכגעיאָגט אן עלטערע אידענע — איהר האָט פארלוירען אייער פּייפּער.

— איך דאנק אייך זעהר! זעהר פרייַנדליך פון אייער זייט.

ער האָט זיך איינגעבויגען, אויפגעהויבען די צייטונג און זיך געלאָזט ווייטער געהן.

— מאדנע אומעטיג! — האָט ער צו זיך אליין א מורמעל געטהאָן און אַבשטעלענדיג זיך ביי אן אנדער קאָרנער וואו עס איז דורכגעפאָהרען א קאָר, האָט ער וואונק געטהאָן צום קאָנ־

דוקטאר. די קאר האָט זיך אָבגעשטעלט. ער איז אריין אינע־וועניג. די קאר איז געווען ענג געפאקט און דאָס האָט איהם הנאה געטהאָן. ער האָט זיך געוואָלט פערמישען מיט א סך מענשען, אפשר וועט עס זיין א סגולה צו דער לאנגווייליגקייט.

ביי א צווייטען מאָל אבשטעלען זיך האָט זיך די קאר א טרייסל געטהאָן, אפרת, וועלכער איז געשטאַנען אין דער מיט ניט אנהאלטענדיג זיך אָן עפעס, איז ארויפגעפאלען אויפ'ן שוים פון א יונגער לייידי. ער האָט זיך דערשראָקען, געווארט אויף א שטיקל סקאנדאל, אבער די לייידי האָט פרייגדליך געשמייכעלט און האָט עס אָנגענומען פאר א וויץ...

— א גאנץ פיינע פרוי! — האָט ער א טראכט געטהאָן און האָט זיך דערפיהלט ווי דערווארעמט.

די קאר איז אריינגעפאָהרען אין א רייכער רוישענדער סטריט. עס איז שוין געווען אבענד. די עלעקטרישע לאָמפען און אנדערע בעלייכטונגען זיינען שוין געווען אין פולען גלאנץ. פייערען האָבען געטאַנצט פון די פענסטער, דעכער און אפילו פון איבער די דעכער. אפרת האָט בעשלאָסען דאָ אויף דער סטריט אראָבצוגעהן.

ער האָט אָנגעדריקט דאָס „קנעפל", עס האָט א קלונג געטהאָן און די קאר האָט זיך אָבגעשטעלט ספעציעל פאר אפרת'ן...

ער איז אראָב מיט א מינע פון איינעם, וואָס האָט אין דער דאָזיגער סטריט זעהר וויכטיגעם צו טהאָן. ער האָט געמאכט עטליכע שריט און איז פערמישט געוואָרען צווישען עולם...

אָבער ערשט דאָ צווישען עולם, וועלכער האָט זיך גע־צויגען אין רייהען צו א געוויסען ציעל, האָט ער זיך דערפיהלט איינזאמער ווי ערגעץ אנדערש, וואו עס איז שטיל.

ער האָט זיך ביסלעכווייז אבגעטהיילט פון עולם און איז געקומען אין א לייידיגער, שטילער, האלב דונקעלער גאס.

אָבער דאָ האָט ער דערפיהלט דעם אומעט טיעפער און

שארפער. עס איז דורכגענאנגען א פאאר'ל. די „זי" האט גע־רעדט, גערעדט און רער „ער" האט אויפמערקזאם געהערט. אפרת האט זיי נאכגעפאלגט מיט די בליקען ביז וואנען זיי זיי־נען פערשוואונדען.

ער האט זיך געלאזט ווייטער און ווייטער. פארבייגעהענ־ריג א דראג סטאר האט ער זיך איינגעקוקט אינעווייניג צו עס איז דא א זייגער. יא, עס איז דא! רער זייגער איז שוין אכט. ביז צוועלף האט ער נאך פיער שטונדען. וואס טהוט מען אין די דאזיגע פיער שטונדען?

אפשר וועט ער אריבערגעהן צו ליעבקינד. ליעבקינד איז גאר אן אלטער בעקאנטער, כמעט א יוגענד־חבר און זיין ווייב־בעל איז אוא פיינע. ער האט זי נאך געקענט אלס מיידל.

און פאר אפרת'ן האט פארגעשוועבט א בלאנדער קאפ, צוויי בלאהע אויגען און א רונד געזיכט מיט א גוטען ליעבען שמייכעל אויף צוויי פולע, בלוטיגע ליפען.

עס איז פונקט די צייט. אט די קאר בריינגט איהם צו זיי. העי, קאנדוקטאר, סטאפ!

און אפרת איז שוין געזעסען אין קאר און געהאט פאר זיך א ציעל: צו ליעבקינד'ען.

ער האט אנגעקלונגען און געווארט. עס האבען זיך פון אינווייניג געהערט טריט נאך טריט. דאס איז זי? דאס איז זי. די טהיר האט זיך פון אינעווייניג געעפענט.

— אפרת! א גאסט! — האט איהם דער פריינד גע־דריקט די האנד.

אפרת האט זיך דערפיהלט טיף גערירט. ער האט פריהער געוואוסט, אז ער וועט זיין א גאסט און אומזיסט האט ער זיך ארומגעשלעפט אויף קארס און סטריטען.

ער איז אריין אינעווייניג אין גאסט־צימער. עני, דאס יונ־גע ווייבעל, האט זיך שטארק דערפרעהט:

— אפרת, פארוואס זעהט מען אייך ניט?
זי האָט איהם דערלאַנגט ביידע הענד.
— מען איז שטארק, שטארק פערנומען! — האָט אפרת מיט א יום־טוב'דינער מינע זיך פערענטפערט...
— יאָ, יאָ, מיר האָבען געהערט — האָט עני מיטגעפיהלט. איהר ארבייט אין אן אָפיס. אָבער דאָך, אמאָל כאפט מען זיך אריין. אהר זייט דאָך דאָ אזוי אייגזאם...
— אָ, ניין! — האָט זיך אפרת פערטהיידיגט. אייגזאם ניט! איך האָב דאָ פרייגד, בעקאַנטע... דוקא ניט אייגזאם, עס היימט ווי אמאָל... א מאַדערנער מענש איז אייגזאם צווישען פרייגד.
— אך, די מאַדערנע מענשען! — האָט עני געשמייכעלט— איך בין שוין אין גאנצען ארויס פון דעם לאָגער. בין געוואָרען אן אלטמאַדישע...
און זי האָט א שמייכעל געטהאָן. ווי זי וואָלט מיט'ן שמייכעל געוואָלט אבלייקענען איהרע אייגענע ווערטער.
אפרת האָט זיך דערפיהלט היימיש און גוט. זי איז געזעסען די גאנצע צייט נעבען איהם, אָפט איהם אָננענומען פאר דער האנד. געפוצט איהם דאָס קנעפעל פון ראָק און אָבגעשטויבט דעם אש פון סיגארעט, וואָס ער האָט נאכלעסיג אראָבגעלאָזט אויפ'ן וועסטעל.
עס איז געגאנגען א שעה נאָך א שעה. זאָל ער שוין אוועקגעהן?
אך! — האָט ער הויך אויסגעשפראָכען זיין געדאנק — עס וויל זיך נאָר ניט אוועקגעהן.
— נו, וואס דארפט איהר אוועקגעהן? — האָט עני ווי מוטערליך זיך געוועדעט צו איהם. — מיר זיצען אלע מאָל שפעט. וווייסט איהר נאָר וואָס — האָט זי זיך פלוצלונג גע־כאפט — בלייבט ביי אונז נעכטיגען. מיר האָבען א פרייען צי־מער פאר א גאסט.

— געווים, אפרת. בלייבט דאָ נעכטיגען, ווארום ניט?— האָט אויך ליעבקינד פּאַרגעשלאָגען אויפריכטיג. אזוי לאַנג ניט געווען. איהר וועט אויפשטעהן מאָרגען פריה, אבטרינקען טהעע און אוועקגעהן אין אָפיס.

ווירקליך א זעלטענע אידעע. אפרת האָט אָבער אָנפאָנגס זי ניט אָנגענומען. וואָס הייסט — ער האָט דען ניט קיין אייגענעם צימער? און נאָך וואָס פאר א צימער — מיט דריי פענסטער צום פראָנט. אבער דאָס צימערל, וואָס איז פריי ביי ליעבקינד'ן איז אויך ניט קיין שלעכטס. עני האָט איהם פערזיכערט, אז ער וועט שלאָפען ווי א גראָף...

—האָסט פאר איהם א קאַלדרע? — האָט ליעבקינד ווי פאטערליך־פערזאָרגט נעפרעגט.

— געווים. אפילו צוויי, נאָרעלע! וואָס הייסט? — האָט זיך עני אָנגעכאפט.

אפרת האָט געפיהלט דאנקבארקייט צו די דאָזיגע עני, וואָס זי איז אזוי פריינדליך צו איהם. און אפשר איז דאָס מעהר ווי פריינדשאפט?...

ניין. דאָס טאָר ער ניט טראכטען. זעהט ער דען ניט, ווי ליעב זי האָט ליעבקינד'ן. ער איז זעהר ליעבענסווירדיג כאָטש די נאָז זיינע איז אביסעל צו קורץ. ער האָט אמאָל געהערט, צי געלעזען, אז א פרוי האָט ניט ליעב א מאן מיט א קורצען נאָז. ער, אפרת, האָט געווים א שעהנערע נאָז, א מעהר מענליכע.

אבער עס נעהט דען אין דער נאָז? האָט ער פון זיך אליין געלאכט. מיין גאָט! עס איז דאָך אזוי גוט צו בלייבען דאָ, ליעבען אויך דעם געלעגער, וואָס די ליעבע עני האָט געמאכט.

נעווים בלייבט ער דאָ נעכטיגען.

דאָס געלעגער איז ווירקליך נעווען ערהאבען. אפרת האָט זיך געפיהלט, ווי ער איז נייע־נעבוירען.

ער האָט שוין נעווארט פערדרעהען די נעז און זיך איבער־

דעקען. אבער ער האָט דערהערט א שטיל קלאפען אין טיר:
— קען מען אריין?
אך, ס'איז עני... אפרת האָט פערווירט אויסגעשריען:
— יא עני, מען קען.
זי איז אריין מיט א שמייכל און שטעהענדיג ביי'ן טיר, געפרעגט:
— איז אייך ניט הארט?...
— אך, אין געגענטהייל...
— נו, טו שלאָפט געזונד.
— איהר אויך דאָס זעלבע.
ער האָט אָבער דערפיהלט, אז ער מוז איהר דריקען די האנד....
— ניט די האנד! — האָט ער ארויסגעצויגען זיין האנד פון דער קאלדרע.
זי איז צוגענאנגען און האָט איהם מיט א ליעבען שמייכל דערלאנגט די האנד.
— נו, איך דאנק אייך! — געהט שלאָפען.
זי איז אבער געשטאנען און געשמייכעלט.
— געהט, געהט! — האָט ער פרייגדליך זי געטרייבען — ליעבקינד קען נאָך אייפערזיכטיג ווערען.
— א, ניין! — האָט זי געלאכט — ליעבקינד האָט מיר אליין געשיקט פרעגען אייך צו איז אייך גוט צו שלאָפען...
— אך. דאָס האָט ער אליין געשיקט — האָט זיך אפרת ווי בעליידיגט — איך דאנק איהם.
זי האָט זיך געקליעבען ארויסצוגעהן, אבער עס איז געווען קענטיג, אז זי האָט נאָך עפעס צו טהאָן און איז ניט ענטשלאָסען.
אפרת האָט עס אבער פערשטאנען. געווים, זי האָט איהם ליעב. ער קען איצט אויסנוצען די געלעגענהייט. אך, ווי רייצענד זי איז;

— עני! איהר זייט איצט אזוי הערליך!
— אָ, איך דאנק אייך!
— קומט צו נעהענטער! שעהמט זיך ניט...
זי איז צוגענאנגען.
— נעווים! איך שעהם מיך ניט.
— בויגט זיך אַן. איך וויל אייך א קוש טהאָן אין שטע־
רען — האָט ער גערעדט ווי פון היץ.
זי האָט זיך אָנגעבויגען און ווי פערשעהמט געפלים־
טערט:
— איהר מעגט אין די ליפען אויך...
— ווי הייסט איך מעג — און ליעבקינד...
— ליעבקינד?... ליעבקינד האָט מיר אליין נעשיקט אייך
געבען א קוש... ער האָט אייך אזוי ליעב...
אפרת האָט אבגעלאָזט איהר קאָפ, א מאָדנעם שמייכעל
נעטהאָן פון דער דאָזיגער זאָנדערבארער פריינדליכקייט און
מיט א נעמאכטען שטאָלץ געזאָגט:
— אָ, איך דאנק אייך בייזען. איהר זייט אזוי גוט צו
מיר. ווירקליך!... איך וועל קומען אָפט צו אייך...
און פיהלענדיג זיך נאָך אלץ בעליידיגט, האָט ער פלוצלונג
אויסגעשריען:
— אה, מיין גאָט! איך האָב דאָך אייך גאָר פערגעסען צו
דערצעהלען. איך נעה דאָך אין א פאָר וואָכען ארום חתונה האָ־
בען...
— ווירקליך! — האָט זיך עני אָנגעכאפט — פארוואָס
האָט איהר עס ניט דערצעהלט גלייך? ליעבקינד! — האָט זי
פלוצלונג נענומען רופען: ליעבקינד!
ליעבקינד איז אריין אין צימער.
— ער נעהט דאָך חתונה האָבען! — האָט זי מיט פרייד
נעמעלדעט.
— פארוואָס האָסטו עס ניט דערצעהלט פריהער? —

האָט ליעבקינד פֿאַרווירפֿע געמאכט...

— וויים איך... — האָט אפֿרת געשטאַמלט — איך האָלט דאָס ניט פֿאר וויכטיג... איבעריגענס, איך האָב פֿערגעסען גראד...

— אזוינס פֿערגעסען! — האָט ליעבקינד פֿראָטעסטירט— ביזט טאקי א זאַנדערבארער מענש... אבי איך האָב געמיינט, אז דו האָסט אין לעבען גאָר ניט און ס'האָט מיר זעהר וועה געטהאָן... אויב אזוי, שלאָף געזונט און קום א צווייטען מאָל מיט דער כלה...

— ניט אַנדערש מיט דער כלה! — האָט עני שוועסטערליך געפֿאַדערט — זי איז א בלאַנדינקע צי א ברונעטקע?

— אן עכטע ברונעטע! — האָט ליעבקינד געשמייכעלט— איך „גלייך" ניט קיין בלאַנדינע.

— הערסט אויפ'ן שהנעם מענשען — ער גלייכט ניט קיין בלאַנדינע! — האָט עני זיך געמאכט ברוגז — פון דעסט־וועגען מיר א קוש טהאָן אין שטערן האָט ער געוואלט... מיר וועלען זיך שוין מארגען אפֿרעכענען מיט אייך. דערווייל שלאָפט געזונט... און א לאכענדיגע האָט זי מיט ליעבקינד'ן פערלאָזט דאָס צימערל.

אפֿרת איז געבליבען אליין, אויסגעלאָשען דאָס ליכט און בלייבענדיג אין דער פינסטער האָט ער גענומען טראכטען וועגען א ברונעטע מיידעל, וואָס ער וועט מוזען געפינען, כדי ניט צו בלייבען קיין נאר ביי ליעבקינד'ן מיט זיין בלאַנדער וויי־בעל...

דער אונפאחיגער כלל־טהוער.

— און איך, מיינע פרײנד, — האָט אַנגעהויבען מיט זײן גוטמוטהיגען שמייכעל מר. פרידמאן, א מאן ארום פיערציג יאָהר, מיט כאראקטעריסטישע קנייטשען ארום די גרויסע שווארצע אויגען — איך, מיינע פרײנד, האָב כלל־טהוערײ ניט ליעב און איך ווײך עס אויס ווי א פּעסט. איך האָב מיך אמאל נאָך אלס איננעל אַבנעבריהט און זײט דעמאלט וויים איך דעם גאנצען סוד און ווען איך הער וועגען כלל־טהוער און וועגען צדקה חברות, וועלכע ווערען אזוי גערימט, — שמייכעל איך צו און טראכט זיך: איך קען אייך אלע!

איך בין נאָך דאן געווען אין דער היים אין א קליין שטעטעל אין ליטא. דאָס גאנצע שטעדטעל איז בעשטאנען פון א פּאָר הונדערט פאמיליעס, אבער חברות האָט זי פערמאָגט פיעל: כמעט א חברה אויף א משפּחה... און דאָס רוב פון די חברות זיינען נעגרינדעט נעוואָרען אויסצוהעלפען די שטארק געפאלענע לייט פון שטעדטעל, וועלכע האבען געדארפט אַנקומען צו הילף. אזוינע זיינען אבער קיין סך ניט געווען און די עטליכע, וואָס זיינען יא געווען האבען שטענדיג געליטען דחקות און נויט און די אלע חברות האָט זיי געהאָלפען, ווי א טויטען באנקעס...

איז ביי אייגעם פון די ערימע קראנק געוואָרען א קינד צי אן אנדער מיטגליעד און דער מאן, צי אמאל דאָס ווייב פלעגט קומען צום גבאי פון בקור חולים, פלעגט דער גבאי פרעגען, ווי א דאקטאר אויף דער קראנקהייט און אויב עס איז געווען א טיפום פלעגט ער זאגען, אז טיפום געהערט צו דער חברה לנת־הצדק... טאָמער איז דאָס געווען סקארלאנטין האָט ער געהייסען

געהען צו דער חברה „רופא חולים" און אויב עס איז געווען א לונגען ענטצינדונג האָט ער אַבגעשיקט צו רחל לאה דער שפּרע־כערקע:

— שפּרעכט אַב עין הרע און עס וועט איבערגעהן...

און אַט אזוי יעדער גבאי פון דער חברה אויספּרע־גען די קראנקהייט, שאָקלען מיט'ן קאָפּ און שטאַרק בעדויע־רען ארויסווייזענדיג דערמיט זיין גוטהערציגקייט, אבער העל־פּען האָט קיינער פון די גבאים ניט געקענט און אלץ צוליעב דעם, וואָס וועדליג די תקנות פון דער חברה געהערט די קראנק־הייט צו „לינת הצדק" און דער גבאי פון לינת הצדק וווייזט אויף פערקעהרט אז א „טיפאָזנעם" חולה דארף שטיצען דער בקור חולים. און דער גבאי פון בקור חולים פרעגט ווידער אויס נענוי די קראנקהייט און געפינט אויס, אז דאָס איז א געוועהנ־ליכע פערקיהלונג און זי זאָל פאר'ן שלאָף נעהמען „פראָשקעם" צום שוויצען...

— וואו זאָל איך נעהמען געלד אויף די פראָשקעם? — קלאָגט זיך דער בעטער אדער די בעטערין...

— פראָשקעם... הם.. פראָשקעם? — פערטראכט זיך דער גבאי — פרובט אריבערגעהן צו דער חברה אַרימע קינדפּע־טאָרינס...

— ווי קומט עס צו קינדפּעטאָרינס — עס איז מיין על־טערע מיידעל... נאָט איז מיט אייך — קלאָגט זיך דער אַרימער פאָטער, צי די אַרימע מוטער...

— נו, דעריבער איז וואָס? וואָס איז שייך איינס צו ס'אנדערע... א מיידעל טאָר דען ניט בעקומען קיין הילף פון דער חברה אַרימע קינדפּעטאָרינס... זי וועט דאָך אמאָל חתונה האָבען... עפּעס האָבען מיר דאָך א חברה „הכנסת כלה"... וואָס הייסט? מען וועט ניט לאָזען א אידישע טאָכטער פערזיצען... זייט רוהיג...

אט אזוי און עהנליך צו דעם האבען די גבאים בעהאנדעלט די עטליכע ארימע פאמיליען, וואס פלעגען דארפען אנקומען צי די דאזיגע חברות...

אין יענע צייט, מיינע פרוינד, — האט מר. פריעדמאן שמייכלענדיג פארטגעזעצט — בין איך געווען אלט ארום פיער־צעהן יאהר, אבער אזוי ווי איך בין געווען א געווייקסיגער און ביכלעך האב איך געלייענט און שוין געווען ערנסטער און זיך ניט נע'חבר'ט מיט די צולאזענע אינגלעך, האבען מיך די שטאד־טישע משכילים, יונגע בחורים, צווישען אכטצעהן און צוויי און צוואנציג יאהר, אריינגענומען אין זייער „מיטע", ווי מען דריקט זיך אוים, און איינמאל ווען עס איז געווען א יקרות־יאהר, זיינען צוגעקומען א פאר ארימע משפחות אין שטעדטעל, האבען די דאזיגע בחורים זיך ארומ־געזעהן, אז אזוי ווי די אלטע חברות זיינען שוין אבגעלעבט און ליגען אין די הענד פון פאנאטיקער און פראצענטניקעס, זאלען מיר, די יונגע, די נייע, די לעזער פון „המליץ" און פון „פאלקס־בלאט" מאכען א חברה אויף נייע יסודות און אשטאט אידען מיט בערד, זאלען האבען די דעה טאקע מיט אליין...

און כדי אונזער חברה זאל געקרוינט ווערען מיט ערפאלג, זיינען מיר געווען געוג דיפלאמאטיש און האבען אויך צוגע־צויגען צוויי חברה־לייט פון די פני פון שטאדט, איינער איז געווען יחיאל דעם רב'ס, א בחור וואס האט זיך געהאלטען מעשה חבר מיט די וועניגער ראדיקאלע משכילים און דעם גביר'ס איידעם, יודל, וואס האט זיך געשטופט צווישען אונז..

די צוויי האבען געזאלט געבען אונזער חברה פרעסטיזש, און ארבייטען האבען מיר אליין ניט געדארפט...

די חברה האבען מיר א נאמען געגעבען „אוהבי אביונים". דאס האט בעדייט: די ליעבהאבער פון ארימע לייט... **ווי ווייט** די ליעבע צו די ארימע לייט האט געגרייכט ביי די איבערי־

חברה לייט, קען איך איצט ניט בעשטימען. איך ווייס נאָר, אז דעם גביר'ס איידעם, איז דער דאָזיגער נאָמען ניט געפעהלען געווארען...

— למאי אוהבי — האָט ער זיך געוויינקעלט...

— ווי דען? עס זאָל הייסען שונאי אביונים — די פיינד פון ארימע לייט? — האָט איינער געשטעלט א קלאַץ קשיא...

— דאָס וועל איך ניט זאָגען.. מען זאָל רופען שונאי־אביונים, עס איז ניט פאסיג, — האָט זיך דער איידעם פערענטפערט — איך מיין נאָר, אז מען זאָל דאָס רופען סתם חברה־אביונים — האָט ער פאַרגעשלאָגען.

— ערשטענס — האָט איינער איבערגעשלאָגען איז חברה־אביונים ניט על פי דיקדוק... על פי דיקדוק דארף זיין חברת אביונים. און דערצו איז חברת אביונים דער טייטש, אז מיר, די מאכער, זיינען די אביונים...

און דעם גביר'ס איידעם, יודעל, האָט געמוזט מסכים זיין אויפ'ן נאָמען אוהבי אביונים מיט גוואלד... אבער געפיהלט. האָבען אייניגע פון אונז, די מעהר פסיכאָלאָגען, אז דער דאָזיגער יונגער מאן איז מיט'ן נאָמען ניט צופריעדען... און אז קיין שטארקער ליעבהאָבער פון ארימע מענשען איז ער ניט, דער דאָזיגער זיידענער יונגערמאנטשיק...

דערפאר האָבען מיר איהם צוגעווארפען א ביינדעל און פערריינינט איהם דערמיט, וואָס איהם האָבען מיר אויסגעקלי־בען פאר'ן קאָסיר. עס הייסט, אז דאָס גאָלד, וואָס אונזער חברה וועט פערמעגען, זאָל ליגען ביי איהם און ארויסגעבען קיין ער נאָר דעמאָלט, וועז דער מזכיר, דאָס הייסט דער סעקרעטער זאָל זיך אונטערשרייבען.

אזוי ווי איך האָב נעהאט א שעהנעם כתב און א סטא־טעטשנער בחור'ל בין איך נעווען, האָט מען מיך אויסגעקלי־בען פאר'ן מזכיר, מיט דער מאכט צו קענען שרייבען צעטליך און דער יודעל, מוז אויך מיינע צעטליך גאָבען גאָלד דעם אבין

וואס וועט קומען מיט מיינעם א צעטעלע...

דער דאזיגער אמט האט מיך אויפגעהויבען שטארק אין מיינע אויגען און אין די אויגען פון די פאר ארימע משפחות, וואס האבען זיך נעפונען אין אונזער גאס.

די ערשטע האט פון מיין דאזיגען אמט ערפאהרען פעשע די שוסטערין, וואס איהר מאן האט זעלטען וועז געהאט ארבייט. און עס איז ניט נעווען קיין סוד, אז זיי לעבען האלב אין הונגער מיט די קלייגע קינדער זייערע... פעשע, אלס אונזערע א נאהענטע שכנה'טע פלעגט מיר אלע מאל זאגען דו און רופען מיט מיין אינגעלשען נאמען „חיים'ל", — פלוצים בעמערק איך ווי זי האט נעענדערט איהר נאנצע בעציהונג צו מיר. דערזעהענדיג מיר שטעהן אויפ'ן הויף, איז זי צוגענאנגען און וויניג שענדיג מיט'ן פארטוך די שפיץ נאז, האט זי זיך אנגערופען:

— איך האב געהערט זאגען, אז איהר זיינט נעווארען א נאנצער מאכער... אז איהר ניט א צעטעלע און זיי גיבען נעלד... איהר וואלט זיך נעקויפט עולם הבא וועז איהר שרייבט אן א צעטעלע, אז זיי זאלען מיר אויסהעלפען מיט עטליכע נילדען... איך זאג אייך, חיים, אז...

און וועלענדיג מעהר ווירקען אויף מיר, אדער איהר האט טאקע באמת פערדריקט דאס הארץ — זי האט זיך צולאזט אין א העפטיגען נעווייז...

איך האב איהר קודם נעטרייסט, אז עס איז ניטא וואס צו ווייגען, די חברה אוהבי אביונים איז ניט גלייך צו אנדערע חברות, עס איז א חברה, וואס גלייך, ווי מען קומט מיט'ן צעטעלע פון דעם מזכיר, פון מיר הייסט עס, גיט מען גלייך שטיצע... אט זאל זי מוחל זיין ווארטען א ווייל, איך וועל ארייגנעהן אנשרייבען א צעטעלע צו יודלען דעם קאסיר פון דער חברה אויף סינף גילדען... וועט זיין גוט...

איך האב זי נעלאזען שטעהן און איך בין כהרף עין ארייג-

געלאפען אין שטוב, געכאפט זיך בארץ טינט אוו פעדער אוו אנגעשריבען א צעטעלע קורץ אוו שארף:

„להגביר המפורסם והמופלג מוהר"ר יהודא ליב נ"י!

„נא לתת להמוכז חמישה זהובים, כי אביונה גדולה היא ואין לה במה להחיות את נפשה ואת נפשות בניה, בנותיה ובעלה הסנדלר אשר אין לו עבדה כלל וכלל..."

אונטערגעשריבען דעם נאמען אוו אוועקגעלעגט דעם „פעטשאט" „חברת אוהבי אביונים" בין איך שנעל ארויסגעלאפען אנטקעגען דער ארימער פעשען, וועלכע איז געשטאנען אין ערווארטונג אוו זיך אלץ געווישט די אויגען.

דערזעהענדיג מיך מיט'ן צעטעלע, האט זי מיר אנפאנגס בעראנקט מיט שטומע בליקען, באלד איז זי אבער רעדעווידינ געווארען אוו אויך נייגעריג אוו געבעטען מיר, איך זאל איהר איבערלייענען וואס עס שטעהט אין צעטעלע.

איך האב ערפילט איהר בקשה אוו איך האב איהר איבערזעצט כמעט ווארט אין ווארט:

„צום גרויסען גביר, צום למדן מוהר"ר יהודא ליב! איך בעט דיר צו געבען דער דאזיגער, וואס ברענגט דעם דאזיגען כתב פינף גילדען..."

— אי, זאלט איהר לאנג לעבען... עס וועט זיך מיר עפענען די אויגען... ווייטער וואס איהר שרייבט איז מיר שוין ניט וויכטיג... אבי פינף גילדען... אבער ער וועט אפנים געבען?— איז זי ענדליך געווארען פעסימיסטיש.

— ער מוז געבען האב איך איהר פערזיכערט, איהר זעהט דאך, דא איז מיין חתימה אוז דער שטעמפעל פון דער חברה.

— אויב אזוי מוז ער טאקי געבען — האט זי מיר פאדטאקעווען, אבער געגלויבט האט זי נאך אלץ ניט, דאך האט זי זיך ענדמען אויסווישען די לעצטע טרערהרען, ווי געזאגט:

— אפשר וועט ער יא געבען.

מר. פרידמאן האט אנגעקוקט די געזעלשאפט, פאר וועלכע

ער האט דערצעהלט און בעמערקט ווי א פאר פון זיי שמייכלען.

— איהר שמייכעלט — האט מר. פרידמאן אליין צוגעשמייכעלט... איהר טראכט אודאי, אז ער האט ניט געגעבען... האט איהר טאקי ניט געטראפען: ער האט יא געגעבען און טאקע־י גאנצע פינף גילדען.

אבער מיין גליק וואס איך האב געהאט דערפון דעם גאנצען טאג, ערשטענס וואס איך האב געטהאן אזא טובה מיט אן ארימע שכנה'טע און צווייטענס טאקי דערשטאלץ, אז מיין צעטעלע גילט — אבער מיין גליק און מיין שטאלץ האט לאנג ניט געדויערט. אין עטליכע טעג ארום, נאכדעם ווי איך האב א צווייטער ארימער שכנה געשריבען א צעטעלע און ווידער אויף דער זעלבער ריעזינגער סומע „חמשה זהובים", בין איך געפוען געוואָרען צו דער אסיפה, וואס אונזער חברה געהט מאבען דאנערשטאג אבענד נאך מעריב אין קליינעם בית־המדרש. וועגען דעם ציעל פון דער „פראוויזאָרישער" פערזאמלונג האט מען מיר ניט איבערגענגעבען...

דאס הארץ אבער האט מיר געזאגט, אז פאר מיר איז דאס ניט צו גוטען.. .עס שבעקט מיט פערלירען די קרוין פון מיר.

און אם הארץ האט מיר פערזאגט דאס ריכטיגע. אפיציעל האט עס געהייסען, אז אין ־י פריהערדינג „וואהלען" איז געמאכט געוואָרען טעותים, אין אמת'ן אבער האט יודעל דעם גביר'ס איידעם נישט געקענט פערטראגען, וואס צוויי מענשען האט ער נעמוזט נישט דיר נישט מיר ארויסגעבען אין א קורצער צייט שטיצע... און כדי, אז ווייטער זאל מען ניט אריינפאלען מיט אזא וויכהערצינגען מזכיר, האט ער פארנעשלאגען, א מזכיר אליין צו זיין און דער קאסיר וועט זיין דער שווער זיינער, דער גביר...

און זיי זיינען ביידע ערוועהלט געוואָרען איינשטימיג. איך מיין דערמיט צו בעטאנען, אז אפילו איך האב מיין שטימע אויך

געגעבען, אזוי ווייט שולדיג האָב איך זיך אין יענעם אבענד געפיהלט.

די חברה האָט דערפאר עקזיסטירט א לאנגע צייט, אָבער אז איך האָב אין א יאָהר ארום נאָך מיין „ענטקרוינונג" זיך צורעדט מיט פּעשען, וועלכע איז ווידער געווען אין א גרויסער נויט און גאראטהען איהר זי זאָל געהן צו דער חברה אוהבי אביונים, האָט זי א ביטערען שמייכעל געטהאָן און געענטפערט:

— ערשט יענע ווָאָך געווען...

— נו, — בין איך נייגעריג געוואָרען.

— דער האָט מיר געשיקט צו „הכנסת כלה"... און דער גביר אליין האָט מיר געשיקט צו דער חברה „אָרימע קינדפּער־טאָרינס"...

פון דעמאָלט אָן, מיינע פרייַנד, מיש איך מיך ניט אין די אלע צדקה חברות, האָב איך א פּאָר גראָשען, גיב איך אליין... און מר. פרידמאן האָט א גוטמוטהיגען שמייכעל געטהאָן.

מענשען־ליעבע.

חייקעלסאן האָט געמאכט א לעבען דערפֿון, וואָס ער האָט געהאט א שוועכע האנדשריפט און א גוט הארץ. זיין האנדשריפט איז נעווען אויסגעצייכענט — אותיות רונדע און גלאטע. זיין הארץ ווידער איז נעווען א ווייכס און א גוטס. מענשען האָט ער ליעב געהאט ווי זיך אליין און אמאל מעהר ווי זיך אליין. און אַט א דאנק דער גוטער האנדשריפט און גוט הארץ האָט ער „אונטערגעשריבען", דאָס הייסט — זיך בעשעפטיגט מיט לי־טעראטור.

ארויסגעהענדיג אין גאס און דערזעהענדיג די מאסען צווי־שען וועלכע עס האָבען זיך ווי דער שטייגער איז, פיעל ארימע און אונגליקליכע נעפונען, איז זיין גוט הארץ גלייך געריהרט געוואָרען, און ער פלעגט גלייך אוועקלויפען א היים, אוועקזוּ־צען זיך ביי זיין קליין טישעל און אנהויבען מיט זיין שוועכער האנדשריפט צו שילדערן די דאזיגע ארימע אונגליקליכע מענ־שען.

אבשילדערענדיג אזוי עטליכע בייגעלעך פאפיער אויף איין זייט ווי עס האָבען נעפאָדערט די „זעצער", פלעגט ער די דא־זיגע בעשריבענע אונגליקען און מיטגעפיהל אוועקנעטראָגען אין דער רעדאקציע, וועלכער ריכטונג עס איז געווען „מענשען־ליעבע" און ווי באלד די געפיהלען זיינען געווען עכט און האָבען דעם רעדאקטאָר געקענט ריהרען, פלעגט חייקעלסאן בעקומען זיין האָנאָראר און אזוי ארום האָט ער נעמאכט ניט קיין רייכען, אבער אן אשטענדיגען לעבען — פון „מענשען־ליעבע"...

ווער רעדט, אז חייקעלסאן אליין פלענט אויסקומען צו זיין ניט נאר קיין פאסיוואר צושויער פון די אלע אונגליקען אוז עם פלענט איהם נאך אויסקומען זיך אריינמישען אוז אליין אויך עפעם טאן. נוי צו שענקען א פאר גראשען אן ארימען פריינד, א חבר — דאן פלענט ער שוין פערשרייבען מיט עטליכע בוי־געלעך מעהר אוז אזוי ארום פלענט ער פאר די פאר גראשען אב־נעהמען כפל־כפלים.

איינמאל האט ער אין זיין קליין צימערל אריינגענומען נעכטיגען א היימלאזען יונגען מאן אוז צורעדענדיג זיך מיט'ן דאזיגען היימלאזען האט זיך זיין גוט אוז ווייך הארץ, אנגע־פילט מיט ימים־נעפיהלען אוז מיט מענשען־ליעבע אזוי, אז ער האט דעם דאזיגען ארימען יונגען־מאן ארומנעכאפט אוז צוקושט זיך מיט איהם אוז גלאזט רינען א טרעהר אויפ'ן גורל פון דעם יונגען מאן בפרט אוז פון דער ארימער מענשהייט בכלל; ער האט אויך מארגען די דאזיגע סיטואציע אויסגענוצט, האט עס אבגעשילדערט אויף א גרעסערע צאהל בויגלעך פאפיער אוז פון דעם „קוש" האט ער געמאכט א גוואלדיגען „סימבאל", אוז האט בפירוש אויסגעדריקט, אז ניט דעם ארימען יונגען מאן האט ער געקושט, נאר ער האט אין זינען געהאט די גאנצע ארי־מע מענשהייט, — די דאזיגע „שטעל" איז דעם רעדאקטאר אוז נאכדעם דעם פובליקום אזוי גפעלען געווארען, אז חייקעלסאן האט זיך גענומען צעהלען צווישען די גרעסטע הומאנע דיכ־טער, וואס דאס פאלק פערמאגט אוז מען האט איהם געהעכערט דעם האנאראר דאפלט.

אט אזוי האט זיך עס געצויגען לאנגע יאהרען. חייקעלסאן האט ליעב געהאט די מענשהייט אוז די מענשהייט האט צוריק איהם ליעב געהאט אוז ער האט אזוי ארום, ווי אויבען איז געשטאנען זיך נעמאכט א שהנעם אנשטענדיגען לעבען, האט זאגאר בדעה געהאט צו קויפען א הויז אוז אנהויבען לעבען מעהר סאליד אוז באדעוטאפט.

אבער ווי זאגט דאס פאלק א וועלט: א מענש טראכט און גאט לאכט: גראד דאן ווען חייקעלסאן האט זיך דאדט בע־ רייט צו שרייבען א גרויס וועלק מיט דעם טיטעל „די ליעבע צום כלל", האט ער דערפיהלט אז עפעס איז אין זיין הארץ פארנעקומען אן ענדערונג און די ארימע מענשהייט ריהרט עס שוין ניט אזוי ווי אמאל.

ער האט דערפיהלט, אז די מענשען מיט וועלכע ער האט זיך אזוי געצאצקעט הויבען איהם צו ווערען איבערדריסיג.

אין בעסטען אופן איז ער צו זיי גלייכגילטיג, ווי אזוי ער איז צו דעם דאזיגען צושטאנד געקומען איז שווער צו ווי־ סען. אבער ער האט דערפיהלט, אז אויב דער צושטאנד וועט זיך לאנג ציהען איז ער קאפוט. אהן ליעבע צו מענשען וועט ער ניט קענען עקזיסטירען.

ער האט זיך געלאזט אין די סאמע ארימע ווינקלען פון שטאדט, וואו די נויט האט נעמאכט איהר נעסט. ער האט גע־ זהן נאקעטע קינדער שטעהענדיג ביי די שוועלען פון די טירען און האבען געווויינט, געשריען און עפעס נעבעטען. אן אנדערש מאל, וואלט ער פון אזא בילד נעקענט מאכען עטליכע ארטיקלען און ארויסווייזען זיין מענשען־ליעבע אין פולען גלאנץ און וואלט נתעשר געוואָרען. — איצט אבער האט עס איהם נישט געריהרט. ער האט פון די אלע ארימע ניט נעקענט מאכען קיין איין ארטיקל. „ארימקייט איז א גאנץ געווהנליכע זאך!" האט ער אננעהויבען פילאזאפירען.

אבער פאר פילאזאפירען האט ער זיך נאך מעהר דער־ שראקען, פילאזאפיע וויים ער איז ניט קיין גאנגבארע סחורה.

און געהענדיג אזוי אין גאם אהן א פונק ליעבע צו די אלע וואס ער האט בענעגנט, האט ער זיך געבייזערט און געברומט: — געהט צום טייוול! פאר וואס קען איך מעהר ניט ליעבען!

דער בעזוך.

בערנשטיין האָט פערלאָזען זיין ליטוויישע היים, אלס פוס־צעהן יעהרינער אינגעל. ארומוואנדערנדיג פון איין שטאָט אין דער אנדערער, איז ער ענדליך פערוואָרפען געוואָרען איבער'ן ים אין דער גרויסער שטאָדט ניו יאָרק.

אויך ניו יאָרק האָט ער בעטראכט די ערשטע צייט אלס א קורצע סטאנציע פאר א וויטערדינען וואנדערן. אבער נעשעהן איז עס אנדערש. ניו יאָרק האָט איהם אזוי ווי אריינגענומען פעסט אין איהרע שטארקע הענד, און וועגען ארויסרייסען זיך ערגעץ אנדערש, האָט ער שוין לאנג אויפגעהערט צו טראכטען.

ווי באלד, אז ניו יאָרק איז שוין זיין היים געוואָרען, איז ער זאנאר געגען זייגע איבערצייגונגען געוואָרען אן אמעריקאנער פאטריאָט, און זיצענדיג אין קאפע נאך זיין ארבייט, אדער אין צייט פון ארבייטסלאָזיגקייט, פלעגט ער ניט מיט איינעם זיך צוקריעגען, וועז יענער האָט נעריהמט אייראפּא אויפ'ן חשבון פון אמעריקא.

נעגלויבט אין זייגע וועלטער האָט ער ניט, אבער עס האָט איהם ווי וועה געטהאָן נאכצוגעבען, אז אייראפּא, וועלכע איז שוין פאר איהם ווי א פערשלאָסענע לאנד, זאל זיין שעהנער פאר אמעריקא, דאס לאנד וואו ער וועט שוין ענדיגען זיין לעבען און נעפינען זיין קבר...

— וואס איז מיר יוראפּ? !... פלעגט ער האלב־טרויעריג און האלב טריומפירענדיג זיך, מבטל זיין זיין אלטע היים... — א דעגענערירטע זקנה... אלץ איז פערפוילט.. די אריסקייט

וואקסט... וועז דארטען וואלט געווען גוט, וואלט מען צו אונז ניט געקומען...

און זאגענדיג „אונז" פלענט ער זיך דערמאהנען, אז אייגענטליך האט ער דערווייל אין אמעריקא נאך קיין שום חלק ניט. ניט נאר קיין הויז ניט, אפילו א צימערל פעהלט איהם אויך מאנכעם מאל אוים און איז פון צייט צו צייט געצוואונגען צו געהן שלאפען אין א בילינען האטעל...

אבער דעם „אונז" פלענט ער צורוק ניט כאפען. פערקעהרט, ער פלענט, אזוי ווי ער וואלט זיך נעווואלט רייצען, נאך שטארקער מאכען דעם איינדרוק: און ניט נאר זיי קומען צו אונז... זיי שלעפען ארויס אונזערע אוצרות... האלב אייראפא לעבט פון אונז... איהר פערשטעהט צי ניין!?

דעם „איהר פערשטעהט צי ניין?! פלענט ער שוין ארויסזאגען מיט כעס... זאנסט אבער איז ער ניט געווען קיין שלעכטער. אין געגענטהייל, די פאר בעקאנטע זיינע אין קאפע האבען איהם געשעצט פאר זיין מילדען כאראקטער, איבערהויפט דער קעלנער. מיט'ן קעלנער האט ער געלעבט נאר אינטים. אין דער קאפע פלענט ער אריינגעהן דריי מאל א טאג און טרינקגעלד פלענט ער איהם לאזען נאך יערעם מאל. אין אן ענגערער צייט, וואו ער פלענט ניט האבען קיין איבערינען ניקעל, פלענט ער ווי פערשולדינט, אבצאהלענדיג די נויטיגע סומע, ארויסמורמלען:

— דעם טיפ האט איהר ביי מיר א חוב... — און אויף מארגען, קריגענדיג שוין אביסל מעהר געלד, פלענט ער צורוקפען דעם קעלנער, אנקלאפענדיג מיט'ן קוואדער אין גלאז:

— ווייטער!

דער קעלנער שפרינגט אונטער.. און בערנשטיין דערלאנגט איהם דעם קוואדער און מורמלט ארויס:

— קיין רעשט בויך מען ניט...

דאָס בעדייט, אז די איבעריגע צעהן סענט שענקט ער אויף
א טיפ פאר נעכטען און היינט...
און בשעת מעשה טראכט ער:
— איך בין דאָך א דזשענטלמאן.
ארויסגעהענדיג דערמאָהנט ער זיך, אז עס איז איהם אי־
בערגעבליבען סך־הכל צוויי סענט... מילא, וועט ער שוין נעהן
צופוס אהיים. אָבער וואו נעהמט מען אויף סיגארעטען?
און ער קעהרט זיך אום צוריק אין קאפע, געהט צו צום
קעלנער און מורמעלט איהם אריין, ווי א וויכטיגען סוד...
— גיט מיר א פעקעלע סיגארעטלעך... מארגען בעקומט
איהר בעצאהלט...

אויסער'ן קאפע־הויז פלעגט בערנשטיין ערגעץ אנדערש
ניט נעהן. און ער האָט צוגעגעבען, אז אין הינזיכט פון גאסט־
פריינדליכקייט שטעהט אייראָפּא העכער. דאָ, צום ביישפיעל,
איז עפעס ניט קיין מאָדע צו פערבעטען אמאל אין א הויז אויף
א גלעזל טהעע. ווי לויט ער נעדענקט אין יורָפּ.. יעדער לעבט
פאר זיך. „מיר, אמעריקאנער", האָט ער עס מאָטיווירט, „זיי־
נען צו ביזי זיך אבצוגעבען מיט גענסט..."
אָבער טיעף אין הארצען איז ער אויף אמעריקא געווען
בייז, וואָס זי אנערקענט ניט אזא שעהנע זיטע, ווי גאסט־
פריינדליכקייט. וועז ניט דאָס קאפע, וואו ער קען זיצען אונגע־
שטערט א פאָר שעה, וואלט ער זיך באמת ניט געהאט וואו
אהינצוטהאָן אין די לאנגע אָבענד־שטונדען.
אמת, ניו־יאָרק פערמעגט א סך עפענטליכע ביבליאָטע־
קען, וואו מען קען זיצען און לעזען, אָבער בערנשטיין האָט ניט
ליעב צו זיצען מיט שטומע מענשען ארום טישען און ניט קע־
נען אויסרעדען מיט זיי א וואָרט... ביכער זיינען זעהר ניצליך
פאר מענשען, אבער אין דער היים... אין א ביבליאָטעק וועהט
עפעס אזא קעלט.. וועז מען וואלט כאָטש געלעזען אין דער

הויך... זיצט אבער דא יעדער ווי א קאלטער פילאזאף, פער־טיעפט אין זיין בוך און שווייגט..

און בערנשטיין האט די לעצטע צייט זיך שטארק פער־בענקט נאך א פאמיליע־הויז, וואו עס זיינען דא קינדער... זיהן און טעכטער... איבערהויפט טעכטער...

ער האט שוין ווירקליך אזוי לאנג ניט געזעהן א מיידעל אין איהר היים... ער זעהט מיידלעך אויף די גאסען א סך... אפילו צו פיעל... אבער זיי לויפען פערבייי ווי א ווינד... זיי אויי־לען, אייליען... קיינער האט ניט קיין צייט...

אין אזוינע מאמענטען פון בענקשאפט נאך א פרוי, בייט ער איבער זיין רעסטאראן אויף א צווייטען, וואו עס געפינען זיך מיידלעך־קעלנערינס, אבער אין אזוינע רעסטאראנטס גליקט איהם ניט. אדער עס דערלאנגט איהם אויף דארט דער אייניצי־גער מאנסביל־שער קעלנער, און אויב עס געהט צו איהם צו א קעלנערין, איז זי ווי אויף צו להכעים אלט און מיאוס... און פאר פראצענט קען ער נאך אין אזא מין רעסטאראן לאנג ניט זיצען... און ער מוז צוריקגעהן אין זיין שטענדיגען נעסט, וואו ער קען זיצען א פאר שטונדען, ביז ער רופט צו דעם קעלנער צו בעצאהלען...

ענדליך איז בערנשטיין'ס וואונש ערפילט געווארען. מר. מיראוויטש, א ביזנעס־מאן, וועלכער קומט אפט ארויין אין דער זעלבער קאפע צוליעב ביזנעס, און מיט וועלכען בערנשטיין איז די לעצטע צייט נאהענט געווארען, האט איהם איינמאל איינגע־לאדען צו זיך אויף סאפער...

בערנשטיין האט זיך אנפאנגס צוליעב עטיקעטע געקווייל־קעלט. וועג וויים, אפשר לאדט איהם מיראוויטש אויין צוליעב מצוה, פשוט ווי מען לאדט אויין אן אורח אין דער היים... אבער, אז מיראוויטש האט איהם פרוינדליך ארויפגעלאדען די האנ־אויפ'ן פלייצע און געזאגט: קומט, איהר וועט אביסעל פער־

ברענגען, — האָט ער דעם נסיון ניט געקענט ביישטעהן און איז מיט איהם אוועק.

מיראָוויטש האָט געוואוינט אפּ־טאון. ארויפגעהענדיג אויפ'ן עלעווייטער איז בערנשטיינען אויסגעקומען דעם ערשטען צו געהן. צוגעהענדיג צו דער קאסע, האָט ער געקויפט צוויי טיקעטס.

— אה, איהר האָט בעצאהלט?... צו וואָס?... איך האָב אייך נאָר געוואָלט טריטען...

— א, עס מאכט ניט... — האָט בערנשטיין זיך צוהיצט... אבער ער האָט זיך דערמאָהנט, אז ער איז בענאנגען א גרויסען פעהלער. ער האָט אויסגענעבען די לעצטע צוויי ניקעלס...

און זיצענדיג שוין אין קאר, האָט בערנשטיין שמייכלענדיג בעמערקט...

— זאָגט אייך וואָס איהר ווילט, מר. מיראָוויטש. אמעריקא איז א פיינע לאנד... אז נעהמט אפילו דעם מנהג פון צאָהלען אייניער פאר'ן צווייטען...

— יא, — האָט מיראָוויטש צוגענעבען... — דאָ זיינען אלע דזשענטעלייט... אין יוראָפּ איז דאָס ניט. דאָרט צאָהלט יעדער פאר זיך...

און האָט גלייך נאָך די וועלטער פערוואַרפען דעם קאָפּ און נענומען דרעמלען.

— איהר שלאָפט, מר. מיראָוויטש? — האָט בערנשטיין איהם אָנגעקוקט...

— האָ... איך שלאָף... א מיאום'ע טבע... זעץ איך זיך אוועק אין קאר, שלויסען זיך מיר די אויגען...

און נאָכדעם האָט ער גלייך צוריק פערמאכט די אויגען און בערנשטיין איז די נאנצע צייט פון פאָהרען נעזעסען אליין און נענראבעלט זיך אין זיינע אלע אכט טאשען, נעזוכט א ניקעל

אויף צוריק צו פאהרען.. געפונען האט ער בלויז אן אייגצינע פעני...

— אה, מיין נאט, — האט ער געזופצט... — איך וועל מוזען נעהן אוא מהלך צוריק צו־פוס...

ענדליך האט זיך מיראוויטש אויפגעכאפט, און ארויסקו־קענדיג צו דער פלאטפארמע צום סטיישאן, האט ער בעמערקט, או עס איז שוין די לעצטע סטיישאן...

זיי זיינען ביידע אראפ. צו מיראוויטשעס וואוינונג איז נאך נעווען א פאר בלאקס צוצוגעהן. געהענדיג, האט שוין מר. מיראוויטש ניט געשלאפען, אבער געוועדט האט ער זעהר וועניג אוו בערנשטיינען האט זיך נעראכט, אז יענער האט חרטה אויף זיין איינלאדונג.

ענדליך זיינען זיי צונעאנגען צו א טענעמענט־הויז...

— אויף וועלכען פלאר?... — האט בערנשטיין העפליך נעפרעגט...

— אויפ'ן פיערטען... — האט מיראוויטש נעענטפערט... און האט ערקלעהרט, קריכענדיג אויף די טרעפ, אז ער „גלייכט" דעם פערטען פלאר בעסער ווי די נידערינערע, ווייל די לופט איז ריינער אין דער הויך.

בערנשטיין האט, שווער אטהעמענדיג, איהם נאכגענעבען:

— יא... דער פערטער פלאר איז דער בעסטער... איך וואוין אויך דאס רוב אויף א פיערטען פלאר...

מיראוויטש איז נעבליבען שטעהן ביי א טיהר מיט'ן אויפשריפט 27. אננעקלונגען, און די טהיר האט זיך נעפענט פון אינוועניג, און א דיקע פרוי מיט צושויבערטע האר איז ענט־קענגען נעקומען.

— דאס איז מיין לייבי און דאס איז מר. בערנשטיין,— האט מיראוויטש פארגעשטעלט.

די „לידי" האָט בערנשטיין'ען אָנגעקוקט און א מורמל געטהאָן: האָ דו יו דו, מר. בערנשטיין !... קומט אריין איז פֿראָנט רום...

בערנשטיין האָט אריינגעהאנדיג, בעטראכט דעם רום און געזוכט עפּעס מיט די אויגען...

— וואו זיינען אייערע קינדער ?... ארבייטען נאָך ? — האָט ער פֿריינדלִיך געפֿרעגט...

מירָאוויטש האָט א זיפּץ געטהאָן. זיין פּרוי נאָך איהם... הייסט עס קיין קינדער האָבען זיי ניט, — האָט בערנשטיין פערשטאָנען נאָכ'ן זיפּץ און ער האָט אראָבגעלאָזט דעם קאָפּ...

נאָכ'ן סאָפּער האָט בערנשטיין געזומען קלייבען זיך צי גיהן. ער האָט אָנגעהויבען גריבלען זיך אין די טאַשען. דאָס האָט ער געזוכט צו בעצאָהלען פאר'ן סאָפּער, ווי זיין שטייגער איז.

פּלוצלונג האָט ער זיך א כאַפּ געטהאָן און זיך מאָדנע צו־לאכט...

— וואָס געוואוינטהייט איז ! — האָט ער זיך געוויצעלט פאר דער קינדערלאָזער פּאָר פּאָלק.. — שטעלט זיך פּאָר, אז איך האָב געלעגט די האנד אין טאַש און געוואָלט בעצאָהלען... כ'האָב געמיינט, אז איך זיץ אין רעסטאָראן...

מיסעס מירָאוויטש האָט זיך געסטארעט צו שמייכלען וואָס עס איז איהר שווערלִיך אָנגעקומען, און מר. מירָאוויטש האָט פֿאַרטאָקעוועט, אז געוואוינהייט איז די צווייטע נאָטור, אויך וואָס מיסעס מירָאוויטש האָט בעמערקט :

— אין אמעריקא איז דאָך אלץ אין די רעסטאָראנס... מיי־נער לאָזט דאָרט אויך דאָס נאנצע געלד...

אין א פיערטעל שעה ארום האָט שוין בערנשטיין געשפּאנט צופּום פון זיין בעזוך ביי דער פאמיליע, מירָאוויטש. ער האָט זיך נעאיילט צו קומען צו זיין קאפּע, איידער זי וועט נאָך פערמאכט ווערען...

ביים שוי־פענסטער.

לייבקינד איז אן ערנסט דענקענדער יונגער מאן: זייז נע־
לייבטע, פלאָרא, איז אבער זעהר לייכטזיניג. איהר לייכטזיניג־
קייט האָט אבער א סך חן און גראציע און ער קען קיינמאל ניט
ביישטעהן דעם נסיון פון איהר חנ'עוודיגער לייכטזיניגקייט.
האָבענדיג די העכסטע גראנקען וועגען וועלט, מענשען און
לעבען, פלעגט פלאָרא'ס איין קאָקעטישע וועגדונג צו איהם
אריינברענגען איהם צוריק אין א לייכטער בעציהונג צו אלץ.
וואָס ארום איז, און ער פלעגט טראכטען: מילא, זאל זיך שוין
די וועלט פיהרען אהן מיר, איך וועל שוין נאכגעבען פלאָרא'ן
וואָס זי וויל.

און וואָס מיינט איהר האָט פלאָרא געוואָלט? נישט מעהר
און נישט וועניגער, ווי אריין אין מואוועגפיקטשורס־פלאץ.

— פלאָרא, עס איז דאָך נארישקייט! — פלעגט ער פרוא־
ווען זיך דאָך זי אברעדען, דערמאָנענדיג זיך וועגען די סענט־
מענטאלע בילדער, וואָס מען בעווייזט אויפ'ן לייוועגט.

נאר פלאָרא גיט זיך חנ'עוודיג א קרים, בלאָזט זיך אן
און מורמעלט, דריקענדיג זיך קאָקעטיש צו זיין אקסעל:

— יא, יא, נארישקייטען. ביי דיר איז אלץ נארישקייטען.
איך דענק ניט זיין אזוי ערנסט, ווי דו. זיך דיר, אויב דו ווילסט
אן אנדערע...

און כאטש די לעצטע דראָהונג איז געווען א נעמאכטע
און לייבקינד האָט עס גוט געוואוסט, דאָך פלעגט עס אויף איהם
מאכען אן אייגדרוק און ער פלעגט זאָגען ווייך:

— שא, פלאַרעלע, שא! צוליעב דעם וועל איך קיין אנ־דערע ניט זוכען... קום אריין, דא איז טאקע שעהנע בילדער..

— האַב איך דיך טאקע ליעב! — פלענט פלאַרא לוסטיג ווערען, און זי פלענט אַננעהמען איהר ערנסט דענקענדען ליעב־קינד'ען פעסטער אונטער'ן אַרים און איהם צופיהרען צו דער קאסע.

גענומען צוויי טיקעטס, פלענט ליעבקינד אריינגעהענדיג אינווענציג זיך וועלען זעצען ביי די לעצטע רייהען. פלאַרא אַבער פלענט זיך לאַזען ווייטער, ווייטער.

— וואוהין, פלאַרא, וואוהין פליהסטו? פון ווייטען איז בעסער. פון נאַהענטען שארט די אויגען...

— איך וויל ניט! — פלענט זי זיך וואַרפען קאַקעטיש,— זעהסטו ניט, אז היינט שפּיעלט דא אין די בילדער קאַסטעלא, מיין ליעבלינג... איך וויל איהם זעהן נאַהענט...

און ליעבקינד, וועלכער וויים די שערליכקייט פון דער נאַ־העמטקייט פאר די אויגען, מוז זיך זעצען אין די ערשטע ריי־העז.

נאַך די מופענפיקטשורס וויל ליעבקינד אביסעל שפּאצי־רען אין די שטילע, רוהיגע נאסען. פלאַרא אַבער וויל דוקא אויף בראַדווי.

— איך האם די דאַזיגע טויטע סטריטען, — זאַגט זי בייז. באלד אַבער ווערט זי גוט און פאנגט אָן:

— קום, מיין ליעבער, אויף בראַדווי. דאַרטען איז אזוי פרעהליך. די ליכט... אזוי ווי א גרויסער יום־טוב...

אך, פלאַרא, דו ווילסט אלץ יום־טוב. עס איז דאך דא 6 טעג א וואך... — פּראַווט ליעבקינד אריינווארפען אן ערנס־טע פּראַזע...

אַבער פלאַרא האקט איהם אב:

— נישט רער מיר פון וואך. דאס גאנצע לעבען דארף

זיין בלויז א יום־טוב, ווען ניט, וויל איך נישט דיך און דאס לעבען...

ליעבקינד ווערט ענטציקט פון איהר גרויסער לעבענס־לוסטיגקייט. „עס איז אויך אן אנשויאונג!" טראכט ער צו־פרידען און לאזט זיך פיהרען פון זיין פלאַרא אין די רייכע סטריטען.

אריינגעהענדיג אין יענער טהיל פון בראַדוויי, וואו די גרויסע געשעפטען פאנגען זיך אן, פערגעסט פלאַרא, אז זי געהט מיט ליעבקינד'ן. איהר גאנצעס ווען איז אריינגע־טהאַן אין די שוי־פענסטער, און באלד ניט זי זיך א כאפ:

— אוי, ליעבקינד, זעה!

און נישט ערוואַרטענדיג קיין ענטפער פון איהם, שלעפט זי איהם צו צו א פענסטער, ווען איז אויסגעהאנגען פון אויבען ביז אראַב מיט דרעסעס און מאנטלעז.

— א „סיל"! — רופט זי אוים ענטציקט. — זעה, ליעב־קינד, ווי ביליג!

ליעבקינד פיהלט זיך ווי פערלאַרען. אויך געהען איהם אן די קלייַדער מיט די מאנטלעז, ווען ער וויים זיכער, אז קויפען דארף פלאַרא גאַר נישט...

— קום, פלאַרא, קום! רופט ער זי...

— קום, פלאַרא, קום! — קרימט זי זיך חנ'עוודיג. — זעה וואס פאר א שענע דרעס, זיעבען דאלאר מיט אכט און ניינציג סענט...

— גנבים! — שרייט ליעבקינד אוים בייז. — עס איז דאך אכט דאלאר. צוליעב צוויי סענט ווערט ביי זיי זיעבען דאלאר. אט אזוי בלאַפט מען דעם עולם.

פלאַרא פערטהיידיגט אבער די ביזנעס־לייט.

— זיעבען דאלאר מיט אכט און ניינציג סענט איז טאקע ניט אכט... עס איז טאקע זיעבען, פערשטעהסט... ליעבקינ־קוק!... — ווארפט זי זיך אויף אן אנדער קלייד, — אט

דרעם איז גרויסארטיג. עכטער זייד! ביזט א מבין, ווי שעהן זי לייענט! זעה אונטען!

— אַבער, פלאָרא, איך האָב נישט קיין געדולד דערצו!— בעט זיך לייבקינד רחמים, — וואָס געהען מיר אָן די קלייידער?

— ביזט אַ נאַר! — האלט זיך פלאָרא ביי איהרם. — מען דארף אלע מאל זעהן פרייזען... עס קומט צוניץ... זעהסט אָט די דרעם. קוק אויבען... זעה ווי שעהן. פינף דאלאר... מיין גאָט, ווי איז עס מעגליך...

— עס איז דאָך מיט אכט און נייניציג סענט... — כאפט לייבקינד וויעדער דעם בלאָף...

— ביזט א נארעלע! — ווערט פלאָרא גוט געשטימט.— דאָס קלייד איז א מציאה פופצעהן דאלאר. און דו רעכענסט די אכט און נייניציג סענט...

— אַבער, פלאָרא, — ווערט דער ערנסטער לייבקינד אונגעדולדיגער, — קום שוין... וויפיעל איז דער שיעור?

— ווארט. אָט נאָר דעם מאנטעל בעטראכטען... זעהסט... דאָס איז דער נייער סטייל... געפעלט דיר?

— איך ווייס ניט... — ענטפערט ער מיט רוגזא... — נאָר פלאָרא טרעט נישט אַב ביז ער זאָגט, אז יא; עס געפעלט איהם זעהר, א הערליכער סטייל...

— ביזטו טאקע א נאר און פערשטעהסט ניט, — זידעלט זי איהם נוטמוטהיג, — דער סטייל איז פאר מעדיסאָן סטריט. אָט זעה דעם מאנטעל, אויבען... נו, אדרבא, דער געפעלט דיר?...

לייבקינד בעטראכט איהם און ס'געפעלט איהם וויעדער. ער האָט אבער שוין מורא, ער זאל ניט דורכפאלען, ענטפערט ער:

— ניין, זעהר א פראסטער סטייל...

— אָט ביזטו מיר א מבין! — מאכט פלאָרא חוזק — דאָס איז דאָך זעהר שעהן... אויף פינפטע עוועניו האָב איך שוין עטליכע רייכע לייידיעם געזעהן אין דעם מאנטעל: צוועלף דאָ-

לאר... ווייסט, ליעבקינד, אז עס איז ניט זעהר טהייער...

— ווירקליך... — מורמעלט ליעבקינד ארויס, אבי אב־טשאפען זיך... און ער הויבט זיך אן בעטען רחמים.

— קום שוין, פלאָרא, קום! האסט דאך שוין אלץ בע־קוקט...

— איין מינוט, — ענטפערט זי שטארק בעניייסטערט פון די פיעלע אויסגעהאנגענע קליידער און מאנטלען. זי ווארפט נאך שנעלע בליקען אויף דער גאנצער פענסטער און זאגט ענדליך:

— נו קום!

— דאנקען גאט! — טראכט ליעבקינד און לאזט זיך מיט איהר געהן.

נאר זיי געהען ניט אב קיין צעהן טריט, ווי פלאָרא דער־זעהט א נייעם מאנאזין, שוין נישט פון קליידער, נאר פון העטס.

— איין מינוט, ליעבקינד, קום צו... איך ווייל נאר בע־טראכטען אט דעם העט... און נישט ערווארטענדיג פון איהם קיין יא, שלעפט זי איהם צו צום שוי־פענסטער...

— ווי געפעלט דיר, ליעבקינד, דער העט...

— זעהר... גרויסארטיג!

— ביזט א נאר! — זידעלט זי, וואס ער האט ניט קיין געשמאק. — דער העט איז צו פרעך! דער פערער אליין איז טאקע שעהן, אבער דער פאסאן איז אבשייליך...

— איך האב טאקע געמיינט, אז בלויז דער פערער איז שעהן...

— אויב אזוי, ביזטו געראטט... — ענטפערט פלאָרא פער־טראגען מיט די איבעריגע העטס, וועלכע זי האלט אין איין בע־טראכטען. — אט זעה! — שרייט זי אויס — זעה יענע קליינע העטקע, וואס זאגסטו?...

— איך ווייס ניט! — האלט ליעבקינד ענדליך ניט אויס.

— ניין! איך וויל דו זאלסט מיר זאגן, — שפארט זי זיך קאקעטיש אין.

דער ערנסט־דענקענדער ליעבקינד קען וויעדער נישט ביי־שטעהן דעם נסיון פון איהר לייכטזינינעז חן און ער ענטפערט:

— יא, דער העט געפעלט מיר...

— איצט האסטו געטראפען — לויבט זי איהם. — מיר נעפעלט ער אויך.

— נו, טא קום שוין! — בעט ער זיך.

דאס ערנסטע אבער אין ביי'ן מאנאזין פון וועש...

— פלאָרא, איך שעהם מיך... — וועדט ער רויט.

— ביזט א נאר... וואס שעהמסטו זיך?... זעהסט דאָרט אויבען די העמר?... זעה ווי שעהן נעהאפטען... איין דאלאר זיעבעצעהן סענט... ווערטה?

— דערוויך בין איך קיין מבין ניט, — זאגט ער מיט כעס.

— וויל דו ביזט א נארעלע, — פליסטערט זי איהם אריין אין אויער און קוקט איהם נאכדעם אן מיט שעלמישע בלי־קען...

און ליעבקינד קען וויעדער דעם נסיון ניט פערטראגען און זאגט מבינות אויך די העמדער.

אין הארצען אבער נאגט איהם דער נעוויסען:

— אן ערנסטער מענש ביזטו און גיסט זיך אב מיט וויי־בערשע וועש!... שעהם זיך! — און ליעבקינד שעהמט זיך מאקע פאר זיך אליין, פאר דער נאנצער גאס, פאר אלע דורכ־נעהענדע.

אבער פלאָרא שטעהט א בעגייסטערטע ביי'ן פענסטער און קען ניט אבריסען די אויגען פון די פערשיעדענע העמדער. אוז

אלע ווייל רוסט זי איבער לוּבקינד'ען פון זיינע ערנסטע גע־
דאנקען:

— לוּבקינד, בעטראכט נאר אט די איין העמד... זאג,
געפעלט דיר?... איך ווייל הערען דיין מיינונג.

און לוּבקינד זאגט ארויס זיינע מיינונגען וועגען דעם...
און שעמט זיך פאר די פארבייגעהער...

דער בענלייטער.

יעדע נייע בעקאנטשאפט מיט א מיידעל האָט עהרליך'ן געגעבען א געוויסע אילוזיע. ביי'ן בעקענען זיך האָט זיין נוט־מוטהיגער פנים געשטראהלט. די צוויי מענליכע טיעפע קניי־טשען ביי די זייטען פון די באקען, זיינען ווי קלענער און פלא־כער געוואָרען. דער שמייכעל ארום די ליפּע זהאָט אויסגע־דריקט זעליגקייט און האָפענונג אויף אונבעשטימטען גליק.

ער האָט זיי ליעב געהאט — די דאָזיגע מיידלעך מיט די שווארצע אויגען, זעלטען מיט די בלויע; מיט די שווארצע האָר — זעלטען מיט די בלאָנדע; ליעב געהאט און געוועז גרייט געהן פאר זיי אין פייער און אין וואסער.

און עס איז ווירקליך אויסגעקומען א סך צו טהאָן פאר יעדע נייע בעקאנטשאפט. פערזאָרגען מיט א בילעט אויף א קאָנצערט איז אויך ניט אזוי גרינג, אבער א בילעט אין דער אָפּערא, וועז דער גרויסער טענאָר זינגער טרעט אויף איז פער־בונדען מיט שוועריגקייט. קומט א בעריהמטהייט און די בילע־טען ווערען צוכאפט מיט 4 וואָכען בעפאר, איידער עהרליך האָט גאָר געוואוסט אז אזא איז געקומען. פיהלט ער זיך ווי שולדיג. ער האָט זיך בעקענט מיט בערטען, אזא ליעבע מיידעל, און זי וויל געהן הערען די בעריהמטהייט. מען מוז בעקומען פאר איהר א בילעט. ער יאָגט זיך ארום פון איין פלאץ צום צווייטען, פון איין ספּעקולאטאר צום צווייטען: גאָט זיי דאנק — ער האָט געקראָגען. א שאָר, צווייי פערשיידענע בילעטען, זיצען צוזאמען מיט איהר וועט ער ניט קענען. זי וועט זיצען אויף דער ערשטער און ער אויף דער צווייטער באלקאָני. זי אין צענטער און ער אין

א זייט. אבער דאס ארט איהם שוין ניט, פערקעהרט. ער איז נאך צופריערען, וואס זי וועט האבען דעם גוטען פלאץ און ער וועט צוליעב איהר מוזען אבקומען. עס איז אנגענעהם אפצוקומען, צו ליידען פאר דער, וועלכער מען איז איבערגעגעבען.

די הויפט זאך איז דאס טרעפען זיך, דאס געהן צוזאמען. אמאל בלויז זייט ביי זייט, אמאל האנד אין האנד... עס איז אנגענעהם. דאס מיידעל, א פרעהליכע און א גליקליכע, שמייכעלט אין נאנג און לאכט. דאס רוב מיידלעך לאכען שעהן. עהרליך האט ליעב צו הערען ווי מיידלאך לאכען. עס ניט איהם גענוס, כאטש וועז זיי וועלען טרויעריג האט ער נאך ליעבער. דאמאלסט קוקען זייערע אויגען אזוי ווייט, אזש צום גן־ערן, וואו זייער מוטער חוה האט פערלוירען דאס גליק און עס דאכט זיך, אז זיי האבען נאך אלץ געווייסענביסע...

אבער זעלטען וועלען זיי טרויעריג. עהרליך האט גליק צו פרעהליכע, יונגע, גוטגעשטימטע מיידלעך.

זיצט ער אויף דער צווייטער באלקאני, אין א זייט און קוקט אראב. ניט צו דער סצענע, חלילה, נאר אהין, וואו דאס מיידעל זיינס זיצט. ער איז פערזארגט, צי האט זי א גוטען פלאץ, צי פיהלט זי זיך בעקוועם, צי פערשטעלט איהר ניט ווער עס איז מיט א צו גרויסען קאפ. געפינט ער אוים, אז די אלע הינדערניסען זיינען ניטא, איז ער גליקליך און ער זיצט אויף זיין אונבעקוועמען פלאץ און וואלט אויף דער ענדע צו טרעפען זיך מיט איהר און אפפיהרען זי אהיים.

דאס אבפיהרען א היים איז שוין ניט אזא פרעהליכע מיסיע. דאס רוב וואהנען זיי ווייט. די שטאדט איז גרויס און קיין נאהענט איז נאר ניטא. אנקומענדיג צום הויז, וואו דאס מיידעל געפינט איהר רוה, בלייבט ער שטעהן ביי'ן שוועל. זי שמייכעלט איהם אזוי פרייגדליך און דאנקט איהם.

— אך, פאר וואס דאנקט איהר מיר? וועלט ער נעריהרט— אין נעגענטייל, עס איז נעווען זעהר אנגענעהם.

עס איז איהם שווער אוועקצוגעהן. איינענטליך דארף ער זי ניט לאָזען אליין ארויף אויף די טרעפ. עס איז שוין שפעט. ווער ווייס, ווער אין קאָרידאָר לויערט אויף איהר.

— איך וועל אייך ארויפפיהרען ביז צו אייער טהיר.

— אך, צו וואָס... איז דאָס מיידעל נאָך מעהר דאנקבאר— קיינער וועט מיר ניט טשעפען. איך דאנק אייך.

און זי דריקט איהם ווארים די האנד און דאנקט איהם אב פאר אלעס.

ער לאָזט זיך נעהן צוריק איינער אליין. עס איז שוין שפעט. אויף די גאסען איז שוין שטיל. וואו ניט וואו געהט נאָך דורך א פערשפעטיגט פאָרל. אנפאנגס איז ער דעם „ער" מקנא. אָבער באלד דערמאָהנט ער זיך, אז אָט מיט צעהן מינוט צוריק איז ער דאָך אויך אזוי געגאנגען מיט א „זי" און יעצט איז ער אייגער אליין. מיט יענעם וועט באלד אויך פאסירען אזוי. בע־גליטען ביז'ן טיהר און וועט זיך לאָזען אן איינזאמער צוריק...

און אריינטראכטענדיג זיך אין דער דאָזיגער פראגע, האָט ער נאָך א לאנגע צייט פון אויסנעהמען און בעגליטען, דער־פיהלט א בעליידינונגס־געפיהל און זיין הארץ האָט אלץ שטאר־קער און שטארקער פראָטעסטירט.

— מיין נאָט! עס מוז דאָך נעהמען אן ענדע די בעגלייי־טענישען — האָט ער פון זיך אליין חוזק געמאכט, קומענדיג צו זיך אהיים א מיעדער פון לאנגען וועג, וואָס ער האָט אין פער־לויף פון אבענד דורכגעמאכט!

— שטענדיג ביז'ן טיהר! האָט ער העפטינער פראָטעס־טירט — איך בין זיכער, אז זי מאכט פון מיר נאָכדעם חוזק.

און וואָס מעהר ער האָט זיך פארגעשטעלט די לאנג, אלץ קאָמישער האָט ער זיך דערזעהן און דאָס מיידעל וואָס ער האָט בעגלייט ערגעץ אין א פערוואָרפענע נאס האָט ער נעזעהן אלץ מעהר אין אָפלאכענדיג געשטאלט.

דער פּראָטעסט האָט דערגרייכט דעם העכסטען פונקט. עס איז גראד געווען א קאַלטע ווינטער נאכט. דער פּראָסט האָט געשטאַכען וי מיט נאַדלען. געהענדיג ביי דער זייט פון א נייער מיידעל, וועלכע ער האָט בעגלייט פון עפּעס א באַלל, האָט ער ניט געפּונען קיין ווערט וואָס צו זאָגען איהר.

— וואָס זייט איהר אזוי פערטיעפט? — האָט איהם דאָס מיידעל א פּרעג געטהאָן...

— הם... פערטיעפט... האָט ער ווי מיט אירָאניע איבערגע־פּרענט. און א שמייכעל טהוענדיג האָט ער צוגעגעבען:

— איך טראכט, אז איהר פּרויען נאָרט אונז שטענדיג אויס.

— מיר — אייך? — האָט זי זיך אָנגעכאפּט פון דעם נייעם בליק אויף פּרויען. מיר דאכט פונקט פערקעהרט....

זיי זיינען ענדליך צוגעקומען צום הויז. זי האָט זיך גע־גרייט צו זעגענען.

— אָט זעהט איהר! — האָט עהרליך ווי טריאומפירט... הייסט עס ניט אויסגענארט.

אין זיינע אויגען האָט זיך בעוויעזען א נייער שמייכעל.

— וואָס מיינט איהר? — האָט זי איהם נייגעריג גע־פּרענט.

— איך מיין, אז אין דעם בעגלייטען א מיידעל ביז'ן טיהר שטעקט א סך קאָמישעס... דער מאן פיהלט זיך עפּעס בעלייי־דיגט...

זי האָט זיך פערטראכט.

— וואָס דען האָט איהר געוואָלט?... — האָט זי ענדליך ווי מיט אן אנטייל נעפּרענגט.

— איך מיין... געוואָלט... האָט עהרליך אָנגעהויבען שטאַמ־לען... נאָטירליך, עס זיינען דא געווייסע געזעצען, בעגרענעצונ־גען... אבער דאָס מיידעל וועלכע דער מאן בעגלייט דארף זיך דאָך אמאל פערטראכטען: אפשר פיהלט זיך דער מאן בעלייי־

דיגט; בעגלייט זי ביז'ן טיהר און נאכדעם גיהט ווי אן אַב־
גערייסענער נאר צוריק...

— אך, איהר ווילט ארויפגיהן! מיט'ן גרעסטען פערגע־
ניגען! — האט זיך דאס מיידעל אנגעכאפט — עס איז נאך
ניט שפעט, איך קען מאכען טהעע און מיר ווילען אביסעל
פלוידערען...

— אביסעל פלויעדערען פערשטעה איך! האט זיך עהר־
ליך געווויצעלט און האט דערפיהלט א דאנקבארקייט צו איהר
פאר איהר אפענהערציגקייט. זי האט אין גאנצען איהם ווי אַב־
געקויפט דערמיט.

ער איז נאכגענאנגען אויף די טרעפ, ווי א הונגעריג אינ־
געל, וואס גיהט נאך די מאמע, וועלכע פיהרט איהם פון גאס
אין שטוב ארויף צו גיבען עפעס עסען.

ארייגפיהרענדיג איהם אין איהר צימער, האט זי גליך
אנגעצונדען די גאז. עהרליך האט זיך באלד דערפיהלט אין א
גיהויבענער שטימונג. דאס בעט איז געווען אזוי זויבער און
ריינגעלטיג פארבעט, די גארדין אויף דער פענסטער אזוי גיי־
היימניספול ארומגעלאזט און פון גאנצען צימערעל האט גע־
וועהט מיט רוהיגקייט, גליק און אינטימיטעט.

— זעצט זיך, עהרליך. איך וועל מאכען טהעע.

איהרע ווערטער האבען אפגעקלונגען אין צימער ווי פון א
ווייטען לאנד. אבער עהרליך האט זיך קיין מאל ניט געפיהלט
אזוי דערווארימט ווי איצטער.

אז די טהעע איז פערטיג געווארען, האט דאס מיידעל אנ־
גענאסען צוויי גליזער טהעע, איהם אוועקגעשטעלט די ערש־
טע, זיך גענומען די צוויטע, זיך אוועקגעזעצט נעבען איהם
און אריינקוקענדיג איהם מיט א פרוינדליכען שמייכעל, האט
זי געזאגט:

— הייסט עס, גנב, ביז'ן טיהר אונז בעגלייטען איז אייך
שוין נמאס געווארען.

— כמעט... האָט ער צוריק געשמייבעלט...

— זייט איהר ניט הונגעריג? — האָט זי זיך פלוצים נעכאפט — איך קען אייך געבען א פוטער־ברויט...

און אז די צוויי פוטער־ברויטס זיינען פערטיג געווארען האָט זי וויעדער געפרעגט:

— הייסט עס, אז איהר האָט צו אונז טענות...

— יא... האָט עהרליך ערנסט געענטפערט — איהר פערשטעהט, עס מוז דאָך נעהמען א סוף... שטעלט זיך פאָר, אז מיין גאנץ לעבען, איך מיין זייט איך בין פון א אינגעל א מאן געווארען, האָב איך יעדעס מיידעל בעגלייט בלויז ביז'ן טיהר...

— נו, ווער האָט אייך געהייסען זיין א ענגאָאיסט?... האָט זיך דאָס מיידעל נערויטעלט..

עהרליך האָט ניט פערשטאנען...

— וואָס מיינט איהר אן ענגאָאיסט... פונקט קאפויר. ענגאָאיסטקעס זיינען די מיידלעך.

— ניין! — איז דאָס מיידעל ערנסט געווארען — איהר זייט דער ענגאָאיסט!

— ווי אזוי? — האָט עהרליך.ניט פערשטאנען.

— איך מיין, אז איהר ווילט אימער פריי זיין... איך וועל דאָך ניט גלויבען, אז איהר זייט אזא פערדאָרבענער מענש צו וועלען יעדע מיידעל בעגלייטען און אריין געהן צו איהר נאָכהער אין צימער... דאָס וואָלט דאָך געווען שרעקליך. אזא מענשען, וואָלט איך קיין מאָל ניט ערלויבט מיך צו בעגלייטען.

— נאָטירליך... האָט עהרליך געגען זיין מיינונג אויסגעשטאָמלט...

— איך פערשטעה... הייסט עס, אז יענע אלע מיידלעך וואָס איהר האָט בעגלייט בלויז ביז'ן טיהר זיינען געווען סתם בעקאנטע...

— נעווים...

— איהר דארפט דאך פערשטאהן, אז איך וואלט אויך ניט געוואגט אייך ארויפצוגעהמען צו מיר, ווען איך וואלט ניט געפיהלט אייער ערנסטע בעציהונג צו מיר...

„זי געהט צו ווייט" — האט עהרליך זיך אביסעל דערשראקען...

— דער וואס בענלייט דאס מיידעל אין צימער אריין, איז ניט סתם קיין בעקאנטער... ווי מיינט איהר... האט זי וויעדער געפרעדיגט.

עהרליך'ן האט בעשלאגען א קאלטער שוויים... ער האט אבער נעפיהלט זיך נעצוואונגען צו נאכגעבען.

— נעווים... דער איז שוין א נאהענטער מענש...

— אזוינס קען מען ערלויבען בלויז א חתן... האט דאס מיידעל מיט א גליקליכען שמייכעל ארויסגעזאגט איהר ענדגעדאנק און האט זיך צוגערוקט נעהענטער צו עהרליך'ן.

עהרליך האט זיך פאר דער דאזיגער נאהענטקייט דערשראקען. אזוי פלוצלונג א חתן ווערען האט ער זיך ניט גערעכט... ער האט זיך נעוואלט אברוקען אביסעל און פארבעריטען זיך צום אוועקגעהן. אבער אוים העפליכקייט האט ער זי אנגענומען פאר דער האנד...

זי האט זיין האנד אריינגעכאפט אין איהרע ווארימע חענד, שטארק נעדריקט און געפליסטערט:

— א, מיין ליעבער עהרליך, איהר זיינט אזא פיינער! איך בין אזוי גליקליך, אזוי גליקליך! אפשר ווילסטו — האט זי פלוצים אנגעהויבען אויף דו — אפשר ווילסטו נאך א גלאז טהעע...

און ווערענדיג צוטומעלט פון אונערוואַרטעטען אונגליק, האט ער געענטפערט:

— יא!... איך ווילּ...

קליינע ערצעהלונגען.

1.

דער ריכטיגער גרים.

אנגעהויבען שפּיעלען אויף דער ביהנע האָט ער אין דער פּריהער יוגענד זיינער. ער איז געווען פּרעהליך, פּריש און מונטער. אבער זיין טאלאנט אלס שוישפּיעלער איז בעשטאנען אין ראָלען פון אלטע מענשען. פערשטעלען זיך פּאר אן „אל־טען" איז איהם אָנגענקומען זעהר שווער. אין זיין צימער׳ל הינ־טער די קולישען פלעגט ער נוצען אלערליי פּארבען, אלערליי בערד און אלערליי פּארוקען. ער פלעגט מוזען קומען מיט צוויי שעה פריהער אויידער דאָס שפּיעלען פאנגט זיך אָן, ביז איהם פלעגט געלינגען פערדעקען זיין יוגענד. אָט איז ער שוין, דאבט זיך, פּארטיג — א פּאלקאמענער זקן. אבער אָט כאפּט ער זיך, אז די צוויי רייהען ווייסע צייהן גיבען ארויס זיין יוגענד און ער נעהמט זיך צו די שווארצע פּארב בעשמירען די פּאָדערשטע צייהן, עס זאָל אויסקוקען, ווי זיי פעהלען איהם.

אריינקוקענדיג אין קליינעם שפּיגעלע, וואָס האָט זיך גע־פונען אין זיין גאָרדעראָב־צימער׳ל און דערזעהענדיג זיך, אלס אן עכטען אלטען, פלעגט ער זיך פיהלען גליקליך און בעפרי־דינט. איהם האָט, הייסט עס, געלונגען נאָכצומאכען די אלט־קיים. אן עכטער ארטיסט.

דאן פלעגט ער זיך פּרואווען דורכגעהן און מאכען פּראָבע מיט דעם גאנג. ער פלעגט די פלייצע איינבויגען אראָב, די פּיס בעווענען לאנגזאם און שטעלען קליינע אבגעהאקטע טריט, ווי

יעדער טריט מאכען וואלט איהם אנגעקומען מיט גרויס מיה. און אז אויך דאס פלענט איהם נעלינגען, פלענט ער זיין אין זיבעטען הימעל פאר גליק. ער האט בעזיעגט די יוגענד, וועלכע וואלט איהם נעשטערט אין זיין ערפאלג. און ער איז א פאלקס־מענער זקן...

אזוי זיינען די יאהרען נעגאנגען און נענאנגען. פערשוואונ־דען אונבעמערקטערהייד אין שפיעלען אין אין פערשטעלען זיך. ביז ער האט איינמאל זיך נעכאפט, אז דאס גרימירען זיך דארף שוין ביי איהם נעהמען וועניגער צייט. האט ער זיך דער־פאר שטארק דערשראקען און האט אויף צו להכעיס דער פער־שוואונדענער יוגענד זיך נאך לענגער גרימירט און אנגעטהאן דעם סאמע גראהען פארוק...

עס זיינען אבער פערגאנגען נאך עטליכע יאהר. זיינע אייי־נענע האר זיינען נעוואָרען גראה ווי דער גראהסטער פארוק. זיין נאנג האט זיך שוין זא־ווי־זא נעוואקעלט און די שטים האט נעקלונגען הייזעריג אהן קיינע אנשטרענגונג.

ער ברויך זיך שוין ניט צו פערשטעלען. ער האט זיך אזוי לאנג פערשטעלט, ביז ער איז אין דער ווירקליכקייט נעוואָרען א זקן. ער קען קומען פון גאס און גלייך ארויף אויף דער ביהנע צו שפיעלען די ראלע פון אן אלטען...

וועט עס אבער הייסען נעשפיעלט?...

2.

דער מענש מיט'ן בלום אין לאך.

די קאר איז נעווען אנגעפאקט מיט א גראהער מענגע, וואס זיינען נעפאהרען פון דער ארבייט. די וואכיגקייט איז נעווען אויסגעגאסען אויף די פנים'ער, קליידער און נערוהט אין די אוינען. ענג און שווער א טריט צו מאכען. אט איז די קאר שטעהן נעבליבען. עס קריכען נאך מענשען. וואו וועלען זיי זיך אהינטהאן? זיי שטופען זיך ווי עס איז דורך מיט די עלענבוי־

נענם און די מענגע ווערט נאָך גרעסער און וואַכיגער.

נאָר אָט האָט זיך בעמערקט א מענש און אין זיין לאָז האָט געשטעקט א פרישע בלום. די בלום איז געווען רויט און זאפטיג: און האָט נאָך ניט ערוואַכט פון איהר חלום, געמיינט, אז זי איז נאָך אויפ'ן שטאָם און ניט אויף א לאָז פון א מענשען איז א קאר.

אַנפאַנגס האָט זי אין קאר קיינעם ניט בעמערקט. באַלד אַבער האָט אן אנטקעגענדיגער פאַסאַזשיר דערזעהן דעם מענשען מיט דער בלום און האָט זיך פער'חידוש'ט: ווער קען עס זיין און ווי קומט ער אהער אין קאר.

ביסלעכווייז איז די אויפמערקזאמקייט פון דער גאנצער מענגע אין קאר געצויגען געוואָרען אויף דעם דאָזיגען פאַרשוין. ווער זאָל ער זיין — א רויטע פרישע בלום!

צוויי פאַסאַזשירען האָבען זיך צוגעדרט צווישען זיך:

— זעהט אויס, א שטיקעל משוגענער...

— איך מיין אויך אזוי...

— פון וואַנען קען ער עס פאַהרען?...

— פון וואַנען געהט מיר ניט אן. איך בין א בעלן צו וויסען וואוהין?

— ווירקליך. די קאר גיהט אין דער ריכטונג, וואו עס וואַהנען לויטער ארבייטער.

— אָט דאָס איז דאָך מיר דער וואונדער — ער זעהט ניט אויס ווי קיין ארבייטער.

אנדערע צוויי האָבען געמאכט אנדערע השערות:

— וואָס זאָגסטו אויף דעם נפש... ער מוז זיין א בוקסיפער.

— איך מיין — א שרייבער.

— גיעה, א שרייבער וועט ניט אַנשפּיעלען קיין בלום אויף א לאָז....

— אפשר א יוניאן־פיהרער?

— ניין! ער זעהט אויס צו ארעם...
— אפשר א סטרייקער...
— א סטרייקער — דאס לעגט זיך אויף'ן זינען. אבער ער זעהט מיר אויס צו פרעהליך...
דער געשפּרעך האט זיך געפיהרט אין אן אנדער ווינקעל:
— זאל עס ניט זיין אמאל אן אקסיאר...
— ניין, דא ארום איז ערגעץ ניטא קיין טהעאטערס.
— אפשר א קאדעט... מען קען נאר ניט ווייסען...
— הא... א קאדעט... ששש... אויב אזוי, לאמיר רעדען שטיל׳ער. א געפּעהרליכער מענש! איך מיין אבער, אז ניט... ער זעהט אויס צו זיין א לעמעשקע...
און קיינער פון דער גראהער מענגע אין קאר האט ניט געקענט לעזען דאס פּראבלעם:
ווער איז ער מיט דער בלום אין לאץ אין א מיטען מיטוואך? פון וואנען פאהרט ער און ווהין?...

דאס ארעמע פּנים.

ער האט זיך ענדליך ארויפּגעארבייט, געוואָרען רייך. זיין ווהינונג האט זיך געפּונען אין אן אריסטאקראטישען נעגענאון די צימערען זיינען געווען מעבלירט אויפ'ן רייכסטען און אריסטאקראטישסטען שטייגער.
אויף די וועגד זיינען נעהאנגען די שהנסטע פּארטרעטען, די גרעסטע מיוחסים פון דער וועלט: שריפטשטעלער, קינסטלער און רעגיערער פון אלערליי צייטען און פון אלערליי לענדער.
ער אליין האט אויף זיך נעארבייט, צו בעקומען אן אויסזהען פון אן אריסטאקראט. א דאנק זיינע פּהינקייטען נאכצומאכען, האט עס איהם גלונגען; דאס פּנים האט בעקומען א שטרענגען אויסזהן: דער גאנג א גלייכער, א רוהיגער; די הענד זעלטען בעוועגט און אויב יא — רוהיג מיט א מאס, זיי צופיעל

ניט אויפנעהויבען אוּן ניט צופיעל אראבגעלאזט.

דאס ווייב — די מאדאם — איהר איז עס נאך לייכטער אנגעקומען. עס האט זיך געדאכט, אז זי שטאמט פון דורות מילאנערען אוּן יחסנים. די קינדער — שוין געבארען אין לוקסוס אוּן רייכקייט, האבען זיך ניט געדארפט אפילו אנשטרענגען. זיי האבען אויסגעזוכט ווי רייכע, אריסטאקראטישע קינדער ברויכען אויסזוכן: גרויסע אויגען, מאטע ווייסע נעזיכטער אוּן שטאלצע שמייכלען אויף די דינע ליפען.

נאר דער פאטער זיינער — ער האט פערשטערט דעם זוהן דאס גליק אוּן צושטערט איהם די אילוזיע. וועלענדיג אבהיטען דאס כבוד אב, האט ער דעם ארימען טאטען אריינגענומען צו זיך אין הויז. פאר וואס ניט? — אוּן אלטער טאטע. בפרט נאך, אז דער טאטע איז נאך געזונד אוּן ברויך קיין בעזונדערע אויפפאסונג ניט האבען.

אבער דאס פנים — דאס ארימע פנים! ווי אזוי ווישט מען אב די שפורען וואס די ארימקייט האט ארויפגעלעגט אויפ'ן טאטענ'ס פנים. וואס דער טאטע זאל ניט טהאן — דריקט זיך עס אב אויפ'ן פנים אוּן יעדער אויסדרוק דערמאהנט אן דורות ארימקייט.

שמייכלט דער טאטע, איז דאס א שמייכל פון אן ארימאן, ווען יענער נעהט צו א דערפראהרענער צו א ווארעמען אוועוען... גיט ער א זיפץ, איז דאס א זיפץ פון איינעם וואס האט דריי טעג ניט געגעסען, זאגט ער א ווייץ ביים טיש אוּן צולאכט זיך, דאכט זיך אז דאס לאכען דורות הונגעריגיע אידען... אפשר ליעגט די ארימקייט אין דער בארד? ער זאל אבשערען די בארד...

— טאטע, דו מוזט ברענגען דיין בארד אלס א קרבן פאר מיין נייעם לעבען...

דער טאטע, א נכנע נאך פון אמאליגע יאהרען, האט מסכים געווען.

נאר וועה! אהן דער בארד האט ער אויסגעזעהן ווי אן ארימער אפיקורס אין א קליין שטעדטעל.

און מען האט נעהולדיג געמוזט וואַרטען עטליכע מאנאטען ביז די בארד וועט צוריק אבוואקסען.

האט מען בעשטעלט א סאמעט רעקעל, האט ער אין איהם אויסגעזעהן, ווי א שטעדטעלדיגער כלי־זמר.

עס האט ניט נעהאלפען אין דער פריה דער זיידענער שלאפראק, וואס דער טאטע פלעגט טראגען. פון זיידענעם שלאפראק האט דעם טאטען'ס פנים אויסגעזעהן דערפרוירען, ווי ער וואלט נאר־וואס ארויס פון קאלט וואסער.

עס האט ניט נעהאלפען קיין זייד און קיין סאמעט. פון די טהייערסטע שטאפען האט ארויסגעקוקט פון טאטען דאס ארימע פנים, כאטש טהו זיך עפעס!

פלעגט דער זוהן נעהמען אמאל דעם טאטען צו דער אפטהיילונג — אפשר וועט העלפען די אריסטאקראטישע אטמאספערע. פלעגט ער האבען צרות, ערשטענס אין דער לאזשע. דער „אשער" האט ניט נענלויבט, אז דער דאזיגער מענשעל, מיט'ן ארימען פנים, זאל זיצען אין א לאזשע, און ער פלעגט רעווירזען זיין בילעט... און אז דער „אשער" פלעגט זיך שוין אין־בערצייגען, אז דער בילעט איז א ריכטיגער, פלעגט ער אנקוקען דאס ארימע פנים מיט ערשטוינונג און נאכדעם א שמייכעל טהאן...

איז דער טאטע איינמאל ניט נעזונד נעווארען און מען האט נעבראכט דעם דאקטאר... דער דאקטאר האט בעטראכט דעם פאציענט און נעפרעגט:

— איז דאס פון אייערע הויז־משרתים...

— הם... עס איז דאך מיין טאטע...

— אך... יא... — האט דער דאקטאר זיך פערכאפט, א קוק טהוענדיג אויפ'ן ארימען פנים און זיך פערוואונדערט: ווי קומט דער דאזיגער אהער?

אויף מאָרגען האָט דער טאַטע בעקומען היץ, די באקען האָבען איהם געגליהט און די אויגען זיינען געוואָרען גרויס און אָפענער... דאָס פנים איז געוואָרען רייכער און אָנגעזעהענער...

דער זוהן האָט זיך דערפרעהט... אבער די שמחה האָט לאַנג ניט געדויערט. אין א פאָר טעג איז די היץ אָבגעפאַלען און ארָאָבגעהענדיג פארנאכט פון בעט און שפּאציערענדיג איבער'ן צימער האָט ער אויסגעזעהן, ווי ער וואָלט געקומען נאָר וואָס פון מרחץ — אזוי אָרים האָט אויסגעזעהן דאָס פנים.

הייסט עס, אז די קראנקהייט האָט אויך ניט געהאָלפען— עס איז ניטאָ קיין סגולה צום טאַטעניס פנים.

ערשט, אז דער טאַטע איז אין עטליכע יאָהר ארום וויעדער קראנק געוואָרען און איז שוין פון דיעזער קראנקהייט געשטאַרבען — האָט דער זוהן דערזעהן דעם טאַטען אין אן אַנדער ליכט... דער טויט האָט דוקא דעם טאַטען געפאסט. פון'ם ארון האָט דאָס פנים ארויסגעקוקט ריין און זעהר גרויסאַרטיג... אז מען האָט דעם ארון אַנדערש פערהאקט און איהם ארויסגעטראָגען אויפ'ן וואָגען מיט די צוויי שוואַרץ-פערפוצטע פערד, האָט די פראָצעסיאָן אויסגעזעהן איינע פון די רייכסטע און די וואָס האָבען דעם געשטאַרבענעם ביים לעבען ניט גערקענט, האָבען זיך פאַרגעשטעלט אין ארון דעם שעהנסטען מאָן...

מיידעלשער שפאם.

זי האָט קיין שלעכטס ניט נעמיינט. העניע איז אן עהר־ליכע אנשטענדיגע מיידעל. אָבער דורכשפּאַצירענדיג אויף בראָד־ווי און בענגענענדיג זיך מיט די רייך און שרייענד־נעקלייד־דעטע מיידלעך, וואָס נעהען מיט פּערריסענע קעפּ און מיט קלייגע טריט, ווי זייערע פּיס וואָלטען נעפּענטעט געווען, וואָס דאָס האָט זיי צוגענעבען א געוויסען פּארשיטען חן, — דורכ־שפּאַציערענדיג אויף בראָדווי אין די ארבייטסלאָזע שעהנע טעג פון אמעריקאַנער הערבסט — האָט העניע'ן דורכנעבליצט א נעדאנק, אז אפשר...

מעהר ווי דעם אפשר האָט זי אפילו אין דעם נעדאנק נישט צוגעלאָזט, נאָר דער „אפשר" אליין האָט שוין איהר גענוג דער־שראָקען און בעלעדיגט. פּארבייגעהענדיג א „סטאָר" מיט א גרויסער שוי־פענסטער האָט זי בעמערקט אין דעם גלאָז, ווי איהר נעזיכט ברענט פּאר חרפּה. דאָס האָט זי זיך פּערשעהמט פּאר זיך אליין.

און זי מעג זיך שעהמען! האָט זי זיך אליין נעשטראָפט. אבער זי האָט צוריק זיך פּערטיידיגט פון זיך אליין, אז דאָס קומט אלץ פון דער ארבייטסלאָזיגקייט. זי האָט זיך דערמאָהנט, וואָס זי האָט ערניץ נעלעזען, אז נייענציג פּראָצענט פון די דאָזיגע מיידלעך זיינען נעקומען דערצו פון ארימקייט. דעמאָלט האָט זי עס ניט נעגלויבט, זי האָט איהרער א חבר'טע איינגע'טענה'ט, אז ווי ארים מען זאָל ניט זיין קען מען דאָך נישט פערקויפען די ליעבע פאר נעלד.

אָבער שפּאַציערענדיג אויף בראָדווי נאָך דעם מאָגערען רינער, וואָס זי האָט נעהאט פאר עטליכע סענט נענעסען, האָט

זי דערפיהלט, אז עס וואלט איהר זעהר שווער געווען בייצו־שטעהן דעם נסיון, וועז עס קומט צו איהר א יונגער מאן און לענט איהר פאר אריינגעהן מיט איהם אט אין דעם האזיגען רייכען רעסטאראן פון וואנעז עס טראגען זיך ארויס אויף דער גאס די פרעהליכע קלאנגען פון ארקעסטער און די ריחות פון די שפייז...

נאטירליך. זי וואלט בלויז געטריבען שפאס, זי וואלט איהם אויסגענארט! זי וואלט בלויז געמאכט אן אנשטעל, אז זי איז אזא מין מיידעל. זי וואלט געלאכט הויך אויפ'ן קול, זי וואלט אפילו א ביסעל וויין געטרונקען, אבער טאקי ניט מעהר ווי א ביסעל; קוים וואלט זי דערפיהלט, אז זי הויבט אן פערליערען איהר שכל, וואלט זי זיך אויפגעהויבען און זיך אבגעזעגענט, אדער בעסער — אין גאנצען אהן א „גוד־באי" אנטלאפען און זאל ער זי זוכען! טאמער וואלט ער איהר וועלען פערהאלטען, וואלט זי זיך אנפאנגס צולאכט און נאכדעם געענטפערט מיט ווירדע און שטאלץ:

— מיסטער! איהר האט נישט געטראפען דעם ארט!

ביי דעם דאזיגען געדאנק האט זי געשמייכעלט. זי האט אבער באלד נעכאפט זיך, אז פארבייגעהענדע קוקען זי מאדנע אן. און זי האט גלייך אנגענומען אן ערנסטען אויסדרוק.

אבער ווי אזוי די דאזיגע מיידלאך נעהען קאטיש! — פאלט איהר וויעדער איין. — זי וואלט קיינמאל ניט געקענט אזוי גיהן.

און אפשר וואלט זי אויך נעקענט... עס איז כדאי צו פרוּבירען.

זי לאזט זיך נעהן מיט די נעווייסע קלייניע טריט, דעם קאפ אין דער הויך אויפגעהויבען און דאס נעזיכט שטעלט זי אן מיט א טראצינער מינע.

יע, זי קען!

זי ווערט אליין נתפעל פון איהר פעהינקייט נאכצומאכען די דאזיגע מיידלאך. וועז איהר קלייד וואלט נעווען עפעס מעהר שרייענדיג, וואלט שוין נאר גוט געווען.

— עס איז אייגענטליך אזוי לייכט! — בעשליסט זי אוז פרעהט זיך אוז שרעקט זיך, וואס די דאזיגע זאך, וועלכע האט זיך איהר אלע מאל פאַרגעשטעלט פאר א ווייטע רעטזעלהאפטע אונמענליכקייט איז פלוצים אזוי נאהענט אוז אזוי קלאר געווא־רען.

— אויב אזוי איז דאך דאס טאקי געפעהרליך! — ערר־שרעקט זיך העניע אוז ווייל שוין לאזען זיך צום קאר, פאהרען א היים אוז ראטעווען זיך, קוים עס איז נאך דא צייט...

אבער א נעהיימער וואונש צו עפּים ווייטעם אוז נישט אויסגעפרואווטעם פערהאלט זי. וואס יאגט זי זיך, אייגענטליך? איצט איז אויך בראַדווייי אזוי אינטערעסאנט, די גרויסע „סטארס", קאפע־הייזער אוז קאבארעטען וועלען בעלויכטען פון אינוועניג אוז פון דרויסען מיט העלע, טאנצענדינע עלעק־טרישע פייערען. מענשען, ווי אנגעקומענע פון ווייטע גליקלי־כע לענדער גהעהן אום הין אוז צוריק אוז זייערע אויגען ברענען מיט לוסט, בענהער אוז לעבענס־פרייד.

העניע פערגעסט א ווייל ווער זי איז אוז איהר דאכט זיך, אז זי גהערט צו די אלע פרעהליכע אוז גליקליכע.

אט קוקט זי איינער אן. אנפאננס פערשעהמט זי זיך, אבער באלד כאפט זי זיך, אז עס איז דאך בלויז א שפאס אוז וועז א ציוויטער קוקט זי שוין אן, שמייכעלט זי, אבער זי טראגט זיך שנעל אוועק... עס איז דאך בלויז א שפאס...

אבער באלד איז זי מיער נעווארען, אט דא ניט ווייט איז דער קלינער סקווער, זי וועט זיך בלויז א ווייל צוזעצען אוז אברוהען.

זי האט זיך פערקירעווט צום סקווער, האט זיך אוועק־נעזעצט אויף א באנק אוז נעווארט.

באלד האט זיך נעבען איהר אוועקגעזעצט א רייך־נעקלײ־דעטער יונגער מאן, א ספאָרט, אן עכטער אמעריקאנער. איהר ברוסט האט זיך געהויבען פאר אויפרעגונג און ערוואַרטונג. זי פיהלט זיינע בליקען, ער וועט זיכער אָנהויבען, ער וועט פאר־לעגען... זי וועט שפּיעלען די ראָליע פון „אוא" מין מיידעל, עם וועט זיין אן אינטערעסאנטע „שפּיעל".

און טאַמער לאדט ער זי איין אויף א סאפער — זאל זי געהן צי ניט?

און ענדליך בעשליסט זי, אז יא... אודאי.. אז שפּיעלען איז שפּיעלען... און פארוואס זאל זי איהם ניט אויסנארען?

זי דערפיהלט א האס צו איהם, צו דעם רייכען צופריעדע־נעם יונגען מאן, וועלכען עס פעהלט ניט מעהר ווי איהר יונ־גער, שעהנער קערפּער, וואס דער שאפ האט נאך נישט בע־וויזען צו פערצעהרען אין גאנצען. איהרע באקען זיינען נאך ראָזעווע. איהר בלאָהע אויגען זיינען נאך פול מיט גלאנץ און די בריסט פול און בעוועגענד, ווי פרוכט אויף א יונגען בוים... די עטליכע ארבייטסלאָזע וואכען, אבגעלעבט אין מאנגעל און נויט, האבען נאך נישט געווירקט אויף איהר שעהנקייט. די יוגענד האט עס מוטהיג אויסגעהאלטען.

דער יונגערמאן האט אויף איהר געקוקט מיט בעהאלטענע בליקען. עס איז געווען קענטיג, אז ער קען זיך נישט בעשליסען. זי האט איהם אָנגעקוקט טראָציג פרעך און שעלמיש א שמיי־כעל געטהאן. דאס האט געווירקט! דער יונגער מאן האט זיך צו איהר געוואנדעט מיט א פרעכער אבער אין אן איידעלער פּאָרם ארויסגעזאָגטער פראגע.

זי איז געבליבען פערווירט און האט פאר פערווירונג די פראגע נישט בענומען. איין וואָרט בלויז האט זי אויפגעכאפט און עס האט איהר אויפגעשוידערט:

— ווי אזוי וואגט ער עס: האטעל! פע! ער איז א נע־מיינער מענש!...

אבער באלד האט זי זיך בעהערשט און בעשלאסען ניט ארויסגעבען זיך פאר אן עהרליכע. עס איז דאך אזוי נייגעריג און אינטערעסאנט.

און זי האט מיט א שמייכעלע געענטפערט:

— ניין. אין האטעל ווילל זי היינט ניט.... א צווייטען מאל מיט'ן גרעסטען פערגעניגען. איבריגענס וואוינט זי אליין אין א האטעל... היינט אבער וואלט זי געוואלט געהן אין א רייכען פרעהליכען פלאטץ און אויב ער איז אזוי פריינדליך זאל ער זי נעהמען...

— וואוהין? איז דער יונגער מאן גרייט געווען.

— צו מארטענס! — האט זי אויסגערופען.

דער יונגער מאן האט זיך פערוואונדערט:

— אין אזא רייכען פלאץ!

און ער האט מיט א שמייכעל אנגעקוקט איהרע קליידער.

הענינ האט בעגריפען, אז זי האט אביסעל איבערגעכאפט די מאס. זי איז טאקי גאר נישט געניט אין אווינע זאכען. ווי קומט זי צו מארטענס. באשר דער שאפ, וואו זי האט אמאל געארבייט איז אין יענעם גענעכד, וויים זי פון דעם פלאץ. די מיידלאך פון שאפ פלעגען זיך אנדערצעהלען גאנצע לעגענדעס— קומט זי און שיסט אויס: מארטענס!

אבער ארויסגעזאגט און פערפאלען.

— איך געה בלויז צו מארטענס...

און א וואך טהוענדיג אויפ'ן יונגען מאן א פערעכטליכען בליק האט זי זיך אויפגעהויבען און מיט א שטאלץ פון איינע וואס וויים איהר ווירדע האט זי זיך געלאזט בעהן, מיט קליינע אבער שנעלע טריט.

אריינגעהענדיג אבער אין א שטילע סטריט, וואו עס זיינען געשטאנען הויכע און כמורנע שפעהר מיט בלינדע אויסגעלאשענע פענסטער, האבען איהרע טריט זיך געגומען וואקלען. אין איין שאפ האט זי מיט א יאהר צורוק געארבייט, עס

איז דעמאָלט געווען שטאַרק ביזי אוּן מען האָט געאַרבייט „אוועַרטיים"...

— אַ גוטע צייט געווען! — האָט זי געטראַכט אוּן זיך פערבענקט נאָך יענעם גליקליכען סיזאָן...

ענדליך האָט העניע געפונען ארבייט. עס איז געווען א שווערע ארבייט. דער דעזיינער, א מענש מיט א ווילדער פאנטאזיע, האָט אויסגעטראכט א נייעם פאסאָן מאנטל. העניע האָט געהאט פיעל אויסצושטעהן ביז זי האָט געקאָנט זיך צוגעוואהנען צו דער נייער פאָרם. זי האָט זיך אבער נישט בעקלאָגט. אין געגענטייל, נאָך עטליכע וואכען ארבייטסלאָזיגקייט האָט זי איצט די ארבייט ליעב געקראָגען.

ארבייטענדיג פלעגט איהר אָפט אריפקומען אויפ'ן געדאנק יענער עפיזאָד מיט'ן יונגען מאן אוּן איהר פּאַרשלאָג: צו מארטענס! דערמאָהנענדיג זיך עס פלעגט זי זיך קוים איינהאלטען זי זאָל זיך ניט צולאכען.

אָט ווי אזוי אן ארבייטער מיידעל קען זיך אמאָל אויסרעדען א נארישקייט!

— עס איז נאָך א גליק — האָט זי זיך געטרייסט, — וואָס דער יונגער מאן איז א ווילד־פרעמדער, ער ווייסט ניט ווער זי איז אוּן קיינמאָל וועט זי איהם שוין ניט בענגענען. ווען ניט וואָלט זי זיך ניט געקענט ווייזען פאר דער וועלט!

— צו מארטענס!

ווי אזוי איז איהר איינגעפאלען אזא דומהייט!

אבער אין פערלויף פון א פאר מאנאטען שווערע ארבייט האָט זי אָן יענעם זאנדערבארען אוּן קאמישען פאַרפאל אין נאנצען פערגעסען.

דער דאזיגער שאף איז געווען אזוי ווייט פון מאטערנעם! דער אייניגער נאהענטער רעסטאָראנט וואָס איז נע־

שטאנען בשכנות מיט'ן שאפ איז נעווען אזוי ארים און קליין און בילין.

אבער אויך אין דעם רעסטאראן פלעגט זי ניט ארייננעהן. העניע האט אננעהויבען לעבען שפארזאם און פלעגט ברענגען אין שאפ א לאנטש פון דער היים.

שטעהענדיג אזוי פערטיעפט אין דער ארבייט האט אייניקאל העניע דערפיהלט, ווי עמיצער דרינגט איהר דורך מיט די בליקען. זי האט אויפגעהויבען דעם קאפ און האט דערזעהן פון פארענט פון שאפ שטעהן דעם באס מיט עפעס א סיילסמאן און שמועסען וועגען ביזנעס.

— אזעלכע פרעכע סיילסלייט! — האט זי אין נעראנק פראטעסטירט.

אבער דא האט העניע בעמערקט, אז זיין קוקען אויף איהר איז גאר פון אן אנדער ארט. עפעס קנייטשט ער צופיעל דעם שטערען, און אט האט ער זיך ווי דערמאהנט, א שמייכעל נעטהאן צו איהר און ווי צוגעוואונקען.

העניע האט זיך שטארק בעליידיגט. ווי וואנט ער עס? אבער באלד איז צו דער בעליידיגונג צוגעקומען א נעפיהל פון פערוואונדערונג געמישט מיט שרעק:

— ווער איז ער?

זי האט איהם נאך אכאל אננעקוקט און דאס שטיקעל שטאף, וואס זי האט געהאלטען אין האנד איז ביי איהר ארוים־געפאלען.

— העניע, וואס איז מיט אייך, וואס זייט איהר אזוי בלאס געווארען? — האט איהר נעפרעגט דאס מיידעל וואס האט נאארבייט ביי איהר זייט.

זי האט צושראקען געשמייכעלט און געענטפערט:

— גאר נישט... עפיס דער קאפ...

זי האט מורא געהאט אויפצוהויבען די אויגען א צוויי־

טען מאל. אבער זי האט זיך ניט געקענט בעהערשען און האט פאַרט אויפגעהויבען די אויגען.

איהר שרעק איז נאָך גרעסער געוואָרען. דער סיילימאן איז שוין געשטאַנען ניט נאָר מיט'ן באַק. די באַסעווע א יונג ווייבל מיט שווארצע, רוהיגע אויגען, מיט בריליאַנטענע אויערינגלעך און מיט שווערע רינגלעך אויף די פינגער, איז געשטאַנען ניט ווייט פון איהם און נעבען איהר די פאַרליידי און אלע אינאיינעם האבען געקוקט אויף העניען, געקוקט און געשושקעט זיך... דער באַק מיט'ן יונגען מאן האבען מיט דייטליכער אַנצוהערענישען געשמייכעלט.

דאַס איז יענער יונגער מאן! איז שוין העניע זיכער געוואָרען און די ארבייט איז איהר געפאלען פון די הענד.

זי האט אלע ווייל געגומען קוקען צום זיינער, ווען ווען מען שוין קענען אוועקגעהן. עס איז דאָך אזוי מאַדנע שרעקליך. ווי אזוי האט עס נעקענט פאַסירען? איז ער גאָר א סיילימאן און האט דוקא ביזנעס מיט איהר באַס. ווי די וועלט איז נעקניפט און געבונדען... זי קען עס גאָר ניט בעגרייפען.

און וואַס קוקט אזוי אויף איהר די פאַרליידי, די צנועה. עפּים וויים זי פון איהר נאָר ניט קיין שעהנע זאכען, פון דער דאַזיגער פאַרליידי... וואַס־זשע געהט זי אלע ווייל פערבי און שטעכט איהר דורך מיט די בליקען און שמייכעלט אזוי בייז.

אבער אויך די מיידלאָך אין שאפ, אלע קוקען אויף איהר, שושקען זיך און שמייכלען. שפעטער א ווייל איז נאָך די לאנג ערגער געוואָרען. איהר אייניציגע חבר'טע, וועלכע ארבייט נעבען איהר די נאנצע צייט, און וועלכע זי קען נאָך פון די פריהערדיגע שעפער, איז צוגענאנגען צו דער פאַרליידי און נפעס געפאַדערט.

און באלד איז שוין די חבר'טע געשטאַנען און געארבייט אין אן אנדער זייט. עס הייסט, איהר האט ניט געפאסט צו שטעהן נאהענט נעבען איהר, נעבען העניען...

— אזא אידיאטקע!

און העניע האט זיך דערמאהנט, אז די דאזיגע מיידעל געהט אין ניכטן חתונה האבען מיט א יונגען מאן, וועלכען זי האט נאר ניט ליעב. זי האט עס איהר אליין דערצעהלט.

— ווי אזוי־זשע געהסטו חתונה האבען מיט אזא? — האט איהר העניע דעמאלט געפרעגט.

— ווייל ער איז א פערדיענער! — האט די חבר'טע קורץ און צינים געענטפערט.

העניע האט איהר דעמאלט, געדענקט זי, גוט אויסגעמוסר'ט: עס איז ניט שעהן! זעהר ניט שעהן, זי, העניע, וואלט עס קיינמאל נישט געטהאן. אבער דאך, אז יענע האט זיך צעווייגט, אז זי קען שוין מעהר ניט ארבייטען אין די שפעהר, האט זי איהר גלייך מוחל געווען און זי האט איהר אפילו געגעבען האפנונג, אז שפעטער וועט זי איהם זיכער ליעב קריגען.

און איצט בעדאנקט זי איהר אזוי. זי, העניע, האט דאך קיין שום שלעכטעם ניט געמיינט. זי האט בלויז פאר פערצווייפלונג געטריבען א שפאס. זי האט דאך בלויז חוזק געמאכט פון א רייכען יונגען מאן. זי וואלט זיך קיינמאל נישט פערקויפט צוליעב געלד, אדער אפילו צוליעב פערגעניגען.

העניע האט עס געוואלט ערקלערען, גוט מאכען, אבער אנקוקענדיג אלעמענס פנים'ער האט זי געפיהלט אז קיין ערקלערונגען וועלען ניט העלפען.

ענדליך איז די ארבייט געוואָרען געענדיגט. העניע האט זיך געלאזט די ערשטע צום עלעווייטאר. זי האט אלעמען געוואלט אויסמיידען.

אבער ביים פינפטען פלאר איז אריין דער זעלבער יונגער מאן.

העניע האט זיך דערפיהלט ווי אין א פאסטקע. זי האט געוואלט שפרינגען, לויפען, ברעכען די קייטען פון עלעווייטאר

אבער דער עלעווייטאר־מאן איז דוקא געווען קאלטבלוטיג און רוהיג און האט נערודערט לאנגזאם ווי שטענדיג. זי האט בער־מערקט ווי דער סייליסמאן קוקט זי אן רוהיג, נעלאסען און שמייכעלט...

איהר נאנצעם בלוט האט זיך ווי אנגעצונדען. זי האט זיך ניט נעקענט בעהערשען. וואס איז ער נעקומען דער דאזיגער מענש און האט זי דא פערשווארצט? זי איז אן ארימע אונשולדינע ארבייטער־מיידעל. זי מוז עפעס טהאן, זי מוז זיך רייגנואשען.

און זייענדיג שוין אויף דרויסען און בעמערקענדיג דעם סייליסמאנס פרעכטן בליק און שמייכעל האט זי אויסגעשריען:

— וואס קוקט איהר אויף מיר אזוי, איהר מאוס'ער מענש!

דער סייליסמאן האט זיך גראב צולאכט און נאכגעהענדיג האט ער איהר געפליסטערט:

—איהר זייט א שעהן מיידעל, איהר נעפעהלט מיר, לאמיר, זיך זעהן היינט אבענד, א זייגער נייז... אויפ'ן זעלבען פלאץ וואו דאן, קומט! איך וועל ווארטען!

און פערנייגענדיג זיך ווי א דושענטעלמען איז ער פערשוואונדען.

זי האט איהם נעוואלט נאכלויפען, ערקלערען דעם דאזיגען מאוס'ען מענשען, אז ער איז זיך טויה, אז זי איז אן עהרליך מיידעל, ער זעהט דאך, אז זי ארבייט שווער. דעמאלס האט זי קיין ארבייט ניט נעהאט איז איהר דורכנעפלויגען א נעדאנק... א שפאס.

איהר אויפרעגונג איז נעוואקסען און דעם נאנצען וועג האט זי נעמאכט פלענער ווי אזוי עס איהם צו ערקלערען. זי מוז איהם נעפינען און ער מוז איהר ראטעווען פון שאנד!

זי איז נעקומען א היים, אריין אין איהר קלייניעם צימערעל. וועלכעם איז נעווען ניט אויפגערוימט נאך פון דער

פריה, עס האט איהר אננעמען א שרעק און עקעל פאר אוא לעבען.

זי האט זיך געמומען אויפרוימען, אבער פאר אויפרעגונג איז איהר אלץ געפאלען פון די הענד. און וואס האט ער פון איהר געוואלט דער דאזיגער פרעמדער, אונבעקאנטער מאום'ער מענש!

וואר איז ער?

און זי בעשלוסט, אז נייז א זייגער געהט זי אהין. ער וועט דארט זיכער זיין. זי וויים עס, זי פיהלט עס, זי וועט פון איהם מאכען א בארג אש... ער האט ניט געהאט קיין רעכט צו פערשווארצען איהר די אויגען. זי קען דאך מארגען נישט געהן אין שאפ. איז וואס וועט פון איהר ווערען?... איינע אליין אין דער פרעמד, אהן פרייגד און אהן א גואל...

און זי האט מיט דער גרעסטער אונגעדולד געווארט אויף האלב נייז...

ווייל א האלבע שעה וועט געדויערען אהין דער וועג...

די געשיכטע פון צוויי קאסעס.

ענדליך איז די צוויי חבר'טעס און לאנדסמיידלעך ראָזע און בערטע, געלונגען נאך א לאנגער צייט ארבייטסלאָזיגקייט צו געפינען ארבייט אין שאפ. בעקומענדיג די ערשטע „פיידע" זיינען זיי געווען אזוי גליקליך, אז זיי האבען געהענדיג פון שאפ, אלע ווייַלע די געלד ארויסגענומען, געצעהלט זיי און אמוזירט זיך מיט זיי, ווי מיט אלטע אבער שוין לאנג ניט געזעהענע פרייַנד...

אבער אין מיטען דער שמחה איז ראָזע, וואס איז געווען עלטער פאר בערטע'ן מיט א יאָהר, פלוצים ערנסט געוואָרען. האט אויפגעהערט מיט דעם געלד צו שפיעלען זיך און האט זיך געהענדיג אָנגערופען צו בערטע'ן:

— ווי וועט מען זיך איצט אן עצה געבען מיט די חובות?

בערטע איז אויך ערנסט געוואָרען. אבער אזוי ווי זי איז געווען אינגער און שטיפערישער האט זי זיך באלד צולאכט און געענטפערט:

— מיר וועלען מעלדען באנקראט ווי די באנקירען!

ראָזע האט געשמייכעלט און זיך אָנגערופען:

— די מיסעס וועט דיר ארויסווארפען.

— אך די מיסעס! די מיסעס! — האט בערטע חוזק געמאכט — מיר וועלען זיך ביי נאכט ארויס'גנב'נען!

אזוי שמועסענדיג זיינען זיי צוגעקומען צו א סטיישענרי. דורכ'ן שוי־פענסטער האבען ארויסגעקוקט פערשיעדענע שפיעלצייג און חפצים.

זיי האבען זיך געשטעלט ביים פענסטער און האבען גענומען בעטראכטען.

באלד איז ראזעס בליק געפאלען אויף א קליין קאסעלע, וואס האט געהאט דעם אויפשריפט: סייפינג־באנק, פריוו איין דאלאר.

— זעהסט בערטע, דאס קאסעלע, דא זאמעלט מען געלד... ווייסט, אז מיר האבען געדארפט אזוינע קאסעלעך צו קויפען.

בערטע איז פון דעם קאסעלע גאר ענטציקט געוואָרען. זי האט גלייך מסכים געווען און געשלעפט ראזע'ן אין סטאר.

דער סטאר־קיפער, א איד אין די מיטעלע יאהרען, מיט א גוטען פאטערליכען אויסדרוק אויף פנים, האט דערזעהענדיג די צוויי מיידלעך זיך אויפגעשטעלט און נעקוקט אויף די קענדי. לויט זייער פרעהליכער שטימונג, וואס האט זיך אבגעשפיגעלט אויף זייערע פנים'ער, האט זיך איהם געדאכט, אז דאס זיינען קענדי־קויפערינס.

ראזע אבער האט איהם גלייך נעמאכט ענדערען זיין מיינונג. מיט א פראקטישקייט אין טאן, האט זי זיך נעוועגדעט:

— איך האב נעוואלט איהר זאלט מיר געבען א קאסעלע.

— און מיר אויך! — האט בערטע ווי קינדיש נאכגעפלאפעלט.

דער סטאר־קיפער איז גאר אן אנדערער נעוואָרען. זיין גוטער פנים האט זיך בעדעקט מיט א נעדיכטער צופריעדענקייט, זיינע אויגען האבען איהם געמומען לויכטען און ער האט ריי־בענדיג די הענד אויסגערופען:

— אט אזוי! אט אזוי! שען! שען! שפארען געלד איז א וויכטיגע זאך! אזוינע מיידלעך גלייך איך! וואס דען? פארשפענדען דאס געלד אויף נארישקייט! מען שפארט אב א צוואנציג דאלאר קומט עס צוניץ! אי קינדערלאך, קומט עס צוניץ...

און וואַרפענדיג אויף די צוויי חבר'טעס א פרייענדליכען כמעט א דאנקבארען בליק איז ער צוגענאנגען צו א פאליצע, ארבענומען צוויי קאסעלעך און זיי אוועקגעשטעלט פאר מיידלעך.

ראזע און בערטע האבען זיך בעטראכט פון אלע זייטען.

און דער קרעמער האָט זיי דערווייל געהאלטען א לעקציע, ווי אזוי מען זאמלט:

— למשל, איהר ווילט אין אבענד געהן אין מואווינג־פיק־טשורס, זיינט איהר זיך מישב, ווען ווערט איהר געהן ספּענ־דען אויף נאַרישקייט צעהן סענט, בעסער — איז ער אריינגע־פאלען אין א טאַן פון א פאלקסטימליכען פּאָפולייאריזאטאָר — בעסער וועט איהר דעם דיים אריינווארפען אָט דאָ אויבען אין שפּעלטעלע... איהר פערשטעהט?... ווייסט איהר, אז איהר האָט צעהן סענט בעהאלטען, בעקומען צוריק קענט איהר שוין ניט... אזוי ווי אין א קבר... אבער שרעקט זיך ניט קינדערלעך... נע־שטאַרבען זיינען זיי ניט, גלייך נאַכ'ן קלונג בעווייזט זיך, אָט דא, איהר זעהט, אן אויפשריפט צעהן. ווארפט איהר אויף מאַרגען אריין ווייַדער צעהן סענט, פאלט עס ווייַדער אריין ווי אין א קבר... פערפאלען. בעקומען צוריק קענט איהר עס ניט... אבער דאָס קעסטעלע ווייזט אייך שוין 20. עס הייסט איהר האָט שוין צוואנציג סענט... און אז איהר וועט אזוי ווארפען און ווארפען א צווייי הונדערט דיימס — ווערען זיי אלע, די אלע דיימס אויפשטעהן תחית המתים. דאָס קאסטלע הויבט אן פרעהליך קלינגען און עפענט זיך אויף און זיי פלי־הען אלע ארויס...

— גאנצע צווייי הונדערט דיימס! — האָט זי בערטע קינדיש נע'חדוש'ט!

— קיין איינע וועט ניט פעהלען! — האָט דער סטאַר־קיפער פערזיכערט.

און די צווייי מיידלעך האבען געקויפט די צווייי קאסטלעך און מיט ראַזעווע פאנטאזיעס וועגען א רייכער צוקונפט זיינען זיי ארויס פון סטאַר, האלטענדיג יעדערע איהר קאסטלע פעסט אונטער'ן ארים!...

אין פערלויף פון צווייי וואכען האָט זיך ביי ראַזען אין

קאסעלע אננעזאמעלט 60 סענט. ביי בערטע'ן אבער איז אין קאסעלע נעווען בלויז 40 סענט.

בערטע האט אבער נעהאפט, אז איהר קאסעלע וועט רא־זעם שפעטער אריבערגענעז. זי וועט בלויז א פאר טעג ניט נעהן אין מואווינג־פיקטשורס, אדער זי וועט ניט עסען עטליכע טעג קיין בייקט־עפעל מיט קרים ביי טשיילדס, און טאקע וואס דארף זי די בייקט־עפעל? און אפשר די בייקט־עפעל וועט זי יא עסען, אבער די קרים... די קרים איז איננאנצען איבערויג...

און וועד ווייס, צו וואלט בערטע'ס קאסעלע ענדליך טאקע ניט איבערגעיאגט ראזעס, וועז פלוצים (אלץ טרעפט די דאזיגע צוויי מיידלעך פלוצים!) וואלט דער באס פון שאפ ניט גע־מאלדען, אז עס איז ניטא מעהר קיין ארבייט.

און די צוויי מיידלעך האבען דעם נעדאנק וועגען אנזאמ־לען צו צוואנציג דאלאר נעמוזט אויפגעבען אויף אן אונבע־שטימטער צייט.

טריבע און פערשעמטע זיינען די צוויי קאסעלעך געשטא־נען אויפ'ן קאסטען און די ביידע אויפשריפטען 40 און 60 האבען אויסנעזוהן ווי א קורצער נוסח אויף ארימע קברים...

און איינמאל זיצענדיג אזוי אין רומקע אהן א סענט נעלד האט בערטע אננעקוקט די צוויי קאסעלעך און זיך צולאכט...

— וואס עפעס אין מיטען דערינען? — האט ראזע, וועל־כע איז פאר דער לעצטער צייט נערוועז נעווארען, מיט כעס נעפרעגט.

— איך האב מיך דערמאהנט אן דעם סטאר־קיפער, ווי אזוי ער האט אונז דערקלערט, ווי אלע די דיימס וועלען אויפ־שטעהן תחית המתים... חי—חי—חי!

זי האט זיך נעווארפען פאר נעלעכטער...

ראזע האט זיך ענדליך אויך צולאכט, נעקוקט אויף די קאסעלעך און פעסימיסטיש נעברומט:

— איך גלויב שוין ניט אין תחית המתים!

אבער בערטע, וועלכע איז געווען אינגער און דערפאר אפּ־ מימיסטישער האָט זיך אויפגעשטעלט, צוגענאנגען צו ראָזעס קאסעלע מיט'ן שטאָלצען אויפשריפט 60 און געזאגט לאבע־ דיג, אבער נענוג ערנסט:

— צו וואס דארפען מיר צוויי קברים'לעך?... לאמיר איין קבר'ל עפענען און זעהן זיך מיט די ליעבע מתים'לעך...

ראָזע האָט ניט פערשטאנען, האָט פערוואונדערט אנגע־ קוקט בערטען און געפרעגט:

— ווי אזוי?... עס מוז זיך דאָך אנזאמלען צוואנציג דאָ־ לער...

— ווייס איך וואס... האָט בערטע נע'חוזק'ט... צוואנציג דאָלאר איז גאר אויך דער וועלט ניטאָ... איך מיין, אז מען דארף זעהן ארויסבעקומען די זעכציג סענט און געהן עסען סאפער...

— ווי אזוי אבער? — האָט ראָזע געפרעגט און אין האר־ צען שוין מודה געווען, אז א גוטע זאך וואלט דאָס געווען.

— מיר וועלען דיין קאסעלע צוברעכען... האָט בערטע קאלט געמאָלדען...

— ביזט משוגע?...

— ניין! איך בין הונגעריג... האָט בערטע זיך געווי־ צעלט...

— נו, נו... האָט ראָזע מסכים געווען... אדרבא וויז א קונץ...

— איך וואלט איצט געקענט אפילו אמת'ע קאסעס ברע־ כען!... האָט בערטע בייז געררעט.

און האָט זיך געגומען צו דער זעכציג סענטיגער קאסעלע מיט אלערליי געצייגען, וואס האָבען זיך געפונען אין צימערל: מיט'ן מעסער, שערעלע און זאגאר מיט א ניקעלנער לעפעל...

דאָס קאסעלע האָט זיך ניט געלאָזט... זי האָט איהרע זעקס קרבנות, די זעקס דיימס ניט געוואלט בשום אופן ארויסגעבען...

אָבער בערטע איז אויף אַן אמת בייז געווָארען און האָט געברומט:

— אָ, איך וועל אייך בעקומען!...

און האָט גענומען קלאָפען און ברעכען אויף ויאָס די וועלט שטעהט. אין צימער איז פאַרגעקומען א קאַמפף אויף טוידט און לעבען...

די מיסעס איז ענדליך אריינגעלאָפען.

— וואָס ברעכט איהר דאָרטען...

בערטע האָט אָבגעלאָזט איהר קרבן, איז אָבגעשפרונגען און געענטפערט צוטומעלט:

— איך פערריכט מיין „טראָנק"...

די מיסעס האָט געדריקט מיט די פליטשעס און איז ארויס...

בערטע איז בייזער געוואָרען. זי האָט די קאַסעלע געריסען פון אלע זייטען. ענדליך איז די קאַסעלע געוואָרען רויט אין בלוט...

— זעה דו האָסט די פינגער צושניטען — איז ראָזע צוגעלאָפען...

— עס שאדט נישט... האָט בערטע זיך ניט אונטערגעגעבען... דאָס איז בלוטיג געלד...

ראָזע איז נעריהרט געוואָרען, האָט זיך געווישט די אויגען, אָבער וועלענדיג צוגעבען מוט איהר גוטער און ליעבער חבר'טע האָט זי זיך צולאַכט, און איז איהר געקומען צו הילף.

דאָס קאַסעלע איז צוריסען געוואָרען אויף צוויי.

פאר די צוויי חבר'טעס האָט זיך ענטפלעקט א פער' כשופ'טע וועלט. אינוועניג איז געווען עפעס א מאַדנע רעדעל אויסגעדרעהט מיט פאַפּירענע ציפער און צוויישען דעם רעדעל האָט זיך גערודעלט זילבערנע דיימס....

זיי האָבען די דיימס ארויסגעגראבעלט מיט די פינגער

אייגע נאך די אנדערע. ווי מען נראבעלט ארויס נעלר אין חלום
און מען זוכט נאך...

אז זיי האבען שוין נעהאט די זעכציג סענט האבען זיי
זיך פרעהליך צולאכט און זיינען אראב אין סטריט.

אין צימער האט זיך נעוואלנערט דאס קאסעלע און האט
אויסנעקוקט, ווי א צוגראבענער קבר...

דאס צווייטע קאסעלע איז נעשטאנען אין א ווינקעל מיט
דעם גרויזאמען ציפער 40 און האט ווי מיט שרעק נעווארט אויף
דעם זעלבען סוף פון איהר חבר'טע...

אינהאלט :

לייבע אהן א היים — — — — — — — 7
די אמעריקאנער אייראפעאישע — — — — — 13
די אילוזיע — — — — — — — 19
גלייכהייט — — — — — — — 25
אויגען — — — — — — — 36
ראטשילד און ראקאפעלער — — — — — — 39
זיין רייזע קיין אמעריקא — — — — — — 44
דעם ברודער'ס טשעק — — — — — — 49
ערשטע רייהען — — — — — — — 55
דער נענאסע מיט'ן ווייז — — — — — — 61
דעם בארבערס ווייבעל — — — — — — 65
די הינקעדיגע טענצערין — — — — — — 72
דער אלטער — — — — — — — 77
א שאפ־מיידעל — — — — — — — 84
די צוויי ארבייטער מיידלעך — — — — — 88
צוקונפטס־ארטיקלען — — — — — — 100
וויכטיגע מיטיינגען — — — — — — 106
דער מאן קומט! — — — — — — 112
דער רב — — — — — — — 118
דער זין פון ארבייט — — — — — — 126
ווייסענשאפטליכע לייבע — — — — — — 132
דער אויטאמאביל — — — — — — — 137
דער נייער לעזער — — — — — — — 141
ער האט גלאכט — — — — — — — 147

די פרעמדע — — — — — — — — — 153
די צוויי מוטערס — — — — — — — — 157
די געשטאַרבענע — — — — — — — — 163
די „עלענ·ע" — — — — — — — — 168
נויטיגע ווערטער — — — — — — — 173
זיי האבען מורא — — — — — — — 176
די טובה — — — — — — — — 184
דער אונפעהינער כלל־טהוער — — — — — — 193
מענשען־ליעבע — — — — — — — — 201
דער בעזוך — — — — — — — — 204
ביים שוי־פענסטער — — — — — — — 212
דער בענלייטער — — — — — — — 219
קליינע ערצעהלונגען — — — — — — 226
מיידעלשער שפאס — — — — — — — 233
די נעשיכטע פון צוויי קאסעס — — — — — 244

.G45r2

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 4 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

JUN 1975

AUG 11 77

Mar 20/79

Mar. 31

MAY 2 4 1987

691

ריזען, אברהם

2694